

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

**METİNLERARASI İLİŞKİLER BAĞLAMINDA KADÎMÎ'NİN LEYLÂ VÜ
MECNÛN MESNEVÎSİ (İNCELEME-METİN)**

Ayşe AYAZ

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

METİNLERARASI İLİŞKİLER BAĞLAMINDA KADÎMÎ'NİN LEYLÂ VÜ
MECNÛN MESNEVÎSİ (İNCELEME-METİN)

Ayşe AYAZ

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

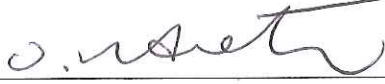
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2014

KABUL VE ONAY

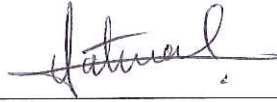
Ayşe AYAZ tarafından hazırlanan “Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Kadîmî’nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi (İnceleme-Metin)” başlıklı bu çalışma, 09.10.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Osman HORATA (Başkan)

Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN (Danışman)

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ

Prof. Dr. İsmail Hakkı AKSOYAK

Yard. Doç Dr. Binnur ERDAĞI DOĞUER

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yusuf ÇELİK

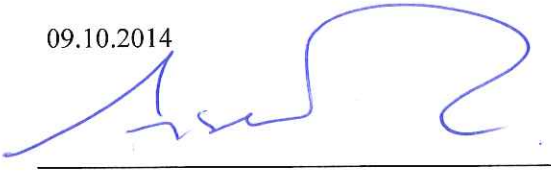
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☒ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Hacettepe Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

09.10.2014

Ayşe AYAZ

ÖZET

AYAZ, Ayşe. *Metinlerarası İlişkiler Bağlamında Kadîmî'nin Leylâ vü Mecnûn Mesnevisi (İnceleme-Metin), Yüksek Lisans Tezi*, Ankara, 2014.

Bu çalışma, Giriş, İnceleme ve Metin olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Giriş'te; ilk olarak Kadîmî'nin hayatı ve eseri hakkında bilgi verilmiştir. Ardından Arap-Fars-Türk mesneviciliğindeki *Leylâ vü Mecnûn* yazma geleneğine değinilmiş ve mesneviciliğin metinlerarası boyutu ile yenidenyazma edimi içerisinde telif-tercüme eser kavramları ele alınmıştır. İnceleme bölümünde *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesi çerçevesinde Nizâmî'nin, Şâhidî'nin ve Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'ları hakkında bilgi verilmiştir. Nizâmî'nin ve Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevileri karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Ardından Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u ile Şâhidî'nin aynı adlı eseri karşılaştırılmıştır. Son olarak da eserin, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde M. Ozak 1102c no'lu tek nüshasının çevriyazısı yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadîmî, Şâhidî, Nizâmî, Mesnevî, *Leylâ vü Mecnûn*

SUMMARY

AYAZ, Ayşe. *Kadimi's Leylâ vü Mecnûn Mesnevi within the Context of Intertextual Relations* (Review-Text), *Postgraduate Thesis*, Ankara, 2014.

This study consists of three different sections including introduction, review and text. In the introduction, firstly, the information about Kadîmî's life and works is given. Then, it is mentioned about the writing tradition of *Leylâ vü Mecnûn* in the Arabic – Persian – Turkish mesnevi writing tradition and intertextual extent of mesnevi writing tradition and copyright-translation work concepts within the act of rewriting are handled. In the review section, the information about Nizâmî's, Şâhidî's and Kadîmî's *Leylâ vü Mecnûn* within the frame of *Leylâ vü Mecnûn* story is given. Nizâmî's and Şâhidî's *Leylâ vü Mecnûn* mesnevis are evaluated in comparison. Afterwards, Kadîmî's *Leylâ vü Mecnûn* is compared with Şâhidî's work with the same name. Lastly, the transcription of only copy with the pressmark M. Ozak 1102c in the Manuscripts Library, Faculty of Language History and Geography, Ankara University is done.

Key Words: Kadîmî, Şâhidî, Nizâmî, Mesnevî, *Leylâ vü Mecnûn*

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
SUMMARY.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
0. GİRİŞ.....	1
0.1. KADÎMÎ'NİN HAYATI VE ESERİ	1
0.2. ARAP-FARS-TÜRK MESNEVÎCİLİĞİNDE <i>LEYLÂ VÜ MECNÛN</i> YAZMA GELENEĞİ.....	4
0.3. MESNEVÎCİLİĞİN METİNLERARASI BOYUTU: YENİDENYAZMA EDİMİ İÇERİSİNDE TELİF VE TERCÜME ESER KAVRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	6
1. BÖLÜM: İNCELEME.....	10
1.1. NİZÂMÎ'NİN, ŞÂHİDÎ'NİN VE KADÎMÎ'NİN <i>LEYLÂ VÜ MECNÛN</i> MESNEVİLERİ.....	10
1.1.1 Nizâmî'nin ve Şâhidî'nin <i>Leylâ vü Mecnûn</i> 'lerinin Karşılaştırılması.....	10
1.1.1.1. Genel Tespitler.....	11
1.1.1.2. Giriş Bölümlerinin Karşılaştırılması.....	19
1.1.1.3. Olayın İşlendiği Bölümlerin (Âgâz-ı Dâstân) Karşılaştırılması.....	21
1.1.1.4. Bitiş Bölümlerinin (Hâtime) Karşılaştırılması.....	30
1.1.1.5. Değerlendirme.....	31
1.1.2. Kadîmî'nin ve Şâhidî'nin <i>Leylâ vü Mecnûn</i> 'lerinin Karşılaştırılması	35
SONUÇ.....	116

2. BÖLÜM: KADÎMÎ'NİN <i>LEYLÂ VÜ MECNÛN ADLI</i> ESERİNİN ÇEVİRİYAZILI METNİ	119
2.1. NÜSHA TAVSİFİ	119
2.2. NÜSHANIN YAZIM ÖZELLİKLERİ VE ÇEVİRİYAZILI METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL	119
2.3. MESNEVİ METNİNİN BAŞLIKLARI	121
2.4. KİTÂB-I LEYLÂ VÜ MECNÛN	125
KAYNAKÇA	480

ÖNSÖZ

Bir aşk hikâyesi olan *Leylâ vü Mecnûn*, Türk edebiyatında otuzu aşkın şair tarafından manzum bir şekilde ele alınmış ve daima rağbet görmüştür. Kadîmî de bu aşk hikâyesini kaleme alan şairlerden birisidir. Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu ele alan bu tez, Giriş, İnceleme ve Metin olmak üzere üç ayrı bölümden oluşmaktadır.

Giriş'te, Kadîmî'nin hayatı ve eseri hakkında bilgi verildikten sonra Arap-Fars-Türk mesneviciliğindeki *Leylâ vü Mecnûn* yazma geleneğine ve mesneviciliğin metinlerarası boyutu ile yenidenyazma edimi içerisinde telif-tercüme eser kavramlarına değinilmiştir.

Birinci bölüm, incelemeye ayrılmıştır. Burada Nizâmî'nin, Şâhidî'nin ve Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'ları hakkında bilgi verilmiştir. Nizâmî'nin ve Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevileri karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu karşılaştırmada Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn* mesnevisi için kaynak olarak www.zoon.ir sitesi tarafından yayınlanan nüsha esas alınmıştır. Bunun yanı sıra Ali Nihad Tarlan tarafından tercümesi yapıp 1943 yılında yayımlanan *Leylâ vü Mecnûn*'dan da faydalanılmıştır. Esas alınan ve www.zoon.ir sitesi tarafından yayınlanan nüsha 3654 beyit iken Ali Nihad Tarlan'ın tercüme ettiği nüsha Vâhid-i Destgirdî'nin 1300-1571 yılları arasında yazılmış olan otuz eski nüshayı karşılaştırarak vücuda getirdiği külliyyatından "*Leylâ vü Mecnûn*" eseridir. Bu ise 4718 beyittir. Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u için de Nazire ERBAY tarafından mevcut olan üç nüshasının karşılaştırılmasıyla hazırlanan ve 2014 yılında yayınlanan *Edirneli Şâhidî, Leylâ vü Mecnûn*(*Gülşen-i Uşşâk*) *Mesnevisi* adlı eser kaynak olarak alınmıştır.

İkinci bölümde ise, tahminî olarak 1512 yılında tamamlanıp Sultan I. Selim'e ithaf edilmiş olan Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı eserinin Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde M. Ozak 1102c numarasıyla kayıtlı olan ve 3968 beyitten oluşan tek nüshasının tavsifi yapıldıktan sonra çevriyazıda izlenilen yol ile eserdeki başlıklar verilmiştir. Ardından eserin çevriyazısı yapılmıştır. Nüshaların varak numaralarının başlangıçları da metnin sol yanında belirtilmiştir. Tezin hazırlanmasında faydalanan kaynakların ve dipnotların yazımında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tez yazım ve basım yönergesine uyulmuştur.

Bu tezi hazırlarken bana yol gösteren, danışmanlık yapan değerli hocam Doç. Dr. Özge ÖZTEKİN'e çok teşekkür ederim.

Ayrıca yardımlarını esirgemeyen Yard. Doç. Dr. Binnur ERDAĞI DOĞUER'e, Dr. Nazire ERBAY'a ve arkadaşım Tayyibe MOSTAFAPÛR'a teşekkür ederim.

Ayşe AYAZ

Ankara

Ekim 2014

0. GİRİŞ

0.1. KADİMÎ'NİN HAYATI VE ESERİ

Ulaşabildiğimiz kaynaklarda *Leylâ vü Mecnûn* sahibi, Kadîmî mahlaslı bir şaire rastlanmamıştır. Riyâzî Mehmed Efendi *Riyâzu's-Su'arâ*'sında Yûsuf u Züleyhâ sahibi Hamdî'nin oğlu ve Dîvân-ı Hümâyûn kâtiplerinden olan bir Kadîmî'den bahseder. Bu şair H. 985/M. 1577-78 yılında ölmüştür. Kâf-zâde Fâ'izî'nin *Zübdetü'l-Eş'âr*'ında da Akşemseddîn'in oğlu Hamdullâh Hamdî'nin oğlu olan, Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi, H. 995/M. 1586-1587 yılında ölen bir Kadîmî söz konusudur; ancak Kadîmî'nin eserinde kendisi hakkında vermiş olduğu bilgiler, bu kaynaklarda bahsedilen şairin başka bir Kadîmî olduğunu göstermektedir.

Leylâ vü Mecnûn mesnevisi içerisinde on kez (56, 58, 91, 813, 1065 ve 2732, 3238, 3666, 3798, 3968)¹ mahlasını zikreden şairin, ne zaman ve nerede yaşadığı hakkındaki bilgilere, yine kendisi tarafından devrin sultanı ile Şeyh Muslihüddîn için söylenen beyitler vasıtasıyla ulaşılmaktadır.

Mesnevisinin giriş kısmında “Kaşîde-i Pâdşâh-ı ‘Âlem-Penâh” başlığı ile devrin sultanı hakkında bir kaside yazılmış olmasına rağmen herhangi bir isim söylenmemiştir. Bununla beraber “Hâtime-i Kitâb ve Medh-i Pâdşâh-ı İslâm” başlıklı bölümde eserin ithaf edildiği Sultan Selim'den bahsedilir:

Eğerçi mu' tedil oldı mizâcı

Qabûl-i şâha vardur ihtiyâcı

Cemâl-i mâh u hırşîde sûre râh

Qabûl eyler ise Sultân Selîm Şâh (3926-3927)

Çü gördüm lutf-ı tab' ın pâdşâhuñ

Kitâbı bağladum adına şâhuñ

Temâma irdi sultân devletinde

Dilerüm ki bula rağbet qatında (3943-3944)

Eserde herhangi bir tarih verilmediğinden, burada ilk akla gelen bu Selim'in padişahlardan hangi Selim olduğudur. Ancak, eser içerisinde anılan diğer isimler ile eserin dili doğrultusunda bu soruyu cevaplandırmak mümkündür. Öncelikle eserin

¹ Bundan sonra inceleme bölümündeki beyit numaraları bu şekilde gösterilecektir.

diline bakıldığında Arapça ve Farsça kelimelerin yanı sıra Eski Anadolu Türkçesine ait pek çok kelimeyi ve eki içinde barındırdığı göze çarpmaktadır. Eser ne tamamen XVI. yüzyılda ve sonrasında yazılan eserlerdeki ağır, süslü dile ne de XV. yüzyılda ve öncesinde kaleme alınan eserlerdeki sade dile sahiptir. Genel itibariyle geçiş dönemine ait bir görüntü arz etmektedir. II. Selim devrindeki eserlerin dili ile karşılaştırıldığında bu eserin dilinin daha sade ve kolay anlaşılır olduğu görülmektedir.

Ayrıca Kadîmî “Ender-Şeyh Muşliḥü’l-dîni’l-Kürevî Raḥmetu’l-lâhi” başlığını taşıyan bölümde Şeyh Muslihüddîn’den bahseder. Eserini, tamamladıktan sonra söz konusu bu şeyhe gönderdiğini, şeyhin de yazmış olduğu birkaç beyit ile beğenisini dile getirdiğini anlatır. Eserdeki dili dikkate alıp eserin I. Selim devrinde yazıldığını varsayarak bu şeyhi araştırdığımızda Mecdî’nin *Şakâyık* tercümesinde Kastamonu vilayetinde Bakır Küresi adlı yerden olan, II. Bâyezîd devri âlimlerinden, ilmi ve fazileti ile ün salmış Muslihüddîn-i Tavîl’e rastlanır. Söz konusu bu şeyh, II. Bâyezîd’e bir risale gönderip Bakır Küresi’ndeki zulümden bahsetmiştir. Bu sayede padişahın bu yerdeki zulmü ortadan kaldırmasını sağlamıştır (Mecdî 1852: 366-367).

Bütün bunların doğrultusunda diyebiliriz ki Kadîmî’nin eserini ithaf ettiği padişah, 1512-1520 yılları arasında hüküm süren I. Selim’dir.

Çün oldı pādşāh-ı Rûm tâze
İşigine yüzüñ sür var niyâza (88)

Ṭutup yüz Küre şehrinde temâma
Bu zîverle beyâzâ geldi nâme (3950)

Beyitleri ile Sultan I. Selim’in tahta yeni çıktığı zaman, Küre (Bakır Küresi)’de eserini yazıp bitirdiğini belirtmektedir. Hatime kısmında da eseri, otuz beş yaşına yaklaştığında kaleme aldığını söylemektedir:

Yakın olmış çü sî vü pence yaşum
Ne içün akmaya derd ile yaşum (3962)

Buna göre Kadîmî 1477 yılında dünyaya gelmiş olabilir. O hâlde 1577-78 yılında ya da 1587 yılında ölen Kadîmî olması uzak bir ihtimaldir. Kadîmî “Vaşf-ı Hâl” başlıklı kısımda kendisi hakkında bilgi vererek Küre şehrinin emini olduğunu söyler:

Bu baħr-i ‘aşķa dil olduķda baħrī
Maķāmum olmış idi Küre şehri

Emīni olmış idüm ol diyāruñ
İderdüm ĥidmetini ol kenāruñ (107-108)

Ayrıca Şeyh Muslihüddîn kendisine yakınlık göstermektedir:

Çi ger dehre virürdi rüşenālīķ
Bu ĥāk ile iderdi āşnālīķ (124)

“Ender-Sebeb-i Nazm-ı Kitāb” kısımdaki bir beyit ile “Ĥātīme-i Kitāb ve Medĥ-i Pādşāh-ı İslām” kısmında yer alan beyitler, Kadīmî’nin I. Selim’e yakın biri olduğunu göstermektedir:

Kaçan kim görse bu ṭab‘-ı selīmi
Kulumdur dir idi binüm Qadīmī (91)

Gehī āvāre oldum gāh bīmār
Gehī ĥidmetinde idüm çār u nā-çār

Gehī işğālden gāhī seferden
Gehī kılletden ü gāhī ĥaṭardan

Ki fīkr itmege bulmazdum mecālī
Çekerdüm dehr qahrından melālī (3951-3953)

Kadīmî’nin 1512 yılında Küre’de tamamladığını ve Sultan I. Selim’e ithaf ettiğini düşündüğümüz *Leylâ vü Mecnûn’u*, gönlü aşk yoluna irşad için kaleme alınmış bir eserdir:

Dili kıılmağa rāh-ı ‘aşķa irşād
Urıldı kışşa-ı Mecnûna bünyād (162)

Eserin isminin *Gülşen-i ‘Uşşāk*, şayet bu teselli vermezse *Leylâ vü Mecnûn* olduğu da şu beyitler ile söylenmiştir:

Bunuñ kim ‘aşk ile oldı nîzâmı

Dinildi Gülşen-i ‘Uşşāk nâmı

Eger bu ad virmezse tesellî

Revâdur diyeler Mecnûn u Leylî (3948-3949)

Kadîmî’nin eserini bulup meydana çıkaran Raif Yelkenci’dir. 1947 yılında eser, Agâh Sırrı Levend’e gösterilmiştir. Agâh Sırrı Levend bu eseri “Kadîmî’nin Leylâ vü Mecnûn’u” adlı makalesinde ilim dünyasına tanıtmıştır (Levend 1952: 21-26).

0.2. ARAP-FARS-TÜRK MESNEVİCİLİĞİNDE *LEYLÂ VÜ MECNÛN* YAZMA GELENEĞİ

Arapçada “ikişer ikişer” anlamına gelen “mesnen” kelimesinin nisbet eki almış şekli olan “mesnevî” kelimesi edebî bir terim olarak ilk defa Fars edebiyatında, aynı vezinde, her beyiti kendi arasında kafiyeli olan nazım şekli için kullanılmıştır. Rağbet gören bu nazım şekliyle şairler dinî, tasavvufî, tarihî, detanî, menkıbevî, ilmî ve öğretici konuların yanı sıra başlarından geçen olayları ve çoğunlukla da Leylâ vü Mecnûn, Yûsuf u Züleyhâ, Husrev ü Şîrîn gibi meşhur aşk hikâyelerini kaleme almışlardır. Bu aşk hikâyelerinden özellikle Leylâ vü Mecnûn pek çok şair tarafından mesnevî nazım şekliyle yazılmıştır.

Ateş’in vermiş olduğu bilgilere göre Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında rağbet gören bu aşk hikâyesindeki Mecnûn, H. 70-80/M. 690-700 yılları arasında öldüğü rivayet edilen şair Kays b. Mülevvah el-Âmirî’nin lakabıdır. Bu kabileye mensup olduğu söylenen, diğer bir rivayete göre de amcasının kızı olan Leylâ bint-i Mehdî el-Âmiriyye’ye âşık olur ve aklını kaybeder. Bundan sonra da lakabı olan Mecnûn, adının yerini alır. Bu ikisi arasında geçtiği rivayet edilen aşk hikâyesi, Kays’a isnat edilen şiirlerde geçen küçük vakaların bazı eklemeler ve tefsirler ile birbirine bağlanması sonucu ortaya çıkmıştır. H. IV/M. X. asırda çeşitli şekillerde, Arap dil bilginlerinin eserlerinde de anlatılan bir halk hikâyesi hüviyetini almıştır. Ebu’l-Fereci’l-İsfahanî tarafından, Hâlid b. Cemîl ve Hâlid b. Kulsum adlı iki kişinin bu hikâyeyi yazdığı belirtilmiştir. Arap edebiyatında bu hikâye hakkındaki en eski rivayetler, Ebû Bekru’l-Vâlibî’nin *Dîvânu Mecnûn Leylâ’sı*, İbnu’l-Murebbed’in *Nuzhatu’l-musâmir fî Ahbâr*

Mecnûn Benî Âmir'i, Şemşu'd-dîn Alî b. Tûlûnu'l-Sâlihî'nin *Bast Sâmîu'l-Musâmîr fî Ahbâr Mecnûn Benî Âmir*'i'dir. Bunların dışında kim tarafından toplandığı bilinmeyen 1880 tarihli *Kıssa Mecnûn Leylâ* ve 1868 tarihli *Kıssa Kays b. El-Mulevvahî'l-Marûf bi-Mecnûn Leylâ* adlı basmalar vardır (Ateş 1988: 50). İran Edebiyatı'nda bu hikâyeye ilk olarak Mînûçîhr'in ve Baba Kûhî-i Şîrâzî'nin divanlarında rastlanmaktadır; ancak hikâye müstakil ve manzum bir şekilde ilk olarak Nizâmî tarafından kaleme alınmıştır. Böylece Nizâmî, *Leylâ vü Mecnûn* yazma geleneğini başlatmıştır ve söz konusu bu aşk hikâyesinde takip edilen bir şair olmuştur. Nizâmî'nin ardından bu hikâye sırasıyla 13. yüzyılda Emir Husrev; 15. yüzyılda Abdurrahmân Câmî, Hâtîfî-i Câmî, Muhammed b. Abdullâh Kâtibi, Mektebî-i Şîrâzî, Nizâmüddîn Şeyh Ahmed Süheylî, Misâlî-i Kâşânî, Sevdâ'î; 16. yüzyılda Dervîş Alî Gîlânî, Mîrzâ Kâsım Gûnâbâdî Kâsımî, Şeyh Sa'düddîn Rehâ'î-i Hâfî, Şeyh Yakûb Sarfî Kişmîrî; 17. yüzyılda Rûhulemîn Mîr-Cümle İsfahânî, Hindû, Mülhem; 18. yüzyılda Muhammed Sâdık Mûsevî Nâmî, Halk-i Hasanî tarafından nazma çekilmiştir. Bu şairlerin yanı sıra kaynaklarda adı geçmekle beraber günümüze eserleri ulaşmayan şairler de vardır. 15. yüzyılda Kutbuddîn Âmir Hâce Tûnî Ünsî, Âhî-i Meşhedî, Hâce Hızır Şâh Esterâbâdî, İmâdî-i Lûrî, Mevlânâ Şeref, Hilâlî; 16. yüzyılda Kemâlüddîn Hüseyin El-İsfahânî Zamîrî, Muhammed Kâsım Hân Bedahşânî Mevcî, Demîrî-i İsfahânî, Sanâî-i Hüseyin, Zeynüddîn Sâidî-i Habûşânî, Abdî Big Şîrâzî Nevîdî, Hakîm-i Şifâî, Mahmûd Big Sâlim Türkmânî, Hidâyet Allâh Râzî, Mîr Masûm Nâmî-i Safavî; 17. yüzyılda Muhammed Şerîf Kâşîf-i Şîrâzî, Tecellî Alî Rızâ, Molla Murâd b. Mîrzâ Cân; 19. yüzyılda Mîrzâ Muhammed Hân Nasîbî, Seyyid Muhammed Nâsır Hân Bahâdır, Abdulberekât Lâhûrî, Hidâyet Tahrânî eserleri günümüze ulaşmayan şairlerdir. Türk edebiyatında otuzu aşkın şair tarafından bu hikâye manzum olarak yazılmıştır. Osmanlı edebî sahasında ilk *Leylâ vü Mecnûn* 1478 yılında Şâhidî tarafından yazılırken Çağatay edebiyatında da ilk olarak 1483 yılında Alî Şîr Nevâî tarafından kaleme alınmıştır. Bu iki şairin hâricinde Türk edebiyatında 15. yüzyılda Hamdullâh Hamdî, Ahmed-i Rıdvân, Bihiştî; 16. yüzyılda Fuzûlî, Celîlî, Sevdâ'î, Lârendeli Hamdî, Sâlih, Halîfe, Kadîmî, Kul Atâ, Nev'î Yahyâ Efendi; 17. yüzyılda Kâf-zâde Fâizî, Fikrî; 18. yüzyılda Örfî, Andelîb; 19. yüzyılda Nâkâm *Leylâ vü Mecnûn* yazan şairlerdir. Ayrıca kaynaklarda belirtilmekle beraber günümüze *Leylâ vü Mecnûn*'ları ulaşmayan şairler de vardır. Bu şairler yüzyıllara göre şunlardır: 15. yüzyılda Ahmed Paşa, Necâtî Beg, Figânî-i Karamanî, Çâkerî Sinân, Abdülvehhâb Hayâlî, Tûrâbî, Mahvî, Hayâtî; 16. yüzyılda Halîlî, Fazlî, Muhyî, Muhibbî Çelebi, Zamîrî, Ârif Fethullâh, Sinân Çelebi, Hakîrî; 17. yüzyılda Rif'atî; 18. yüzyılda Âzım (Ateş 1988: 50-55).

Bunlardan Nizâmî, eseri *Leylâ vü Mecnûn*'u, Şîrvânşâh Ahtisân bin Minûçîhr'in isteği üzerine H. 584/M. 1188 yılında nazma çekmiştir. Eseri 3654 beyittir. Şâhidî, *Leylâ vü Mecnûn*'unu 1478 yılında, Konya'da tamamlamıştır. 5660 beyitten oluşan eserini Cem Sultan'a ithaf etmiştir. Sultan I. Selim'e ithaf edildiğini ve 1512 yılında tamamlandığını tahmin ettiğimiz Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u ise eksik varaklar söz konusu olmakla beraber 3968 beyittir.

0.3. MESNEVİCİLİĞİN METİNLERARASI BOYUTU: YENİDENYAZMA EDİMİ İÇERİSİNDE TELİF VE TERCÜME ESER KAVRAMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ¹

Daha iyisini söyleme gayretinin söz konusu olduğu Osmanlı edebî sahasında bazı konular, hikâyeler birden fazla şair tarafından tekrar tekrar kaleme alınmıştır. Bu şekilde pek çok şair tarafından yeniden yazılan eserler, arz ettikleri ortak ve farklı yönleri ile söz konusu eserin tercüme mi, telif mi olduğu meselesini ortaya çıkarmaktadır. Kuru'ya göre Osmanlı edebî sahasında yeni anlamlar üretmekten öte varolan anlamların dönüştürümleri söz konusudur. Bundan dolayı Osmanlı edebî sahasında telif, tercüme ve hatta şerhler birbirlerine zincirlenmiş faaliyetlerdir. Bunlardan “tercüme” daha önce söylenmiş bir sözün yeni bir dile aktarımı ile kaynak metindeki parçaların yeni bir düzenlemeyle uyarlanması ve böylece ondaki donuklaşmış anlamın yeniden canlanması demektir. Uyarlama bir çeşit, tercüme edilen metnin anlaşılıp anlatılma çabasıdır. Bir dildeki metni başka bir dile aktarmak, ondaki saklı manayı yeni ve daha güzel bir şekilde anlatma gayretidir. Var olan mana, yeniden keşfedilir, çevirme, yenidenyazma ve yorumlama ile hayata döndürülür (Kuru 2014: 19-28). Yani “*modern öncesi dönemde çevirinin öncelikle uyarlama olarak da algılandığını bu açıdan da yeni bir eser ortaya koyma eylemi olarak kabul edildiği düşünülebilir*” (Kuru 2014: 23). İster telif ister tercüme ya da ister uyarlama ister yenidenyazma olsun bütün bu terimler bize “metinlerarasılık” kavramını işaret etmektedir.

1960'lı yıllarda Batı'da, edebiyat eleştirisinde yeni bir gelişme olarak ortaya çıkan ve iki ya da daha çok metin arasındaki alışverişi ifade eden “metinlerarası” kavramına göre her metin bir alıntılar toplamıdır. Eski metinlerden alınan parçalar yeni bir bütün içerisinde bir araya getirilir (Aktulum 1999: 17-18). Buna göre metin, farklı unsurların bir araya geldiği, başka metinlere ait parçaların bir değiş tokuş yeridir (Aktulum 1999: 9). O hâlde edebî metinler sadece yazarına veya şairine göre değerlendirilemez. Her metin bağımsız olmadığı gibi kendi dönemindeki bir metinle ya da metinlerle yahut

¹ Bu başlık altında, Osmanlı edebî geleneğindeki telif ve tercüme eser ile Batı kökenli metinlerarasılık kavramları hakkında çeşitli kaynaklarda verilen bilgiler aktarılacaktır.

daha önce yazılmış bir metinle veya metinlerle içerik, tür, biçim bakımından alıntı, yakınlık, benzerlik ilişkisi içerisinde bulunabilir. Belirli bir kültürün içinde oluşan metinlerin çoğu, açık ya da kapalı bir şekilde başka metinlerle iç içedir. Metinlerarası ilişkiler kavramı doğrultusunda bu metinler, başka metinleri de içine alabilir. (Mengi 2005: 593-594). Bu şekilde metnin kendi içindeki birliğini bozan, onu başka metinlere gönderen metinlerarası yoluyla “yenidenyazma, yapıştırma, mozaik, ayrışıklık, yaptakçılık, palempsest” gibi çeşitli imgeler oluşur (Aktulum 1999: 15).

Bu imgelerden “yenidenyazma”, *“genel olarak, hangi türden olursa olsun, bir önceki metnin, onu taklit eden, dönüştüren, açık ya da kapalı bir biçimde ona gönderen bir başka metinde yenilenmesidir”* (Aktulum 1999: 236). Bu tanıma göre her yenidenyazma bir edebî dönüştürümdür. “Biçimsel ve anlamsal” olmak üzere iki tür dönüştürüm vardır. Bunlardan biçimsel dönüştürümde metnin anlamına dokunulmayıp sadece biçimsel değişiklikler yapılır. Biçimsel dönüştürümlerin en sık kullanılanı ve en belirgin olanı ise “çeviri”dir. Çeviri, bir metnin bir dilden başka bir dile aktarılmasıdır (Aktulum 1999: 142). Başka bir ifade ile bir yazar tarafından farklı bir kültürde, farklı bir dilin imkânlarıyla meydana getirilen bir eser, başka bir kültürde, başka bir dilde bir çevirmen tarafından ikinci bir hayata kavuşur. (Ece, 2007: 96)

Osmanlı edebî sahasında anlatım tekniklerinin, nazım şekillerinin, konuların, türlerin vb özelliklerin iç içe geçmesiyle değişik şekillerde yoğun ve karmaşık metinlerarası ilişkilerden bahsedilebilir. (Mengi 2005: 600). Bu karmaşık ve yoğun ilişkiler bağlamında Osmanlı edebî sahasında da “çeviri” şeklinde “yenidenyazmalar”, dolayısıyla “edebî dönüştürümler” söz konusudur; fakat yapılan bu çevirileri bugünkü çeviri anlayışıyla açıklayamayız. Osmanlı kaynaklarında “terceme(tercüme)” şeklinde geçen bu faaliyet Levend’in tabiri ile “bugünkü “çeviriyi” aşan geniş bir anlam taşır” (1973: 80). Ayrıca Levend’e göre dört çeşit tercümeden bahsedilebilir:

- a.Aslını bozmamak için kelime kelime yapılan çeviriler
- b.Kelime kelime olmamakla birlikte aslına uygun yapılan çeviriler
- c.Konusu aktararak yapılan çeviriler
- d.Genişletilerek yapılan çeviriler

Mesela Türkçeye yapılan en eski Kurân çevirileri birinci gruba girer. Daha sonra yapılan Kurân çevirilerinde ise ikinci çeviri yöntemi tercih edilmiştir. Bu yöntemde Kurân, kelime kelime tercüme edilmemiştir; ama aslına sadık kalınarak anlamını bozmama gayesi güdülmüştür. Konusu aktararak yapılan çevirilerde, kaynak metin

cümle cümle tercüme edilmez ve mütercim tarafından kavranılan şekilde çevrilir. Genellikle edebî eserlerde ortaya çıkan genişletilerek yapılan çevirilerde ise şair, kaynak aldığı eseri olduğu gibi çevirmez. Kendini o esere asla bağlı kılmaz. Bazı kısımları olduğu gibi aktarırken önemli bulduğu bazı kısımları da genişleterek aktarır ve kendine has duyguları, düşünceleri bu bölümlerde dile getirir. Bu şekilde yapılan tercüme ile eser o hâle gelir ki Levend’e göre ona çeviri demek asla doğru olmaz. Bazı yazarlar bu şekilde vücuda getirdikleri eserlere “çeviri” deseler de bu ilk yazara karşı gösterdikleri saygıdan dolayıdır (Levend 1973: 80- 81).

Paker, “terceme”nin Osmanlı çeviri geleneğinde zamana ve kültüre bağlı bir kavram olarak ele alınmasını ve günümüzde kaynak metne tam bağlılıkla yapılan modern çeviri anlayışından farklı düşünülmesini önerir (Paker 2009: 89). Yine Paker’e göre Osmanlı edebî geleneğinde “terceme” kavramı, Türk-Fars-Arap kültürlerinin kesiştiği bir alana özgü olduğu gibi, bu ortak alanı beslemiş olan Farsçadan ve Arapçadan yapılan her türlü aktarımı içine alır. Yani bu terceme geleneği, kelimesi kelimesine yapılan tercümelerden başlayıp kaynak metne bir ölçüde bağlı kalmakla beraber mütercimin şahsî görüşlerine yer veren, kaynak metnin başka kaynaklar doğrultusunda genişletilerek ya da eksiltilerek üretilmesine imkân sağlayan, çok çeşitli yenidenyazma faaliyetlerini ve kaynak metinden farklılığa işaret eden geniş bir sahayı içine alır (Paker 2014: 42).

Osmanlı Edebiyatı’nın XVII. yüzyıl simalarından olan şair ve münşi Nergisî, Gazzâlî’nin *Kimyâ-yı Saâdet* adlı eserinin “Rûkn-i Muâmele” faslının Türkçe tercümesi olan *İksîr-i Saâdet* adlı eserinde tercüme hakkında şunları söylemiştir:

“*zîrâ sühân-fermân-ı ma‘nâ-âşnâya vâzîh u hüveydâdur ki muṭlaḳâ terceme iki kısım olup bir kısmı elfâz-ı mütercemeyi bi-‘aynihi terkîbi ile ta‘bîrdir ammâ bu tarz terceme ḳalîlû ‘l-müfâd olduğından ḡayrî şâhid-i şîrîn-cemâl şîve-i leṭâfet ve ḥaṭṭ u ḥâl-i feṣâḥat ü belâḡatdan bî-naşîb olur ve kısım-ı şânî me‘âl-i kelâmı aḥṣ idüp maẓmûn-ı sühân-ı muṣannefû ‘l-aşlı ḳalîb-i ḥüsn-i edâya ifrâḡ için münâsib-i maḳâm ba‘z-ı elfâz u ‘ibârât ve terâkîb ü isti‘ârât ile perdâḥ-ı zînet virüp murâd-ı muṣannifi şûret-i ḥûb u tarz-ı mergubda taḥḳîḳ ü taṣvîrdür ḥâlâ ihtiyâr-kerde-i râḳimü ‘l-ḥurûf kısım-ı şânî olup iḳtîzâ-yı maḥalle mülâyim nakş-ı derârî-i münşiyâne ile bezm-gâh-ı belâḡatda sühân-perdâzî-i ma‘rifet ve nûkte-sencî-i berâ‘at yüzinden yârâna ḥidmetdür mercüvdür ki aşl-ı nûşhadan ziyâde vü noḳşân üzre müşâdif oldukları ta‘bîrâtun sebebi ma‘lûmları olduğda ḥarf-endâzî-i ta‘n u teşnî‘i revâ görmeyüp zelḳa-ı pây-ı nâ-hemvâr-ı ḥurâm-ı aḳdâma nazarları düş olduğça dest-gîrî-i ‘afv u ıḡmâz ile kerem dirîḡ itmeyeler” (Nergisî 1255: 7-8)*

Nergisî bu ifadeler ile Osmanlı edebî sahasında tercüme faaliyetini iki kısma ayırır. Bir kısım tercümelerde tercüme olunmuş sözler asılları bozulmadan aynen alınmaktadır. Bu tercümeler faydasız olmakla beraber letafetten, fesahatten, belagatten nasipsiz sayılmaktadır. Diğer kısım tercümelerde ise sözün manası alınır ve münasip ibareler, terkipler ve istiareler ile güzel bir şekilde ifade edilir. Bu sayede müellifin maksadı, güzel ve rağbet edilen bir şekilde dile getirilir. Nergisî'ye göre eser telif edenlerin çoğu bu ikinci tercüme şeklini tercih ederler. Bu bilginin doğrultusunda Osmanlı edebî sahasında tercüme esnasında kaynak metni aynen aktarmak, ona sadık kalmak pek rağbet görmeyen, beğenilmeyen bir tutumdur denilebilir. Böylece edebî dönüştürümlerin söz konusu olduğu bu tercümelerde, varolan bir metin, dönemin edebî ölçütlerinin yönlendirmesi ve günün şartlarına göre yeni bir niyetle yeni bir edebî metin hâline getirilir (Köktürk2007: 271). Yani revaçta olan, muteber bir eser esas alınır ve dönemin gereklerine göre yeni ve farklı sayılabilecek görüşleri, bilgileri gündeme getirir. Ayrıca söz konusu bu eser, mütercimmin kabulleri ve zevki doğrultusunda genişletilebilir, eksiltilebilir, başka kaynaklarla beslenebilir. (Paker 2014: 43)

Osmanlı edebî sahasında metinlerarası ilişkilerin bu şekilde yoğun olarak bulunduğu alan mesnevilerdir. Mengi'ye göre mesnevilerdeki metinlerarasılık Fars Edebiyatı ile Türk Edebiyatı arasındaki ilişkiyi ilgilendirdiği gibi, farklı dönmelerde farklı şairler tarafından kaleme alınan, aynı ya da benzer adlar taşıyan, biçim, içerik, tür, anlatım tekniği gibi çeşitli açılardan benzerlik arz eden Türk mesnevileri arasındaki ilişkide de söz konusudur (Mengi 2005: 604). Özellikle Leylâ vü Mecnûn, Yûsuf u Züleyhâ, Husrev ü Şîrîn adlı, ikili aşk hikâyeleri Fars Edebiyatı'nda olduğu gibi Osmanlı edebî sahasında da pek çok şair tarafından kaleme alınmıştır. Zira Tieghem'in ifadesi ile “*malum olduğu üzere, klasikler, bir takım vakaları, bir mevzuu tasavvur etmenin hiçbir şey ifade etmediğini ve bütün meselenin, bu mevzuu tevsi etme tarzından ibaret olduğu fikrinde bulunuyorlar ve mazrufun icadına hiç ehemmiyet vermiyorlar*” (Tieghem 1943: 112). İslamiyet'e dayalı ortak bir kültür numunesi olarak algılanması mümkün olan Arap, Fars, Türk edebiyatlarında “mana” kimsenin malı olmadığı (Toska 2000: 305) gibi konu/hikâye de herkesin malıdır. O hâlde önemli olan bu “mana”yı ya da “konu/hikâye”yi başka bir dilin yahut aynı dilin imkânları çerçevesinde daha güzel bir şekilde dile getirmektir. İşte bu gayret doğrultusunda Osmanlı Edebiyatı'nda mesnevi sahasında pek çok yenidenyazma gerçekleşmiştir.

1. BÖLÜM: İNCELEME

1.1. NİZÂMÎ'NİN, ŞÂHİDÎ'NİN VE KADÎMÎ'NİN *LEYLÂ VÜ MECNÛN* MESNEVÎLERİ

Nizâmî'nin mesnevisi, sadece Fars edebiyatı içerisinde değil Türk edebiyatı içerisinde de örnek alınan ilk ve en önemli eserdir. Yani metinlerarası ilişkilerin terminolojisi ile söylersek Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u bir anametindir. Bu anametinden birçok altmetinler türemiş; hatta bazen bir altmetin, kendisinden sonraki bir başka metin için anametnin konumuna dönüşerek kendi altmetinlerini meydana getirmiştir.

Bu bölümde, yukarıdaki görüş doğrultusunda önce Nizâmî ile Şâhidî'nin eserlerini karşılaştıracak, daha sonra Kadîmî'nin eserini de bu karşılaştırmaya dâhil edeceğiz.

1.1.1. Nizâmî'nin ve Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'larının Karşılaştırılması

Nizâmî, *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesini mesnevi nazım şekliyle yazan ilk şairdir. Eserini Şîrvânşâh Ahtisân bin Minûçîhr'in isteği üzerine H. 584/ M. 1188 yılında yazmıştır. “Mef'ûlü mefâ'îlün fe'ûlün” kalıbıyla yazdığı eseri 3654 beyittir.

Osmanlı edebî sahasında pek çok şair tarafından *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesi manzum olarak kaleme alınmıştır. Edirneli Şâhidî'nin eseri Osmanlı edebî sahasında *Leylâ vü Mecnûn* konulu ilk ve en hacimli mesnevidir. Şâhidî *Leylâ vü Mecnûn*'u (*Gülşen-i 'Uşşâk*), H. 883/M. 1478 yılında tamamlamış ve Cem Sultan'a ithaf etmiştir.

Edirneli Şâhidî'nin eserinin “Sebeb-i Nazm-ı Kitâb” başlıklı kısmında şu beyit geçmektedir¹:

Diyüp Rûmî zebânıyla kelâmı
Nizâmî nazmına vire nizâmı (761)

Eserin “Hâtimet-i Kitâb ve Beyân-ı Târîh” başlıklı kısımda da şu beyitler yer alır:

Me'ânî baḥridür nûn-ı Nizâmî
Bu bikri zeyn kılmışdı temâmî

¹ Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u için esas aldığımız Nazire Erbay'ın çalışmasında gerekli görülen düzeltmeler tarafımızdan yapılacak ve bunlar dipnotta gösterilecektir.

761. diyüp: deyüb

5565. baḥridür nûn-ı: baḥr-i dürrinden

5565. bikri: bîkr-i

Çeküp derd ü ğam-ı dehr ile renci
Çıkardı maḥzeninden bu penc genci

Bu pencî penc dilber bigi peydâ
Müzeyyen kıldı virüp şekl-i ğarrâ

Bularuñ her biridür gerçi dilber
Kamudan lîk budur ḥüb-manẓar (5565-5568)

Şâhidî'nin bu ifadelerinin yanı sıra bazı kaynaklarda Şâhidî'nin bu eserinde tamamen Nizâmî'nin yolunda gittiğinin iddia edilmesi(Dilberîpûr 1999: 222) ve Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu örnek aldığını belirten görüşler (Şentürk-Kartal 2005: 225; Erbay 2014: 23) Şâhidî'nin eserinin Nizâmî'nin eseri ile karşılaştırılmasını ve değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.

1.1.1.1. Genel Tespitler

Eserinin “Sebeb-i Naẓm-ı Kitâb” kısmında “Nizâmî naẓmına vire nizâmî” şeklinde niyetini ve temennisini dile getiren Şâhidî, hatime kısmında da Nizâmî'nin Penc-Genc'inden bahsedip *Leylâ vü Mecnûn*'un bu hamsenin en güzeli olduğunu, kendisinin de ona “Rûmî libâs” giydirdiğini söyler.

Nizâmî'nin “mef'ûlû mefâ'îlün fe'ûlün” kalıbıyla kaleme aldığı bu hikâyeyi, Şâhidî “mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün” kalıbıyla yazmıştır. Nizâmî'nin eseri 3654 beyitten meydana gelirken Şâhidî'nin eseri 5560 beyittir. Nizâmî eserinde toplam kırk sekiz başlık kullanmıştır. Şâhidî'nin eserinde ise yüz yirmi dokuz başlık vardır. Yani Nizâmî'nin bir başlık altında aldığı birkaç olayı Şâhidî genellikle ayrı ayrı başlıklar altında müstakil olarak işlemeyi tercih etmiştir. Bununla beraber Şâhidî, Nizâmî'de olan bazı kısımları, kahramanların ağzından anlatılan hikâyelerin bazılarını eserine almadığı gibi kendiliğinden de bir takım ilaveler yapmıştır⁴.

Şâhidî'nin eserinde, Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'undaki beyitlerin birebir tercümesi genellikle söz konusu değildir. Birebir tercümesi yapılan beyitlerin yanı sıra farklı şekilde tercüme edilen beyitler, kafiyesi aynı olup içeriği farklı olan, bazen birinci

5566. derd ü ğam-ı: dirliğümü

5566. penc genci: penc-i künci

5567. pencî: penc-i

⁴ Bütün bu eklemeler ve çıkarmalar, incelemenin devamında “giriş, olayın işlendi bölüm (âğâz-i dâstân) ve bitiş (hâtîme)” kısımlarının tek tek karşılaştırılmalarında belirtilecektir.

mısraı bazen de ikinci mısraı değiştirilen, mısraların yerlerinin farklı olduğu, daraltılan, genişletilen beyitlerin yanı sıra ayrıca Nizâmî’de olmayıp Şâhidî tarafından eklenen beyitler de vardır. Bunlara örnek vermek gerekirse:

Aynen tercüme edilen:

Nizâmî:

(570) این از آن به بونی و آن راضی از این به جستجویی

(Bu ondan bir kokuya kani olmuş ve o bundan bir araştırmaya razı olmuş.)

Şâhidî:

Bu andan kıânî^۱ olmuş idi bûya

O bundan râzî^۲ idi cüst ü cûya (1001)

Farklı şekilde tercüme edilen:

Nizâmî:

(1336) بد بخت بد من مرا بجوید بد بختی را ز خود که شوید

(Kötü bahtım beni arar. Kim kendinden kötü bahtı yıkayabilir.)

Şâhidî:

Qara bahtumla gitdi ‘ aql râyı

Yumağ ile kim ağartur qarayı (1668)

Birinci mısraın farklı olduğu:

Nizâmî:

(1404) چون شمع به زهر خنده می زیست شیرین خندید و تلخ بگریست

(Mum gibi acı gülerek yaşıyordu. Tatlı güldü, acı ağladı.)

Şâhidî:

Dili derdine bulmayup ‘ ilâcı

Gülerdi tatlu vü ağlardı acı (1801)

1001. cüst ü cûya: cennet-i cûya

1668. ‘ aql râyı: ‘ aql-ı râyı

1668. yumağ ile: yumağıla

1801. dili derdine: dil-i derdine

1801. Bulmayup: bulmayıp

İkinci mısraın farklı olduğu:

Nizâmî:

(2160) بوئی که ز سوی یارش آمد خوشبوی تر از بهارش آمد

(Bir koku ki yârin tarafından gelirdi, bahar (kokusundan) daha hoş gelirdi.)

Şâhidî:

Hevâ ' kim kūy-ı dil-berden gelürdi

Şanurdı müşg uzaqdandan gelürdi (2672)

Mısraların yerlerinin farklı olduğu:

Nizâmî:

(3409) می کرد ز بهر شوی فریاد و آورده نهفته دوست را یاد

(Kocasının yokluğundan feryat ediyordu ve sevgilisini gizlice yâd ediyordu.)

Şâhidî:

Derûnından idüp şūrîdesin yâd

Ḳılurdi şūyiçün zâhirde feryâd (4522)

Kafiyenin aynı, içeriğin farklı olduğu:

Nizâmî:

(3253) دردی کش عشق و درد پیمای اندوه نشین و رنج فرمای

(Dert çeken, aşk ve dert(âleminde)gezen, melankolik ve acıyı buyuran)

Şâhidî:

Dili nâr-ı hevâda dūd-peymây

Teni dâr-ı belâda renc-fermây (4317)

Bunların yanı sıra Şâhidî'nin eserinde zorlama tercüme örneği de vardır:

Nizâmî:

(1180) از جای چو مار حلقه برجست در حلقه زلف کعبه زد دست

2672. müşg: müşk

4522. şūrîdesin: şūrîde sen

4522. şūyiçün: şol çün

(Halka olmuş (bir) yılan gibi yerinden sıçradı, Kâbe'nin saçının halkasına dokundu.)

Şâhidî:

Yerinden sıçradı çün halka-ı mâh

Yapışdı halkaya ol 'aqlı güm-râh (842)

Nizâmî'de bir beyiti oluşturan mısralar Şâhidî'de iki ayrı beyit hâline getirilmiştir:

Nizâmî:

(1646) کای فارغ از آه دودناکم برباد فریب داده خاکم

(Ey benim dumanlı âhımdan habersiz olan, hile ile toprağımı rüzgâra veren)

Şâhidî:

Ki ey derd-i dilümden fâriğü 'l-bâl

Beni sevdâ ile 'ışk itdi pâmâl

Çü virdüñ hîle ile bâde hâki

Ferâmuş eyleme bu derdnâki (2114-2115)

Nizâmî'nin üç beyitte söylediğini Şâhidî biraz değiştirerek iki beyitte söylemiştir:

Nizâmî:

دیوانه منم به رای و تدبیر درگردن تو چراست زنجیر
درگردن خود رسن میفکن من به باشم رسن به گردن
زلف تو درید هر چه دل دوخت این پرده دری ورا که آموخت
(1115-1117)

(Akıl ve tedbire göre ben deliyim, niçin zincir senin boynunda; Boynuna ipi(zinciri) atma, o ipi ben boynuma atayım; Dil her ne dikti ise senin zülfün onu parçaladı, yırttı. Bu perde yırtıcılığı ona kim öğretti)

Şâhidî:

Beni dîvâne kıldı emr-i taqdîr

Şalar zülfüñ senüñ boynuma zencîr

1538. sıçradı: saçardı

1538. halka: halka

1538. 'aqlı: 'aql-ı

2114. derd-i: derdi

Çü cân boynına bendin tağdı zülfüñ
Gönül ne yapdı ise yığdı zülfüñ (1482-1483)

Bununla beraber Şâhidî, kahramanların, zamanların ve mekânların tasvirinde Nizâmî'den bağımsız bir şekilde hareket etmiştir. Mesela Nizâmî'de “Der-Ahvâl-i Leylâ”, Şâhidî'de “Şıfat-ı Cemâl-i Leylâ ve Ahvâl-i Ū Ki Çün Būd ” başlığı altında Leylâ'nın Mecnûn'un aşkıyla ne hâlde olduğunun anlatıldığı bölümün başlangıcında, Leylâ'nın güzelliğinin dile getirildiği şu beyitler, iki şairdeki tasvirlerin farklılığını ortaya koymaktadır:

Nizâmî:

شاهنشہ ملک خوبروئی	سر دفتر آیت نکوئی
از هفت خلیفه جامگی خوار	فهرست جمال هفت پرگار
رنج دل سرو بوستانی	رشک رخ ماه آسمانی
میراث ستان ماه و خورشید	منصوبه گشای بیم وامید
قتدیل سرای و سرو بستان	محراب نماز بت پرستان
هم خازن و خزینه پرداز	هم خوابه عشق وهم سر ناز
سرمایه ده شکر فروشان	پرایه گر پرند پوشان
زنجیر بر هزار مجنون	دلبد هزار در مکنون
وانگشت کش ولاتی بود	لیلی که بخوبی آیتی بود

(1371-1379)

(Güzellik ayetinin ser defteri, güzellik ülkesinin sultanı; yedi pergelli güzelliğin (göğün) fihristi, yedi halifeden (yeryüzünden) azade, gökyüzündeki ayın yanağının kıskançlığı, bostandaki servinin gönül derdi; korku ve ümide düşüren, ay ve güneşin mirasçısı; puta tapanların namazlarının mihrabı, sarayın kandili ve bostanın servisi; hem aşkın hem nazın eşi; hem hazine sahibi, hem de hazine süsleyen (hazinenin süsü); ipek giyenlerin süsü, şeker satanların sermayecisi; dizilmiş binlerce incinin gönül bağı, binlerce mecnunun zinciri; Leylâ ki güzellikle bir ayet (ilahî bir delil) idi, veliliğin parmakla gösterileni idi.)

1482. zülfüñ: zülfüñ

1482. boynuma: boynıma

1483. yapdı ise: yapıysa

Şâhidî:

Şeh-i şekker-lebân u şem[‘]-i âfâk

Büt-i gâret-gîr -i îmân-ı ‘uşşâk

Meh-i fihrist-i hüsni-heft-pergâr

Gül-i rüşen-nümây-ı heşt-gülzâr

Çerâğ-ı meclis-i ervâh-ı pîrûz

Fürûğ-ı nâr-ı mihr-i ‘âlem-efrûz

Perî-ruhsâr hürşîd-i cihân-tâb

Şeker-güftâr mâh-ı çerh-i sîm-âb

Ruḥı ser-mâye-i hürşîd-i rahşân

Lebi pîrâye-i la‘l-i Bedaḥşân

Güzeller defterinüñ ser-nebişti

Güzellik bâğınüñ verd-i behiştî

Melâḥat gülşeninüñ tâze servi

Letâfet sebzezârinüñ tezervi

Emîr-i şehri-hüsni-şun[‘]-ı Mevlâ

Nigâr-ı dil-rübâ’ ya‘nî Leylâ (1769-1776)

Şâhidî bununla beraber Nizâmî’deki bazı tabirleri, büyük ihtimalle, böyle bir aşk hikâyesinde kaba bulduğu için değiştirmiştir:

1769. Şeh-i şekker-lebân u: Bu kısım Erbay’ın çalışmasında “şeh-i şekker- i lebin” şeklindedir; ancak bu hâliyle mısraa bir mana verilememiştir ve mısraın Kadîmî’deki şekli tercih edilmiştir.

1769. gîr-i: gîri

1770. pergâr: perkâr

1770. nümây-ı: nümâ-yı

1772. ruḥsâr: ruḥsâr-ı

1772. güftâr: güftâr-ı

1773. ruḥı: daḥi

1773. lebi: leb-i

Mesela Nizâmî eseri boyunca “eşek ve yaban eşeği” manalarındaki “ḥar, gūr” gibi kelimeleri benzetmeleri içinde kullanırken Şâhidî’de böyle bir kullanım yoktur. Aşağıdaki beyitlerde de bu durum söz konusudur:

Nizâmî:

دادند جواب کین نه راهست لیلی نه گلیچه قرص ماهست (1659)

(Bu doğru değildir (diye) cevap verdi. Leylâ yağlı ekmek değil, dolunaydır) beyitinde Leylâ’nın babası onun gıyabında konuşurken “gelîçe (yağlı poğaça)” gibi bir tabir kullanır. Oysa Şâhidî bu beyitte içerik itibariyle biraz değişiklik yapmakla beraber ikinci mısraındaki “gelîçe” tabiri yerine “gül” kelimesini kullanmıştır:

Murâdından o ġāfil bî-ḥaberdür

Didüġüñ gül bu ġün ḳurş-ı ḳamerdür (1986)

Nizâmî:

بر روی زمین زسگ دوان تر وز زیر زمینان نهان تر (2300)

(Yeryüzünde köpekten daha hızlı, yeraltındakilerden daha gizli)

Şâhidî:

Yer üzre yilden olmuşken revān-ter

Yer altındağılardandı nihān-ter (2812)

Aradaki kültür, coğrafya farkından olmalı ki Nizâmî’nin beyitlerinde geçen yer isimleri de değiştirilmiştir:

سلطان رخت به چتر مشگین هم ملک حبش گرفت و هم چین (2272)

(Miskten yapılmış çadır ile tahtın sultanı, hem Habeş ülkesini hem Çini tuttu.)

Şâhidî:

Ṭutar sultān-ı ḥālūñ çetr-i müşġīn

K ’anuñdur Rūm Şām u Çīn ü Māçin (2772)

2812. revān-ter: revān-ten

2812. nihān-ter: nihān-ten

2772. müşġīn: müşġīn

Nizâmî:

(2281) نا سود زچاره باز جستن زنگی ختنی نشد بشستن

(Tekrar çare aramaktan (çare arayıp durmakta) fayda yok. Zenci, yıkamakla Hotenli olmaz.)

Şâhidî:

Yuya yıllarla ger sa'y idüp âdem

Ağarup zengi²⁷⁸⁷ urmaz Rûm'dan dem (2787)

Nizâmî içinde bulunduğu kültür doğrultusunda eserini kaleme aldığı gibi Şâhidî de kendi örf ve kabulleri doğrultusunda hikâyeyi işlemiştir. Mesela Nevfel'in Mecnûn'a Leylâ'nın vuslatına erişmesi için elinden geleni yapacağını söylediği kısımda Mecnûn, Nizâmî'de "annesinin", Şâhidî'de ise "atasının" Leylâ'yı vermeyeceğini söyler. Burada Şâhidî kendi gelenekleri doğrultusunda, bir kızın verilmesi konusunda en son sözün babadan çıktığını hesaba katarak bir değişiklik yapmıştır. Ayrıca Şâhidî'de İbn-i Selâm'ın Leylâ'nın anne ve babasına gönderdiği elçi, onun kendisiyle evleneceği müjdesini getirince İbn-i Selâm, Türk geleneğinde olduğu gibi elçiye bu müjdenin karşılığı olarak "sîm ü zer" verir. Nizâmî'de ise böyle bir durum söz konusu değildir. İki eserde de Mecnûn'a Leylâ'nın evlendiğini söyleyen kişi, kadınların vefasızlığı hakkında bir takım sözler söyler. Bu sözlerden biri, iki şairde farklı ifadelerle: Nizâmî'de bu adam, kadınların başka bir sevgili buluncaya kadar, Şâhidî'de ise kocaya yol buluncaya kadar vefalı olduklarını söyler. Yani Şâhidî, Nizâmî'deki bu daha sert ve kadın-erkek ilişkilerindeki serbest söylemi değiştirmiştir.

Mecnûn'un, Leylâ'nın ve babasının karakter çiziminde de iki şair ufak farklılıklarla birbirinden ayrılır. Şâhidî'de Mecnûn, henüz yedi yaşında iken zekâvetten ve fesahatten nişan verir. Nizâmî'de ise Mecnûn'un bu yönü hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Nizâmî'de Leylâ, zifaf gecesinde kendisine el uzatmaya kalkan İbn-i Selâm'a bir şamar vurur ve bir daha böyle bir şeye kalkışmamasını söyler. Şâhidî'de ise Leylâ, aynı olayda hançer çeker ve kendisine dokunduğu takdirde hem onu hem de kendisini öldüreceğini söyler. Yani Nizâmî, daha sert mizaçlı bir Leylâ çizerken Şâhidî, Leylâ'nın eline hançer vererek ve o sözleri söyleterek daha içli ve ince bir Leylâ ile daha romantik bir sahne canlandırmaya çalışmaktadır. Nizâmî'nin eserinde Leylâ'nın babası, Nevfel'e

2787. yıllarla: yellerle

2787. ağarup: ağarub

2787. zengi: rengi

yalvararak kızını Mecnûn'a verdiği takdirde herkesin hakaretine maruz kalacağını, Leylâ'yı ona vermektense öldürmeyi tercih ettiğini söyler. Böylece kendisine galip gelmiş olan Nevfel'i bu fikrinden döndürür. Daha sonra kabilesi ile baş başa kalınca Nevfel'i nasıl kandırdığını söyler. Böylece Nizâmî'de Leylâ'nın babası sahtekâr biri olarak gösterilir. Şâhidî'de ise vakar sahibi, gururuna düşkün biri olarak karşımıza çıkar.

Ayrıca Nizâmî, İran şiir geleneği doğrultusunda eserinde mesnevî nazım şeklinin dışında başka bir nazım şekli kullanmamıştır. Şâhidî'nin eserinde ise beş kaside, dokuz gazel, bir müstezâd ve bir tercî-i bend vardır.

Bütün bu genel farklılıkların yanı sıra iki şairin eserlerinin giriş, olayın işlendiği(âgâz-ı dâstân) ve bitiş (hâtıme) bölümleri de karşılaştırılmış ve incelenmiştir:

1.1.1.2. Giriş Bölümlerinin Karşılaştırılması

Şâhidî ile Nizâmî eserlerinin giriş kısımlarında tamamen kendilerine has bir yol izlerler. İki şair de bu bölümde birbirinden farklı konuları işler. Giriş kısmı Nizâmî'de sekiz yüz üç beyitten, Şâhidî'de ise sekiz yüz on bir beyitten meydana gelir. Şâhidî'nin eserinin bu bölümünde mesnevi nazım şeklinin yanı sıra üç tane kaside nazım şekliyle yazılmış şiirler söz konusu iken Nizâmî, Fars şiir geleneği doğrultusunda bu kısımda olduğu gibi eser boyunca da mesnevi nazım şekli haricinde farklı bir nazım şekli kullanmamıştır. Bununla beraber iki şairin söz konusu kıssayı ele alış sebepleri birbirinden farklıdır. Nizâmî Şirvânşâh'ın isteği üzerine yazarken Şâhidî geriye bir ad bırakmak için eserini kaleme almıştır. Bu genel farklılıkların yanı sıra söz konusu her iki şairin de eserlerinin giriş kısmı ayrıntılı olarak şu şekildedir:

Şâhidî eserinin ismini (*Gülşen-i 'Uşşâk*) anarak kitaba başlar ve devamındaki beyitlerde Allah'a, eserinin yeryüzünde kutlu olması ve Cem Sultan'ın kabulü ile onu ihya kılması için dua eder. Eser "Ender-Tevhîd-i Huzây-ı Te'ala 'Azze İsmihu" başlığı altında mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan tevhid ile devam eder. Bu bölümün ardından "Kaşîde Ender-Tevhîd-i Bârî" başlığı ile bir kaside yer alır. Bu kasidenin sonrasında da tevhide devam edilir ve sırasıyla "Der-Merâtib-i Tevhîd", "Der-Beyân-ı Tevhîd-i Naklî", "Der-Beyân-ı Tevhîd-i 'Aklî", "Delîl-i Âher Be-Tarîk-i İstidlâl", "Der-Beyân-ı Tevhîd-i Naklî", "Ender-Beyân-ı Tevhîd-i 'Aynî", "Ender-Beyân-ı Tevhîd-i Ef'âl", "Ender-Beyân-ı Tevhîd-i Mağâmî", "Ender-Beyân-ı Tevhîd-i Hâk", "Kaşîde Ender-Beyân-ı Kelime-i Tevhîd" başlıkları altında tevhidin mertebeleri ele alınır. Daha sonra "Fî'l-Münâcât ve 'Arzu'l-Hâcât İla İfrâ'-ı Derecât" başlığı ile bir münacat yer alır. "Der-Na't-ı Seyyidü'l-Mürselîn ve Hâtemü'n-Nebiyyin 'Aleyhu Efđalu's-Şalavât", "Kaşîde Der-Na't-ı Efđalü'l-Beşer 'Aleyhu Efđalu's-Şalavât ve's-Selâm"

başlıkları altında na'atler yazılır. Bütün bunların ardından “Der- Medhū’z-Zuḥrī’d-Devrān ve Fahr-i Āl-i Oṣmān Cem Sultān bin Muḥammed Ḥan”, “Kaṣīde Fī-Medḥ-i Ḥulledet-i Salṭanatihu” başlıkları ile Cem Sultan için yazılan övgüler gelir. Bütün bunların sonrasında gelen “Sebeb-i Naẓm-ı Kitāb” kısmında da Şâhidî eseri yazmaya nasıl başladığını anlatır. Günlerden bir gün hâtiften bir ses Şâhidî’yi çeşitli yönlerden ve şairliği hususunda över. Şâhidî de bu dünyada muradına erişemediğini, perişan bir hâlde olduğunu söyleyip felekten şikâyet eder ve hâtiften gelen sese bu durumda sözünün güzellikte, letafette kemal bulamayacağını söyler. Bunun üzerine ses, bu dünyanın gelip geçici olduğunu söyler ve ondan gönlündeki cevherleri ortaya dökmesini ister. Zira Şeyhî, “Ḥusrev dâstânı”nı söyleyerek bu dünyada güzel bir yadigâr bıraktığı gibi âlemde güneş gibi meşhur olmuştur. Şâhidî’den de bir Leylâ vü Mecnûn hikâyesi yazmasını, böylece yeryüzünde baki olmasını, söz konusu bu yadigârın Nizâmî’de olduğunu, onu alıp Rum şehrinde “bünyâd urması”nı, “şanâyî” ile beyitlerini “âbâd eylemesi”ni ister. Şâhidî de “Nizâmî naẓmına nizâmı vermek”, “naẓm-ı Ḥusrev’e yol bulmak” ve Şeyhî’nin kitabına nazire olması için kitaba başlar. Ayrıca Kostantin’de yaşadığından ve kendisine yakınlık gösteren Veliyüddin oğlu Seyyid Ahmed’den söz eder. Söz konusu bu kişinin övgüsünü yaptıktan sonra eserini yazıp bitirince Sirâcüddin’e gösterdiğini, onun da yazdığı beyitler ile beğenisini dile getirdiğini söyler. Meselenin sözü ehline beğendirmek olduğunu, cahilin beğenisinin makbul olmadığını söyleyerek giriş bölümüne son verir.

Nizâmî ise eserine “Be-Nâm-ı İzed-i Behşâyende” başlığı ile giriş yapar. Burada tevhid ile münâcâta yer verir. Ardından gelen “Na‘t-ı Peyğam-Ber-i Ekrem” başlığı altında Hz Muhammed ile Dört Halife’yi metheder ve miraç hadisesini anlatır. “Burhân-ı Kâfi’ Der-Ḥudûṣ-ı Āferineş” bölümünde de bir takım deliller göstererek yaratılmış olmanın mahiyeti üstünde durur. Sonrasında gelen “Sebeb-i Naẓm-ı Kitāb” başlıklı kısımda anlattığına göre Nizâmî, çok neşeli olduğu bir gün, vaktin çalışma vakti olduğunu düşünür. Tam o sırada bir postacı gelir ve ona Şirvânşâh’ın fermanını verir. Bu fermanda Şirvânşâh kendisinden Leylâ ile Mecnûn kıssasını yazmasını ister. Nizâmî, Şah’ın buyruğundan çıkamayacağı gibi zaafından ve ihtiyarlığından dolayı da bu eseri yazmaya kendisinde takat bulamaz. O sırada yanında bulunan oğlu Muhammed-i Nizâmî, ona *Husrev ü Şîrîn* kıssasını yazdığı gibi bu kıssayı da yazmasını ve böylece cevherini çift eylemesini söyler. Nizâmî hikâyenin her ne kadar meşhur olsa da Arap çöllerinde geçen bu maceranın insana keyif, neşe veren her şeyden mahrum olduğunu, bu yüzden de bu kıssayı yazmaya çalışan şairlerin aciz kaldığını dile getirir ve bütün bunlara rağmen, okuyanı âşık edecek derecede bu efsaneyi çok güzel bir şekilde yazmak istediğini söyler. Oğlunun da bu işe candan bağlandığını görünce

yazmaya başlar ve bitirir. Böylece eseri niçin kaleme aldığını anlattıktan sonra “Der-Medh-i Şirvânşâh-ı Ahtisân bin Minûçîhr” başlığı ile devrinin padişahına övgüde bulunur. Ardından gelen “Hiṭâb-ı Zemîn-Bûs” başlığı ile övgüsüne devam eder ve padişahın ikbali, devleti için dua eder. “Siporden-i Ferzend-i Hıṣ Be-Ferzend-i Şirvânşâh” başlığı altında da şehzadeyi metheder. Ona ve babası Şirvânşâh’a duada bulunup oğlunu şehzadeye emanet eder. “Der-Şikâyet-i Ḥasûdân ve Münkîrân” kısmında Nizâmî şairliğini övdükten sonra kendisini kıskananlara ve şairliğini inkâr edenlere sataşır. “Der-Naṣîḥat-i Ferzend-i Ḥod Moḥammed-i Nizâmî” başlığı altında oğluna bir takım nasihatlerde bulunur. Son olarak da “Yâd Kerdn-i Ba‘zî Ez-Gozeşteğân-ı Hıṣ” başlığı gelir. Burada Nizâmî, babasını, annesini, dayısını ve eski arkadaşlarını yâd edip maddî varlıktan geçmek gerektiğini söyler. İkbale, rütbeye değer vermemeyi, geçmiş ömrü hiç hatıra getirmemeyi, fazla alçak gönüllü olmamayı, alçakların önünde aciz kalmamayı, zulme katlanmamayı, padişahın hizmetinde de meclisinde de bulunmamayı, rızkına razı olup kanaat etmeyi, başkalarının rızkına göz dikmemeyi, kibre kapılmamayı öğütler ve şiirin ancak tenhada yazılabildiğini dile getirir.

1.1.1.3. Olayın İşlendiği Bölümlerin (Âgâz-ı Dâstân) Karşılaştırılması

Şâhidî, eserinin başlangıç ve bitiş kısımlarında Nizâmî’den farklı bir yol izlediği gibi konunun işlendiği bölümde de bir takım eklemeler, çıkarmalar, değişiklikler yapmıştır.

Her şeyden önce Nizâmî bu bölümü otuz beş başlık altında işlerken Şâhidî bu kısımda yüz sekiz başlık kullanmıştır. Nizâmî’nin bir başlık altında işlediği birkaç olayı Şâhidî parçalara ayırıp ayrı ayrı başlıklar altında ele almayı tercih etmiştir.

Bununla beraber Şâhidî, Nizâmî’de olmayan bazı olayları ve şahısları da eklemiştir. Nizâmî’nin eserinde varolan bölümlerin bir kısmını attığı gibi olaylarda ve olgularda değişiklikler yapmıştır. Bu eklemeler ve çıkarmalar şu şekildedir:

Her ikisinde de Reis-i Âmirî’nin bir çocuğu olmaz. Nice dualardan ve ihsanlardan sonra Kays dünyaya gelir. Reis-i Âmirî bunun üzerine bir ziyafet verir. Şâhidî’de bu ziyafette bir müneccim tarafından Mecnûn’un falına bakılır ve onun ilimde kâmil, fesahatte Sehbân gibi olacağı; ancak bir dilberin aşkı yüzünden aklının yağmalanıp, sevda içinde perişan olacağı söylenir. Böyle bir olay Nizâmî’de söz konusu değildir. Yine bu olaydan, adının konmasından sonra Nizâmî, iki üç yıl sonra deyip Kays’ın yedi yaşına bastığını söylerken Şâhidî burada sırasıyla iki, beş, yedi yaşlarını tek tek anlatır.

Nizâmî'nin eserinde Kays on yaşında mektebe gönderilir. Şâhidî'de ise Kays yedi yaşında mektebe verilir. Burada Şâhidî, Kays'ın yedi yaşına girince dilinin bülbül gibi söylediğini, zekâdan nişan verdiğini ve bu yüzden mektebe gönderildiğini söylerken Nizâmî'de Kays'ın zekâveti, fesahati hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Bu mektepte Leylâ ile Kays birbirlerine âşık olurlar. Nizâmî'de Kays, Leylâ'ya âşık olmasıyla Mecnûn namını alır. Oysa Şâhidî'de bu durum daha farklı bir olayın neticesidir. İkisnin aşkı, herkesin diline düşer ve sonunda Leylâ'nın annesinin kulağına kadar gider. Bunun üzerine anne kızına nasihatte bulunur. Onun artık nasihat kabul etmez bir hâlde olduğunu görünce de durumu kocasına anlatır. Kocas da Leylâ'yı bir daha mektebe göndermemesini söyler. Bu olayı, Nizâmî birkaç beyitte anlatır. Şâhidî ise “Şeniden-i Mâder-i Leylâ Ez-Sevdâ-ı İşân ve Bâz Dâştên Ez-Mekteb” başlığı altında ayrıntılı bir şekilde işler. Böylece Leylâ mektepten alınınca Kays, Leylâ'yı göremez. Sabrı kalmaz ve sahraya düşer. Bazen ağlar bazen şiirler söyler ve Mecnûn namını alır.

Şâhidî'de “Şıfat-ı Rûz-ı Reften-i Mecnûn Be-Nezâre-i Leylâ” başlığı ile müstakil bir şekilde işlenen kısım Nizâmî'de “Der-Şıfat-ı ‘Aşk-ı Mecnûn” başlığı altında ele alınan konunun devamındadır. Yine burada, yani Mecnûn'un Leylâ'yı görmeye gitmesi hâdisesinde farklılık söz konusudur. Nizâmî'de iki âşık birbirlerini sadece uzaktan görürken Şâhidî'de Leylâ ile Mecnûn sohbet ederler. Leylâ ona hâlini, hatırını sorar, Mecnûn da bir gazelle cevap verir.

Şâhidî'de “Şeniden-i Peder-i Mecnûn Ez-Dîvânegî-i Ū ” başlığı altında kabile halkı Mecnûn'a bu hâli terk etmesi yönünde bir takım öğütler verir. Mecnûn nasihatlere kulak asmayınca da durumu babasına anlatırlar. Bunun üzerine Reis-i Âmirî çölleri aşır Mecnûn'u arar ve onu sonunda bir mağarada bulur. “Hiţâb Kerden-i Peder-i Mecnûn Be-Mecnûn” ve “Cevâb Dâden-i Mecnûn Be-Pedereş” başlıkları ile baba oğul arasında uzun bir konuşma geçer. Bu konuşma neticesinde Mecnûn eve dönmeye ikna olur. Bu kısımlar Nizâmî'de yoktur. Şâhidî'nin eserinde daha sonrasında “Şıfat-ı Rûz-ı Reften-i Peder-i Mecnûn Be-H̱âstârî-i Leylâ ve Bâz Gerden-i Bî-Mağşûd” başlığı gelir. Şâhidî tarafından bu şekilde ayrıntılı olarak işlenen bu olaylar Nizâmî'de daha muhtasardır. “Reften-i Peder-i Mecnûn Be-H̱âstârî-i Leylâ” başlığı altında, yine kabile halkı durumu Mecnûn'un Babası'na anlatır. Bunun üzerine Reis-i Âmirî kabilenin ileri gelenleri ile beraber Leylâ'yı istemeye gider.

Şâhidî'de “Ender-Borden-i Peder-i Mecnûn Mecnûn-Râ Be-Ka‘betu‘l-lâh Va‘l-lâhi A‘lem”, Nizâmî'de “Borden-i Peder Mecnûn-Râ Be-H̱âne-i Ka‘be” başlıkları ile yer alan Mecnûn'un iyileşmesi, bu aşk belasından kurtulması için babası tarafından Kâbe'ye götürülmesi olayında da farklılık göze çarpar. Nizâmî'de Mecnûn'un Babası, yol boyunca çöl halkına altın dağıta dağıta Kâbe'ye gider. Hâlbuki Şâhidî'de Hac

mevsimi gelince baba oğul Kâbe'nin yolunu tutarlar ve doğrudan Kâbe sahnesi yerini alır.

Nizâmî bu olaydan sonra herhangi bir başlık kullanmayıp Leylâ'nın kabilesinden Şahne'nin Mecnûn'u öldürme niyetini, Mecnûn'un kabilesinden birinin bunu duyup Reis-i Âmirî'yi haberdar edişini, bunun üzerine babanın oğlunu arayışını ve onu nihayetinde bir mağarada bulup nasihat verişini, Mecnûn'un cevabını anlatır. Şâhidî ise Kâbe olayından sonra “Kâşd Kerden-i Kâbile-i Leylâ Be-Helâk ve Haber Yâften-i Peder-i Mecnûn”, “Ender-Pend-Dâden-i Peder-i Mecnûn Be-Mecnûn”, “Cevâb Dâden-i Mecnûn Be-Pedereş” başlıkları ile konuları birbirinden ayırır. Mesela burada babası kabilesi ile birlikte Mecnûn'u ararken birisi falanca mağarada bir perişandan bahseder ve böylece onu bulurlar. Bu kişi Nizâmî'de Benî Sad kabilesinden birisi iken Şâhidî'de herhangi biridir. Ayrıca babasının Mecnûn'u mağarada bulduğu bu bölümde Nizâmî, Mecnûn'un Babası'nın nasihatlerine cevap verdiği kısımda onun ağzından karınca ile keklik hikâyesi anlatır. Bu da Şâhidî'de yoktur.

Şâhidî'de bu olayların hemen ardından “Ender-Hâlât-ı Mecnûn” başlığı ile Mecnûn'un koyun postuna bürünüp Leylâ'yı görmeye gitmesi anlatılır. Mecnûn günlerden bir gün çölde omzunda koyun postu, sürüsüyle Leylâ'nın kabilesinin yaşadığı tarafa doğru giden bir çoban görür. Yanına gidip durumunu anlatır ve ondan koyun postunu ister. Çoban verince de koyun postuna bürünür ve ona kendisini sürü ile Leylâ'nın kabilesinin yaşadığı tarafa doğru sürmesini söyler. Çoban dediğini yapar; fakat Mecnûn Leylâ'nın yaşadığı yere gelince kendinden geçer, bayılır. Bunun üzerine Çoban, onu yine çöle götürüp bırakır. Böyle bir olay Nizâmî'nin eserinde yoktur. Yine Şâhidî'de bu kısımda, bir müddet sonra kendine gelen Mecnûn çölde gezinir. Bir topluluk ile karşılaşır onlarla biraz hasbi hâl ettikten sonra üzerinde Leylâ ile Mecnûn'un adları yazılı olan bir yaprak görür. Yapraktan Leylâ adını siler. Bunu görenler sebebini sorar, o da bu aşkta kendisinin cisim, Leylâ'nın da can, insanda görünenin cisim, gizli olanın can olduğunu söyler. İşte bu olay Nizâmî'nin eserinde hikâyenin daha sonraki safhalarında “Üns-i Mecnûn Bâ-Vuhûş ve Sibâ” başlığı altında anlatılmıştır. Böylece Şâhidî'nin eserinin kompozisyonunda Nizâmî'yi takip etmediğinin küçük bir kanıtıyla karşılaşırız.

Şâhidî “Şıfat-ı Cemâl-i Leylâ ve Ahvâl-i Ū Ki Çün Būd”, “Şıfat-ı Rûz-ı Reften-i Leylâ Be-Temâşâ-ı Nahlistân”, “Şıfat-ı Nahlistân”, “Zârî Kerden-i Leylâ Der-Firâk-ı Mecnûn-ı Meftûn”, “Bâz Şoden Semen-Râ Be-Hâne-i Nahlistân” başlıklarıyla; Nizâmî “Der-Ahvâl-i Leylâ” başlığı altında, bu aşkta Leylâ'nın hâlinin nice olduğunu anlatırlar. Şâhidî bu bölümde aradan bir yılın geçtiğini söyler ve Nizâmî'de böyle belirtilmiş bir zaman yoktur.

Hikâyenin bundan sonrasında iki şair birbirinden ayrılır. Nizâmî “H̡āstārī-i İbn-i Selâm Leylâ-Râ” başlığı ile İbn-i Selâm hadisesine giriş yaparken Şâhidî “Maṭla‘-ı Dāstān ve Āšnā Şoden-i Nevfel Be-Mecnûn” başlığı altında Nevfel’in Mecnûn’la tanışması olayını anlatır. Nizâmî’de Benî Esed’den İbn-i Selâm, Leylâ’nın bağa gezintiye gittiği gün onu görür ve onunla evlenmek ister. Bir elçi yollayıp Leylâ’yı ister. Leylâ’nın anne ve babası, bu işe razı olurlar; ancak kızlarının biraz rahatsız olduğu için nikâhın daha sonra kıyılmasını, İbn-i Selâm’ın şimdilik vermiş oldukları bu vaat ile yetinmesini isterler. Bunun üzerine İbn-i Selâm da beklemeye başlar. Şâhidî’de ise İbn-i Selâm’ı, Nevfel’in Leylâ’nın kabilesi ile yaptığı savaştan sonra görürüz. Yani Nizâmî’de Nevfel savaşı Leylâ’nın İbn-i Selâm ile bu şekilde nişanlanması hadisesinden sonra iken Şâhidî’de Leylâ, Nevfel savaşıdan sonra İbn-i Selâm ile evlenir. Şâhidî burada da Nizâmî’deki olay zincirini takip etmemiştir ve büyük ihtimalle toplumsal farktan dolayı, böyle bir değişikliğe gitmiştir.

Nevfel’in Mecnûn ile tanışması ve onu muradına kavuşturmak için ant içmesi kısımlarında da ufak farklılıklar söz konusudur. Şâhidî’de Nevfel, ava çıktığı bir gün Mecnûn’un şiirini duyar ve yanındakilerden kim olduğunu sorar. Hikâyesini öğrenince de yanına gider. “Su’âl ve Cevâb-ı Nevfel Bâ-Mecnûn” başlığı altında Nevfel, Mecnûn’a aşk, âşıklık hakkında bir takım sorular sorar. Aldığı cevaplardan memnun olunca da onu Leylâ’ya kavuşturacağına ant içer. Soru cevap şeklinde cereyan eden bu sohbet Nizâmî’de yoktur. Nizâmî’nin eserinde Nevfel, Mecnûn’un hâlini öğrenince onu vuslata erdirmeye yemin eder.

Şâhidî’de “Peygām Firistâden-i Nevfel Be-Peder-i Leylâ Be-H̡āstārī-i Leylâ”, “Şıfat-ı Rûz ve Meşâf Kerden-i Nevfel Be-Ḳabîle-i Leylâ ve Zâfer Yâften-i Ū” başlıkları ile Nizâmî’de “Ceng Kerden-i Nevfel Bâ-Ḳabîle-i Leylâ” başlığı altında ele alınan Nevfel savaşında da iki şair birbirinden ayrılır. Nizâmî’de Nevfel, Mecnûn’un verdiği sözü tutmadığı yolundaki itabı üzerine hemen hazırlanır ve yüz cengâver ile yola düşer. Leylâ’nın kabilesine elçi gönderir. Şâhidî’de ise önce elçi gönderilir, sonrasında savaş hazırlıkları başlar. Şâhidî’nin eserinde elçinin Leylâ’nın babasına hitaben söylediği övgü dolu sözler Nizâmî’de yoktur. Nevfel doğrudan Leylâ’yı ister ve vermezlerse savaş açacağını söyler. Bunun üzerine Leylâ’nın babası da cevabını verir. Ayrıca Nizâmî’de Leylâ’nın babasının cevaben etmiş olduğu itabın muhatabı Nevfel iken Şâhidî’de bu itapların hedefi Mecnûn’dur. Şâhidî’de iki taraf arasında bir kez gerçekleşen bu haberleşme Nizâmî’de iki kez olur ve Nevfel, Leylâ’nın babasının ikinci cevabı üzerine öfkelenip savaşa başlar. Hâlbuki Şâhidî’de elçi gittikten sonra Leylâ’nın babası kabilesini başına toplayıp durumu anlatır ve savaş için hazırlanır. Sonrasında da savaşı bekler. Diğer taraftan Nevfel de elçinin getirdiği cevap üzerine Medine’den

Bağdat'a kadar her tarafa adamlarını gönderip asker toplar. Bununla beraber Şâhidî'de sadece bir savaş söz konusu iken Nizâmî'de Nevfel iki savaş yapar. Şâhidî bu iki savaşta anlatılanları tek savaşta birleştirmiştir. Yani Nizâmî'de Nevfel birinci savaştan sonra vazgeçtiğini söyler. Bunun üzerine Mecnûn ona sitem eder. Nevfel de aslında hile yaptığını söyler ve Medine'den Bağdat'a kadar her taraftan asker toplar. Bu asker toplama iki savaşı birleştiren Şâhidî'de savaş hazırlıklarının hemen başında verilir. Nizâmî'de Nevfel, Leylâ'nın kabilesine galip gelir. Bunun üzerine kabilenin büyükleri gelip aman isterler. Nevfel de Leylâ'yı getirmelerini söyler. Bunun üzerine Leylâ'nın babası gelir ve yalvarır. Kızını Mecnûn gibi bir deliye verecek olursa herkesin kendisine hakaret edeceğini, Leylâ'yı ona vermektense öldürmeyi tercih ettiğini söyler. Nevfel, kendi kabilesinden ihtiyarların da Mecnûn'u kötülerine üzerine bu niyetinden vazgeçer. Bunun üzerine Mecnûn ona sitem edip tekrar çöle gider. Nevfel yurduna döndükten sonra adamlarına her yerde Mecnûn'u aratır; fakat hiçbir yerde bulamazlar. Şâhidî'de ise Nevfel galip gelince Sanem halkı Leylâ'yı öldürmeye karar verir. Mecnûn onların bu kararlarından haberdar olur. Durumu Nevfel'e anlatır ve ondan Leylâ'nın kabilesi olan Sanem halkı ile bir daha savaşmamasını ister. Sonra da çekip gider.

Şâhidî bu olayın ardından “Mihmân H̄ānden-i Mecnûn Murgān-Rā Be-Hāne-i Çeşm Tā Merdümān-ı Fitne-Engiz-Rā Ez-Hāne Bîrûn Konend” başlığı altında Nizâmî'de olmayan bir bölüm ekler. Bu kısımda Mecnûn, savaş sonrasında meydanda dolaşır, perişan bir hâlde yere yığılır. Leşleri yiyen kargalardan biri onu da ölü sanır ve gözünü oymaya yeltenir. Bu sırada Mecnûn ağlayıp feryat eder. Sesini duyan biri yanına gelir ve onu uyandırır. Mecnûn ondan kendisini öldürmesini ister. Adam ise onu teselli etmeye çalışır. Bunun üzerine Mecnûn o adamı bırakıp gider.

Nizâmî'de “Rehāniden-i Mecnûn Āhuvān-Rā”, Şâhidî'de “Ender-Hārīden-i Mecnûn Āhū-Rā Ez-Şayyād” başlığı ile Mecnûn'un avcının elinden ahuları kurtarması hikâyesi gelir. Bu kısımda iki şair arasında bir takım farklılıklar söz konusudur. Nizâmî'de, Mecnûn bir gün tuzağa düşmüş ahuları diğer gün ise geyikleri kurtarır. Şâhidî, geyiklerin kurtarılmasını eserine almadığı gibi, Nizâmî'de, Mecnûn tarafından geyiklere hitaben söylenen sözleri, yine Mecnûn ağzından ahulara söyler. Nizâmî'de, Mecnûn ahuları kurtarmak için atını, geyikleri kurtarmak için de üstündeki silahlar ile eşyayı; Şâhidî'de ise ahuları kurtarmak için üstündeki kıyafeti verir. Yine Nizâmî'de bu bölümün sonunda yer alan gece tasvirini Şâhidî “Şıfat-ı Şeb” şeklinde ayrı bir başlık altında ve değiştirerek verir. Bu olaydan sonra Nizâmî'de “Suhan Goften-i Mecnûn Bā-Zāg” Şâhidî'de “Şıfat-ı Rûz ve Residen-i Mecnûn Be-Rîz-i Dıraht ve Mükāleme Kerden Be-Zāg” başlıkları ile Mecnûn'un karga ile konuşması hikâyesi gelir. Bu kısımda Şâhidî, Nizâmî'yi takip eder. Nizâmî'nin “Borden-i Pîr-Zen Mecnûn-Rā Der-Hargāh-ı

Leylâ”, Şâhidî’nin “Borden-i Pîre-Zen Mecnûn Ender-Hargâh-ı Leylâ Be-Ṭarîḳ-i Esîr” başlığı altında anlatılan hikâyede ufak tefek farklılıklar vardır. İki şairde de Mecnûn, Leylâ’nın diyarına gitmeye niyetlenir. Oraya yaklaştığında yaşlı bir kadın ile boynundan bağlanmış bir ihtiyar erkek görür. Kadın onu bağından tutup sürükler. Mecnûn kadına onu niçin boynundan bağlayıp sürüklediğini sorar. Kadın da bunun bir hile olduğunu, geçinmek için onu esir gibi yaparak kapı kapı dolaşıp dilendiğini anlatır. Mecnûn bunun üzerine kadından onun yerine kendini esir olarak dolaştırmasını ister. Hatta ne kazanılırsa hepsinin kadına ait olacağını söyler. Kadın bunu duyunca razı olur ve Mecnûn’u boynunda iple dolaştırmaya başlar. Bundan sonra Nizâmî’de Mecnûn hangi evin önüne varacak olsa “Leylâ” diye bağırır ve dayak yer. Dayak yedikçe de ferahlar ve raks eder. Sonunda Leylâ’nın çadırını önüne gelince çimenin üstüne oturup ona hitaben konuşur. Ardından da bağlarını koparıp Necd’in yolunu tutar. Şâhidî’de ise Mecnûn ev ev gezip dilenirken cahili güler, âkili ibret alır. Leylâ’nın evine varınca raks edip Leylâ’nın ismini haykırır. Bunun üzerine her taraftan başına taş yer; fakat aldirmayıp Leylâ’ya hitaben hâlini arz eder ve bir gazel okur. Ardından da dağa çıkar.

Şâhidî, Nizâmî’nin “Ḥâstârî-i İbn-i Selâm Leylâ-Râ” ve “Dâden-i Peder Leylâ-Râ Be-İbn-i Selâm” şeklinde ayrı ayrı anlattığı olayları birleştirip “Şıfat-ı Rûz ve Âmeden-i Leylâ Be-Hargâh-ı İbn-i Selâm Şevher-i Leylâ” şeklinde tek başlık altında işlemiştir. Nizâmî’de İbn-i Selâm, Leylâ’yı gezintiye çıktığı bir gün görür ve beğenir. Elçi gönderip istetir. Leylâ’nın anne ve babası kızlarının şimdi rahatsız olduğunu söyleyip nikâhın daha sonra kıyılması şartı ile onu İbn-i Selâm’a vaat ederler. Buna rağmen Leylâ’nın hâlâ çok isteyen olunca İbn-i Selâm gelir ve hediyelerle birlikte bir elçi gönderip vaadin artık yerine getirilmesini ister. Leylâ’nın babası razı olduktan sonra, ertesi gün bir ziyafet verip İbn-i Selâm’ı ve iki arkadaşını davet eder. Bu ziyafette nikâh kıyılır ve Leylâ İbn-i Selâm’ın evine gider. Oysa Şâhidî’de İbn-i Selâm Leylâ’yı görmez. Sadece onun vasıfları duyar ve talip olur. Hediyelerle elçi gönderip Leylâ’nın annesi ve babasından onu ister. Onlardan uygun cevabı alınca da Nizâmî’nin aksine düğünü yapıp ziyafet veren İbn-i Selâm’dır. Yine Nizâmî’den farklı olarak nikâh, bu verilen ziyafette olmayıp ertesi gün, İbn-i Selâm’ın mahmil düzüp Leylâ’yı götürmesi ve düğünün sona ermesinin ardından kıyılır. Leylâ’nın İbn-i Selâm’ın evine gitmesi sonrasında Nizâmî’de İbn-i Selâm, yumuşamasını bekleyip Leylâ’ya iki üç gün yanaşmaz. El uzatmaya kalkıştığında da Leylâ ona şamar vurur ve bir daha böyle bir şeye kalkışmamasını, kılıcıyla dahi öldürse vuslatına asla nail olamayacağını söyler. Bunun üzerine İbn-i Selâm onun bir başkasına âşık olduğunu anlar ve onu sadece görmekle yetinir. Şâhidî’de bu olaylar biraz daha farklı cereyan eder. Leylâ, İbn-i Selâm’ın evine getirildikten sonra, İbn-i Selâm, eğlencenin bitmesiyle Leylâ’nın yanına

getirilir. İbn-i Selâm onun vuslatını arzuladığında Leylâ hançer çekip kendisine dokunacak olursa hem onu hem de kendisini öldüreceğini söyler. Bunun üzerine Nizâmî’de de olduğu gibi İbn-i Selâm onun bir başkasına olan aşkını anlar ve bundan sonra kendisine el sürmeyeceğine dair söz verip onu görmekle yetinir.

Şâhidî “Ender-Şikâyet Kerden-i Mecnûn Be-Bâd Ez-Şevher Kerden-i Leylâ”, Nizâmî “Âgâhî-i Mecnûn Ez-Şevher Kerden-i Leylâ ” başlığı ile Mecnûn’un Leylâ’nın evlendiğini duymasını anlatırlar. Ona bu haberi veren, Nizâmî’de siyah bir Arap iken Şâhidî’de sadece “siyâh-rû/rûz” olarak tarif edilir.

Nizâmî’de “Üns-i Mecnûn Bâ-Vuḥuş ve Sibâ”, Şâhidî’de “Şıfat-ı Bozurgvârî-i Mecnûn Bâ-Dedegân” başlığı altında Mecnûn’un vahşi hayvanlarla yaşaması anlatılır. Şâhidî, Nizâmî’den farklı olarak Mecnûn’un bu vahşi hayvanların arasında en çok ahuyu sevdiğini, ona özel ilgi gösterdiğini belirtir. Şâhidî’de aşktan dolayı Mecnûn’da çeşitli özel hâller ortaya çıkar. Yüzü âşıklara “şafâ-baḥş”, sözü hastalara “şifâ-baḥş” olur. Kör, onun ayağının tozunu sürünce görmeye başlar. Mecnûn’u görenler onu çok severler ve tekrar görebilmek için acele ederler. Ayrıca beraberlerinde yiyecek getirirler; fakat Mecnûn bunları etrafındaki hayvanlara yedirir. Nizâmî’de ise, gelen bu yemekler, sevgililerine kavuşmak için adak adamışlar tarafından getirilir. Mecnûn’un bu yiyecekleri vahşi hayvanlara verdiğini belirttikten sonra Nizâmî, ihsanın her mahlûku bağladığını söyler ve bununla ilgili bir hikâye anlatır. Bu hikâye Şâhidî’de yoktur.

Bu bölümün ardından Nizâmî’de “Niyâyeş Kerden-i Mecnûn Be-Dergâh-i Ḥudây-ı Te‘âla” başlığı altında Mecnûn’un Allah’a yalvarışının, Müşteri ve Zühre yıldızlarına yakarışının ele alındığı kısım gelir. Şâhidî de sırasıyla “Şıfat-ı Şeb-i Mehtâb ve Niyazeş Kerden-i Mecnûn”, “Ḥiṭâb Kerden-i Mecnûn Be-Bedr-i Kâmer”, “Ḥiṭâb Kerden-i Mecnûn Be-Zuḥal”, “Ḥiṭâb Kerden-i Mecnûn Be-Müşteri”, “Ḥiṭâb Kerden-i Mecnûn Be-‘Uṭârid”, “Ḥiṭâb Kerden-i Mecnûn Be-Zühre”, “Ḥiṭâb Kerden-i Mecnûn Be-Mirrîḥ”, “Niyâz Kerden-i Mecnûn Ḥudây-ı Te‘âla”, “Ḳaşıde Ḥ’ânden-i Mecnûn Der-Münâcât” başlıkları altında Mecnûn’un yıldızlarla konuşması, Allah’a yalvarması ve okuduğu bir münacat vardır. İki şair bu kısımlarda birbirlerinden tamamen ayrılmıştır. Şâhidî kendinden pek çok ekleme yapmıştır. Nizâmî’de Mecnûn’un Kâmer’e, Zuhal’e, Utârid’e, Mirrîḥ’e seslendiği kısımlar ile kaside nazım şekliyle yazılan münacat yoktur. Ayrıca ortak olan diğer kısımlarda da şairler genel itibariyle birbirlerinden farklı yol izlerler. Gerek Nizâmî’de gerek Şâhidî’de Mecnûn, Allah’a yalvarıp yakardıktan sonra uykuya dalar ve bir rüya görür. Nizâmî’de Mecnûn, büyük bir ağaç görür. Bu ağacın dalında bir kuş vardır. Kuş Mecnûn’un yanına gelip onun başına ağzından inciler saçar. Sabah olunca uyanan Mecnûn hem günün hem de gördüğü rüyanın güzelliğinden dolayı mutlu olur. Şâhidî’de Mecnûn, kendini nurdan daha parlak bir ağacın altında başında

taçla padişah gibi oturmuş bir vaziyette görür. Ağaçtan kanatları gümüş olan bir kuş iner ve onun başına mücevherler saçar. Sabahleyin uyanan Mecnûn, bu rüyasını yorumlar. Nurdan daha parlak olan o ağacın bahtı olduğunu ve bahtının artık açılacağını, o kuşun ruh bağışlayan bir haberci olduğunu, başına mücevherler saçılmasının da güzel haberler alacağı anlamına geldiğini söyler ve teselli bulur. Nitekim sonrasında Leylâ'nın mektubu gelir. Nizâmî'nin “Resîden-i Nâme-i Leylâ Be-Mecnûn” “Nâme-i Mecnûn Der-Pāsüh-i Leylâ”; Şâhidî'nin “Şıfat-ı Rûz-ı Resîden-i Müjde-i Leylâ Be-Mecnûn ve Şıfat-ı Tâze-Rûy ” “Nâme Nebeşten-i Leylâ Ez-Dûdhâ-ı Dil Be-Sûy-ı Mecnûn”, “Nâme Nebeşten-i Mecnûn-ı Merfû' l-Ğalem Be-Hûzûr-ı Leylâ” başlıkları ile anlattığı bu bölümde Şâhidî, Nizâmî'den farklı olarak “Müstezâd Goften-i Kâşid Ez-Zebân-i Mecnûn” başlığı altında Mecnûn'un dilinden bir müstezâd yazar.

Şâhidî'de “Âmeden-i Selîm-i ‘Âmirî”, “Ğaber Yâften-i Mecnûn Ez-Vefât-ı Mâdereş ve Be-Sûy-ı Türbeteş Reften”, Nizâmî'de “Âmeden-i Selîm-i ‘Âmirî Ğâl-i Mecnûn Be-Dîden-i Ū” başlıkları altında ele alınan Selîm-i Âmirî'nin yanında yiyecekler ve giyecekler ile Mecnûn'u görmeye gitmesinin, ana ile oğlu buluşturmasının ve bir sonraki gelişinde de annesinin ölümünü Mecnûn'a haber vermesinin anlatıldığı bu bölümde iki şairin eseri arasında bazı değişiklikler vardır. Bu kısımda Nizâmî'de Selîm-i Âmirî'nin kanaat konusunda anlattığı hikâye Şâhidî'de yoktur. Ayrıca Mecnûn'un annesinin ölümünün ardından iki eserde dile getirilen dünya ve onun vefasızlığı hakkındaki fikirlerde iki şair kendilerine has bir anlatış arz ederler.

Şâhidî bu olayın ardından “Şıfat-ı Bozurgvâri-i Mecnûn” başlığı ile Mecnûn'un Leylâ'nın aşkı ile otuz yılı geride bıraktığı belirtir. Böyle bir bilgi ve kısım Nizâmî'de yoktur. Hemen ardından gelen “Şıfat-ı Tâbistân ve Dil Dâden-i Mecnûn Segî-Râ Ki Der-Kûy-ı Leylâ Bûd” başlığı altında anlatılan Mecnûn'un bir köpekle konuşması da Nizâmî yer almayan bölümler arasındadır.

Bu bölümlerden sonra Şâhidî, ikinci bir aşk hikâyesine olan Zeyd ile Zeyneb kıssasına giriş yapar. “Ğışsa-ı Zeyd ve Zeyneb Vefâ-Nümûn-ı Ğşân Be-Mağabbet”, “Şıfat-ı Şeb ve ‘Arûsî-i Zeyneb ” başlıkları altında eserin çeşitli yerlerinde ele alınan bu hikâye Nizâmî'de yoktur. Nizâmî'de Zeyd karakteri olmadığından Leylâ ile Mecnûn arasındaki haberleşmeyi sağlayan kişi, daha öncesinde de iki sevgilinin mektuplarını birbirine ileten bir “İhtiyar” iken; Şâhidî'de bütün bunları yapan, Leylâ'nın sırdaşı, dert ortağı Zeyd'dir. Ayrıca Şâhidî'de iki âşığın ilk buluşmalarında Leylâ evli olduğu için daha fazla ileri gidemeyeceğini söyler ve Mecnûn'la perde arkasından konuşmak ister. Zeyd de gidip Mecnûn'u dener ve isterse Leylâ'nın yanına geleceğini söyler. Mecnûn bunu kabul etmez ve Leylâ ile perde ardında görüşmek ister. Bu şekilde, evli olmak

hasebiyle toplumda söz konusu olan namusu koruma endişesine yapılan vurgu Nizâmî’de yer almamaktadır.

Selâm-ı Bağdâdî’nin Mecnûn’un şiirlerini duyup, onu görme ve hatta onunla yaşama arzusuna kapılışının anlatıldığı bölümde Şâhidî, Selâm-ı Bağdâdî’nin Mecnûn’un yanında bir iki hafta kaldığını söyler. Böyle belirtilen bir zaman Nizâmî’de yoktur. Hem Nizâmî’de hem de Şâhidî’de Selâm-ı Bağdâdî, Mecnûn’un yanında iken onun şiirlerini ezberler ve yiyeceği bitince geri döner. Nerede Mecnûn’un şiirlerini okusa herkes hayran kalır. Şâhidî bu bölümün sonunda, Nizâmî’den farklı olarak zamane âşıklarından, gençlerden şikâyet eder ki bu tamamen kendisine has fikirlerin beyanıdır.

Şâhidî’de “Haber Dâden-i Zeyd Be-Mecnûn Ez-Vefât-ı Şûy-ı Leylâ” başlığı altında Zeyd’in Mecnûn’a İbn-i Selâm’ın ölüm haberini vermesinin anlatıldığı bölüm, yine Nizâmî’de olmayan bölümler arasındadır. Her iki şairini eserinde de Leylâ, Arap âdetince kendini kimseye göstermeden iki yıl yas tutar. Şâhidî “Maṭla‘-ı Dâstân ve Resîden-i Leylâ Be-Ḥâne-i Peder-i Ḥ’îş” kısmını da ilave ederek Leylâ’nın yastaki hâlini ve yasin bitip babasının evine dönüşünü anlatır. Ayrıca hemen ardından “Reften-i Leylâ Be-Temâşâ-ı Nahlistân” başlığı ile Leylâ’nın gezintiye çıkmasını, rüyasında Mecnûn’u görmesini, Mecnûn’un ona gazel okumasını anlatır. Bu bölüm de Nizâmî’de yoktur.

Şâhidî ilavelerine devam eder ve “Şıfat-ı Şeb ve Târîk ve Zârî Kerden-i Leylâ”, “Efsâne Goften-i Leylâ Der-Şeb-i Târîk”, “Ḥiṭâb Kerden Be-Şem’” kısımlarını ekler. Ayrıca Nizâmî’den farklı olarak Leylâ ile Mecnûn’u iki kez daha buluşturur. Bu iki buluşmanın ilki “Mülâkât Kerden-i Mecnûn Bâ-Leylâ Be-Ṭârîk-i ‘İşmet” başlığı altında anlatılır. Nizâmî’de Leylâ’nın evlenmesinin ardından gerçekleşen ilk ve tek buluşmada, Leylâ’nın İhtiyar vasıtasıyla buluşmaya geldiğinde giymesi için Mecnûn’a gönderdiği kıyafetler, Şâhidî’de bu ikinci vuslatta Zeyd aracılığıyla gönderilir. Bu buluşmanın ardından Mecnûn Necd’e çıkar. Leylâ ise onu tekrar görmek ister. Son buluşmanın yaşandığı bu kısımda da Mecnûn, Leylâ’nın kendisinde yaşadığını söyleyip Leylâ’yı tanımaz. İşte bu iki buluşma, özellikle de Mecnûn’un aşktaki bu son hâli Nizâmî’de yoktur.

Nizâmî “Şıfat-ı Resîden-i Ḥazân ve Der-Gozeştan-i Leylâ”, Şâhidî “Şıfat-ı Ḥazân ve Bîmâr Şoden-i Leylâ” başlığı ile Leylâ’nın vefatına giriş yapar. Şâhidî’nin “Vaşîyyet Kerden-i Leylâ Be-Mâder-i Ḥ’îş ve Vefât Yâften-i Ū” başlığını koyduğu, Nizâmî’nin ise başlık kullanmadığı bölümde Leylâ’nın vasiyetinde bazı değişiklikler mevcuttur. Şâhidî’de Leylâ, annesinden gömüldüğü sırada Mecnûn’un elbisesinden bir parçayı gizlice mezarına koymasını ister. Böyle bir istek Nizâmî’de söz konusu değildir.

Nizâmî’de Leylâ annesinden Mecnûn’u hoş tutmasını, hâlini ona anlatmasını, Mecnûn’a ziyaretine gelmesini söylemesini ister. Şâhidî’de ise daha farklı bir durum söz konusudur. Yine Leylâ annesinden eğer kendisinden sonraya kalırsa Mecnûn’u hoş tutmasını, ona macerasını anlatmasını istediği gibi, Nizâmî’den farklı olarak da annesinden Mecnûn’a isterse dünyayı terk edip cana canı kavuşturmasını söylemesini diler.

Hikâyenin sona yaklaştığı, Leylâ’nın ölümünün ve ardından cenazesinin anlatıldığı bölümlerde Şâhidî, Nizâmî’den farklı bir yol takip eder. Nizâmî’de Mecnûn, Leylâ’nın öldüğünü duyar ve cenazesinde kabrine kapanıp ağlar. Daha sonra da yırtıcı hayvanlarıyla beraber gider. Bir müddet sonra, yine vahşi hayvanlarla birlikte Leylâ’nın mezarına gelir. Vahşi hayvanlar etrafını sarar ve Mecnûn, Leylâ’nın mezarı başında ağlar, inler. Birkaç gün o hâlde ağlayıp dövündükten sonra gider. Üçüncü gelişinde ise ağlayıp inleyerek Allah’tan canını almasını ister. Daha sonra mezarı kucaklar ve canını teslim eder. Vahşi hayvanlar mezarın etrafında bir halka oluşturduğundan kimse o tarafa yaklaşamaz. Mecnûn’un öldüğünden kimsenin haberi olmaz. Aradan bir yıl geçip de vahşi hayvanlar dağılınca Mecnûn’un kemiklerini görürler. Mecnûn’un akrabalarına haber verirler ve onu Leylâ’nın yanına gömerler.

Şâhidî’de ise Mecnûn, Leylâ’nın hasta olduğunu duyar. Ziyaretine geldiği gün de cenazesini görür. Cenaze alayına katılır ve yol boyunca vuslat gününün geldiğini söyleyip durur. Leylâ kabre konunca da yerinden sıçrayıp lahdin içine girer, ona sarılır. Leylâ’nın kabilesi bundan utanıp Mecnûn’u oradan almaya kalkıştıklarında onun da can vermiş olduğunu görürler. Bunun üzerine kabilenin büyükleri, bu aşkın gerçek aşk olduğunu, iki sevgiliyi ayırmanın günah olacağını söylerler ve ikisini bir kabre gömerler.

Nizâmî’de bu iki âşığın kabrini türbe yaparlar. Bu türbe âşıkların ziyaretgâhı olduğu gibi hasta ve kederliler de gelip orada sıhhat ve neşe bulurlar. Ayrıca oraya her gidenin dileği gerçek olur. Şâhidî’de iki sevgilinin kabri sadece âşıkların hâcetgâhı, kıblegâhı olur.

Nizâmî, Mecnûn’un ölümü ile eserini bitirirken Şâhidî, hikâyesine “Der-H’âb Dîden-i Zeyd Mecnûn ve Leylâ-Râ” başlığı ile devam eder. Zeyd günlerden bir gün bu iki âşığın mezarı başında hâllerinin öteki dünyada nasıl olduğunu düşünerek uykuya dalar. Rüyasında onları Adn cennetinde zevk u safada görür. Uyanınca gördüklerini mezara yazar.

1.1.1.4. Bitiş Bölümlerinin (Hâtime) Karşılaştırılması

Şâhidî ve Nizâmî, eserlerinin bitiş bölümlerini de birbirlerinden farklı şekilde kaleme almışlardır. İkisinin de bu kısımda ele aldıkları konular birbirinden farklıdır.

Nizâmî'nin eserinin hatime kısmı Şîrvânşâh'a övgü, bir takım tavsiyeler, gerek Şah için gerek eseri için edilen dualardan oluşurken Şâhidî, bu kısımda hem kendisi hem eseri hakkında bilgi verip Cem Sultan'ı ve eserini metheder, ardından da Allah'tan bağışlanma dileyip dua isteğinde bulunur. Şâhidî, Nizâmî'ye göre bitiş bölümünü daha uzun yazmıştır. İki şair de hatime kısımlarında mesnevi nazım şeklinden başka nazım şekli kullanmamışlardır.

Şâhidî 5545. beyitte eserinin son bulduğunu haber verdikten sonra kitabı hakkında dua edip “Hâtimet-i Kitâb ve Beyân-ı Târîh” başlığı ile arada Mecnûn'un aşkının suret olduğunu, böylece eserinin can gibi güzel ve mevzun bir hâle geldiğini ve ona “Rûmî libâs” giydirdiğini söyler. Eserine övgüde bulunup Nizâmî'den ve *Penc-Genc*'inden bahseder. Nizâmî'nin bu kıssayı süslediğini söyledikten sonra hamsesini oluşturan bütün eserlerin içinde bu kıssanın hepsinden güzel olduğunu dile getirir. Aşkta vuslatın olamayacağını belirten Şâhidî'ye göre Husrev ile Şîrîn vuslata nail olduklarından dolayı onlarda “aşktan pertev” yoktur. Mecnûn ömrünü mihnet ile geçirip varlığını heba ettiği ve aşk ile canını verdiği için bu kıssayı yazdığını, Acem'de makbul olan bu hikâyenin Rum'da garip olduğunu söyler. Ayrıca Şeyhî'den ve onun *Husrev ü Şîrîn*'inden bahsedip kendisinin de Şeyhî'nin yaptığı gibi Acem güzeline “Rûmî libâs” giydirdiğini belirtir. Eserinin Cem Sultan'ın kabulüne ihtiyacı olduğunu söyleyip sultanı çeşitli yönlerden över ve onun *Cemşîd ü Hurşîd*'inden bahseder. Ardından eserini onun adına bağladığını söyler. Eserinin adının *Gülşen-i 'Uşşâk*, bunun teselli vermezse *Leylâ vü Mecnûn* olduğunu belirtir. Eserine Rebî'ü'l-evvel ayında İstanbul'da başladığını, iki yıl iki ay sonra, Cemâze'l-âher ayında Konya'da tamamladığını söyledikten sonra Sultan'ın katında makbul olması için eseri hakkında dua eder ve Allah'tan bağışlanma dileyip okuyanların kendisine dua etmelerini ister.

Nizâmî ise “Hâtm-i Kitâb Be-Nâm-ı Şîrvânşâh” başlığı ile eserinin hatime kısmına giriş yapar. Bu başlık altında Şîrvânşâh'ı methettikten sonra eserine de övgüde bulunur ve Şah'a beğenisini, takdirini kazanmak istediğini söyler. Ardından ona devlet yönetimi ve halka muamele konusunda bir takım tavsiyelerde bulunur. Şîrvânşâh için duada bulunduktan sonra onun adını taşıyan eseri hakkında bahtının açık, başlangıcının mesut olduğu gibi akıbetinin de güzel olması için dua eder.

1.1.1.5 Değerlendirme

Görüldüğü üzere Nizâmî'nin eserinin birebir tercümesi söz konusu değildir. Şâhidî bir takım ilaveler, uyarlamalar ve çıkarmalar yapıp tasvirlerde Nizâmî'den bağımsız bir şekilde hareket etmiştir. Karakterleri farklı çizmiş, eserdeki aşka daha farklı, daha

uhrevî bir hüviyet vermiş ve yine Nizâmî'den farklı olarak mesnevi nazım şekli haricinde gazel, kaside, tercî-i bend, müstezad gibi nazım şekilleri kullanmıştır.

Şâhidî'nin bu eseri, bu hâliyle karşımıza tercüme midir, değil midir sorusunu çıkarmaktadır. Levend, bir şairin başka bir şairin eserinden esinlenebildiği gibi kaynak göstererek o eserden yararlanabileceğini, bunun kaçınılmaz olduğu kadar da doğal olduğunu belirtir. Ayrıca daha iyisini yazmak için tercüme yoluna giden şairlerinden de bahseder (Levend 1973: 80-87).

Şâhidî eserinin giriş ve hâtime bölümlerinde Nizâmî'yi, *Penc Genc*'ini ve bunlardan *Leylâ vü Mecnûn*'u anarak metnin okuyucuyu hangi metne götüreceğini belirtmektedir. Levend'in yukarıdaki ifadelerinin doğrultusunda Şâhidî'nin "Nizâmî nazmına vire nizâmî" ibaresi ile daha iyisini yazmak gayesi güttüğü ve Osmanlı edebî sahasına özgü "tercüme yolu"na gittiği söylenebilir. Zira üç kültürün kesişim alanı olan bu edebiyatta anlatılanların özgün oluşundan öte nasıl anlatıldığı önemlidir. Nizâmî'de *Leylâ vü Mecnûn* hikâyesini ilk kez nazma çeken ve mesnevi vadisinde üstat sayılan bir şairdir. Şâhidî de aynı hikâyeyi, Nizâmî'nin eserini, döneminin "tercüme anlayışı" ile ele alıp Türkçe söyleme gayretindedir.

Paker, farklı dönemlerin kendine has farklı çeviri uygulamalarının, algılayışlarının, tanımlarının ve kavramlarının olduğunu vurgular ve bir eserin çeviri olup olmadığı konusunda çevrildiği dönemin beklentileri, algılayışı doğrultusunda nasıl tanımlandığının önemli olduğunu belirtir (Paker 2004: 278). Toska, XVI. yüzyıl tezkire yazarlarının tercüme eserleri değerlendirirken esas aldıkları ölçütlerin neler olduğunu tespit eder ve bunun neticesinde eğer bir mütercim, metne yapmış olduğu müdahalelerde başarılı olmuşsa onun kaynaklarda yazar olarak tanımlandığını söyler. Yani mütercim bir takım ilaveler, çıkarmalar ile esere müdahale edip metni daha güzel bir hâle getirmiş, yeni bir söyleyiş ortaya koymakla beraber dil ve anlatım yönünden de başarılı olmuşsa bu yenidenyazımın, artık onu o dile kazandıranın adıyla anıldığını belirtir (Toska 2000: 297). Yine Paker'e göre Türk-Arap-Fars kültürleri olmak üzere üç kültürün kesişim alanı olan Osmanlı Edebiyatı'nda şairler aktardıkları metinlere şahsî sanatsal katkılarda bulunmuşlar ve böylece kaynak metin ile erek metin arasındaki sınırlar belirsizleşmiş, zamanla da erek metinler kaynak metin hâline gelmiştir (Paker 2014: 69). O hâlde bir süre sonra kaynak metnin yerine geçen bu erek metinlerin "telif eser" oldukları söylenebilir mi? Paker, Osmanlı Edebiyatı'ndaki tercüme faaliyetlerinin günümüz çeviri anlayışından farklı düşünülmesini önerdiği gibi "telif eser" ifadesinin de her ne kadar günümüzde "özgün/orjinal eser" ibaresi ile aynı manada kullanılıyor olsa da bu edebiyat çerçevesinde, günümüz "özgün eser" tanımından farklı olarak değerlendirilmesini önerir. Zira Ahmet Midhat, "telif" pratiğinin, "terceme yollu" bir

sahiplenme olduğunu söylemiştir ve biz de böyle kabul edilebiliriz. (Paker 2014: 53-56). Sucu’ya göre de Osmanlı Edebiyatı’nda bir eseri tercüme etmekle bir eser telif etmek hemen hemen aynı manaya gelmektedir (Sucu 2006: 148).

Toska, “telif mi tercüme mi?” meselesini karşımıza çıkaran böyle eserler için “nazire” denilebileceğini söyler (Toska 2000: 299). Köksal da bir takım eklemeler, çıkarmalar yapılmış, konusu esas alınan eserden farklılaşmış, şairin şahsî damgasını vurabildiği, özgünlüğünü ortaya koyabildiği mesnevilerin tereddütsüz nazire sayılabileceğini dile getirir (Köksal 2003: 224). Sözlüklerde “*bir şairin bir şiirini takliden söylenen şiir*”(Şemseddin Sami 1317: 1464), “*bir şairin şiirine müşâbih olmak kasdıyla nazm u tertîb olunan şiir*” (Hüseyin Remzî 1304: 2/486), “*bir esere karşılık olarak başkası tarafından yazılan eser birincisinin naziresi olarak adlandırılır*” (İlaydın 1997: 151) şeklinde tanımlanan nazire için Dilberîpûr “*bir şair tarafından diğer bir şairin kabul görmüş, güzel bir eser veya şiirinin takip edilmesiyle yazılmış başka bir şiir veya eser*” şeklinde bir tanım getirir. Ayrıca her türlü taklit ve alıntıdan arınmış olan nazirelerin başarılı olduğunu ifade eder ve nazire olan eserin özgünlük, güzellik bakımından kaynak eserden daha üstün olmasını gerektiğini belirtir. Yani şair yeni söyleyişler ve yeni anlamlar bulup bunu “nazire olan” eserine yansıtmalıdır (Dilberîpûr 1999: 201). Bunun yanı sıra bizde “nazire” olarak adlandırılan bu edebî faaliyetin doğu edebiyatında “tercüme” ve “cevâb” kelimeleri ile aynı manayı ifade ettiğini, buna göre tercüme olan bir eserin, kaynak metni takip etmekle kalmadığını, ona yeni anlamlar kattığını, Türk Edebiyatı’nda, bir hikâye çerçevesinde mesnevi yazma geleneğinin Nizâmî’nin Hamsesi’ne yazılan nazireler ile başladığını söyler (Dilberîpûr 1999: 200-203). “Cevâb” kelimesinin nazire ile aynı manada olup olmadığının tartışmaya açık olduğunu belirten Köksal, gerçekten de bu kelimenin daha çok mesnevilere, özellikle de Nizâmî’nin Hamsesi’ne yazılan nazireler için kullanıldığını söyler (Köksal 2003: 218). Bizde nazirelerin daha çok aşk konulu mesnevilere, özellikle de Nizâmî’nin *Penc Genc*’ine yazıldığını söyledikten sonra, İranlı şairlerin eserlerinin bizim şairlere etkileri ile bu etkilenmenin derecesi konusunda “telif-tercüme-nazire” meselesinin ortaya çıktığını belirtir (Köksal 2003: 223). Ayrıca edebiyatımızda Nizâmî’nin Hamsesi’ne nazire yazmanın ayrı bir gelenek oluşturduğunu söyler (Köksal 2003: 283).

Bütün bunların doğrultusunda Şâhidî’nin *Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i ‘Uşşâk)*’u için şunları söyleyebiliriz: Türk, Arap, Fars olmak üzere üç kültürün kesişim alanı olan ve mananın, hikâyenin kimsenin malı olmadığı Osmanlı Edebiyatı’nın kendine has edebî anlayışı çerçevesinde Şâhidî, öncelikle ortak bir konu olan Leylâ vü Mecnûn adlı bir aşk hikâyesini işlemiştir. Bunu yaparken Nizâmî’nin *Penc Genc* adlı hamsesinin en güzeli olarak nitelendirdiği “*Leylâ vü Mecnûn*”unu esas almıştır. Bu hikâye ilk olarak

Nizâmî tarafından Farsça olarak nazma çekilmiştir ve Şâhidî de onu Türkçe söylemek istemiştir. Bunu yaparken hikâyenin genel çizgisinde Nizâmî’yi takip etmekle beraber, yukarıda tespit ettiğimiz gibi kendinden de pek çok müdahalede bulunmuştur. Şâhidî, yapmış olduğu bu edebî faaliyeti eserindeki şu beyitlerle tanımlar:

Diyüp Rûmî zebânıyla kelâmı
Nizâmî nazmına vire nizâmı (761)

‘Acem resmince ħub idi ħabâsı
Giyürdüm aña Rûmîden libâsı (5591)

Ķabâ’-ı Fûrs ki olmışdı muvâfıķ
Libâs-ı Rûm hem düşdi yaraşıķ (5594)

Şâhidî’nin bu ifadeleri ile “telif-tercüme-nazire” çerçevesinde bu eser değerlendirildiğinde, nitelendirilmede kullanılması gereken Toska’nın önerisi ile “nazire” kelimesi olabilir. Zira bu edebî gelenekte, bugünkü çeviri pratikleri ile asla örtüşmeyen bir tercüme anlayışı söz konusudur ve sadece Şâhidî’nin Nizâmî’den aynen aktardığı beyitlere bakıp bu eserin tercüme olduğunu söyleyemediğimiz gibi; Şâhidî’nin, Nizâmî’den ayrıldığı noktaların yanı sıra ortak noktaları da göz önüne getirdiğimizde ve bugünün “özgün eser” algılayışı doğrultusunda değerlendirdiğimizde eserin telif olduğunu da söyleyemeyiz; fakat “telif eser” ibaresini Osmanlı edebî geleneği doğrultusunda düşünür ve Sucu’nun, Ahmed Midhat’ın ifadelerini göz önüne alırsak Şâhidî’nin tercüme yollu bir sahiplenmeye gittiğini, tercüme etmekle telif etmek aynı manaya geliyorsa eserin “telif eser” olduğunu da dile getirebiliriz. İşte böylesine bir açmazda Toska’nın önerdiği “nazire” terimi karşımıza çıkmaktadır. Dilberîpûr’un yukarıda geçen tespitlerine dayanarak söyleyecek olursak Şâhidî, Nizâmî’nin eserine bir “cevap” yazmıştır. Yani bu “yenidenyazımı” Osmanlı edebî geleneğinin normları çerçevesinde adlandıracak olursak “nazire” yahut “cevap” kelimelerini kullanabiliriz. Çünkü “Nizâmî nazmına vire nizâmı” ibaresinden Şâhidî’nin, Nizâmî’nin eserini kendi eseri için kaynak aldığı gibi ondan daha iyisi yazma gayesi güttüğü anlaşılmaktadır. Nizâmî ve eserleri varılacak son noktadan öte, daha iyisinin ortaya konması için bir sıçrayış, bir hareket noktasıdır ve Şâhidî’de daha iyisini yazma iddiasını taşıyanlardandır.

1.1.2. Kadîmî'nin ve Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'lerinin Karşılaştırılması

Bir önceki altbaşlıkta, Nizâmî'nin ve Şâhidî'nin adı geçen mesnevileri için yaptığımız üçlü karşılaştırma (mesnevilerin giriş, olayın işlendiği bölüm ve bitiş bölümlerinin karşılaştırılması), Kadîmî ile Şâhidî'nin mesnevileri söz konusu olduğunda da aynı paralelliği göstermektedir. Biz burada benzer ifadeleri tekrarlamak yerine, Kadîmî'nin eserini ilk olarak metinlerarasılıktaki yenidenyazma kavramı ve bu kavramın içindeki diğer unsurlar üzerinden değerlendirecek, ikinci olarak da kendisine anametin olarak aldığı Şâhidî'nin eseri ile karşılaştırarak bir sonuca varmaya çalışacağız.

Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn* (*Gülşen-i 'Uşşâk*) adlı eserini bulup meydana çıkaran Raif Yelkenci'dir. 1947 yılında bu eser, Agâh Sırrı Levend'e gösterilmiştir. Agâh Sırrı Levend bu eseri “Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u” adlı makalesinde ilim dünyasına tanıtmıştır (Levend 1952: 21-26); ancak beş yıl sonra, eseri ele alıp inceleyince şunları söylemiştir: “*Bu eseri Şâhidî'nin eseri ile karşılaştırdığım zaman gördüm ki eser, Şâhidî'nin eserinin tam bir kopyasıdır. Kadîmî, Şâhidî'nin eserinden birçok yerleri çıkarmış, bazı beyitleri değiştirmiş, böylece eseri kendine maletmiştir*” (Levend 1957: 108). Kaleme aldığı *Arap, Fars ve Türk Edebiyatında Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi* adlı kitabında da eserin bir aşırma olduğunu söyler ve şu ifadeleri kullanır: “*Kadîmî ile Şâhidî'nin eserleri birbirinin tamamiyle aynıdır. Kadîmî mahlasını kullanan şair, Şâhidî'nin eserini ele geçirmiş, bazı parçalarını atarak, mahlas yerlerini değiştirerek eseri olduğu gibi kendine maledivermiştir*” (Levend 1959: 196). Dilberîpûr ise şunları söylemektedir: “*Bazı şairler de eserlerini düzenlerken Nizâmî'ye “nazire” veya “cevap” olarak yazılmış başka eserleri takip etmişlerdir. Kadîmî'nin Şâhidî'yi, Andelîb'in Fuzûlî veya Nevâyî'yi izlemesi gibi*” (Dilberîpûr 1999: 222); “*Kadîmî mahlaslı şair Şâhidî'nin eseri üzerinde yaptığı bir kısım çıkarmalar ve değişikliklerle eseri kendisine mâl etmiştir*” (Dilberîpûr 1999: 225).

Bu doğrultuda Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u ile Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu karşılaştırdık. Şâhidî'nin 1478 yılında tamamlayıp Cem Sultan'a ithaf ettiği, mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün veznindeki eseri 5660 beyitten meydana gelmektedir. Sultan I. Selim'in adına yazıldığını ve 1512 yılında tamamlandığını tahmin ettiğimiz Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u ise eksik varaklar söz konusu olmakla beraber mevcut hâliyle 3968 beyittir¹ ve mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün veznindedir. İki eser

¹Agâh Sırrı Levend eserin 4035 beyit olduğunu söylemektedir(1959: 198); fakat eserin var olan tek nüshası, Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kütüphanesi'nde M. Ozak/1102-c numarasıyla mevcuttur ve beyit sayısı 3968'tir. Hikâyenin akışı doğrultusunda eksik varaklar söz

birebir karşılaştırıldığında Kadîmî'nin, Şahîdî'nin eserindeki bazı kısımları attığı, beyitlerde ve başlıklarda değişiklikler yaptığı ve hikâyeyi daha kısa bir hâle getirdiği görülmüştür. Peki, eser bu hâliyle Levend'in tabiri ile “aşırma(intihâl)” kelimesiyle nitelendirilebilir mi?

Osmanlı edebî geleneğinde “aşırma” manasında kullanılan “intihâl” kelimesi için sözlüklerde şu açıklamalar geçmektedir: *“Diğerinin şiirini veya bir sözünü benimsemi; intihâl edebiyat âleminde sirkattır”* (Şemseddin Sâmî 1317: 171); *“Dava etmek ve gayrî şairlerin şiirin kendine isnâd u intisâb etmek”* (Ahterî Mustafa Efendi 2009: 429); *“1. Çalma, başkasının malını benimdir diye iddia etme 2. Birinin yazısını veya şiirini kendinin gibi gösterme”* (Devellioğlu 2004: 443)

Terzioğlu, her ne kadar X. yüzyıldan itibaren Araplarda ve onları takiben Osmanlılarda “intihâl” kelimesi eleştirel anlamda kullanılmış olsa da metinlerarası ilişkilerin çok yoğun ve karmaşık olduğu, metinlerin sınırlarının günümüz yazı kültürüne göre çok daha geçirgen olduğu Osmanlı edebî geleneğinde kaleme alınmış bir metne, araştırmacının “intihâl” demeden önce birkaç kez düşünmesi gerektiğini söyler (Terzioğlu 2007: 264). Toska da “intihal, sirkat” gibi edebî hırsızlıklar ile ortak malzeme kullanımı arasındaki sınırı belirleyen şairin özgünlük iddiası olduğunu dile getirir ve Osmanlı şiir geleneğinde bir şairin kendi dilinde ya da başka bir dilde yazılmış bir eserden yaralanmasının, esin almasının doğal karşılandığını, şair kaleme aldığı esere ya da şiire özgünlük iddiası doğrultusunda “benimdir” demediği, doğrudan almadığı, aşırmadığı müddetçe herhangi bir eleştiriye maruz kalmadığını belirtir (Toska 2000: 304). Bu noktada Sabuncu, şu soruları sormaktadır: *“doğrudan alma ve aşırma” bir metnin tümünü, kelime kelime, hiçbir değişiklik yapmadan aynen almak ve metnin kaynağı hakkında hiçbir açıklama yapmamak suretiyle o metni kendi özgün eseri gibi göstermek midir? Bir şair, eserinin bir bölümünde bir başka şairin mesnevîsini âdetâ kelime kelime tekrarlamış, bir başka ifade ile “doğrudan almış”, metnin geri kalanında ise “esinlenme” gibi muğlak sayılabilecek sözcüklerle tanımlanan bir faaliyette bulunmuş ise bu eser hangi sözcüklerle tanımlanacaktır? Bu gibi durumlarda eserin özgünlük derecesi, “yazarın kendinden kattığı yenilik” gibi teşhisi zor ve yoruma dayalı bir kriterle mi belirlenecektir?* (Sabuncu 2005: 135). Bu sorulara ek olarak biz de bu çalışmada şu soruyu sormaktayız: bir şair bir başka şairin eserini almış, kelime kelime aldığı beyitlerin yanı sıra pek çok beyitte değişiklikler yapmış, eseri kendince daha özlü

konusudur. Bu eksikler dikkate alındığında Levend'in verdiği rakam doğru olabilir; fakat o zaman da akla eserdeki eksikliklerin ne zaman gerçekleştiği sorusu gelmektedir. Ayrıca Levend eserin 157 varak olduğunu söylemektedir ki bizim çalıştığımız bu nüsha da 157 varaktan oluşmaktadır.

bir hâle getirmiş, kendinden beyitler eklemiş ve belki de ilk eseri, daha güzel bir hâle getirerek kendine mal etmiş ise bu edebî faaliyetin adı ne olmalıdır?

Losensky, Arap ve İran edebiyatlarında özgünlüğün ve taklitçiliğin birçok dereceleri olduğunu belirttikten sonra bu ikisi arasındaki sınırın tarifinin zor ve değişken olduğunu söyler. Losensky’ye göre başarılı bir intihal-illâ ki bu kelimeyi kullanacak-sak-yaratıcılık olarak görülebilir. Şayet bir eser diğer bir eserin, sözcük kadrosunu, içeriğini ve ifade tarzını doğrudan kendine mal ederken model aldığı eseri daha özlü ve özenle işlenmiş bir hâle getirmiş ise yapılan bu hırsızlık yasallaşır. Ayrıca şair, çalıntı malzemeyi, ilk eserden iz kalmayacak şekilde gizleyebilirse, o eserin çalıntı olduğu anlaşılmaz ve eser, özgün eser konumuna geçer (Losensky 1998: 105-106).

Bu durum “metinlerarasılık” kavramını ve metinlerarası ilişki biçimlerini –özellikle de gizli alıntıyı- akla getirmektedir. Metinlerarasılığa göre hiçbir metin daha önce yazılmış metinlerden bağımsız değildir. Her metin açık ya da kapalı bir şekilde kendinden önceki metinlerden izler taşır ki açık ve kapalı olmak üzere iki tür metinlerarası ilişkiden bahsedilebilir (Aktulum 1999: 18). Bunlardan kapalı metinlerarası ilişkilerden kast edilen “gizli alıntı(aşıırma)” ve “anıştırma”dır (Aktulum 1999: 94). Aktulum “gizli alıntı(aşıırma)”yı şöyle tanımlar: *“bir yazarın kendi düşünsel çabasının sonucu olmayan bir yapıttan, kimi bölümleri ya da bütününü(daha az rastlanan bir kılğı bu) ayrıçlarla belirtmeden, aşırıya varacak derecede olduğu gibi kopyalaması, yazarın adının yerine kendi adını yazması, böylelikle bir başkasının metnini kendi metniymiş gibi göstermesi, onu sahiplenmesi olarak da tanımlanabilir”* (Aktulum 1999: 103); *“Gizli alıntı, bir yazarın tümcelerini kopyalamak, anlatım biçimlerini kullanmak, bir yapıtı her tür yazımsal belirteçten arındırarak sözcüğü sözcüğüne yenidenyazmaktır”* (Aktulum 1999: 104). Bu tanımda geçen yenidenyazmak ise, *“hangi türden olursa olsun, önceki bir metnin, onu taklit eden, dönüştüren, açık ya da kapalı bir biçimde ona gönderen bir başka metinde yinelenmesi olarak tanımlanır”* (Aktulum 1999: 236). Yenidenyazmayı açıklayan bu tanımda geçen “dönüştürüm” kelimesi Kadîmî’nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı eseri için söz konusudur. Metinlerarasılığa göre “biçimsel” ve “anlamsal” olmak üzere iki tür dönüştürüm vardır. Biçimsel dönüştürümler, çeviri, koşuklaştırma, düzyazılaştırma, vezin dönüşümü ve biçem dönüşümü olmak üzere beş şekilde ortaya çıkar. Bunlardan biçem dönüştürümde, daha önce yazılmış bir metnin biçem yönünden düzeltilmesi veya kapalı bir biçemi olan bir metnin daha açık ve anlaşılır bir hâle getirilmesi, bir metnin biçimsel bakımdan yeniden yazılması söz konusudur. “İndirgeme” ve “genişletme” kelimeleri ile ifade edilen biçimsel nicel dönüştürümler de vardır. “İndirgeme” daha önce yazılmış bir metnin daha kısa bir hâle

getirilmesi ile yeni bir metnin ortaya konmasıdır. Bunun en kolay yolu ise metinden bir parçayı çıkarmaktır. İndirgemenin bir diğer yöntemi de “özlülük”tür. Özlülük, anlamlı hiçbir bölümü çıkarmayıp metni daha özlü ve kısa bir biçimde yazarak yeni bir metin üretmektir (Aktulum 1999: 142-145)

Kadîmî’nin, Şâhidî’nin *Leylâ vü Mecnûn*’unun giriş kısmında büyük bir yekûn tutan ve hikâyeye girişi geciktiren tevhid, münacat, methiye mahiyetindeki bölümleri ve beyitleri, öykünün işlendiği kısımda da –bir ihtimal- konuyu dağıttığını, öykünün akışını aksattığını düşündüğü beyitleri atması; anlam itibariyle aynı olan beyitlerden birini alıp diğerini almaması; Şâhidî’nin iki ya da üç beyitte söylediğini bir veya iki beyitte söylemesi yenidenyazma teknik unsurlarından biri olan “indirgeme”yi ve indirgemeye bağlı olarak da “özlülük”ü hatırlatan edimlerdir. Zira metinler, yapılan bazı ekleme ve çıkarmalarla anlamsal olarak da bir miktar değişikliğe(dönüşüm) uğrarlar (Aktulum 1999: 147). Kadîmî, hikâyenin işlendiği bölümlerde çıkarmış olduğu bazı beyitler ile söz konusu olayın gelişim çizgisini değiştirdiği gibi beyitlerde yaptığı kelime değişiklikleri ile bazen beyitin tüm manasının bazen de bir mısrasının anlamsal olarak değişmesini sağlamıştır. Bununla beraber bazen kimi beyitlerin bir mısraını tamamen değiştirmiş bazen de genişletme yoluyla kendinden beyitler eklemiştir. Kadîmî tarafından eklenen beyitler on dokuz tanedir. Kadîmî, Şâhidî’nin eserindeki beyitlerin bazılarında kullanılan fiillerin zamanında değişiklikler yapmıştır. Ayrıca bazen Şâhidî’de zarfîil olarak kullanılan bir kelimeyi çekimli fiil olarak kullanmış bazen de bunun aksini yaparak Şâhidî’deki çekimli fiili zarfîil hâline getirmiştir. Böylece biçimsel değişiklikler yaparak bazen beyitlerin anlamlarının değişmesini ya da daha açık ve düzgün bir hâle gelmesini sağlamış bazen de yapmış olduğu değişiklikler beyitlerin anlamlarında bir dönüşüme sebep olmamıştır. Kadîmî’nin kendi eserinde yapmış olduğu bütün indirgemeler, genişletmeler ve anlamsal dönüşümler ile diğer değişiklikler, Şâhidî’nin *Leylâ vü Mecnûn*’u ile mukayesesini doğrultusunda şu şekildedir:

Kadîmî, Şâhidî’nin, eserinin adını andığı, eserinin beğenilmesi, şahın (Cem Sultan’ın) kabul etmesi, eserin meşhur olması için dua ettiği ve münacat mahiyetindeki 1-40 arasındaki beyitleri eserine almamıştır. Şâhidî’de 41-99 beyitleri arasında, “Ender-Tevhîd-i Hudây-ı Te’âlâ ve ‘Azze İsmihu” başlığı altında mesnevi nazım şekliyle işlenen tevhidden 41, 43, 46, 49, 50, 75, 77, 78, 88, 89. beyitler olmak üzere sadece on beyiti almıştır ve “Kitâb-ı Leylâ vü Mecnûn” başlığı altında Şâhidî’deki 41. beyit ile eserine başlamıştır. Ayrıca Kadîmî, Şâhidî’deki beyit sırasını gözetmeyip değişiklik yapmıştır. Şâhidî’de sırasıyla 46, 49, 50. olan beyitler Kadîmî’de 4, 3, 5. beyitlere denk

gelmektedir. Bunların yanı sıra Şâhidî, bu beyitlerde Allah’a “o” zamiri çerçevesinde seslenirken; Kadîmî Allah’a “sen” zamiri doğrultusunda hitap etmiştir:

Şâhidî:

Dü kevnüñ mebdе'idür pāk zātı
Neķâyışdan mu' arrādur şıfâtı (46)

Kadîmî:

Dü kevnüñ mebdе'idür pāk zātuñ
Naķâyışdan mu' arrādur şıfātuñ (4)

Kadîmî, Şâhidî'de bu kısmın ardından gelen “Kaşîde-Ender-Tevhîd-i Bârî (100-116)”, “Der-Merâtib-i Tevhîd (117-159)”, “Der-Beyân-ı Tevhîd-i Naklî (160-163)”, “Der-Beyân-ı Tevhîd-i ‘Aklî (164-173)”, “Delîl-i Âḡer Be-Ṭarîḡ-i İstidlâl (173-180)”, “Der-Beyân-ı Tevhîd-i Naklî (181-188)”, “Ender-Beyân-ı Tevhîd-i ‘Aynî (189-201)”, “Ender-Beyân-ı Tevhîd-i Ef’âl (202-212)”, “Ender-Beyân-ı Tevhîd-i Maķâmî (213-246)”, “Ender-Beyân-ı Tevhîd-i Hâķ (247-274)”, “Kaşîde-Ender-Beyân-ı Kelîme-i Tevhîd (275-299)”, “Fî’l-i Münâcât ve ‘Arzu’l-Hâcât İla ‘İrfî’-d-Derecât (300-401)”, “Der-Na’t-ı Seyyidü’l-Mürselîn ve Ḥâtimü’n-Nebiyyün ‘Aleyhü Efḡalu’s-Şalavât (402-514)”, “Kaşîde Der-Na’t-ı Efḡalü’l-Beşer ‘Aleyhü Efḡalu’s-Şalavât Ve’s-Selâm (515-573)” kısımlarını atlamıştır.

Bunlardan sonra Şâhidî'de “Der-Medḡu’z-Zuḡri’d-Devrân ve Faḡr-i Âl-i Oşmân Cem Sultân Bin Muḡammed Ḥân” başlıklı ve 574-638 beyitleri arasında yer alan Cem Sultan için mesnevi nazım şekliyle yazılan bir methiye gelir. Kadîmî bu methiyenin 574-622 arasındaki beyitlerini atlamıştır. 623-638 arasındaki beyitlerden de 635. ve 637. beyitleri almayıp geriye kalan beyitleri, ilk on beyitin devamına eklemiştir. Eserinde 11-24 arasındaki beyitlere denk gelen bu kısım tevhid ile Sultan I. Selim’e övgü arasında muḡlak bir geçişe sebep olmuştur. Ayrıca Kadîmî, Şâhidî'deki 633. beyitin ikinci mısraını tamamen değiştirip söz konusu mısraı anlamsal olarak dönüştürmüştür:

Şâhidî:

Ne ser k’urmaya ḡāk-i pâyine rūy
Yire düşsün ger ola mihir-veş ḡūy (633)

633. k’urmaya: ki urmaya

Kadîmî:

Ne ser k'urmaya hâk-i pâ yine rûy
Yire düşsün gören şansun anı gûy (21)

Şâhidî, ikinci mısradaki Cem Sultan'a boyun eğmeyenler için, güneş gibi gökyüzünde bir top dahi olsalar yere düşmelerini temenni ederken; Kadîmî, Sultan Selim'e itaat etmeyenlerin boynunun vurulması ve görenlerin o başları top sanmasını ister.

Şâhidî “Kaşide Fî Medh-i Hülledet-i Salâtatihu başlığı ile 639-679 Cem Sultan için yazılan bir methiyeyle devam eder. Kadîmî'de 25-60 beyitleri arasında “Kaşide-i Pâdşâh-ı ‘Âlem-Penâh” başlığı altında Sultan I. Selim için yapılan bir övgü söz konusudur. Kadîmî, Şâhidî'nin Cem Sultan'ın övgüsü için söylediği bu kısımdan 641, 643, 651, 655, 660. beyitleri almamıştır. Ayrıca beyitlerin sırasında da değişiklikler yapmıştır. Şâhidî'de 642. beyit Kadîmî'de 28. beyit iken, Şâhidî'deki 644. beyit de Kadîmî'de 27. beyittir. Bunların yanı sıra Şâhidî'deki 645, 668, 677. beyitlerin ilk mısralarını tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Sözi hâlâvetinde ne sırrı var ki yâ Rab
Andan alur hayâtı rûh-ı Mesîh-i Meryem (645)

Kadîmî:

Kaçan ki nuṭṭa gelse ol şâh-ı ferruh-aḥter
Andan alur hayâtı rûh-ı Mesîh-i Meryem (29)

Şâhidî:

Sözün ider şifâda nuṭṭ-ı Mesîḥa ḥande
Yüzün urur ziyâda mihr-i sipihre verhem (668)

Kadîmî:

Eyler ḥand kelâmuñ luṭfı Mesîḥi her dem
Yüzün urur ziyâda mihr-i sipihre verhem (49)

645. hayâtı: hayât-i

668. urur: urır

Şâhidî

Olurdu her ‘anâdan şahın-ı ğınâda sâlim
Faķr cerâhatine cûdından irse merhem (677)

Kadîmî:

Olur idi Kādîmî âsûde şıhhat ile
Faķrı cerâhatine cûdından irse merhem (58)

Kadîmî, Şâhidî’deki 674. beyitte anlamı dönüştürmeyen bir zaman değişimi yapmıştır:

Şâhidî:

Bezminde her ne dem kim dem **ursa** ol seĥâdan
Yetmeye baĥşışine biñ genc-i milket-i Cem (674)

Kadîmî:

Bezminde her ne dem kim dem **ura** ol seĥâdan
Yetmeye baĥşışine biñ genc-i milket-i Cem (55)

Yine bu kısımda Kadîmî, Şâhidî’nin mahlasını andığı 675. beyitte değişiklik yapıp kendi mahlasını kullanmıştır:

Şâhidî:

Bu Şâhidî ki ider vaşf-ı cemâl-i şâhı
Şehden olursa himmet olmaya Şeyhî’den kem (675)

Kadîmî:

Eydür Kādîmî gerçi vaşf-ı cemâl-i şâhı
Şehden olursa himmet olmaya Şeyhî’den kem (56)

Şâhidî’nin 680-811 beyitleri arasında “Sebeb-i Naẓm-ı Kitâb ” başlığı altında işlediği konuları Kadîmî “Ender-Sebeb-i Naẓm-ı Kitâb”, “Vaşf-ı Hâl”, “Ender-Şeyĥ Muşliĥü’ d-dîni’ l-Kürevî Raĥmetu’ l-lâhi” şeklinde üç başlık altında ve sırasıyla 61-100, 101-112, 113-140 beyitleri arasında vermiştir. Kadîmî’de 61-100 arasındaki beyitler Şâhidî’de 680-757 arasındaki beyitlerdir. Kadîmî, Şâhidî’deki 695, 701, 705, 706, 710,

675. vaşf-ı: vaşfi

711, 714, 715, 716. beyitler ile 721-747, 753-756 arasındaki beyitleri almamıştır. Bunlardan özellikle 721-747, 753-756 aralığındaki beyitlerin atlanması ile anlamsal bir değişim de söz konusudur. Şâhidî, bu beyitlerde, kendi şairliğini çeşitli yönlerden öven hâtiften gelen sese bu dünyada muradına erişemediğini, perişan bir hâlde olduğunu söyler. Felekten şikâyet eder ve bu durumda sözünün güzellikte, letafette kemal bulamayacağını dile getirir. Bunun üzerine ses, bu dünyanın gelip geçici olduğunu söyleyip ondan gönlündeki cevherleri ortaya dökmesini ister. Zira Şeyhî “Husrev dâstânı”nı söyleyerek bu dünyada güzel bir yadigâr bırakmış ve âlemde güneş gibi meşhur olmuştur. Şâhidî’den de bir Leylâ vü Mecnûn hikâyesi yazmasını, böylece yeryüzünde baki olmasını, söz konusu bu yadigârın Nizâmî’de olduğunu, onu alıp Rum şehrinde “bünyâd urması”nı, “şanâyî” ile beyitlerini “âbâd eylemesi”ni ister. Kadîmî’de hâtifteki ses, bu dünyanın fani olduğunu söyleyip onun şiirini, sanatını över ve ondan içindeki cevherleri âleme saçmasını ister. Sultan Selîm için bir “dâstân” söylemesinin hoş olacağını, Şeyhî’nin “Husrev dâstânı” yazarak güzel bir yadigâr bıraktığını, onun da Leylâ vü Mecnûn kıssası yazmasını, böylece bu dünyada ad ile baki olmasını söyler. Yani Şâhidî’de olduğu gibi hâtiften gelen ses ile karşılıklı bir konuşma ve felekten, perişanlıktan şikâyet söz konusu değildir. Ayrıca Kadîmî, Şâhidî’de Veliyyündinoğlu Seyyid Ahmed için söylenen övgü dolu sözleri içeren 714, 715, 716. beyitleri almadığı gibi yerine Sultan Selim’in tahta yeni çıktığını, padişaha yakın bir konumda olduğunu dile getiren 88, 89, 90, 91, 92. beyitleri eklemiştir. Burada Şâhidî 714. beyitte eserinin söz konusu kişinin beğenisini kazanma arzusunu dile getirirken; Kadîmî Sultan Selim için aynı temennide bulunur. Şâhidî’deki 685, 696, 702, 749. beyitlerin ikinci mısralarını da tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Bilürsin kim bu çarḡ-ı lâceverdî
Nüh lu‘biyle kıparur dehre gerdi (685)

Kadîmî:

Bilürsün kim bu çerḡ-i lâceverdî
Kime râḥat virür ü kime derdi (66)

685. bilürsün: bilürsen

685. lâceverdî: lâciverdi

685. lu‘biyle: la‘biyle

685. kıparur: kıparır

Şâhidî:

Ṭutar şîrîn sözün ‘ uşşâķ-ı hürrem
İder her ķavlüne taḥsîn ‘ âlem (696)

Kadîmî:

Ṭutar şîrîn sözün ‘ uşşâķ-ı hürrem
İder ķavlünü taḥsîn ehl-i ‘ âlem (76)

Şâhidî:

Çü ķudret var ur bir şehre bünyâd
Sevâdın şan‘ at ile eyle âbâd (702)

Kadîmî:

Çü ķudret var ur bir şehre bünyâd
Der ü dîvârın eyle anuñ âbâd (81)

Şâhidî:

Ḳoyup ‘ âlemde bir hoş yâdigârı
Güneş bigi belürdi İştihârı (749)

Kadîmî:

Ḳoyup ‘ âlemde bir hoş yâdgâr ol
Bula ol yâdgârıla iştihâr ol (96)

Şâhidî’deki 708. ve 748.beyitlerin zamanında ve dolayısıyla anlamlarında Kadîmî değişiklik yapmıştır:

Şâhidî

Diyâr-ı Rûmda **düşse** yaraşık

Temâşâgâh idine anı ‘ âşık (708)

696. taḥsîn: taḥsîn-i

702. şan‘ at ile: şan‘ atıyla

749. Ḳoyup: ḳoyub

749. belürdi: bilürdi

Kadîmî:

Diyâr-ı Rûmda **düş**e yaraşık

Temâşâgâh idine anı ‘âşık (84)

Âşıkların “temâşâgâh” edinmesinin temenni edildiği bu kitap için birinci mısradaki Şâhidî’de, “diyâr-ı Rûmda” makbul olması dileği şart kipiyle; Kadîmî’de istek kipiyle belirtilmektedir.

Şâhidî:

Şekerden **eyleyüp** şîrîn zebânın

Çü Şeyhî didi Hüsrev dâstânın (748)

Kadîmî:

Şekerden **eylegil** şîrîn zebânı

Çü Şeyhî didi Hüsrev dâstânı (95)

Zarf fiilin emir kipiyle çekimli bir fiil hâline gelmesi ile beraber bu beyitin anlamı ve hitap ettiği kişi değişmiştir. Şâhidî’de Şeyhî’nin dilini şekerden daha tatlı yapıp “Hüsrev dâstânın” söylediği dile getirilmektedir. Kadîmî’de ise “eyleyüp” yerine “eylegil” kullanılarak şairin kendine hitabı söz konusudur. Kadîmî kendine, “Şeyhî nasıl ‘Hüsrev dâstânı’ söyledi ise sen de dilini şekerden daha tatlı eyle ve öyle bir eser yaz” diye emretmektedir.

Şâhidî 757. beyitten sonra herhangi bir başlık atmayıp devam eder. Kadîmî, Şâhidî’de 758-764 arasına denk gelen kısımdan 765. beyiti almaz ve bu beyitler kendisinde 101-107 arasındaki beyitlere denk gelir. Şâhidî 764. beyitte makamının “Koştanîn” olduğunu söyler ki Kadîmî kendisinde 107. beyit olan bu beyitteki bilgiyi kendine uyarlar ve “Koştanîn” şehri yerine “Küre” şehrini yazar. Ardından bu şehrin emini olduğunu belirttiği 108. ve 109. beyitleri ekler. Şâhidî’de 720, 810, 811. olan beyitler Kadîmî’de 110, 111, 112. beyitler olur ve böylece Kadîmî yine Şâhidî’deki beyit sırasını değiştirip kendine has bir kompozisyon yapar. Böylece 101-112 arasındaki beyitler ile “Vaşf-ı Hâl” başlığı altında müstakil bir bölüm oluşturur.

Kadîmî daha sonra “Ender-Medh-i Şeyh Muşlihü’l-dîni’l-Kürevî Rahmetu’l-lâhi” başlığı ile 113-140 beyitleri arasındaki kısımda söz konusu şeyhin övgüsünü yaptıktan

748. eyleyüp: eyleyüb

sonra, kendisine yakınlık gösterdiğini, eserini yazıp bitirince iyi mi kötü mü olduğu konusunda fikrini almak ve hatası varsa düzeltmesi için bu şeyhe yolladığını, şeyhin de yazmış olduğu beyitler ile beğenisini dile getirdiğini anlatır. Ardından da esas olanın sözü kâmile beğendirmek olduğunu, cahilin beğenisinin makbul olmadığını söylenir. Şâhidî'nin, 765-811 beyitleri arsına denk gelen bu kısımda, Sirâcüddin adlı kişi için yazdığı övgüleri alıp Şeyh Muşlihüddin için söylemiştir. Bunu yaparken Şâhidî'de 765, 780, 784, 785, 787, 789. beyitler ile 769-777 arasındaki beyitler Sirâcüddin'in hâl tercümesi olduğundan ve Şeyh Muslihüddin'e uymadığından almamıştır. Bunların haricinde, 790, 791, 792, 793, 794 800. beyitleri de almadığı gibi eserindeki 125. beyit de Şâhidî'de yoktur. Ayrıca bu kısımda indirgemenin bir başka çeşidini görürüz. Şâhidî'de 788. ve 791. beyitlerde aynı mana çok küçük farklılıklarla tekrar edilir. Kadîmî 788. beyiti alırken 791. beyiti atlamıştır:

Şâhidî:

Çi ger dehre virürdi rûşenâlık
Bu hâk ile iderdi âşinâlık (788)

Virürdi dehre gerçi rûşenâlık
Bu cân ile iderdi âşinâlık (791)

Kadîmî:

Çi ger dehre virürdi rûşenâlık
Bu hâk ile iderdi âşinâlık (124)

Yine Şâhidî 800. ve 801. beyitlerde aynı şeyi ifade eder. Kadîmî 801. beyiti almış, 800. beyiti atlamıştır:

Şâhidî

Ki taḥsîn ile çerb idüp zebânı
Öküş terğîb ile kıandırdı cânı (800)

800. çerb: cerib
800. idüp: idüb
800. zebânı: bâni

Bu hoş beyt ile çerb idüp zebânı
Öküş terğib ile kandırdı cânı (801)

Kadîmî:

Bu hoş beyt ile çerb idüp zebânı
Öküş lûtf ile kandurdu cânı (131)

Kadîmî ayrıca Şâhidî'nin 811. beyitini eserinde hem 112. hem de 140. beyitte tekrar etmiştir. Bu kısımda ilginç olan şu ki: Şâhidî'de 802. beyit olup Sirâcüddin'in, Kadîmî'de 132. beyit olan ve Şeyh Muslihüddin'in beğenisini dile getirmek için söylediği iddia edilen Farsça beyit, iki şairde de kelimesi kelimesine aynıdır. O hâlde Kadîmî'de, söz konusu şeyhe eser gösterme ve şeyhin de beğenisini yazmış olduğu bu beyit ile dile getirme şeklinde ortaya çıkan bu hikâye uydurma olabilir.

Şâhidî daha sonra “Maṭla‘-ı Dâstân-ı Mecnûn-ı Leylâ” başlığı altında 812-907 beyitleri arasında aşkın mahiyeti hakkında bir takım beyitler söyledikten sonra Mecnûn'un doğumunu, mektebe gitmesini ve orada Leylâ'ya âşık olmasını anlatır. Kadîmî, Şâhidî'deki 812-834 arasında, aşk hakkında söylenen beyitleri ihtiva eden kısmı alıp “Ender-Aḥvâl-i ‘Aşk” şeklinde, 141-163 beyitleri arasında, ayrı bir başlık altında ele almıştır. Ardından Kadîmî, Şâhidî'deki 835-907 arasındaki beyitler ile 908-933 arasında “Der-Şıfat-ı Ḥüsn-i Leylâ” başlığı altındaki beyitleri alıp “Ender-Ḥaseb-i Leylâ ve Mecnûn ve Sebeb-i ‘Āşık Şoden-i Mecnûn” başlığı altında birleştirmiştir. Bu kısım 164-254 beyitleri arasını içine alır. Şâhidî'de 835-907 arasındaki beyitler, Kadîmî'de 164-234, 907-933 arasındaki beyitler de 234-254 arasına denk gelir. Böylece Kadîmî, Şâhidî'nin başlık sırasını gözetmemiştir ve beyitleri, anlamları doğrultusunda kendine göre ayrı başlıklar altında almayı tercih etmiştir. Bununla beraber Şâhidî'deki 812-907 aralığındaki beyitlerden 848, 880, 891.; 908-933 arasındaki beyitlerden de 917, 919, 920, 924, 929. beyitleri almamıştır. Ayrıca Kadîmî, Şâhidî'deki 861. beyitin ikinci mısraında iki kelimenin yerine değiştirerek anlamsal bir değişim yapmıştır:

Şâhidî:

Kevâkib seyrinüñ sırrın bilenden
Şevâbit **ḥükminüñ şerhin** kılandan (861)

801. çerb: cerb

801. idüp: idüb

Kâdimî:

Kevâkib seyrinüñ sırrın bilenden

Şevâbit **şerhinüñ hükmin** kılandan (189)

Şâhidî, ikinci mısra da “sabitelerin hükmünü şerh edeni” kastederken; Kadîmî “sabiteleri şerh edip hüküm verenden” bahsetmektedir.

Bunun yanı sıra Kadîmî, Şâhidî’deki 819, 854, 864 ve 874. beyitlerin manalarını, zamanlarını değiştirerek dönüştürmüştür:

Şâhidî:

Olursañ sūziş-i ‘ışkıla fānî

Saña oldur hayāt-ı cāvidānî (819)

Kadîmî:

Olursun sūziş-i ‘aşk ile fānî

Saña oldur hayāt-ı cāvidānî (148)

Şâhidî’de ebedî hayatın aşk ateşi ile yanıp fani olmakla mümkün olduğu söylenirken; Kadîmî’de zaten aşk ateşiyle fani olunacağı ve böylece ebedî hayata kavuşulacağı söylenmektedir.

Şâhidî:

Bahā lu‘bındaki manşūbesinden

Ġariḳ-i hayret **oldı** her semen-ten (854)

Kadîmî:

Behā lu‘bındaki manşūbesinden

Ġariḳ-i hayret **olur** her semen-ten (182)

Mecnûn’un güzelliğinin vasfında söylenen bu beyitte, Şâhidî’de güzelliğini gören her “semen-ten”in hayret içinde kaldığı ifade edilirken; Kadîmî’de hâlâ onu gören her “semen-ten”in hayrette olduğu dile getirilmektedir.

Şâhidî:

Didiler gör kim bu oğlandan âşâr
Ne yüzden **gösteriser** bu çarḥ-ı devvâr (864)

Kadîmî:

Didiler gör ki bu oğlandan âşâr
Ne yüzden **gösterdi** bu çerḥ-i devvâr (192)

Doğumu vesilesi ile verilen ziyafette Mecnûn'un falına bakılması esnasında falcıya hitaben söylenen bu beyitte, Şâhidî'de feleğin ileride ona neler göstereceği sorulur. Kadîmî'de ise Mecnûn hakkında falcıya feleğin ne gösterdiği sorulmaktadır.

Şâhidî:

İdüp şabr ile 'aqlın 'ışk yağma
Kılısardur bunu şûrîde sevdâ (874)

Kadîmî:

İdiser şabr u 'aqlı 'aşk yağma
Kılısardur bunu şûrîde sevdâ (202)

Mecnûn hakkında falcı, Şâhidî'de aşkın, onun sabrını ve aklını yağma edip onu perişan edeceğini söylerken; Kadîmî'de “aşk aklını ve sabrını yağma edecek ve sevda bunu perişan bir hâle getirecek” demektedir. Şâhidî'de her ne kadar “ışk” ve “sevdâ” kelimeleri kullanılmış olsa da “idüp” zarfiili ile ikisini aynı fiilin çerçevesinde aynı manada kullanılmaktadır. Kadîmî'de ise “aşk” ve “sevdâ” kelimeleri, farklı fiiller ile farklı sonuçların farklı nedenleri olarak beyitte yer almaktadır.

Şâhidî'deki 912. beyitin de kipi değiştirilmekle beraber anlamında herhangi bir değişiklik olmamıştır:

874. idüp: idüb

874. kılısardur: alısardur

Şâhidî:

Kıya **bağaydı** çeşmi şeş-cihâta
Düşerdi lerze ehl-i kâinâta (912)

Kadîmî:

Kıya **bağsaydı** çeşmi şeş-cihâta
Düşerdi lerze ehl-i kâ'inâta (238)

Şâhidî daha sonra “Şi‘r Der-Şıfat-ı Hüsn-i Leylâ” başlığı altında 934-939 beyitleri arasında bir gazel yazar. Bu gazel Kadîmî’de 255-259 beyitleri arasında “Şi‘r Ez-Zebân-ı Mecnûn-ı Bî-Dil” başlığı altındadır. Kadîmî söz konusu bu gazelde pek çok değişiklik yapmıştır. Şâhidî’deki 934, 936, 937, 938. beyitlerini almayıp kendinden beyitler yazmıştır. Bu beyitler eserinde 255, 257, 258. beyitlerdir. Ayrıca almış olduğu 935 ve 939. beyitlerde de değişiklikler yapmıştır. Hatta söz konusu beyitleri yapmış olduğu değişiklikler ile daha güzel bir hâle getirdiği söylenebilir:

Şâhidî:

Levh-i vücûda yaz[dıy]dı vech-i âyeti
Nesh oldu mâsivâdaki hüsnüñ rivâyeti

Mihr-i cemâl-i şevkine yaz[dıy]dı kâinât
Şalmasa serv-i kâmeti zıll-ı himâyeti

İrdi dem-i Mesîh ile sırr-ı nübüvve
La‘li ki âb-ı Hızır ile buldı velâyeti

Küfrile zülf şalalı halk[ı] dâlâlete
Yandırdı mihr-i ‘ârız-ı şem‘-i hidâyeti

Ervâhı nâr-ı ‘ışkıla sîm-i müzâb idüp
Dökdi vücûd ıalıbını Hakk ‘inâyeti

912. çeşmi: çeşm-i

938. idüp: idüb

Vechinde irdi hüsni-i melâhat kemâline
La‘linde buldı zevk-i halâvet nihâyeti (934-939)

Kadîmî:

Haṭṭ-ı gubâr ile yazılup hüsni âyeti
Nesh oldu hüsni-i haṭṭ ile Yûsuf hikâyeti

Mihr-i cemâli şevkine yanardı kâinât
Şalmasa serv-i kâmeti zıll-ı himâyeti

La‘li dem-i Mesîh ile âb-ı hayât-baḥş
Akıdsa şu gibi n’ola hulk-ı velâyeti

Zulmetde kalmış idi gönül zülfi yâdına
İrgürdi nûr-ı ‘ârızî şem‘ -i bidâyeti

Vechinde irdi hüsni ü melâhat kemâline
La‘linde buldı zevk u halâvet nihâyeti (255-259)

Şâhidî bu gazelin ardından “‘Âşık Şoden-i Mecnûn ve Leylâ Bâ-Yek-Dîger” başlığı ile 940-996 beyitleri arasında hikâyeye kaldığı yerden devam eder. Kadîmî ise aynı kısmı 260-315 beyitleri arasında ve “Meşnevî” başlığı altında ele alır. Kadîmî bu kısımda da Şâhidî’deki 995. beyitini almamıştır. Ayrıca Şâhidî’deki 988. ve 994. beyitlerin zamanları ile beraber anlamlarını değiştirmiştir:

Şâhidî:

Düşeydi şem‘ bigi pây-bende
İderdi girye vü sūz içre ḥande (988)

Kadîmî:

Düşüpdî şem‘ bigi pây-bende
İderdi girye vü sūz içre ḥande (308)

Leylâ'nın aştaki hâlini anlatan bu beyitte, Şâhidî'de Leylâ'nın mum gibi ayağı bağlı kaldığı zaman gözyaşları ve ateş içinde kalacağı söylenmektedir. Kadîmî'de Leylâ'nın zaten bir mum gibi ayağının bağlandığı ve bu hâl ile gözyaşları ve ateş içinde yandığı ifade edilmektedir.

Şahidî:

Ġam-ı 'ıŖkıyla olmışdı mücâhid

Ruğı rengi **idi** derdine Ŗâhid (994)

Kadîmî:

Ġam-ı 'aşk ile olmışdı mücâhid

Ruğı rengin **ider** derdine Ŗâhid (314)

Bu beyitte aşkın gamıyla yaşayan Leylâ'nın, Şâhidî'de yüzünün renginin derdine şahitlik ettiği; Kadîmî'de ise Leylâ'nın yüzünün rengini derdine şahit yaptığı söylenmektedir. Yani Şâhidî'de şahitlik yapan ve özne konumunda olan yüzün rengi, zamanın değışmesi ile beraber Kadîmî'de şahit gösterilen nesne konumuna geçer.

Şâhidî'de daha sonra “Bûy-ı 'Aşk Āmeden Ez-SûziŖ-i Mecnûn ve Leylâ ve Der-Melâ Oftâden-i Râz-ı ĠŖân” başlığı gelir. 997-1029 beyitleri arasındaki bu bölüm, Kadîmî'de 316-347 beyitleri arasında, “Ŗöhret Yâften-i Mecnûn Bâ-'Aşk-ı Leylâ Der-Mekteb” başlığı ile yer alır. Kadîmî, Şâhidî'deki 1007. beyitini almamıştır.

Şâhidî'nin 1030-1094 beyitleri arasında, “Ŗenîden-i Mâder-i Leylâ Ez-Sevdâ-ı ĠŖân ve Bâz DâŖten Ez-Mekteb” başlığı ile verdiği Leylâ'nın annesinin bu aşkı duyup kızına nasihat ettiği, sonra babasına söyleyip Leylâ'nın mektepten alındığı hikâyesi, Kadîmî'de “Bâz Giriften-i Mâder-i Leylâ Leylâ-Râ Ez-Mekteb” başlığı altında 348-410 beyitleri arasında işlenmiştir. Kadîmî, Şâhidî'deki 1032 ve 1078. beyitleri almadığı gibi 1047. beyitin birinci mısraını da yapmış olduğu küçük bir değışiklik ile anlamsal olarak dönüŖtürmüŖtür:

Şâhidî:

Budur kôrķum ki **râzı yâr u evbâŖ**

Çü tuya eyleyeler 'âleme fâŖ (1047)

Kadîmî:

Budur k rk m ki **r z-ı y ri evb ş**

    uya eyleyeler ‘ leme f ş (364)

Leyl ’nın annesine ait olan bu sözlerde Ő hid ’de “sırrın gerek dost gerek ayak takımı, düşman tarafından duyulması korkusu” varken; Kad m ’de “sevgili ile ilgili olan bir sırrın ayak takımı, düşman tarafından duyulması korkusu” söz konusudur.

Kad m , Ő hid ’deki 1082. beyitin de ikinci mısraında anlamsal olarak bir değişiklik yapmıştır:

Ő hid :

Geh  derdiyle ururıdı s ne

Geh  derdin dir idi s yesine (1082)

Kad m :

Geh  derd ile urur idi s ne

Geh  derdin dir idi s nesine (398)

Mektepten alınan Leyl , ikinci mısraında Ő hid ’de derdini gölgesine söyler iken; Kad m ’de sinesine anlatır.

Bu bölümün ardından Ő hid ’de “Der M nden-i Mecn n Ez-M ş hede-i Leyl ”, “ alebe Kerden-i Server-i ‘Aş  Be-Sult n-ı ‘Aql” başlıkları altında 1095-1115, 1116-1131 beyitleri arasında, Leyl ’nın mektepten alınması sonrasında Kays’ın h li, perişan oluşu anlatılır. Bu bölümler Kad m ’de 411-431, 432-447 beyitleri arasında ve “A v l-i Mecn n Der-C d y ”, “P şiden-i Mecn n Lib s-ı ‘Aş -ı Leyl -R ” başlıkları ile anlatılır.

Ő hid  1132-1175 beyitleri arasında, “Ender-H let-i Mecn n Ki ‘Aş -ı Leyl    n B d” başlığı ile Kays’ın Leyl ’nın aşkı ile kendinden geçmesini ve Mecn n namını almasını anlatır. Bu kısım Kad m ’de 448-490 beyitleri arasında “Ő hr  Girift n-i Mecn n Ez-‘Aş -ı Leyl ” başlığı altında verilir. Kad m  burada da Ő hid ’deki beyit sırasında değişiklik yapmıştır. Ő hid ’deki 1150, 1151, 1152. beyitler Kad m ’de sırasıyla 467, 465, 466. beyitlere denk gelmektedir. Ayrıca Kad m , Ő hid ’deki 1148. ve 1149. beyitlerini birleştirip biraz değiştirerek bir beyit h line getirmiştir:

Şâhidî:

Gehî hâk üzre yaturdı fütâde

Gehî dil-süzdi nâr u belâda (1148)

Gehî bād ile olurdı hevâyî

Gehî âb ile düzerdi şadâyı (1149)

Kadîmî:

Gehî hâk üzre olurdı hevâ'î

Gehî âb ile düzerdi şadâ'ı (464)

Bunun yanı sıra Kadîmî, Şâhidî'deki 1170. beytin birinci mısraında anlamsal olarak değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Enîsi derd ü miḥnet 'ışkı maḥrem

Celîsi âh u ḥasret hem-demi ğam (1170)

Kadîmî:

Enîsi derd ü miḥnet eşki maḥrem

Celîsi âh u ḥasret hem-demi ğam (485)

Mecnûn'un hâlinin anlatıldığı bu beyitte, Şâhidî'de Mecnûn'un mahremi aşkı iken; Kadîmî'de gözyaşıdır.

Şâhidî'de “Şi'r H'ānden-i Mecnūn Mūnāsib-i Hāl-i Hūd” başlığı ile 1176-1180 beyitleri arasındaki gazel, Kadîmî'de 491-495 beyitleri arasında ve “Şi'r-i Mecnūn” başlığı altındadır. Bu gazelde Kadîmî, Şâhidî'deki 1177. beytin zamanını değiştirerek beyitte anlamsal bir değişiklik yapmıştır:

1148. fütâde: fitâde

1149. bād ile: bādıyla

1149. hevâyî: hevâyı

1149. âb ile: âbıyla

1170. enîsi: enîs-i

1170. 'ışkı: 'ışk-ı

1170. Celîsi celîs-i

Şâhidî:

‘Uşşâk-ı bezm-i şevkine nûş itmişüm bu gün
Sâķî-i ‘ışk **şundi** çü cām-ı melâmeti (1177)

Kadîmî:

‘Uşşâk-ı şevk bezmine nûş itmişüm bu gün
Sâķî-i ‘aşk **şuna** çü cām-ı melâmeti (492)

Mecnûn, Şâhidî’de aşk sakisi melâmet kadehini sununca o kadehi şevk meclisinin âşıkları için içer. Kadîmî’de ise Mecnûn, şevkin âşıklarının meclisinde içmiş biridir ve bundan dolayı aşk sakisinden kendisine kadeh sunmasını istemektedir. Kadîmî hem bazı kelimelerin yerini hem de fiilin zamanını değiştirerek beyitin anlamını değiştirmiştir.

Bu gazelin ardından Şâhidî’de 1181-1228 beyitleri arasında “Peygām Firistâden-i Mecnûn Pîş-i Leylâ Bâ-Nesîm-i Şabâ” başlığı ile Mecnûn’un Leylâ’ya gıyaben hitabı anlatılır. Kadîmî’de bu olay “Mesnevî” başlığı altında 496-542 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî’de aynı anlamda olan 1215. ve 1216. beyitlerden 1215. beyiti alırken 1216. beyiti almamıştır:

Şâhidî:

Nite hicrûñle her mû ħâr olupdur
Göze kirpiklerüm mismâr olupdur (1215)

Dil ü cān ideli ārām ey yār
Ki tende ħâr ola vü gözde mismâr (1216)

Kadîmî:

Tene hecrûñle her mû ħâr olupdur
Göze kirpiklerüm mismâr olupdur (530)

Bununla beraber Kadîmî, Şâhidî’deki 1207. beyitin birinci mısramda bir kelimeyi değiştirerek mısraın anlamsal olarak değişmesini sağlamıştır:

Şâhidî:

Yanarum nâr-ı mihrûnle şeb ü rûz

Ciger sūzından āhumdur ciğer-sūz (1207)

Kadîmî:

Yanarum nâr-ı hecrûnle şeb ü rûz

Ciger sūzından āhumdur ciger-sūz (522)

Mecnûn, Şâhidî’de “aşk ateşiyle” yandığını söylerken; Kadîmî’de “ayrılık ateşiyle” yandığını ifade etmektedir.

Ardından Şâhidî’de 1229-1234 beyitleri arasında “Şi‘r H̱ānden-i Mecnûn Der-Firāķ-ı Leylā” başlığı ile bir gazel gelir. Bu gazel Kadîmî’de “Şi‘r-i Mecnûn Der-Cüdāyî” başlığı ile 543-547 beyitleri arasında yer alır. Kadîmî, Şâhidî’deki sadece 1231, 1232. beyitlerini alır ve gazelin diğer beyitlerini kendisi yazar:

Şâhidî:

Āh kim yaķdı dili rūy-ı nigār ayrılıķı

Ne ķatı müşkil imiş ‘āşıkā yār ayrılıķı

Serv-i ķaddi hevesi yaşlarumı cūy ideli

Bu meyānda beni ģarķ itdi kenār ayrılıķı

Ġarķ-ı hūn itdi dili ģonce bigi ķasretle

Yürece řāĝ urup ol lāle-‘ izār ayrılıķı

Gül yüzinsüz nice olmaya ģönül dem-beste

Bülbüli ķaste ķılır ķunki behār ayrılıķı

1207. yanarum: yanarım

1207. āhumdur: āhımdır

1229. müşkil imiş: müşkilmiş

1230. yaşlarumı: yaşlar mı

1231. urup: urub

1232. yüzinsüz nice: yüzün süzince

Zülfî sevdâsı şabâ bigi qarârûm giderüp²
 Qıldı âvâre beni âh qarâr ayrılığî

Düşürüp derd-i ğama adını firqatde yaqar
 Bu ğarîbî âteş-i hicr ile yâr ayrılığî (1229-1234)

Kadîmî:
 Bini dil-ğaste kıldan berü yâr ayrılığî
 Tağ urur cāna ğam-ı lāle-‘ izār ayrılığî

Sa‘ y idüp vaşluña şol deñlü ħarîs oldum ki
 Ħağ naşîb itdi baña âĥir-i kār ayrılığî

Dil-i şürîdeme eglenceg idi zülf ü ruĥuñ
 Ben nice ağlamayam leyl ü nehār ayrılığî

Ġarq-ı ĥûn itdi dili ğonçe bigi ħasret ile
 Yürece tağ urup ol lāle-‘ izār ayrılığî

Gül yüzinsüz nice olmaya göñül dem-beste
 Bülbülü ĥaste kıllur çünki behār ayrılığî (543-547)

Bu gazelden sonra Şâhidî, 1235-1267 beyitleri arasında “Şıfat-ı Rûz-ı Reften-i Mecnûn Be-Nezâre-i Leylâ” başlığı ile Mecnun’un, Leylâ’yı görmeye gitmesini anlatır. Kadîmî’de bu olay 548-580 beyitleri arasında ve “Reften-i Mecnûn Be-Ħargâh-ı Leylâ ve Tenhâ Yâften-i Leylâ-Râ” başlığı altında işlenir. Bu buluşmada Leylâ hâlini sorunca Mecnûn bir gazel ile ona cevap verir. Bu gazel Şâhidî’de “Şi‘ r Ħânden-i Mecnûn Pîş-i Leylâ” başlığı altında 1268-1274 beyitleri arasında; Kadîmî’de “Şi‘ r-i Mecnûn” başlığı ile 581-585 beyitleri arasında yer alır. Kadîmî, Şâhidî’deki 1273. ve 1274. beyitlerini almamıştır. Bu şiirin ardından iki şairde “Meşnevî” başlığı ile hikâyeye kaldıkları yerden devam eder. (Şâhidî 1275-1278; Kadîmî 586-589)

1233. qarârûm: qarârım

1233. giderüp: giderüb

1234. düşürüp: düşürüb

546. ayrılığî:-----

Şâhidî’de “Şenîden-i Peder-i Mecnûn Ez-Dîvânegî-i Ü” başlığı altında 1279-1309 beyitleri arasında Âmirîler’in, Mecnûn’un hâlini babasına anlatmaları, babasının da Mecnûn’u arayıp bulması olayı ele alınır. Bu olay Kadîmî’de 590-619 beyitleri arasında “Yâften-i Peder-i Mecnûn Vey-Râ Der-Kûh” başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 1295. beyitini almadığı gibi 1303. beyitin de mısralarının yerini değiştirmiştir:

Şâhidî:

Pezer çün gördi bu hâletde anı
Gözinden sıza geldi bağıranı (1303)

Kadîmî:

Gözinden sıza geldi bağıranı
Peder çün gördi bu hâletde anı (613)

Şâhidî ardından 1310-1334, 1335-1387 arasında “Hiṭâb Kerden-i Peder-i Mecnûn Be-Mecnûn” ve “Cevâb Dâden-i Mecnûn Be-Pedereş” başlıkları ile baba ve oğlun karşılıklı konuşmalarını, sonrasında Mecnûn’un eve dönüşünü anlatır. Bu bölümler Kadîmî’de 620-644, 645-695 beyitleri arasında “Naşîhat-i Peder-i Mecnûn Mecnûn-Râ”, “Cevâb Dâden-i Mecnûn Be-Pedereş ve Âmedeneş Be-Hâne-i Peder” başlıkları altında ele alınır. Kadîmî, Şâhidî’deki 1335-1387 arasındaki beyitlerden 1365. ve 1374. beyitleri almamıştır.

Şâhidî “Şıfat-ı Rûz-ı Reften-i Peder-i Mecnûn Be-Hâstârî-i Leylâ ve Bâz Gerden Bî-Maḫşûd” başlığı altında, 1388-1445 beyitleri arasında, Mecnûn’un babasının kabilesi ile Leylâ’yı istemeye gitmesini ve Leylâ’nın babasının kızını Mecnûn’a vermemesini anlatır. Bu kısım Kadîmî’de “Ender-Hâsten-i Leylâ Berây-ı Mecnûn” başlığı ile 696-753 beyitleri arasındadır. Bu kısımda da Kadîmî, Şâhidî’deki 1397. beyitteki bir zarfiili çekimli fiil olarak kullanmıştır; fakat beyitin manasında bir değişiklik meydana gelmemiştir:

Şâhidî:

Pes **olup** ol kabîle cümle yek-dil
Huşûline bunuñ bağladılar bel (1397)

1303. gözinden: gözünden

1397. olup: olub

Kadîmî:

Pes **oldı** ol kabîle cümle yek-dil

Huşûline bu râyuñ bağladı bil (705)

Şâhidî’de 1446-1503 beyitleri arasında “Zârî Kerden-i Mecnûn Der-Nevmîdî” başlığı altında, Mecnûn’un, bu sonuçsuz kalan isteme olayının ardından ne hâle geldiğinin anlatıldığı kısım, Kadîmî’de “Libās-ı Nevmîdî Pûşîden-i Mecnûn Ez-Vaşl-ı Leylâ” başlığı ile 754-808 beyitleri arasındadır. Bu kısımda Kadîmî, Şâhidî’deki 1500, 1501, 1502. beyitlerini almamıştır.

Daha sonra Şâhidî 1504-1508 arasında “Şî’r H’ânden-i Mecnûn” başlığı altında Mecnûn’un dilinden bir gazel yazar. Bu gazel Kadîmî’de “Şî’r-i Mecnûn” başlığı ile 809-813 beyitleri arasında yer alır. Kadîmî, Şâhidî’de 1508. beyitte Kays’ın adının (ya da kendi mahlasının) anıldığı yerde kendi mahlasını kullanmıştır:

Şâhidî:

Bu Kays-ı şūrîde bigi dil-ârāmından ayrılup

Ġam u derd ü belâlarda giriftâr olmasun kimse (1508)

Kadîmî:

Ġadîmî gibi yâ Rab dil-ârāmından ayrulup

Ġam u derd ü belâlarda giriftâr olmasun kimse (813)

Mecnûn’un babasının, Mecnûn’u iyileşmesi, bu aşktan vazgeçmesi için Kâbe’ye götürüşünün anlatıldığı bölüm Şâhidî’de “Ender-Borden-i Peder-i Mecnûn Mecnûn-Râ Be-Ka’betu’l-lâh Vallâhu A’lem” başlığı ile 1511-1561 beyitleri arasındadır. Kadîmî’de ise aynı konu 816-865 beyitleri arasında “Reften-i Mecnûn Be-Ka’betu’l-lâh Bâ-Pedereş” başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 1520. beyitini almamıştır. 1518. ve 1552. beyitlerin ikinci mısraını da anlamsal olarak değiştirmiştir:

1508. Kays-i şūrîde: Kays’ı şūrîde

1508. ayrılup: ayrılub

1508. Süleymaniye ve İzmir nüshasında bu mısra, “İlâhî Şâhidî gibi dil-ârāmından ayrılup” şeklindedir.

1508. Ġam u: Ġam-ı

Şâhidî:

Çü anuñ derdine olmadı dermân
Atası ıaldı bu hayretde hayrân (1518)

Kadîmî:

Çün anuñ derdine olmadı dermân
Atası ıaldı mest ü zâr u hayrân (823)

İkinci mısırada, Mecnûn babası, Şâhidî’de hayret içerisinde hayran kalırken; Kadîmî’de sadece hayran olmayıp ayrıca ağlamaktadır.

Şâhidî:

Atası çün niyâzın eyledi gûş
İşirdi barmağın vü oldu hāmûş (1552)

Kadîmî

Atası çün nidâsın eyledi gûş
İşirdi barmağın vü oldu bî-hûş (856)

Mecnûn’un babası, Şâhidî’de, Mecnûn’un duasını duyunca parmağını ısırır ve susar. Kadîmî’de ise Mecnûn’un nidasını, Allah’a nasıl seslendiğini duyunca parmağını ısırıp kendinden geçer. Yani Mecnûn’un babası, Şâhidî’de parmağını çaresizlikten ısırırken Kadîmî’de şaşkınlıktan, hayretten ısırmıştır.

Ayrıca Kadîmî, Şâhidî’deki 1536. 1549. beyitlerin anlamlarını yaptığı değişiklikler ile değiştirmiştir:

Şâhidî:

Rehâ **idüp** dili bend-i hevâdan
Beni âzâde eyle bu belâdan (1536)

1518. ıaldı kıldı

1536. idüp: idüb

Kadîmî:

Rehâ **eyle** dili bend-i hevâdan

Bini âzâd eyle bu belâdan (840)

Babasının Mecnûn'a Kâbe'de nasıl dua edeceğini söylediği bu beyitte, Şâhidî'de “idüp” zarffiili çerçevesinde babasına göre, Mecnûn'un bu beladan azat olması aşk bendinden kurtulması ile mümkündür. Kadîmî'de, babası Mecnûn'un aşk bendinden kurtulmasını ve bu beladan azat olmasını istemektedir. Yani birinci mısra, Şâhidî'de ikinci mısradaki temenninin yerine gelmesinin şartı iken; Kadîmî'de ikinci mısradan ayrı bir temennidir.

Kadîmî, Şâhidî'deki 1549. beyitte birkaç kelime değişikliğinin yanı sıra hem fiili hem de fiilin zamanını değiştirmiştir ve böylece beyit, anlamsal olarak dönüştürmüştür:

Şâhidî:

Ġam-ı ıŖkı **virür** çün dil-fürûzum

Ġaminsuz olmasun hiç âb u rûzum (1549)

Kadîmî:

Ġam-ı aşk **oldı** çünkü dil-fürûzum

Ġaminsuz olmasun hiç âb u rûzum (853)

Mecnûn, Şâhidî'de gönlü aydınlatanın (sevgilisinin) aşkın gamını verdiğini söyler ve onun gamı olmadan yaşamak istemez. Kadîmî'de Mecnûn, aşk gamının gönlünü aydınlatan olduğunu, bu yüzden hayatının onsuz olmamasını diler.

Kadîmî, Şâhidî'deki 1556. beyitin birinci mısraındaki zarffiili çekimli fiil olarak kullanmıştır; ancak bu durum beyitin manasında bir değişikliğe neden olmamıştır:

Şâhidî:

Ĥikâyet **eyleyüp** kavmine râzın

Didi oğlunuñ anlara niyâzın (1556)

1556. eyleyüp: eyleyüb

Kadîmî:

Hikâyet **eyledi** kavmine râzın

Didi oğlının anlara niyâzın (860)

Şâhidî’de daha sonra, 1562-1604 beyitleri arasında “Kaşd Kerden-i Kabîle-i Leylâ Be-Helâk ve Haber Yâften-i Peder-i Mecnûn” başlığı ile Leylâ’nın kabilesinden Şahne’nin Mecnûn’u öldürmeye kastetmesi, bunu Âmirîler’den birinin duyması ve gelip Mecnûn’un babasına anlatması, bunun üzerine babasının Mecnûn’u arayıp onu bir mağarada bulması olayı anlatılır. Bu olay Kadîmî’de “Yâften-i Kabîle-i Mecnûn Vey-Râ Der-Mağārâ” başlığı altında 866-908 beyitleri arasında ele alınır.

Bu olayın sonrasında Şâhidî’de “Şi’r H’ânden-i Mecnûn ” başlığı ile 1605-1609 beyitleri arasında bir gazel yer alır. Bu gazel Kadîmî’de 909-913 beyitleri arasında, “Şi’r-i Mecnûn” başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî’nin beyit sırasında değişiklik yapar. Şâhidî’de 1606, 1607 şeklinde olan beyitler Kadîmî’de sırasıyla 911. ve 910. beyitlerdir.

Şâhidî’nin 1610-1619, 1620-1656 beyitleri arasında sırasıyla “Meşnevî”, “Ender-Pend Dâden-i Peder-i Mecnûn Be-Mecnûn” başlıkları ile anlattığı kısımları Kadîmî 914-956 beyitleri arasında “Pend-i Peder-i Mecnûn” şeklinde tek başlık altında toplamıştır. Ayrıca Şâhidî’deki 1643. beyiti almamıştır.

Babasının nasihatlerine karşılık Mecnûn’un vermiş olduğu cevabı içeren bölüm, Şâhidî’de 1657-1691 beyitleri arasında “Cevâb Dâden-i Mecnûn Pederiyeş” başlığı ile verilirken Kadîmî’de “Cevâb-ı Mecnûn Be-Pedereş” başlığı altında 960-991 beyitleri arasında yer alır. Kadîmî, Şâhidî’deki 1666, 1673, 1675. beyitleri almamıştır. Kadîmî bunun yanı sıra almış olduğu 1668. beyitin zamanında, anlamda bir dönüşüme yol açmayacak bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Qara bahtumla gitdi ‘aql râyı

Yumağıla kim **ağartur** qarayı (1668)

Kadîmî

Qara bahtumla gitdi ‘aql râyı

Yumağıle kim **ağarda** qarayı (970)

1668. bahtumla: bahtumla

1668. ‘aql râyı: ‘aql-ı râyı

Mecnûn'un koyun postuna bürünüp bir çobanın sürüsü ile Leylâ'nın yaşadığı yere gitmesi, orada kendinden geçip bayılması ve çoban tarafından tekrar çöle bırakılması hadisesi Şâhidî'de "Ender-Hâlât-ı Mecnûn" başlığı altında 1692-1753 beyitleri arasında anlatılır. Kadîmî'de ise 992-1051 beyitleri arasında, "Der-Âverden-i Mecnûn Hûd-Râ Be-Şıfat-ı Gûsfend" başlığı ile ele alınır. Kadîmî, Şâhidî'deki 1712. ve 1740. beyitleri almaz. Bunun yanı sıra 1698. ve 1741. beyitlerin manalarını fiillerin zamanında yaptığı değişiklik ile dönüştürür:

Şâhidî:

Meger kim olmayup hicrine hursend

Diyâr-ı yâre **olur** ârzûmend (1698)

Kadîmî

Meger kim olmayup hecrine hursend

Diyâr-ı yâre **olup** ârzûmend (998)

Mecnûn, Şâhidî'de Leylâ'nın ayrılığına kanaat etmeyip onun yaşadığı yere gitmek ister; Kadîmî'de ise Leylâ'nın yaşadığı yere gitmek istediğinden dolayı onun ayrılığıyla yetinmez.

Şâhidî:

Anı çün maḥv kıldı lâ 'ubālî

İderler ḥâzır olanlar su 'âli (1741)

Kadîmî:

Anı çün maḥv kıldı lâubālî

Ḳıluben ḥâzır olanlar su 'âli (1039)

Şâhidî'de "iderler" fiili ile beytin manası kendi içinde biterken; Kadîmî'de fiilin değiştirilmesi, "ḳıluben" zarffilinin kullanılması ile beytin anlamı kendinden sonraki beyitle birleştirilmektedir.

Şâhidî'deki 1747. beyitte de beyitin anlamını dönüştürmeyen zamansal bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Ayıtdı bâb-ı ʿışk olalı meftûh
Ben aña cism **oldum** ol baña rûh (1747)

Kadîmî:

Eyitdi bâb-ı ʿaşk olalı meftûh
Ben aña cism **olurum** ol baña rûh (1045)

Bir girizgâh mahiyetinde olup şairin kendi kendine konuştuğu bölüm Şâhidî'de 1754-1768 beyitleri arasında olup “Maṭlaʿ-ı Dâstân” başlığı altındadır. Bu bölüm Kadîmî'de “Meşnevî be-Münâsib-i Hâl” başlığı ile 1052-1066 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 1760. beyitte fiilin zamanında yaptığı değişiklik ile söz konusu beyitin manasını değiştirmiştir:

Şâhidî:

Sözün lutfından **alup** zühre âyîn
Ala nergis eline cām-ı zerrîn (1760)

Kadîmî:

Sözün lutfından **ala** zühre âyîn
Eline ala nergis cām-ı zerrîn (1058)

Bu beyitte birinci mısra, Şâhidî'de ikinci mısra da anlatılanın yerine gelmesinin şartı iken; Kadîmî'de birinci ve ikinci mısra kendi içlerinde, birbirlerinden bağımsız başka anlamlar taşımaktadır.

Ayrıca Kadîmî bu kısımda, Şâhidî'nin, mahlasını andığı 1767. beyiti almayıp yerine kendi mahlasını koyduğu bir beyit yazar:

1760. lutfından: lutfuñdan
1760. alup: alub
1760. alup: olub
1760. zühre âyîn: zehr-âyîn

Şâhidî:

Çü mihr-i dil-rubānuñ vâcidisin

Degül şâhid sözüñ kim Şâhidîsin (1767)

Kadîmî:

Didüñ çün kendüñe maḥlaş Kādîmî

Söze gel yād idüp nām-ı kādîmî (1065)

Ayrıca Kadîmî, Şâhidî'deki 1758. beyitin birinci mısraı ile 1762. beyiti anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

K 'îşidüp pâre ide cāmesin gül

Düşe nâr-ı hevāya cān-ı bülbül (1758)

Kadîmî:

Açıla bu hevādan sūsen ü gül

Düşe nâr-ı hevāya cān-ı bülbül (1056)

Şâhidî:

O ḥayretten gidüp gülşende hūşı

Egüp boynın benefşe tuta gūşı (1762)

Kadîmî:

O ḥayretten idüp gülşende hūşî

Egüp boynın benefşe tuta gūşı (1060)

Şâhidî'de menekşenin aklı hayretten giderken; Kadîmî'de menekşe o hayret ile birlikte aklını başına toplamaktadır. Böylece ikinci mısrada, Şâhidî'de menekşenin boynunu büküp kulak vermesi kendinden geçmenin bir sonucu iken; Kadîmî'de akıllanan menekşe saygı icabı boynunu büküp kulak kesilmektedir.

1758. k 'îşidüp: k 'îşidüb

1758. cāmesin: cāme sen

1762. egüp: egüb

Leylâ'nın bu aşktaki hâlinin anlatıldığı bölüm Şâhidî'de 1769-1820 beyitleri arasında “Şıfat-ı Cemâl-i Leylâ ve Ahvâl-i Ū Ki Çün Būd ” başlığı altında iken; Kadîmî'de “Meyl Kerden-i Leylâ Be-Mecnûn” başlığı ile 1067-1113 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 1780, 1790, 1791, 1802, 1809. beyitleri almamıştır. Bunun yanı sıra almış olduğu beyitlerden 1781. beyitin mısralarının yerini değiştirmiştir:

Şâhidî:

Süvâr olmağa çeşm-i kârgâhı

Yere sihr ile indirmişdi mâhı (1781)

Kadîmî:

Yire sihr ile indirmişdi mâhı

Süvâr olmağa çeşmi kârgâhı (1078)

Bununla beraber Kadîmî, Şâhidî'deki 1793. beyitte manayı dönüştürmeyecek şekilde bir zaman değişikliğe gitmiştir:

Şâhidî:

Çalupdur perdelerde rāh-beste

Olupdur perde bigi dil-şikeste (1793)

Kadîmî:

Çalupdı perdelerde rāh-beste

Olupdı perde bigi dil-şikeste (1088)

Bu bölümün hemen ardından Şâhidî'de 1821-1825 beyitleri arasında “Şi‘r H‘ānden-i Leylâ” başlığı ile Leylâ'nın dilinden bir gazel yazılır. Bu gazel Kadîmî'de “Şi‘r-i Leylâ” başlığı ile 1114-1118 beyitleri arasında yer alır.

Gazelin devamında Şâhidî 1826-1838 beyitleri arasında “Meşnevî” başlığı ile konuya kaldığı yerden devam eder. Bu kısım, Kadîmî'de de “Meşnevî” başlığı altında, 1119-1128 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 1831, 1832, 1834. beyitleri almamıştır.

1793. rāh-beste: rāh-ı beste

Şâhidî'nin 1839-1892, 1893-1910, 1911-1942 beyitleri arasında, sırasıyla “Şıfat-ı Rûz-ı Reften-i Leylâ Be-Temâşâ-ı Nahlistân”, “Şıfat-ı Nahlistân”, “Zârî Kerden-i Leylâ Der-Firâk-ı Mecnûn-ı Meftûn” başlıkları altında işlediği, Leylâ'nın yanında kızlarla gezintiye çıkması, orada ağlayıp inlemesi hadiselerini, Kadîmî 1129-1220 beyitleri arasında “Şıfat-ı Behâr-ı ‘Aşk” şeklinde tek başlık altında ele almıştır; fakat Kadîmî'nin eserinin tek nüshasında 1220. beyitten sonra eksik varaklar söz konusudur. Dolayısıyla 1129-1220 arasındaki beyitler Şâhidî'deki 1839-1937 arasındaki beyitlerdir ve Şâhidî'deki 1938-1942 arasındaki beyitler ile 1943-1947 arasında “Şi‘r H̱ānden-i Leylâ Be-Münāsib-i H̱āl-i H̱od” başlığı altındaki gazel, “Meşnevî” başlığı altındaki 1948-1950 arasındaki beyitler, “Bâz Şoden Semen-Râ Be-H̱âne-i Nahlistân” başlığı ile verilen ve gezinti sonrası Leylâ'nın eve dönmesinin, onunla gezintiye giden kızlardan birinin durumu annesine hikâye etmesinin anlatıldığı 1951-1965 arasındaki beyitler ve “Maṭla‘ -ı Dâstân ve Āšnâ Şoden-i Nevfel Be-Mecnûn” başlığı altında, avlanmaya çıkan Nevfel'in dağda Mecnûn'a rast gelmesinin anlatıldığı, 1966-1988 arasındaki beyitlerden 1966-1987 arasındakiler yoktur. Bunun haricinde Kadîmî, Şâhidî'deki 1839-1892 arasındaki beyitlerden 1866, 1869, 1870, 1878, 1882, 1886. beyitleri almamıştır. Şâhidî'deki 1841. beyitte manada bir değişime sebep olmayan bir dönüştürüm yapmıştır:

Şâhidî:

Gülistân zeyn **idi** berg ü nevâdan
Kılurdı nâle bülbül mâcerâdan (1841)

Kadîmî:

Gülistân zeyn **olup** berg ü nevâdan
Kılurdı nâle bülbül mâ-cerâdan (1134)

Şâhidî'deki 1844. beyitin birinci ve ikinci mısraını, 1874. beyitin de birinci mısraını büyük oranda değiştirmiştir:

Şâhidî:

Saçardı lâle evrâḳına şekermen
Ki yaza dilde ṭâğ-ı ‘ışḳdan ḥırmen (1844)

1841. berg ü: berk-i

Kadîmî:

Saçardı lâle evrâkına şengerf

Ki yaza dâğ-ı dilden ‘aşqdan harf (1134)

Şâhidî:

Kilk-i Leylî ruḥı bigi ‘izârı

Serîr-i ḥüsnüñ oldı tâc-dârı (1874)

Kadîmî:

Ruḥ-ı Leylî bigi güller ‘izârı

Serîr-i çemenüñ oldı tâc-dârı (1161)

Kadîmî, Şâhidî’deki 1893-1910 arasındaki kısımdan da 1898. beyiti almamıştır. 1900. beyitin de fiilinin zamanında bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Ḥırâmân seyr idüp kebk-i derîler

Kenâr-ı cûya **irişdi** perîler (1900)

Kadîmî

Ḥırâmân seyr idüp kebk-i derîler

Kenâr-ı cûya **irmişdi** perîler (1183)

Mecnûn’un bir şiir okumasının, Nevfel’in Mecnûn’un bu şiirini duymasının ve yanındakilerden onun kim olduğunu sorup öğrenmesinin anlatıldığı bölümler Şâhidî’de 1989-1993, 1994-2007 beyitleri arasında sırasıyla “Şi‘r Ḥānden-i Mecnûn”, “Meşnevi” başlıkları altında yer alır. Kadîmî’de ise 1222-1226, 1227-1240 beyitleri arasında, sırasıyla “Şi‘r-i Mecnûn”, “Yāften-i Nevfel Mecnûn-Rā Der-Kūh” başlıkları altında ele alınır. Kadîmî, Şâhidî’deki 1995. beyitteki çekimli fiili zarfîil şeklinde kullanmış ve böylece beyiti anlamsal olarak dönüştürmüştür:

1900. idüp: idüb

1900. kebk-i derîler: kebk diriler

Şâhidî:

Ḳalur ḥayretde görüp ḥâlin anuñ
Ḥavâşşından şorar aḥvâlin anuñ (1995)

Kadîmî:

Ḳalup ḥayretde görüp ḥâlin anuñ
Ḥavâşşından şorar aḥvâlin anuñ (1228)

Mecnûn'u gören ve onun şiirini duyan Nevfel'in o anki hâlini anlatan bu beyitte, Şâhidî'de birinci ve ikinci mısralar, birbirlerinden bağımsız, kendi içlerinde kendi anlamlarını taşıırken; Kadîmî'de “ḳalur” fiili “ḳalup” şeklinde zarfîil olarak kullanılınca birinci mısra, ikinci mısradaki ifade edilenin ortaya çıkma sebebi olmuştur.

Nevfel'in, Mecnûn'a aşk ve âşıklık hakkında bir takım sorular sorduğu, Mecnûn'un da cevap verdiği ve Nevfel'in aldığı cevaplardan memnun olup onu sevdiğine kavuşturmak için ahd ettiğinin anlatıldığı bölüm, Şâhidî'de “Mükâleme Kerden-i Nevfel Bâ-Mecnûn” başlığı ile 2008-2086 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de ise 1241-1314 beyitleri arasında yer alan bu kısım, “Su'âl ve Cevâb-ı Nevfel Bâ-Mecnûn” ile verilir. Kadîmî, Şâhidî'deki 2015, 2019, 2021, 2056, 2057. beyitleri almaz. Ayrıca Kadîmî, Şâhidî'deki 2084. beyitin ikinci mısrasının kafiyesi üzerinden söz konusu mısraı anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

‘ Arab resmince şarındı ‘ imāme
Oturup ‘ ayşa meşgûl oldu cāme (2084)

Kadîmî:

‘ Arab resmince şarındı ‘ imāme
Oturdı ‘ ayşa ol dem giydi cāme (1312)

Kadîmî, Şâhidî'nin yönelme hâl eki ile kullandığı, kadeh manasındaki “cām” kelimesini, elbise anlamındaki “cāme” kelimesi anlamında kullanmış ve böylece hem

1995. görüp: görüb

2084. oturup: oturub

mısraın anlamını değiştirmiş hem de kafiyesiz olan bir beyiti kafiyeli bir duruma getirmiştir.

şâhidî'nin 2087-2093, 2094-2105 beyitleri arasında, sırasıyla “řî' r Ĥânden-i Mecnûn”, “Meřnevî” şeklinde iki başlık altında ele aldığı ve Mecnûn'un, Nevfel ile beraber gitmesini anlattığı kısımları Kadîmî “řî' r-i Mecnûn ve Reften-i Ū Bâ-Nevfel” şeklinde bir başlık altında, 1315-1331 beyitleri arasında işlemiştir. Bunu yaparken de şâhidî'deki gazelin 2089, 2090, 2091. beyitleri almamış ve almış olduğu dört beyite (2087, 2088, 2092, 2093) ilaveten eserinde 1317. beyit olmak ūzere bir beyit de kendi yazmıştır.

Ahdini yerine getirmekte geciken Nevfel'e karşı Mecnûn'un etmiş olduğu sitemleri içeren bölüm, şâhidî'de 2106-2123 beyitleri arasında “şikâyet Kerden-i Mecnûn Be-Nevfel Ez-Cüdâyi” başlığı altında iken; Kadîmî'de “Yâd Kerden-i Mecnûn Leylâ-Râ” başlığı ile 1332-1349 beyitleri arasındadır.

şâhidî'de “Peyġâm Fisitâden-i Nevfel Be-Peder-i Leylâ Be-Ĥâstârî-i Leylâ” başlığı ile Nevfel'in, Leylâ'yı Mecnûn'a istemek için bir elçi gnderdiğinin ve Leylâ'nın babasının elçiye cevap verişinin anlatıldığı bölüm, 2124-2195 beyitleri arasındadır. Bu bölüm Kadîmî'de 1350-1383 ile 1384-1419 beyitleri arasındadır ve sırasıyla “Ķâřid Firistâden-i Nevfel Be-Peder-i Leylâ”, “Cevâb-ı Peder-i Leylâ Be-Ķâřid” başlıkları altındadır. Yani Kadîmî, şâhidî'nin bir başlık altında anlattığı olayları iki başlık altında vermeyi tercih etmiştir. Ayrıca Kadîmî, şâhidî'deki 2161, 2166. beyitleri almadığı gibi 2140. beyitin de hem mısralarının yerini değiştirmiş hem Farsça bir terkinin Arapçasını, bir kelime değişikliği ile söylemiş ve böylece terkinin anlamını değiştirmiştir:

şâhidî:

Ferîd-i 'aşr olanların biridür

Cemâli ĥb nesli 'Âmirîdr (2140)

Kadîmî:

Cemâli ĥb u nesli 'Âmirîdr

Ferîd'd-dehr olanların biridür (1366)

2140. cemâli: cemâl-i

2140. nesli nesl-i

Elçi'nin Mecnûn'un övgüsünde sarf ettiği bu sözde Şâhidî'de “onun asrında(zamanında) tek” olduğunu belirtilirken; Kadîmî'de “onun bu dünyada tek” olduğunu dile getirilmiştir.

Ayrıca Kadîmî, Şâhidî'deki 2183. beyitteki çekimli bir fiili zarfîil olarak kullanmış ve bu durum beyitin manasında herhangi bir değişiklik yapmamıştır:

Şâhidî:

Arada rûşen **olup** şuret-i rezm

Hemân-dem itdi leşker cem'ine 'azm (2183)

Kadîmî:

Arada rûşen **oldı** şuret-i rezm

Hemân-dem itdi leşker cem'ine 'azm (1407)

“Şıfat-ı Rûz ve Meşâf Kerden-i Nevfel Be-Ğabile-i Leylâ ve Zafer Yâften-i Ū” başlığı altında 2196-2298 beyitleri arasında Şâhidî'de Nevfel'in, Leylâ'nın kabilesi ile yaptığı savaş ve galip gelişi anlatılır. Bu olay Kadîmî'de “Âğâz-ı Ceng-i Nevfel Bâ-Peder-i Leylâ” başlığı ile 1420-1471 beyitleri arasında yer alır; fakat Kadîmî'nin eserinde bu kısmın devamında eksik varak ya da varaklardan söz etmek mümkündür. Kadîmî'de bu bölümde yer alan beyitler Şâhidî'deki 2196-2250 arasındaki beyitlerdir. Kadîmî, Şâhidî'deki 2202. beyitin anlamını değiştirmiştir:

Şâhidî:

Nefîr ü kûs üninden **dutardı** yer

Ğarışdı birbirine iki leşker (2202)

Kadîmî:

Nefîr ü kûs üninden **ditreyüp** yer

Ğarışdı birbirine iki leşker

2183. arada: irâde

2183. olup: olub

2202. üninden: öninden

Şâhidî’de nefir ve kus seslerinden yer kendinden geçer ve iki ordu birbirine karışır. Kadîmî bu beyitte “dîtreüyüp” zarffilini kullanarak sanki iki taraf askerlerinin birbirine karışma sebebi olarak nefir ve kus seslerinden yerin titremesini göstermek istemektedir.

Kadîmî, Şâhidî’deki 2224, 2232, 2233. beyitleri almadığı gibi 2225. beyitin de mısralarının yerlerini değiştirmiştir:

Şâhidî:

Erenler oldığıçün ser-beride

Zemîn olmuş idi dâmen deride (2224)

Kadîmî:

Zemîn olmuş idi dâmen-deride

İrenler..... (1448)

Bununla beraber Kadîmî, Şâhidî’deki 2234. beyitin ikinci mısraını tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Buña ger dest-res vireydi taqdîr

Siper dâratına urırdı şemşîr (2234)

Kadîmî:

Buña ger dest-res vireydi taqdîr

Ururdu Nevfelüñ halkına şemşîr (1455)

Şâhidî’de 2251-2298 beyitleri arasındaki kısımda Nevfel’in savaş esnasındaki kahramanlıkları, yenileceğini anlayan Sanem halkının Leylâ’nın başını kesip Nevfel’e yollamayı düşünmesi, Leylâ’nın bunu duyup gizlice Mecnûn’a haber göndermesi, bunun üzerine Mecnûn’un gidip savaşı bırakması için Nevfel’e yalvarması ve Nevfel’in onun hâline üzülp ağlaması anlatılır. Bu olayın devamında Şâhidî’de 2299-2340 beyitleri arasında “Mihmān H̱ānden-i Mecnūn Murğān-Rā Be-H̱āne-i Çeşm Tā Merdümān-ı Fitne-Engīz-Rā Ez-H̱āne Bīrūn Konend” başlığı altında Mecnûn’un, savaş sonrasında meydanda dolaşırken perişan bir hâlde yere yığılması, leşleri yiyen

1448. İkinci mısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

kargalardan birinin onu da ölü sanması ve gözünü oymaya yeltenmesi, Mecnûn'un ağlayıp feryat etmesini duyan birinin yanına gelip onu uyandırması, Mecnûn'un ondan kendisini öldürmesini istemesi, adamın ise onu teselli etmeye çalışması ve bunun üzerine Mecnûn'un o adamı bırakıp gitmesi anlatılır. Daha sonra 2341-2383 beyitleri arasında “Ender-Ĥarīden-i Mecnûn Āhū-Rā Ez-Şayyād” başlığı ile Mecnûn'un avcının elinden ahuları kurtarması hikâyesi gelir. 2395-2443 beyitleri arasında “Şıfat-ı Şeb” başlığı ile bir gece tasviri ve o gecede Mecnûn'un hâli anlatılır. Bu kısmın ardından “Şıfat-ı Rûz ve Resīden-i Mecnûn Be-Rîz-i Dıraĥt ve Mükâleme Kerden-i Be-Zâġ” başlığı ile 2395-2443 beyitleri arasında Mecnûn'un karga ile konuşması hikâyesi gelir. Daha sonra “Borden-i Pîre-Zen Mecnûn Ender-Ĥargâh-ı Leylâ Be-Ṭarîĥ-i Esîr” başlığı altında 2444-2504 beyitleri arasında Mecnûn'un Leylâ'nın diyarına gitmesi anlatılır. Mecnûn, Leylâ'nın yaşadığı yere yaklaştığında yaşlı bir kadın ile boynundan bağlanmış bir ihtiyar erkek görür. Kadının onu bağından tutup sürüklediğini görünce bunun sebebini sorar. Kadın bunun bir hile olduğunu, geçinmek için onu esir gibi yaparak kapı kapı dolaşıp dilendiğini anlatır. Bunun üzerine Mecnûn kadından onun yerine kendini esir olarak dolaştırmasını ister ve ne kazanılırsa hepsinin kadına ait olacağını söyler. Kadın bunu duyunca razı olur ve Mecnûn'u, boynunda ipe dolaştırmaya başlar. Mecnûn bu hâlde ev ev gezer. Leylâ'nın evine varınca raks edip Leylâ'nın ismini haykırır. Bunun üzerine her taraftan başına taş yer; fakat aldırmayıp Leylâ'ya hitaben hâlini arz eder ve bir gazel okur. Bu gazel “Şi‘r Ĥānden-i Mecnûn Be-Rîz-i Ĥargâh-ı Leylâ” başlığı ile 205-2510 beyitleri arasındadır. Bütün bu olaylar, eksik olduğunu tahmin ettiğimiz varaklardan dolayı Kadîmî'de yoktur. Şâhidî'de 2511-2517 beyitleri arasında “Meşnevi” başlığı altında Mecnûn'un, Mecnûn'un gazeli okumasının ardından tekrar dağa dönmesi anlatılır. Bu kısım Kadîmî'de 1472-1477 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 2515. beyiti almamış ve 2512. beyitin de ikinci mısraını tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Ġamuñ kûhında bulmışdı şükûhı

Götürüp kûh derdi dutdı kûhı (2515)

Kadîmî:

Ġamuñ kûhında bulmışdı şükûhı

Yine feryâd idüp tutdı kûhı (1473)

Şâhidî’de “”Şıfat-ı Rûz ve Âmeden-i Leylâ Be-Ĥargâh-ı İbn-i Selâm Şevher-i Leylâ” başlığı ile 2518-2606 beyitleri arasında Leylâ’nın İbn-i Selâm ile evlenmesi hadisesi anlatılır. Bu olay Kadîmî’de 1478-1563 beyitleri arasında “Dâden-i Leylâ-Râ Be-İbn-i Selâm” başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 2546, 2604. beyitleri almamıştır. Almış olduğu beyitlerden 2525 ve 2587. beyitlerin de ikinci mısralarını değiştirmiştir:

Şâhidî:

Pes ol ğavvâş-ı deryâ’-ı me‘ânî
Bu resme itdi sözde dür-feşânî (2525)

Kadîmî:

Pes ol ğavvâş-ı deryâ-yı me‘ânî
İşit ne resme itmiş zindegânî (1485)

Bu beyitte, Şâhidî’de şairin kendine seslenişi ile hikâyeye bir giriş söz konusu iken; Kadîmî’de ikinci mısraın bu şekilde değiştirilmesi ile Mecnûn kastedilmiştir.

Şâhidî:

Dirüp etbâ‘ını oldı revâne
Taranup taķıla ol ĥusrevâne (2587)

Kadîmî:

Dirüp etbâ‘ını oldı revâne
Tutup râhı yürüdi ĥusrevâne (1545)

Düğün hazırlığını anlatan bu beyitte, İbn-i Selâm, Şâhidî’de bir padişah gibi giyinip kuşanırken; Kadîmî’de bir padişahın ihtişam ile yol alışı gibi yürür. Yani daha öncesindeki kelimelerde yapılan değişikliklerle “ĥusrevâne” kelimesi, iki şairde birbirinden farklı benzetmeler için kullanılmıştır.

2525. dür-feşânî: dürr-feşânı

2587. taranup: taranub

Kadîmî, Şâhidî'deki 2585. beyitte anlam bakımından birbirine bağlı olan birinci ve ikinci mısraları, “bulup” zarffiili yerine “bulur” çekimli fiilini kullanarak mana itibariyle birbirinden bağımsız kılmıştır:

Şâhidî:

Beşâretler **bulup** bu hoş haberden
Virür elçiye müjde sîm ü zerden (2585)

Kadîmî:

Beşâretler **bulur** bu hoş haberden
Virür elçiye müjde sîm ü zerden (1543)

İbn-i Selâm ile Leylâ'nın düğün gecesinin anlatıldığı kısım, Şâhidî'de 2607-2622 beyitleri arasında “Şıfat-ı Şeb-i ‘Arûsî-i Leylâ” başlığı altında iken; Kadîmî'de “Reften-i Leylâ Be-Ĥâne-i İbn-i Selâm” başlığı ile 1564-1579 beyitleri arasında yer alır.

Şâhidî'de “Şıfat-ı Şeb²” başlığı ile 2623-2663 beyitleri arasında, zıfaf gecesinde, Leylâ'nın hançer çekip İbn-i Selâm'a kendisine dokunmamasını, aksi takdirde hem onu hem kendini öldüreceğini söylemesi, bunun üzerine de İbn-i Selâm'ın onun bir başkasını sevdiğini anlayıp kendisine asla dokunmayacağına dair söz vermesi olayı anlatılır. Bu olay Kadîmî'de “‘Adem-i İltifât-ı Leylâ Be-İbn-i Selâm” başlığı altında 1580-1620 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 2634. beyitin birinci mısramını anlamsal olarak tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Zer-i târıdı tâb-ı zülf-i çîni
Leb-i la‘li Süleymân’uñ nigîni (2634)

Kadîmî:

Zirih-i Dâvūd-tâb zülf-i çîni
Leb-i la‘li Süleymānuñ nigîni (1591)

2585. bulup: bulub

² Kitapta büyük ihtimalle yanlışlıkla “Ĥaber Yâften-i Mecnûn Ez-Şevher Kerden-i Leylâ” başlığı yazılmış. Dipnotta ise “Şıfat-ı Şeb” başlığı yer almaktadır.

Mecnûn'un, Leylâ'nın evlendiğini duymasının anlatıldığı kısım, Şâhidî'de 2664-2722 beyitleri arasında "Ender-Şikâyet Kerden-i Mecnûn Be-Bâd Ez-Şevher Kerden-i Leylâ" başlığı altında işlenirken; Kadîmî'de "Şenîden-i Mecnûn Ahvâl-i Leylâ-Râ" başlığı ile 1621-1677 beyitleri arasında yer alır. Kâdimî, Şâhidî'deki 2673. ve 2674. beyitleri almadığı gibi 2706. beyitin birinci mısraında da anlamsal bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Düşüp şol deñlü dökdi taş a yaşı

Ki la' lîn itdi anda kamu taş (2706)

Kadîmî:

Düşüp şol deñlü dögdi taş a başın

Ki la' lîn itdi anda kamu taşın (1661)

Leylâ'nın evlendiğini duyan Mecnûn'un hâlini anlatan bu beyitte, Şâhidî'de oradaki tüm taşları lal taşı gibi kıpkırmızı yapan Mecnûn'un gözlerinden akan yaş iken; Kadîmî'de başını taşlara vuran Mecnûn'dan dökülen kanlardır.

Bu olayın devamında Şâhidî'de 2723-2782 beyitleri arasında⁴ Mecnûn'un Leylâ'ya sitem etmesi anlatıldığı kısım, Kadîmî'de "Müte'ellim Şoden-i Mecnûn Ez-Ahvâl-i Leylâ" başlığı ile 1678-1735 beyitleri arasında ele alınır. Kadîmî, Şâhidî'deki 2764. ve 2771. beyitleri almamıştır.

Babasının Mecnûn'u görmeye gitmesi, onu arayıp bulması Şâhidî'de "Reften-i Peder-i Mecnûn Be-Dîden-i Mecnûn ve Naşîhat Kerden" başlığı altında 2783-2829 beyitleri arasında, Kadîmî'de ise "Yâften-i Peder-i Mecnûn Mecnûn-Râ Der-Kûh ve Bî-Huşî-i Mecnûn" başlığı ile 1736-1782 beyitleri arasındadır.

Şâhidî daha sonrasında 2830-2872 beyitleri arasında "Naşîhat Kerden-i Peder-i Mecnûn Mecnûn-Râ" başlığı ile babasının Mecnûn'a bu hâle bir son vermesi yolundaki nasihatlerini dile getirir. Bu kısım Kadîmî'de "Pend-i Peder-i Mecnûn" başlığı ile 1783-1823 arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 2850. ve 2851. beyitleri almamıştır. Burada

2706. yaşı: yaş

2706. la' lîn: la' lîn

2706. taş: taş

⁴ Kitapta "Reften-i Peder-i Mecnûn Be-Dîden-i Mecnûn-Râ ve Naşîhat Kerden" başlığı yer almaktadır; fakat bölümde anlatılanlar ile bu başlık birbirine uymamaktadır. Ayrıca bu başlık bir sonraki bölümün başlığı olarak tekrar karşımıza çıkmaktadır. Dipnotta ise "Mecnûn'un Babasına Leylâ'dan Şikâyetçi Olması" şeklinde bir tercüme yer almakta ve bu da uymamaktadır.

Kadîmî, Şâhidî'deki 2860. beyitte yaptığı bir değişiklik ile beyitin manasını dönüştürmüştür:

Şâhidî:

Ben ol dem gitmelü ey dil-peẓîrüm

Ayağdan **düşmeden** ol dest-gîrüm (2860)

Kadîmî:

Ben ol dem gitmelü ey dil-peẓîrüm

Ayağdan **düşmüşüm** ey dest-gîrüm (1811)

Bu beyitte babası Mecnûn'a, Şâhidî'de elden ayaktan düşmeden elini tutmasını söylerken; Kadîmî'de zaten elden, ayaktan düşmüştür ve ayağa kalkmak için Mecnûn'un elini tutmasını istemektedir. Yani iki şairde Mecnûn'un babasının içinde bulunduğu hâl başkadır.

Bu nasihatlere Mecnûn'un verdiği cevapları içeren kısım Şâhidî'de "Cevâb Dâden-i Mecnûn Be-Pedereş" başlığı ile 2873-2898 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de ise 1824-1847 beyitleri arasında ve "Cevâb-ı Mecnûn Bâ-Pedereş" başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 2888. ve 2898. beyitleri almamıştır. 2873. beyitin de ikinci mısramı anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

Didi ey mihri şem' -i dil-fürûzum

Zülâl-i kıand-ı nuşhı âb u rûzum (2873)

Kadîmî:

Didi ey şem' -i cem' -i dil-fürûzum

Zülâl-i kıand-âb u hem-çü rûzum (1824)

2860. ol dem: oldım

2860. peẓîrüm: peẓîrim

2860. dest-gîrüm: dest-gîrim

2873. mihri: mihr-i

2873. nuşhı: nuşhı-ı

Babasına hitaben söylediği bu sözlerde Mecnûn, Şâhidî’de “Ey sevgisi gönlümü aydınlatan mum (olan), nasihatının tatlı zülâlî hayatım (olan)” şeklinde seslenirken; Kadîmî’de “Ey gönlümü aydınlatan mumların bütünü (olan), tatlı sulu zülâlim ve gündüzüm (olan)” demektedir.

Bunlarla beraber Kadîmî, Şâhidî’deki 2896. beyitteki manada herhangi bir değişikliğe yol açmayan şu değişiklikleri yapmıştır:

Şâhidî:

Didûn kim merg **kılup** ‘ömrümi pest
Giribânuma **urılmışdurur** dest (2896)

Kadîmî:

Didûn kim merg **kıldı** ‘ömrümi pest
Giribânuma **uzatmışdurur** dest (1846)

Daha sonra babasının Mecnûn’a veda etmesi ve bir süre sonra da ölmesi olayı anlatılır. Bu olay Şâhidî’de 2899-2933 beyitleri arasında “Vidâ‘ Kerden-i Peder-i Mecnûn Be-Mecnûn ve Reften-i Be-Mağâm-ı Hûd Vefât Kerden ” başlığı altında yer alır. Kadîmî’de bu kısım “Vefât-ı Peder-i Mecnûn” başlığı ile 1848-1881 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 2922. beyiti almamıştır.

Dünyanın faniliği ve aldaticılığı hakkında şairin kendi kendine konuştuğu ve Allah’a yalvardığı bölümler Şâhidî’de “Der-Hiṭâb-ı Nefs-i Hûd Güyed” ve “Der-Münâcât” başlıkları ile sırasıyla 2934-2956, 2957-2961 beyitleri arasında yer alır. Kadîmî bu iki kısmı “Ender-Bî-Vefâ’î-i Dünyâ” şeklinde bir başlık altında ve 1882-1908 beyitleri arasında işlemiştir. Ayrıca Şâhidî’deki 2951. beyiti almamıştır.

Mecnûn’un, babasının ölümünü duyup mezarına gitmesinin ve orada ağlamasının anlatıldığı kısım, Şâhidî’de 2962-3023 beyitleri arasında “Ḥaber Yâften-i Mecnûn Ez-Vefât-i Pedereş ve Zârî Kerden” başlığı altında iken; Kadîmî’de “Firâk-ı Mecnûn Be-Gür-ı Pedereş” başlığı ile 1909-1965 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 2979, 3005, 3007, 3020, 3021. beyitleri almamış ve 2973. ile 3008. beyitlerin ikinci mısralarını da anlamsal olarak değiştirmiştir:

2896. merg: merk

2896. kılup: kılub

2896. ‘ömrümi: ‘ömrümi

Şâhidî:

Dirîğ ü ḥasret ile başına ḥāk

Şaçup âh ile itdi zehreler çāk (2973)

Kadîmî

Dirîğ ü ḥasret ile başına ḥāk

Şaçup âh ile itdi zehresin çāk (1920)

Mecnûn, Şâhidî'de feryadıyla başkalarının safrasını parçalarken; Kadîmî'de kendi safrasını parçalamaktadır.

Şâhidî:

Cigerden gerçi olduñ sen ciger-ḥ̣ār

Ciger derdünle olmasun ciger-ḥ̣ār (3008)

Kadîmî:

Cigerden gerçi sen olduñ ciger-ḥ̣ār

Ciger reddünle olmasun ciger-ḥ̣ār (1952)

Babasının mezarı başında ona hitaben söylenen bu beyitin ikinci mısraında, Şâhidî'de “derdiyle”; Kadîmî'de ise “reddiyle” yaşanması istenmeyen bir üzüntü vardır.

Kadîmî, Şâhidî'deki 2977. beyitte hem fiilleri hem de fiilerin zamanlarını değiştirmiştir ve böylece betiyin anlamında bir dönüşüm meydana gelmiştir:

Şâhidî:

Gehî **sürerdi** düşüp laḥdine ber

Gehî ḥākin **urdi** tâc-ı ber-efser (2977)

Kadîmî:

Gehî **devşürdi** düşüp ḳabrine ber

Gehî ḥākin **iderdi** başına efser (1924)

Bu beyitte Kadîmî, hem Şâhidî'deki birinci mısraı, değiştirdiği kelimeler ile anlamsal olarak dönüştürmüş hem de ikinci mısraın kipini değiştirmiş ve Şâhidî'ye nazaran mısraı daha Türkçe söylemiştir. Mecnûn, Şâhidî'de bazen babasının lahdine sarılıp göğsünü sürer ve bazen de başına mezarın toprağını taç yapar; Kadîmî'de ise bazen babasının kabrinin üstüne düşüp oradan yemişler derer ve bazen de toprağını başına taç yapar.

Şâhidî'deki 2990. beyitte ise anlamda herhangi bir dönüşüme neden olmayacak bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Oğul derdinüñ atadur ‘ilâcı

Atasuz **olıcak** acıymış acı (2990)

Kadîmî:

Oğul derdinüñ atadur ‘ilâcı

Atasuz **olmak** acı imiş acı (1936)

Ayrıca Şâhidî'deki 3019. beyitin ikinci mısraını da tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Ol eṭṛâfı yaşından itdi nemnāk

Şuladı yiri irdi Necd’e çālāk(3019)

Kadîmî

Ol eṭṛâfı yaşından itdi nemnāk

İrişdi kūh-ı Necde yine ğamnāk (1963)

Şâhidî, 3024-3086 beyitleri arasında “Şıfat-ı Bozurgvārî-i Mecnûn Bâ-Dedegân Der-Beyâbân” başlığı altında Mecnûn’un vahşi hayvanlarla beraber yaşamasını anlatır. Bu bölüm Kadîmî’de “Üns Giriften-i Mecnûn Der-Kūh Bâ-Vuhūş ve Şuyūd” başlığı ile 1966-1979 beyitleri arasındadır; fakat burada da Kadîmî’nin eserinde eksik varaklar söz konusudur. Bu olay tamamen bitirilmeden Leylâ’nın Mecnûn’a mektup göndermesi hadisesi gelmektedir. Kadîmî’deki 1966-1979 arasındaki beyitler, Şâhidî’de 3024-3037

2990. oğul: oğıl

arasındaki beyitlerdir. Bu kısımda Kadîmî yine Şâhidî'deki beyit sırasını gözetmemiştir. Şâhidî'de 3029. ve 3030. beyitler Kadîmî'de sırasıyla 1972. ve 1971. beyitlere denk gelmektedir.

Şâhidî'de bu bölümün ardından sırasıyla “Şıfat-ı Şeb-i Mehtâb ve Niyâzeş Kerd-i Mecnûn (3087-3115)”, “Hiţâb Kerd-i Mecnûn Be-Bedr-i Kâmer (3116-3122)”, “Hiţâb Kerd-i Mecnûn Be-Zuhal (3123-3127)”, “Hiţâb Kerd-i Mecnûn Be-Müşteri (3128-3133)”, “Hiţâb Kerd-i Mecnûn Be-‘Uţârid (3134-3138)”, “Hiţâb Kerd-i Mecnûn Be-Zühre (3139-3144)”, “Hiţâb Kerd-i Mecnûn Be-Mirrih (3145-3156)”, “Niyâz Kerd-i Mecnûn Hudây-ı Te‘âla ‘İzz u Cell (3157-3175)”, “Kâşide Hânden-i Mecnûn Der-Münâcât (3176-3190)”, “Meşnevî (3191-3205)”, “Şıfat-ı Rûz-ı Residen-i Müjde-i Leylâ Be-Mecnûn ve Şıfat-ı Tâze-Rûy (3206-3304)”, “Müstezâd Goften-i Kâşid Ez-Zebân-ı Mecnûn (3305-3318)” kısımları gelir. Büyük ihtimalle bunlar, eksik olan varaklardan dolayı Kadîmî'de yoktur.

Şâhidî'de 3319-3343 beyitleri arasında “Meşnevî” başlığı altında bir önceki kısımda Leylâ'nın bir elçi ile mektup göndermesi hadisesine devam edilir. Şâhidî'deki 3319-3326 arasındaki beyitler Kadîmî'de söz konusu eksik varaklardan dolayı yoktur. Şâhidî'deki 3327-3343 arasındaki beyitler, Kadîmî'de 1980-1996 arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 3336. beyitin mısralarının yerini değiştirmiştir:

Şâhidî:

El urup nâmeden ğayrî'î der-ḥâl

Olup şūrîde çâk itdi ol abdâl (3336)

Kadîmî:

Olup şūrîde çâk itdi ol abdâl

El urup nâmeden ğayrî'î der-ḥâl (1989)

Kadîmî, Şâhidî'deki 3335. beyitin ikinci mısraında çekimli fiili, zarfiil şeklinde kullanarak ve bir kelimesini değiştirerek söz konusu beyitte anlamsal bir değişiklik yapmıştır:

3336. ğayrî'î: ğayrı

3336. olup: olub

Şâhidî:

Çü dil-ber nâmesini gördi Mecnûn
Yirinden cûşa **geldi** tıldı Mecnûn (3335)

Kadîmî:

Çü dil-ber nâmesini gördi Mecnûn
Yirinden cûşa **gelüp** tırdı Mecnûn (1988)

Leylâ'nın mektubunu alan Mecnûn ikinci mısradâ, Şâhidî'de coşar ve sevinçle dolar; Kadîmî'de ise coşup oturduğu yerden ayağa kalkar.

Şâhidî'de 3344-3422 beyitleri arasında “Nâme Nebeştên-i Leylâ Ez-Dûdhâ-ı Dil Be-Sûy-ı Mecnûn” başlığı altından Leylâ'nın Mecnûn'a gönderdiği mektup yer almaktadır. Bu mektup Kadîmî'de “Nâme-i Leylâ Be-Mecnûn” başlığı ile 1997-2071 beyitleri arasındadır. Kâdimî 3353, 3373, 3386, 3401. beyitleri almamıştır. 3374. beyitin birinci mısraını da anlamsal olarak değiştirmiş:

Şâhidî:

İşidüp gice yerde yatduğunu
Gözünüden kanlu yaşa batduğunu (3374)

Kadîmî:

İşidüben giceler n'etduğunu
Gözünüden kanlu yaşa batduğunu (2025)

3380. beyitte ikinci mısraın fiilinde değişiklik yapmakla beraber bu değişiklik anlama yansımamıştır:

Şâhidî:

Egerçi yandurur pervâne'i şem'
Özinüñ dağı cismîn maḥv **ide** lem' (3380)

3374. işidüp: işidüb

3380. yandurur: yandırır

3380. pervâne'i: pervâne-i

3380. cismîn: cismine

Kadîmî:

Egerçi yandurur pervâne 'i şem'

Özinüñ dağı cismîn maḥv **ider** lem' (2031)

3388. beyitte de hem anlamsal bir değişiklik hem de Arapça bir ibarenin yerine Türkçesini koyarak biçimsel bir değişiklik yapmış ve yeni bir beyit yazmıştır:

Şâhidî:

Ki **Allāhu yuḥibbu 'ş-şābirīni**

Oḡuyup şabr kıl itme enīni (3388)

Kadîmî:

Bilürsün kim **sever Ḥaḡ şābirīni**

İdüp şabr eyleme āh u enīni (2038)

Mecnûn'un, Leylâ'ya yazdığı mektup da Şâhidî'de "Nāme Nebeşten-i Mecnûn Merfû' u 'l-Ḳalem" başlığı ile 3423-3504 beyitleri arasında iken; Kadîmî'de 2072-2148 beyitleri arasında "Nāme-i Mecnûn Be-Leylâ" başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 3480, 3481, 3487, 3492. beyitleri almamıştır. Şâhidî'deki 3426. beyitte birinci mısradaki zarfîili çekimli fiil olarak kullanmıştır; fakat bu durum beyitin anlamını değiştirmemiştir:

Şâhidî:

İdüp perverde baḡr içre yetīmi

Şadefde ḡaḡ ider dürr-i ' azīmi (3426)

Kadîmî:

İder perverde baḡr içre yetīmi

Şadefde ḡaḡ ider dürr-i ' azīmi (2075)

3388. oḡuyup: oḡuyub

3426. idüp: idüb

Bunların yanı sıra almış olduğu beyitlerden 3456. ve 3470. beyitlerin anlamını değiştirmiştir:

Şâhidî:

Varısa baña mihrüñ şıdk xanı

Eger yoğısa dilde ‘ışk xanı (3456)

Kadîmî:

Var ise baña mihrüñ şevk xanı

Eger yoğ ise dilde ‘aşk-ı fânî (2106)

Leylâ’ya hitaben söylenen bu beyitte Mecnûn, Şâhidî’de “şayet kendisine âşık ise sadakatin nerede olduğunu” sorarken; Kadîmî’de “eger gönlündeki aşk fani değilse ve kendisine âşık ise şevkin nerede olduğunu” sorar.

Şâhidî:

Aña ger oldısa vaşluñ nevâle

Şükür kim baña ‘ışkuñdur havâle (3470)

Kadîmî:

K’aña ger oldısa vaşluñ nevâle

Şükür kim baña ğamuñdur havâle (2118)

Bu beyitte de Mecnûn, Şâhidî’de ikinci mısradaki “Leylâ’nın aşkının” kendisine nevale olduğunu söylerken; Kadîmî’de kendisine nevale olan “Leylâ’nın (aşkının) gamıdır.”

Dayısının Mecnûn’u görmeye gelmesinin, annesini ona getirmesinin anlatıldığı bölüm Şâhidî’de 3505-3618 beyitleri arasında “Âmeden-i Selîm-i ‘Âmirî Hâl-i Mecnûn Be-Dîden-i Mecnûn” başlığı altında iken; Kadîmî’de “Vefât-ı Mâder-i Mecnûn” başlığı ile 2149-2246 beyitleri arasındadır. Kadîmî bu bölümde Şâhidî’deki 3518-3525, 3613-3618 arasındaki beyitler ile 3550. ve 3611. beyitleri almamıştır. Ayrıca Şâhidî’de 3576-3603 beyitleri arasına denk gelen kısım Kadîmî’de büyük ihtimalle eksik olan varak ya da varaklardadır. Şâhidî’de 3505-3575 arasındaki beyitler, Kadîmî’de 2149-2210

3456. şıdk xanı: şıdk-ı kâni

3456. ‘ışk xanı: ‘ışk-ı kâni

arasındaki beyitlerdir. Kadîmî burada 3518-3525 arasındaki beyitleri atarak hikâyede biraz değişiklik yapmıştır. Bu beyit aralığında Şâhidî’de, Mecnûn uzaktan Selîm-i Âmirî’yi görür ve kim olduğunu sorar. Dayısı olduğunu anlayınca da yanına çağırır. Kadîmî’de ise Mecnûn, Selîm-i Âmirî’yi görünce hemen yanına çağırır ve böylece ikisi arasında var olan ve Kadîmî’de 2153-2155, Şâhidî’de 3509-3511 arasındaki beyitlerde belirtilen, daha önceden tanışık olma durumu pekiştirilir. Ayrıca Şâhidî’deki 3506. ve 3544. beyitlerin ikinci mısralarını anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

Dil-i Mecnûn ki olmuşdı remîde
Var idi hâl-i pür-kâr-dîde (3506)

Kadîmî:

Dil-i Mecnûn ki olmuşdı remîde
Aña hem-hâl idi bir kâr-dîde (2150)

Şâhidî’de ikinci mısradaki tecrübeli, görmüş geçirmiş bir dayıdan bahsedilirken; Kadîmî’de kendisiyle aynı hâlde bulunan tecrübeli (güngörmüş) biri söz konusudur.

Şâhidî:

Tenüm ‘ışkıla olmuşdur fesürde
Gıdāya meyl iden nefis oldu mürde (3544)

Kadîmî:

Tenüm ‘aşk ile k’ olmuşdur fesürde
Gıdā hâcet degil nefis oldu mürde (2180)

Mecnûn’un dilinden söylenen bu beyitte, Şâhidî’de yiyeceğe meyleden nefsin (ruhun) ölü olduğu; Kadîmî’de ise zaten ölmüş olan bir nefsin yiyeceğe ihtiyacı olmadığı dile getirilmektedir. Bu beyitlerin ikinci mısralarındaki “nefs” kelimesi de farklı manaları ile kullanılmıştır. Şâhidî’de ruh manasında, Kadîmî’de ise insandaki istek, arzu anlamındadır.

3506. hâl-i pür-kâr-dîde: hâl-i per-kâr-ı dîde

Ayrıca 3612. beyitin ilk mısraındaki zarffiili beyitin anlamı dönüştürmeyecek bir şekilde çekimli fiil olarak kullanmıştır:

Şâhidî:

İdüp her gice rüşen bir çerâğı

Urur nârıyla câne günde dâğı (3612)

Kadîmî:

İder her gice rüşen bir çerâğı

Urur nârıyla câna günde dâğı (2218)

Şâhidî 3619-3668 beyitleri arasında, Mecnûn'un annesinin ölmesini, Mecnûn'un bunu öğrenip annesinin ve babasının mezarlarına gidip ağlamasını "Haber Yâften-i Mecnûn Ez-Vefât-ı Mâdereş ve Süy-ı Türbeteş Reften" başlığı altında anlatır. Kadîmî'de büyük ihtimalle söz konusu eksik varaklardan dolayı herhangi bir başlık yoktur. Aynı olay Kadîmî'de 2219-2246 beyitleri arasındadır ve Şâhidî'deki 3623. beyit ile dünyanın faniliğinden bahsedilen 3649-3668 arasındaki beyitler alınmamıştır.

Mecnûn'un bu aşkta otuz yılı geride bıraktığının anlatıldığı kısım Şâhidî'de "Şıfat-ı Bozurgvârî-i Mecnûn" başlığı ile 3669-3696 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de ise 2247-2274 beyitleri arasında "Ender-Keşîden-i Bâr-ı 'Aşk-ı Mecnûn-ı Bî-Dil Sî Sâl ve Ahvâl-i Ü Der- 'Aşk" başlığı altındadır.

Şâhidî'de 3697-3837 beyitleri arasında, "Şıfat-ı Tâbistân ve Dil Dâden-i Mecnûn Segî-Râ Ki Der-Kûy-ı Leylâ Bûd" başlığı altında Mecnûn'un bir köpekle konuşması olayı, Kadîmî'de "Ahvâl-i Mecnûn Bâ-Seg" başlığı altında 2275-2394 beyitleri arasındadır. Bu kısımda Kadîmî, Şâhidî'deki 3709, 3723, 3728, 3741, 3742, 3764, 3765, 3766, 3777, 3791, 3794, 3795, 3796, 3797, 3798, 3800, 3809, 3810, 3822, 3825, 3832. beyitleri almamıştır. Bunun yanı sıra Şâhidî'deki 3808. beyitteki fiillerde değişiklik yaparak anlamı dönüştürmüştür:

Şâhidî:

Anuñ kim sînesinde **olmadı** dâğ

Çü **gördi** dâğını gayruñ şanur lâğ (3808)

3612. idüp: idüb

3612. urur: urır

3612. nâr ile: nârınla

3612. günde: künde

Kadîmî:

Anuñ kim sînesinde **olmaya** dâğ

Çü **göre** dâğınî ğayrũñ şanur lâğ (2370)

Bir kimsenin, başkasının gönül yarasını görünce onu oyun, şaka sanmaması için Şâhidî’de bir zaman gönül derdi çekmiş olması yetmektedir; Kadîmî’de ise aşk derdini hâlâ çekiyor olması gerekmektedir. Burada iki şairin aşk, özellikle de aşkın gamı konusunda birbirlerinden ayrıldıkları görülür. Şâhidî, aşkın ve acısının bir dönem için var olduğunu dile getirirken; Kadîmî fiilin “olmadı” hâli yerine “olmaya” şeklini kullanarak aşkın, yani acısının ömür boyu olduğunu ifade etmektedir.

Şâhidî “Kıssa-ı Zeyd ve Zeyneb Vefâ-Nümûn-ı İşân Be-Maḥabbet” başlığı ile eserdeki ikinci aşk hikâyesine başlar. Şâhidî’de 3838-3907 beyitleri arasındaki bu bölüm, Kadîmî’de 2395-2460 beyitleri arasında “Aḥvâl-i Zeyd Bâ-Zeyneb” başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 3867, 3868, 3875, 3876. beyitleri almamıştır. Ayrıca 3891. beyitin birinci ve ikinci mısralarının son kelimelerinin yerlerini birbirleriyle değiştirmiştir:

Şâhidî:

Ġam-ı yâr oldı çün Zeydũñ enîsi

Yüzin döndürdi andan her celîsi (3891)

Ġam-ı yâr oldı çün Zeydũñ celîsi

Yüzin döndürdi andan her enîsi (2444)

Şâhidî’de “Mükâleme Kerden-i Zeyd Bâ-Mecnûn” başlığı ile 3908-3980 arasındaki kısım Kadîmî’de 2461-2525 beyitleri arasında “Mükâleme Kerden-i Zeyd Bâ-Mecnûn” şeklinde aynı başlık altında işlenir. Kadîmî bu bölümde Şâhidî’deki 3939-3944 arasındaki beyitler ile 3950 ve 3953. beyitleri almamıştır. Şâhidî’deki 3925. ve 3932. beyitlerdeki zarffiilleri yine çekimli fiil hâlinde kullanmıştır:

3808. lâğ: şâğ

3891. Zeydũñ: Zeyd’iñ

Şâhidî:

Göñül ü câne âhîr **iyleyüp** şabr

Belâ'-ı şûr-ı 'ışka kılmışum şabr (3925)

Kadîmî:

Göñül ü câne âhîr **eyledüm** şabr

Belâ-yı şûr-ı 'aşka kılmışum şabr (2478)

Şâhidî:

Hevâ' şehrîne kim bulmuş idi yol

Mubaşşırdur metâ'-ı 'ışkda ol (3932)

Kadîmî:

Hevâ şehrîne kim bulmuş idi yol

Mubaşşırdı metâ'-ı 'aşkda ol (2485)

Leylâ ile Mecnûn'un Zeyd'in aracılığı ile buluşmalarının ele alındığı kısım, Şâhidî'de "H'ânden-i Leylâ Mecnûn-Râ" başlığı altında 3981-4127 beyitleri arasındadır. Bu bölüm Kadîmî'de 2526-2665 beyitleri arasında ve "Mülâkat Şoden-i Mecnûn Bâ-Leylâ" başlığı ile yer alır. Kadîmî, Şâhidî'deki 3985, 4010, 4011, 4022, 4059, 4062, 4090. beyitleri almadığı gibi yine Şâhidî'deki beyit sırasını takip etmeyip değiştirmiştir. Şâhidî'de 4051, 4052 şeklinde gelen beyitler Kadîmî'de sırasıyla 2593. ve 2592. beyitlerdir. Şâhidî'deki 4000. Beyitteki filin zamanında dönüştürüm yapmıştır:

Şâhidî:

'Adûden dūr olup bir nice ferseng

Kığırdur Zeydi ol dildâr-ı dil-teng (4000)

'Adûdan dūr olup bir niçe ferseng

Kığırdı Zeydi ol dil-dâr-ı dil-teng (2544)

3925. iyleyüp: iyleyüb

3926. kılmışum: kılmışım

4000. kığırdur: kağırdır

Bu beyitte Kâdimî hem zamanda hem fiilin çatısında değişiklik yapmıştır. Leylâ Zeyd’i, Şâhidî’de çağırır; Kadîmî’de ise bizzat kendi çağırır.

4002. beyitte ise anlamsal bir değişikliğe yol açmayacak bir şekilde fiilin zamanında değişiklik yapılmıştır:

Şâhidî:

Ki ol vaḥṣî-niṣîn-i vaḥṣet-âmîz

Kimûn şevkiyle **kılmış** âteş-i tîz (4002)

Kadîmî:

Ki ol vaḥṣî-niṣîn-i vaḥṣet-âmîz

Kimûn şevkiyle **kıldı** âteş-i tîz (2546)

4028. beyitte olan bir zarffiili çekimli fiil olarak kullanarak beyitin anlamında değişiklik yapmıştır:

Şâhidî

Anı ol yirde koyup gel baña sen

Haber vir kim **varup** andan yaña ben(4028)

Kadîmî:

Anı ol yirde koyup gel baña sen

Haber vir kim **varam** andan yaña ben (2569)

Şâhidî’de “varup” zarffiili ile beyitin manası, bitmeyip kendinden sonraki beyitle ilişkilendirilmiştir. Kadîmî’de ise zarffiil “varam” şeklinde çekimli hâle getirilir ve böylece beyitin manası kendi içinde bitmiştir.

Ayrıca Kadîmî, Şâhidî’deki 4042, 4054, 4063 ve 4097. beyitlerde anlamsal değişiklikler yapmıştır:

4002. niṣîn-i: niṣîne

4028. varup: varub

4028. yaña: baña

Şâhidî:

Görüp bu hâli Zeyde irdi dehşet
Gelüp vecde dilini başdı hayret (4042)

Kadîmî:

Görüp bu hâli Zeyde irdi hayret
Gelüp vecde dilini tutdı ‘ibret (2583)

Bu beyitte “dehşet, hayret” kelimelerinin “hayret, ‘ibret” kelimeleri ile değiştirilmesi sonucu Zeyd’in ruh hâlinde de anlamsal olarak değişmeler meydana gelmiştir. Şâhidî’de Zeyd, öncelikle dehşete kapılıp daha sonra hayret ederken; Kadîmî’de Zeyd hayret eder ve ibret alır.

Şâhidî:

Şorar hâlûni ‘arz ider selâmın
Diler kim gûş ide senden kelâmın (4054)

Kadîmî:

Şorar hâlûni ‘arz ider selâmın
Diler kim gûş ide derdün kelâmın (2595)

Zeyd’in aracılığıyla Leylâ’nın isteğinin Mecnûn’a iletilmesi esnasında söylenen bu beyitte, Şâhidî’de Leylâ, Mecnûn’un sözlerini bizzat kendisinden dinlemek istemektedir; Kadîmî’de ise Leylâ, Mecnûn’un dertlerini dinlemek arzusundadır.

Şâhidî:

Olup her naḥlı tûba-veş ser-efrâz
Felek bâğında söyler bûlbüle râz (4063)

4042. görüp: görüb

4042. gelüp: gelüb

4063. olup: olub

4063. naḥlı: naḥl-ı

Kadîmî:

Olup her naḥlî tûbaveş ser-efrâz

Felek bâğında söyler yıldıza râz (2602)

Leylâ ile Mecnûn'un buluşacakları bahçenin vasfında söylenen bu beyitin ikinci mısraında Şâhidî her bir ağacın, tuba gibi baş kaldırmış olduğunu, yani göğe doğru uzandığını ve bu hâliyle sanki bir felek bahçesinin söz konusu olduğunu ve her ağacın bülbüllere sır söylediğini ifade eder. Kadîmî ise göğe uzanan ağaçlardan, felek bahçelerinden bahsedilen böylesine bir tasvirde “bülbül” yerine “yıldız” kelimesini kullanır. Haklı olarak böylesine yüce olan ağaçların bülbüllerle değil de yıldızlarla söyleyeceğini düşünerek aslında Şâhidî'ye göre tasviri daha doğru bir şekilde bitirmiştir.

Şâhidî:

Akıdup leblerinden âb-ı Kevşer

Bu sözi söyleriken Zeyd'e dil-ber (4097)

Kadîmî:

Akıdup gözlerinden âb-ı Kevşer

Bu sözi söyler iken Zeyde dil-ber (2635)

Bu beyit, Leylâ'nın Mecnûn ile buluşmaya giderken evli olması hasebiyle, namus kaygısı gözeterek Mecnûn'la perde ardından görüşmek istediğini dile getirmesinin ardından söylenir. Şâhidî “leblerinden” kelimesini kullanarak Leylâ'nın Kevser suyu gibi tatlı ve güzel sözler söylediğini belirtir. Kadîmî ise “gözlerinden” kelimesini kullanarak konuşurken ağlayan bir Leylâ'yı canlandırmıştır. Böylece bir kelime ile beyitin ve dolayısıyla Leylâ'nın durumunu Şâhidî'dekinden çok farklı bir hâle getirmiştir.

4057. ve 4096. beyitlerde ise manalarında bir değişikliğe yol açmayan bir değişiklikler yapmıştır:

4097. akıdup: ağıdub

Şâhidî:

Beni gönderdi ol ser-çeşme-i nûr
K'iletüp seni idem anı sürûr (4057)

Kadîmî:

Bini gönderdi ol ser-çeşme-i nûr
Ki iltem sini idem anı sürûr (2598)

Şâhidî:

Nevâsından bulup cânım şifâyı
Edâsından göre gönlüm şafâyı (4096)

Kadîmî:

Nevâsından bula cânım şifâyı
Edâsından süre gönlüm şafâyı (2634)

Bu buluşmada Mecnûn'un okuduğu terci-i bend, Şâhidî'de "Tercî' H'ânden-i Mecnûn Be-Huzûr-ı Leylâ" başlığı ile 4128-4197 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de ise 2666-2734 beyitleri arasında, "Tercî'-i Mecnûn" başlığı altındadır. Her bendin on beyitten oluştuğu bu terci-i bende Kadîmî'de, büyük olasılıkla dalgınlık sonucu üçüncü bend içerisinde yer alan, Şâhidî'deki 4155. beyiti atlanmıştır. Ayrıca Kadîmî, Şâhidî'nin mahlasını andığı 4195. beyitte ufak tefek farklılıklarla beraber kendi mahlasını kullanmıştır:

Şâhidî:

Bu şevkümüzi yazup Nizâmî
Çün Şâhidî'ye ide hikâyet (4195)

Kadîmî:

Bu şevkleri yazup Nizâmî
Hoş itdi Kadîmiye hikâyet (2732)

4057. k'iletüp: ki iletüb

4096. bulup: bulub

Kadîmî, Şâhidî'deki 4173. beyitin de anlamını değiştirmiştir:

Şâhidî:

Şayd eyledi rūḥ-ı ḳudsi zülfüñ

Cengile niteki kebki şeh-bâz (4173)

Kadîmî:

Şayd eyledi rūḥ-ı ḳudsi zülfüñ

Çeng ile niteki şem'-i şeh-bâz (2710)

Bu beyitte, Mecnûn, Leylâ'ya, Şâhidî'de şâhinin savaşıarak kekliği avlaması gibi onun saçlarının da Cebraîli avladığını söyler; Kadîmî'de ise şâhinin pençesi ile bir mumu yakalaması gibi saçlarının Cebraîli avladığını dile getirir.

Bu terci-i bend Şâhidî'de 4197., Kadîmî'de 2734. beyitte biter. İki şairde herhangi bir başlık kullanmayıp devam eder. (Şâhidî 4198-4203; Kadîmî 2735-2740)

Bu olayın ardından Şâhidî 4204-4313 beyitleri arasında “Mükâleme Kerden-i Leylâ Bâ-Mecnûn” başlığı altında iki âşğın konuşmasını, Leylâ'nın sormasını, Mecnûn'un cevap vermesini ele alır. Bu bölüm Kadîmî'de “Su'âl ve Cevâb-ı Mecnûn Bâ-Leylâ” başlığı altında, 2741-2838 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 4259, 4260, 4261, 4268, 4275, 4285, 4292, 4295, 4296, 4305, 4309. beyitleri almadığı gibi 4291. ve 4311. beyitlerin birinci mısralarında anlamsal bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Gehî dil bûlbûli bula gül-i ter

Gehî tûṭî-i câne ire şekker (4291)

Kadîmî:

Gehî gül bûlbûli bula gül-i ter

Gehî tûṭî-i câna ire şekker (2822)

Şâhidî'de gönül bûlbûlünün taze gülü bulması temennisi varken; Kadîmî de gül bûlbûlü için aynı istek söz konusudur. Yani Şâhidî'de mecazî bir anlatım varken Kadîmî'de hakikî bir bûlbûlden bahsedilmektedir.

4173. kebki: kebk-i

Şâhidî:

Semâ^c ile idüp ney bigi feryâd

İrişdi küh-ı Necd'e nitekim bād (4311)

Kadîmî:

Sibâ^c ile idüp ney bigi feryâd

İrişdi küh-ı Necde nitekim bād (2836)

Mecnûn birinci mısradâ, Şâhidî'de sema dönüp ney gibi feryat ederken: Kadîmî'de yanındaki vahşi, yırtıcı hayvanlarla birlikte feryat eder.

Bunun yanı sıra Şâhidî'deki beyit sırasına uymamıştır. Şâhidî'de 4280, 4281 şeklinde yer alan beyitler, Kadîmî'de sırasıyla 2813. ve 2812. beyitlere denk gelmektedir.

Şâhidî'de “Âmeden-i Selâm-ı Bağdâdî Be-Dîden-i Mecnûn” başlığı ile 4314-4451 beyitleri arasında, Mecnûn'un şiirlerini duyup hayran olan ve onunla arkadaşlık etmek için Bağdat'tan gelen Selâm-ı Bağdâdî'nin hikâyesi anlatılır. Bu hikâye Kadîmî'de 2839-2955 beyitleri arasında “Resîden-i Selâm Ez-Ṭaraf-ı Bağdâd” başlığı ile verilir. Kadîmî bu kısımda da Şâhidî'deki 4346, 4347, 4357, 4358, 4361, 4362, 4373, 4374, 4390, 4391, 4404, 4421, 4425, 4427, 4431, 4432, 4437, 4439, 4446, 4447. beyitleri almamıştır. Ayrıca Şâhidî'deki beyit sırasını da gözetmemiştir. Şâhidî'de 4363, 4364 şeklinde gelen beyitler Kadîmî'de sırasıyla 2883. ve 2882. beyitlere denk gelmektedir. Şâhidî'deki 4327. beyitte ikinci mısradaki çekimli fiili yine zarfiil şeklinde kullanmıştır; fakat beyitin manasında bir değişiklik olmamıştır:

Şâhidî:

Biner bir bād-pây nâkaya ol

Revân **olur** dutar andan yaña yol (4327)

4311. idüp: idüb

4311. bād: yād

4327. bād-peymây: bād-peymây-ı

4327. nâka: nâfiye

4327. dutar: düter

4327. yaña: baña

Kadîmî:

Biner bir bād-pāy nāḳaya ol

Revān **olup** dutar andan yaña yol (2852)

4368. beyitin ikinci mısraını anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

Benüm vaḥṣî ṭapuñdur âdemî bes

Enîs olur öz cinsiyle herkes (4368)

Kadîmî:

Binüm vaḥṣî ṭapuñdur âdemî bes

Enîs olur mı her cins ile her kes (2887)

Kendisiyle arkadaş olmak isteyen Selâm-ı Bağdâdî'ye hitaben söylenen bu beyitte Mecnûn, Şâhidî'de herkesin kendi cinsiyle arkadaş olabileceğini söylerken; Kadîmî'de herkesin herkesle arkadaş olamayacağını belirtir; fakat illâ ki cinslerin kendi cinsleri ile anlaşabileceğine dair bir fikir dile getirmez.

4380. beyitte de yapmış olduğu zaman değişikliği, beyitin manasında bir dönüşüme sebep olmamıştır:

Şâhidî:

Selâmuñ kim **olupdı** ârzûmend

Murâdına muvâfıḳ gelmedi pend (4380)

Selâmuñ kim **olupdur** ârzûmend

Murâdına muvâfıḳ gelmedi pend (2897)

Leylâ'nın kocası İbn-i Selâm'ın ölümünün anlatıldığı kısım, Şâhidî'de 4452-4537 beyitleri arasında “Vefât Yâften-i İbn-i Selâm Şevher-i Leylâ” başlığı altında iken; Kadîmî'de “Vefât Kerden-i Şevher-i Leylâ” başlığı ile 2956-3015 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 4473, 4474, 4475, 4479, 4480, 4485, 4486, 4487, 4489, 4490,

4368. âdemî: âdımı

4380. olupdı: olubdı

4491, 4492, 4493, 4494, 4499, 4505, 4507, 4508, 4509, 4510, 4511, 4512, 4513, 4414, 4515, 4525. beyitleri almamıştır. Bu beyitlerden özellikle 4485-4487 arasındaki beyitler ile 4489-4494 arasındaki beyitleri almayarak hikâyenin akışında bir değişiklik yapmıştır. Yine aynı sebepten Şâhidî'deki 4488. beyitte bir kelime değişikliği ile söz konusu beyitin kendi hikâye akışına uymasını sağlamıştır. Şâhidî'de İbn-i Selâm hastalanınca tedavi olur ve iyileşir; fakat sonrasında perhizi bozunca tekrar hastalanır ve ölür. Kadîmî'de ise söz konusu bu beyitlerin alınmamasıyla İbn-i Selâm'ın hastalanıp ölmesi söz konusudur. Yani tedavi olma, tekrar hastalanma yoktur:

Şâhidî:

Görüp cisminde şîhhatden eşer ol
Ecel mekrinden oldı bî-ḥaber ol (4488)

Kadîmî:

Gidüp cisminde şîhhatden eşer ol
Ecel mekrinden oldı bî-ḥaber ol (2984)

İbn-i Selâm, Şâhidî'de perhiz sonrasında biraz iyileşinde ölümün kendisi için kurduğu tuzaktan habersizce perhizini tekrar bozar; Kadîmî'de ise, böyle bir perhiz ve sonrasında iyileşme olmadığından o kadar kötü hastalanır ki ölümün kendisi için hazırladığı tuzaktan dahi habersiz olur.

Kadîmî, Şâhidî'deki 4471. beyitin fiilinin zamanını değiştirmekle anlamda herhangi bir değişiklik yapmamıştır; fakat ikinci mısra vezin bakımından daha düzgün bir hâle getirilmiştir:

Şâhidî:

Kaçan kim olmaya şûyı ḥavâle
Döker gözyaşını iderdi nâle (4471)

Kadîmî:

Kaçan kim olmaya şûyı ḥavâle
Dökerdi gözyaşın iderdi nâle (2975)

4488. görüp: görüb

4471. şûyı: şûy-ı

4477. beyitin ikinci mısraındaki fiilin zamanında yaptığı değişiklik anlamda bir dönüşüm meydana getirmemiştir:

Şâhidî:

Kaçan âvâze gûş ideydi gûşı

Silerdi yaşı şaklardı ħurûşı (4477)

Kadîmî:

Kaçan âvâze gûş ideydi gûşı

Siler yaşını şaklardı ħurûşı (2978)

Bunların haricinde Kadîmî, Şâhidî'deki 4519. beyitin ikinci mısraını tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Çi ger ayrulığa isterdi ol yol

Bu kâmusıyla âĥir şu idi ol (4519)

Kadîmî:

Çi ger ayrulığa isterdi ol yol

Ne hoş irişdi gör maķşûdına ol (2998)

Ayrıca Şâhidî'deki 4531. beyitin birinci mısraında sadece bir kelime değişikliği ile ortaya çıkan anlamsal bir değişim söz konusudur:

Şâhidî:

Enîs ü hem-dem iderdi ġamını

Murâdınca dutardı mâtemini (4531)

Kadîmî:

Enîs ü hem-dem iderdi özini

Murâdınca tutardı mâtemini (3009)

Arap âdetince kocasının ölümünün ardından iki yıl çadırda tek başına kalması gereken Leylâ bu sürede, Şâhidî’de gamını kendisine arkadaş edinirken; Kadîmî’de gamdan bahsedilmez ve Leylâ kendini kendine dost edinir. Böylece söz konusu yalnızlığın altı çizilir.

Bu olayın sonrasında Zeyd ile Zeyneb’in evlenmesi anlatılır. Bu olay Şâhidî’de 4538-4589 beyitleri arasındadır¹. Kadîmî’de ise 3016-3059 beyitleri arasında, “Nikâh Kerden-i Zeyd Zeyneb-Râ” başlığı altındadır. Kadîmî bu bölümde, Şâhidî’deki 4538, 4539, 4551, 4570, 4571, 4576, 4577, 4578. beyitleri almamıştır.

Zeyneb ile Zeyd’in düğün gecesi, Şâhidî’de “Şıfat-ı Şeb ve ‘Arûsî-i Zeyneb” başlığı altında 4590-4650 beyitleri arasında ele alınır. Kadîmî’de bu bölüm “Vuşlat-ı Zeyd Bâ-Zeyneb” başlığı ile 3060-3114 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 4609, 4633, 4634, 4638, 4639, 4640, 4641. beyitleri almamış ve kendiliğinden eserindeki 3101. beyiti eklemiştir. Almış olduğu beyitlerden 4598. Beyitteki fiilin zamanında, anlamı dönüştürmeyen bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

İderken asretile nâle vü âh

Çü **bulur** bâğ-ı vaşl-ı dil-bere râh (4598)

Kadîmî:

İderken asret ile nâle vü âh

Çü **buldı** bâğ-ı vaşl-ı dil-bere râh (3068)

4616. beyiti de anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

Dilinde almağ için zevk-i bâkî

İder boynına heykel sîm sâķı (4616)

Kadîmî:

Dilinde almağ için avf-ı bâkî

İder boynına heykel sîm sâķı (3085)

¹ Bu konunun başlığı “aber Dâden-i Zeyd Be-Mecnûn Ez-Vefât-ı Şevher-i Leylâ” şeklindedir; ama bu başlık hem olay örgüsüne uymamaktadır hem de daha sonra başka bir kısmın başlığı olarak geçmektedir. 4598. bulur: bular

Düğün gecesinin tasvirinde geçen bu beyitte Zeyd, Şâhidî'de ebedî bir zevk için; Kadîmî'de ise –nedendir bilinmez- ebedî bir korkuyu gönlüne salmak için Zeyneb'in boynuna sarılır.

Düğün gecesinin ardından Zeyd, Leylâ ile Mecnûn'u birbirlerine kavuşturmak için ahdederek ve bu maksatla ilk iş olarak gidip Mecnûn'a İbn-i Selâm'ın öldüğünü söyler. Bu olay Şâhidî'de “Ḥaber Dâden-i Zeyd Be-Mecnûn Vefât-ı Şûy-ı Leylâ” başlığı ile 4651-4694 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de 3115-3154 beyitleri arasında ve “Şeniden-i Mecnûn Vefât-ı Şevher-i Leylâ-Râ” başlığı altındadır. Kadîmî bu bölümde de 4664, 4679, 4688, 4691. beyitleri almamıştır.

Şâhidî'de “Maṭlâ'-ı Dâstân ve Resîden-i Leylâ Be-Ḥâne-i Peder-i Ḥ'îş” başlığı ile 4695-4749 beyitleri arasında, Leylâ'nın iki yıllık yası bitirip babasının evine dönüşü anlatılır. Kadîmî'de bu bölüm, 3155-3205 beyitleri arasında, “Ender-Aḥvâl-i Leylâ Bâ-‘Aşk-ı Mecnûn” başlığı altında yer alır. Kadîmî, Şâhidî'deki 4724, 4741, 4746, 4749. beyitleri almamıştır.

Babasının evine dönen Leylâ, günlerden bir gün kızları yanına alıp gezintiye çıkar. Bu olay Şâhidî'de 4750-4780 beyitleri arasında “Reften-i Leylâ Be-Temâşâ-ı Naḥlistan” başlığı altında ele alınırken; Kadîmî'de “Reften-i Leylâ Bâ-Duḥterân Be-Teferrüc Berây-ı Diden-i Mecnûn” başlığı ile 3206-3232 beyitleri arasındadır. Kadîmî, bu kısımda Şâhidî'deki 4763, 4764, 4765, 4778. beyitleri almamıştır. Bu gezinti esnasında Leylâ uykuya dalar ve rüyasında Mecnûn ona bir gazel okur. Söz konusu gazel Şâhidî'de “Şi'r Ḥ'ânden-i Mecnûn Der-Ḥ'âb-ı Leylâ” başlığı ile 4781-4787 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de ise 3233-3239 beyitleri arasında, “Şi'r-i Mecnûn” başlığı altındadır. Bu gazelde Kadîmî, Şâhidî'nin mahlasını andığı 4786. beyitte kendi mahlasını kullanmıştır:

Şâhidî:

Ders-gâh-ı ‘ışık içinde dirse ‘âmm itdüm bu gün
Şâhidî'yüm cümle ‘uşşâka ḥiṭâbum var benüm

Kadîmî:

Dersgâh-ı ‘aşk içinde ders-i ‘âmm itdüm bu gün
Ben Ḳadîmîem ki ‘uşşâka ḥiṭâbum var binüm (3238)

4786. Şâhidî'yüm: Şâhidî'yim

Leylâ'nın uykudan uyanıp ağlamasının ve yanındaki kızların onu eve götürmesinin hikâye edildiği kısım, Şâhidî'de 4788-4806, Kadîmî'de 3240-3258 beyitleri arasındadır. İki şairde de bu bölüm, "Meşnevî" başlığı altındadır. Bu bölümde de Kadîmî, Şâhidî'deki 4793. beyitin birinci mısraında anlamsal bir değişiklik yapar:

Şâhidî:

Ki âhından göyindi perde-i rāz

Çıkardı perdesinden taşra āvāz (4793)

Kadîmî:

Ki âhından görindi perde-i rāz

Çıkardı perdesinden taşra āvāz (3245)

Leylâ'nın ahıyla Şâhidî'de sır perdesi yanıp tutuşurken; Kadîmî'de sır perdesi, dolayısıyla gizli olan açığa çıkar.

Şâhidî'de "Şıfat-ı Şeb ve Tārîk ve Zārî Kerden-i Leylâ" başlığı altında 4807-4831 beyitleri arasında Leylâ'nın karanlık gecede hâli anlatılır. Bu olay, Kadîmî'de "Fırkat-ı Leylâ Der-Şeb-i Tār" başlığı ile 3259-3280 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 4817, 4820, 4830. beyitleri almamıştır. Ayrıca Şâhidî'deki 4815. beyitin ikinci mısraını anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

Seḥāb ejder bigiydi âteşin-dem

Şadā-yı ra' dle ṭolmıṣdı ' âlem (4815)

Kadîmî:

Seḥāb ejder bigiydi âteşin-dem

Şadā-yı 'adl ile ṭolmıṣdı ' âlem (3267)

Bulutların ejderha gibi ateşler saçtığı bir gecede, Şâhidî'de âlemin gökgürültüleri ile Kadîmî'de ise adalet sesleriyle dolduğu söylenir. Kadîmî'de ikinci mısraada gürleyen bir gök, adalet isteyenlerin sesi ile tasvir edilmiştir.

4815. âteşin-dem: âteş-i dem

Kadîmî, Şâhidî'deki 4821. beyitte fiilin çatısını değiştirmiştir. Böylece Şâhidî'de anlam bütünlüğü çerçevesinde kendisinden önceki iki beyitle alakalı olan bu beyiti, anlam itibariyle bağımsız kılmıştır:

Şâhidî:

Yolını **bağlamışdı** Rûm u Rûsuñ
İşidilmezdi âvâzı ħorosuñ (4821)

Kadîmî:

Yolı **bağlanmış** idi Rûm u Rûsuñ
İşidilmezdi âvâzı ħorûsuñ (3271)

Leylâ'nın karanlık gece ile ettiği hasbi hâl Şâhidî'de 4832-4848 beyitleri arasında, “Efsâne Goften-i Leylâ Der-Şeb-i Târîk” başlığı ile verilir. Kadîmî'de ise bu bölüm “Bâz Firqat-ı Leylâ Der-Şeb” başlığıyla 3281-3295 beyitleri arasındadır. Şâhidî'deki 4834. ve 4842. beyitler Kadîmî'nin almadığı beyitler arasındadır.

Leylâ, gecenin ardından mumla söyleşir. Mumla konuşması Şâhidî'de “Ĥiṭâb Kerden Be-Şem” başlığı ile 4849-4876 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de bu bölüm, 3296-3320 beyitleri arasında, “Ĥiṭâb-ı Leylâ Bâ-Şem” başlığıyla verilir. Kadîmî, bu bölümde de Şâhidî'deki 4856, 4866, 4871. beyitleri almaz.

Leylâ ile Mecnûn, yine Zeyd'in aracılığı ile tekrar buluşurlar. Bu buluşmanın ardından Leylâ yine Mecnûn'u görmeye gider. Mecnûn onun yüzüne bakmayıp Leylâ'nın kendisinde olduğunu söyler. Daha sonra sonbahar gelir ve Leylâ hastalanır. Bu olaylar Şâhidî'de 4877-5145, 5146-5200 beyitleri arasında, sırasıyla “Mülâkât Kerden-i Mecnûn Bâ-Leylâ Be-Ṭarîk-i ‘İşmet”, “Şıfat-ı Ĥazân ve Bîmâr Şoden-i Leylâ” başlıkları altındadır. Kadîmî, Şâhidî'nin iki başlık altında işlediği bu konuları “Vuşlat-ı Leylâ Bâ-Mecnûn” şeklinde tek başlık altında, 3321-3577 beyitleri arasında ele alır. Yani Şâhidî'deki 4877-5145 arasındaki beyitler Kadîmî'de 3321-3531 arasındaki beyitler, 5146-5200 arasındaki beyitler de 3532-3577 arasındaki beyitlerdir. Kadîmî, Şâhidî'de 4877-5200 arasındaki beyitlerden 4886, 4887, 4891, 4899, 4902, 4909, 4924, 4929, 4930, 4931, 4932, 4933, 4935, 4936, 4939, 4953, 4973, 4980, 4981, 4984, 4990, 4991, 4992, 4993, 4998, 4999, 5000, 5005, 5006, 5007, 5008, 5009, 5010, 5029, 5031, 5035, 5040, 5041, 5042, 5043, 5044, 5045, 5046, 5049, 5050, 5053, 5057, 5059, 5068,

5078, 5085, 5087, 5089, 5095, 5113, 5119, 5124, 5125¹, 5141, 5163, 5164, 5166, 5171, 5182, 5184, 5187, 5190, 5193, 5195. beyitleri almamıştır. Kadîmî, Şâhidî'de 5139, 5140, 5142. olan beyitleri hem 3526, 3527, 3528. beyitlerde yazmış hem de 3546, 3547, 3548. beyitler de tekrarlamıştır. Böyle bir tekrar Şâhidî'de söz konusu değildir. Kadîmî, Şâhidî'deki 4889. beyitin ikinci mısraındaki çekimli bir fiili, zarffiil olarak kullanarak beyitin anlamında değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Dili k'olmuşıdı perverde-i 'aşk

Aradan ref' **oldı** perde-i 'aşk (4889)

Kadîmî:

Dili k'olmuş idi perverde-i 'aşk

Aradan ref' **olup** perde-i 'aşk (3331)

Leylâ'nın hâlini anlatan bu beyitte, Şâhidî'de beyitin iki mısraı da kendi içlerinde ayrı ayrı manaları içermektedir. Leylâ'nın gönlü aşk tarafından beslenmiştir ve aradan aşkın perdesi kalkmıştır. Kadîmî, Şâhidî'deki çekimli fiili zarffiil hâlinde kullanarak iki mısraı anlam bakımından birbirine bağlamaktadır. Aradan aşkın perdesi kalktığı için Leylâ'nın gönlü aşk tarafından beslenmiştir.

4918. ve 5011. Beyitlerdeki fiilerin zamanında yaptığı değişiklik ile 4944. beyitteki fiili zarffiil olarak kullanması söz konusu bu beyitlerin anlamında bir değişikliğe sebep olmamıştır:

Şâhidî:

Şükûhıyla yürüdi dilbere ol

Yakın **irürdi** çün ħar-gâhına yol (4918)

Kadîmî:

Şükûh ile yürüdi dil-bere ol

Yakın **irişdi** çün ħargâhına yol (3356)

¹ Kadîmî'de 3511. beyit eserin tamiri esnasında silinmiştir ve bu beyit ya 5124. ya da 5125. beyite denk gelmektedir; fakat tek kelime dahi kalmadığından hangi beyit olduğu tespit edilemedi.

4889. k'olmuşıdı: ki olmuşıdı

4918. yakın: yakîn

Şâhidî:

Sibā' uñ hayli cem' **olmuş** buları

Araya almışdı kamu varı (4944)

Kadîmî:

Sibā' uñ hayli cem' **olup** buları

Araya almış idi kamu varı (3373)

Şâhidî

Zebân-ı Leylî k' **olmuşdı** şeker-rîz

Olup ol la' l dürcinden güher-rîz (5011)

Kadîmî:

Zebân-ı Leylî çün **oldı** şeker-rîz

Olup ol la' l dürcinden güher-rîz (3422)

Ayrıca Şâhidî'deki 4907. beyitin birinci mısraında, 5056. beyitin de tamamında anlamsal değişim yapmıştır:

Şâhidî:

Gelüp taşra şafâdan kıldı secde

Şabâ bigi irüşdi kûh-ı Necde (4907)

Kadîmî:

Gelüp taşra şafâdan vardı vecde

Şabâ bigi irişdi kûh-ı Necde (3346)

4944. hayli: hayl-i

4944. Varı: vâri

5011. k' olmuşdı: ki olmuşdı

5011. olup: olub

5011. la' l: la' l-i

4097. gelüp: gelüb

Leylâ'nın kendisinden Mecnûn'u getirmesini istediği Zeyd, bu beyitlere göre, Şâhidî'de sevincinden secde kılarken; Kadîmî'de vecde gelmektedir.

Şâhidî:

Ruḥuñ mihriyledür cismüm nihâdî

Ġam-ı 'ıŝķuñla eşki âb u zâdî (5056)

Kadîmî:

Ruḥuñ mihriyledür çeşmüm nehârî

Ġam-ı 'aşķuñla eşküm âb u zâdî (3453)

Leylâ'ya hitaben Mecnûn tarafından söylenen bu beyitte, Mecnûn Şâhidî'de “cisminin Leylâ'nın aşkıyla yaratıldığını ve onun aşkının gamında döktüğü gözyaşlarının da yiyeceği olduğunu” söyler. Kadîmî'de ise Mecnûn, Leylâ'ya “gözlerindeki gündüzün, yani aydınlığın onun yanaklarının güneşiyle mümkün olduğunu ve aşkının gamıyla gözyaşlarının da yiyeceği olduğunu” dile getirir. Ufak tefek farklılıkla beraber iki şair “mîhr” kelimesini başka başka manaları ile kullanmıştır.

Bunların yanı sıra Kadîmî, Şâhidî'deki 5004. beyitin genelinde yaptığı değişiklikler ile birlikte ikinci mısraını da tamamen değiştirmiştir:

Şâhidî:

Uzadup ol dem aña dest-i bâzû

Murâdî peykerine sürdi ol rû (5004)

Kadîmî:

Uzadup aña ol dem dest-i bâzî

Dile geldi ne kim var ise râzî (3421)

Kadîmî, Şâhidî'deki 5183. beyitinin ikinci mısraında, bir filde yaptığı değişiklik ile mısraı anlamsal olarak dönüştürmüştür:

5056. eşki: eşk-i

5056. zâdî: zarî

5004. uzadup: uzadub

Şâhidî:

Ki tâb-ı mihirden ol mâh-peyker

Göyünmiş lâle bigi kaldı bî-fer (5183)

Kadîmî:

Ki tâb-ı mihirden ol mâh-peyker

Göyindi lâle bigi kaldı bî-fer (3566)

Ay yüzlü olan Leylâ, aşkın ateşinden dolayı, Şâhidî’de (bağrı) yanmış lale gibi fersiz kalırken; Kadîmî’de lale gibi yanar ve fersiz kalır.

Leylâ’nın, annesine ettiği vasiyet, Şâhidî’de “Vaşîyyet Kerden-i Leylâ Be-Mâder-i Hûş ve Vefât Yâften-i Ü” başlığını taşır ve 5201-5275 beyitleri arasındadır. Kadîmî’de ise 3578-3640 beyitleri arasında ve “Vaşîyyet-i Leylâ Be-Mâdereş” başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 5208-5212 arasındaki beyitler ile 5215, 5216, 5231, 5234, 5243, 5244 ve 5267. beyitleri almamıştır. Kadîmî’nin, Şâhidî’deki 5213. beyitin ikinci mısraındaki fiilin kipinde yaptığı değişiklik ile Şâhidî’ye göre beyitin anlamını daha düzgün bir hâle getirdiği söylenebilir:

Şâhidî:

Bu gün vaqt irdi kim hâke virüp ten

Cüdâ **itdüm** tapuñdan zaḥmeti ben (5213)

Kadîmî:

Bu gün vaqt irdi kim hâke virüp ten

Cüdâ **idem** tapuñdan zaḥmeti ben (3585)

Kadîmî, Şâhidî’deki 5229. beyitin ikinci mısraındaki fiilin çatısında yaptığı değişiklik ile beyitin manasını değiştirmiştir:

5183. mâh-peyker: mâh-ı peyker

5183. kaldı: kıldı

5213. virüp: virüb

Şâhidî:

Çü Leylî hasretile terk idüp taht
Cenâze merkebine **bağlaya** raht (5229)

Kadîmî:

Çü Leylî hasret ile terk idüp taht
Cenâze merkebine **bağlana** raht (3599)

Leylâ'nın ölümünün ardından Şâhidî'de, 5276-5301 beyitleri arasında, “Kelime-i Çend Der-Bî-Vefâ’î-i Rûzgâr” başlığı altında dünyanın vefasızlığı dile getirilir. Bu, Kadîmî'de “Ender-Vefât-ı Leylâ” başlığı ile 3641-3662 beyitleri arasındadır. Bu bölümde de Kadîmî, Şâhidî'deki 5279, 5280, 5293, 5298. beyitleri almamıştır.

Şâhidî'de “Der-Münâcât” başlığı altında 5302-5306 beyitleri arasında Allah’a günahların affı için dua söz konusudur. Bu dua Kadîmî'de “Ümîd Ez-Dergâh-ı Bârî Te‘âla” başlığı ile 3663-3666 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 5305. beyiti almamıştır. Ayrıca Kadîmî'nin, Şâhidî'deki 5303. beyitin birinci mısraındaki fiilde değişiklik yaparak söz konusu mısraın anlamının daha açık ve düzgün olmasını sağladığını söylemek mümkündür:

Şâhidî:

Fenâ şuyınla çün **yuya** sevâdum
Düzet rahmet şuyundan âb u zâdum (5303)

Kadîmî:

Fenâ şuyıyla **yunicağ** sevâdum
Düzet rahmet yüzinden âb u zâdum (3664)

Şâhidî'nin mahlasını andığı 5306. beyitte de kendi mahlasını kullanmıştır:

Şâhidî:

Giderüp Şâhidî'den her günâhı
Haţâsın kamu ‘afv eyle İlâhî (5306)

5229. idüp: idüb

5229. taht: taht

5306. giderüp: giderüb

Kadîmî:

Ḳadîmîden giderüp her günâhı

Ḥaṭâsın ḵamu ‘afv eyle İlâhî (3666)

Leylâ’nın cenazesinin, annesinin hâlinin ve Mecnûn’un Leylâ’nın cenazesini görüşünün anlatıldığı “Zârî Kerden-i Mâder-i Leylâ ve Resîden-i Mecnûn Der-Mâtem-i Ū” başlıklı kısım, Şâhidî’de 5307-5344 beyitleri arasındadır. Kadîmî’de ise “Aḥvâl-i Cenâze-i Leylâ” başlığını taşıyan bu bölüm 3667-3699 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî’deki 5309, 5312, 5321, 5323, 5338. beyitleri almamıştır. Kadîmî, Şâhidî’deki 5313. beyittin ikinci mısradaki zarffiili çekimli fiil olarak kullanılmıştır; fakat beyitteki anlam değişikliği bu durumun ötesinde kelimelerde yapılan değişiklik ile ortaya çıkmıştır:

Şâhidî:

Oğul acısı virdi aña ağu

Delürüp ḥayretile sağdı şağı (5313)

Kadîmî:

Oğul ağısı virdi aña ağu

Delürdi ḥasret ile sağdı şağı (3671)

5331. ve 5334. beyitlerdeki fiilleri zarfiil olarak kullanması ise beyitlerin anlamında bir değişiklik yapmamıştır:

Şâhidî:

Nazar **kıldı** görür ol kân-ı endûh

Ki gelür kûy içinde ḥalk-ı enbûh (5331)

5313. ağu: ağı

5313. delürüp: delürüb

5313. şağı: sâğı

5331. görür: görür

Kadîmî

Nazar **kı**lup görür ol kân-ı endûh
Ki gelür kûy içinde halk-ı enbûh (3687)

Şâhidî:

Revân **olmuş** kamunuñ eşki seyli
İderler nâle ile vây Leylî (5334)

Kadîmî:

Revân **olup** kamunuñ eşki seyli
İderler nâle ile vây veylî (3690)

Mecnûn'un ölmesinin ve Leylâ ile bir mezara gömülmesi Şâhidî'de "Efsâne Goften-i Mecnûn Ve Zârî Der-Pîş-i Cenâze-i Leylâ ve Vefât Yâften-i Ū" başlığı altında, 5345-5456 beyitleri arasındadır. Kadîmî'de ise 3700-3791 beyitleri arasında olup "Kıışsa-ı Vefât-ı Mecnûn Ki Her Do-Râ Der-Yek Kabr Defn Kerdeend" başlığını taşır. Kadîmî, Şâhidî'deki 5358, 3360, 5404, 5419, 5432, 5434, 5435, 5440, 5441, 5445, 5446, 5447, 5448, 5449, 5452, 5454, 5455. beyitleri almamıştır¹. Kadîmî, Şâhidî'deki 5349. ve 5402. beyitlerin birinci mısralarındaki fiillerde beyitlerin anlamını dönüştürmeyen değişiklikler yapmıştır:

Şâhidî:

Çi ger gam bizi **itmişdi** mükedder
Şafâ yüzinden olalum münevver (5349)

Kadîmî:

Çi ger gam bizi **itmişdür** mükedder
Şafâ yüzinden olalum münevver (3704)

¹ Kadîmî'nin eserinin mevcut olan tek nüshasının tamiri esnasında, bu son kısımlardaki varakların başındaki beyitler silinmiştir; ama Şâhidî'deki beyit sıralamasına göre, silik olan beyitler, şunlardır: 5360, 5374, 5375, 5387, 5400, 5414. Bu beyitler Kadîmî'de sırasıyla şu beyitler olmalıdır: 3714, 3727, 3728, 3740, 3753, 3766. Ayrıca Kadîmî'de silik olan 3779. beyit, Şâhidî'de 5429. veya 5430. beyittir; fakat küçük bir kalıntı dahi olmadığından hangisi olduğunu tespit etmek mümkün değildir.

5349. olalum: olalum

Şâhidî:

Ne hoş demdür kişi k'ide özin çāk
 Hēvā' yolında bu resme ola hāk (5402)

Kadîmî:

Ne hoş demdür k'ide kişi özin çāk
 Hēvā yolında bu resme ola hāk (3755)

Bunun yanı sıra Kadîmî, Şâhidî'deki 5350. beyitin ikinci mısraını anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

Göñül şol resm bulsun kurb-ı cānı
 Ki ne cān istesün ne zindegānī (5350)

Kadîmî:

Göñül şol resme bulsun kurb-ı cānı
 Ki bu cān istemesün zindegānī (3705)

Mecnûn'un dilinden Leylâ'nın cenazesinde söylenen bu beyitin ikinci mısraında, Şâhidî'de gönlün, öyle bir can yakınlığı bulması isteniyor ki ondan sonra gönül ne can ne de hayat istemelidir. Kadîmî'de ise böylesine bir yakınlığı elde etmiş olan gönle sahip can(insan) yaşamak istememelidir. Yani Şâhidî'de nesne görevinde olan "cān", Kadîmî'de özne konumuna geçirilmiş ve böylece beyitin ikinci mısraı daha farklı bir düşüncenin ifadesi olmuştur.

Şâhidî'de 5457-5468 arasındaki "Der-Münâcât" başlıklı bölümün ardından "Der-Ĥāb Diden-i Zeyd Mecnûn ve Leylâ-Rā" başlığı ile 5469-5546 beyitleri arasında Zeyd'in rüyasında Leylâ ile Mecnûn'u cennette görmesi anlatılır. Kadîmî, Şâhidî'de iki ayrı başlık altında verilen bu konuları, tek başlık altında birleştirmiştir⁴ ve bu kısım 3792-3876 beyitleri arasındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 5457-5546 arasındaki beyitlerden

5402. k'ide: ki idüb

5350. cānı: hānı

5350. zindegānī: zinde-gānı

⁴ Kadîmî'nin eserinde bu kısmın baş kısmı silinmiştir. Geriye kalan kırmızı mürekkep kalıntılarında burada bir başlık olduğu anlaşılmaktadır.

5459, 5498, 5519, 5526. beyitleri almamıştır.¹ Ayrıca Şâhidî'deki beyit sırasını yine gözetmemiştir. Şâhidî'de 5504. ve 5505. beyitler Kadîmî'de sırasıyla 3838. ve 3837. beyitlerdir. Bununla beraber Şâhidî'nin mahlasının geçtiği 5464. beyitte kendi mahlasını kullanarak bir değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Keremden Şâhidî'nün vir murâdın
Şafâ bahş eyle rahmetden nihâdın (5464)

Kadîmî:

Ḳadîmî'nün keremden vir murâdın
Şafâ bahş eyle rahmetden nihâdın (3798)

Şâhidî'de 5467. beyitin manası kendi içinde biterken; Kadîmî, ikinci mısradaki zarfîil kullanarak beyitin anlamını kendinden sonraki beyit ile birleştirmektedir

Şâhidî:

Ki şem'-i 'ışkınuñçün terk idüp ser
Fürûğ-ı mihrünile **yandır**a per (5467)

Kadîmî:

Ki şem'-i 'aşkuñ içün terk idüp ser
Fürûğ-ı mihrün ile **yandır**urup per (3801)

Şâhidî'deki 5475. beyitin birinci mısramı da anlamsal olarak değiştirmiştir:

Şâhidî:

Vefâ devrinde dil-dâr-ı ser-efrâz
Hevâ' bezminde yâr-i şâhib-i râz (5475)

¹ Bu kısımdaki varakların baş kısımlarındaki beyitler silinmiştir. Şâhidî'deki beyit sırasına göre eksik olan beyitler şunlardır: 5470, 5483, 5496, 5510, 5524. Bu beyitler sırasıyla Kadîmî'deki şu beyitlerdir: 3804, 3817, 3830, 3843, 3856. Bunun yanı sıra Kadîmî'deki 3869. beyit Şâhidî'deki 5538. ya da 5539. beyittir; fakat hiçbir iz olmadığından Kadîmî tarafından hangisinin alınıp hangisinin alınmadığı tespit edilememiştir.

Kadîmî:

Fenâ dârında dil-dâr-ı ser-efrâz

Hevâ bezminde yâr-i şâhib-i râz (3809)

Zeyd'in vafında söylenen bu beyitte, Şâhidî'de onun vefa devrinde, yani vefanın gerektiği demde yüce bir sevgili, dost olduğu söylenirken; Kadîmî'de onun, bu fena yerinde, dünyada yüce bir dost olduğu ifade edilmiş. Yani Şâhidî'de dostluk ile vefa arasındaki ilişkiye atıf varken; Kadîmî'de fani ve güvenilmeyen bir dünyada dostun önemine vurgu yapılmaktadır.

Kadîmî, Şâhidî'deki 5502. beyitteki fiilin “irür” biçimi yerine “irdi” şeklini kullanarak mısrada bir önceki fiil ile hem anlam hem de zaman itibariyle bir uyum sağlama gayesi gütmüştür:

Şâhidî:

Şunuñ bigi müzeyyendür bu gülzâr

Ne mişlin gördi göz ne **irür** efkâr (5502)

Kadîmî:

Şunuñ bigi müzeyyendür bu gülzâr

Ne mişlin gördi göz ne **irdi** efkâr (3835)

Şâhidî 5547-5660 arasındaki beyitler için “Hâtîmet-i Kitâb ve Beyân-ı Târîh” başlığını atıp kitabının sonuna geldiğini haber verir. Bu beyitler Kadîmî'de iki başlık altında yer almaktadır. Kadîmî'de 3877-3888 arasındaki beyitler “Medh-i Nazm-ı Kitâb”, 3889-3968 arasındaki beyitler de “Hâtîmet-i Kitâb ve Medh-i Pâdşâh-ı İslâm” başlığı ile yer alır. Şâhidî'deki 5547-5558 arasındaki beyitler, Kadîmî'de “Medh-i Nazm-ı Kitâb”, 5559-5660 arasındaki beyitler de “Hâtîmet-i Kitâb ve Medh-i Pâdşâh-ı İslâm” başlığı altındadır. Kadîmî, Şâhidî'deki 5547-5660 arasındaki beyitlerden 5592. beyit ile 5614-5630 arasındaki beyitleri ve 5636, 5638, 5640, 5642. beyitleri almamıştır.² Şâhidî'de 5614-5622 arasındaki beyitlerde Cem Sultan'dan ve onun eseri

5502. göz ne: gözine

² Bu kısımdaki varakların da baş kısımlarındaki beyitler silinmiştir. Şâhidî'deki beyit sırasına göre eksik olan beyitler şunlardır: 5551, 5563, 5576, 5589, 5560. Bu beyitler sırasıyla Kadîmî'deki şu beyitlerdir: 3881, 3893, 3906, 3919, 3958. Ayrıca Kadîmî'deki 3945. beyit Şâhidî'deki 5632. ya da 5633. beyittir; fakat hiçbir iz olmadığından Kadîmî tarafından hangisinin alınıp hangisinin alınmadığını tespit etmek mümkün değildir.

olan *Cemşîd ü Hurşîd*’den bahsedildiğinden; 5623-5630 arasındaki beyitlerde Şâhidî’nin kendi hâl tercümesi bulunduğundan; 5636, 5640, 5642. beyitlerde de Şâhidî’nin kitabı hakkında, ne zaman yazılıp ne kadar sürede bittiğine dair bilgiler verildiğinden, bu beyitler, Kadîmî tarafından alınmamıştır. Bunların dışında Şâhidî’deki 5584. beyitin ikinci mısraındaki fiili, beytin anlamında değişikliğe yol açmayacak şekilde yine zarffilil olarak kullanmıştır:

Şâhidî:

‘Acemde cân bigi k’olmuşdı maqbûl
Ġarîb **olmuş** tûrurken Rûmda ol (5584)

Kadîmî:

‘Acemde cân bigi olmuşdı maqbûl
Ġarîb **olup** tûrurken Rûmda ol (3914)

Şâhidî’de, 5585. beyitte Nizâmî’nin hamsesinden ve Şeyhî’nin bu hamseyle ilgilenmesinden bahsedilir. Kadîmî bu beyitteki “ol penc” ibaresi yerine “gice” kelimesini kullanır. Böylece Şâhidî’den farklı olarak Şeyhî’nin bu hamseyle arasındaki bağ olan “Ġusrev ü Şîrîn”i doğrudan ima eder:

Şâhidî:

Dil-i Şeyhîde k’oldı şevk peydâ
Çü ol penc dilberi itdi temâşâ (5585)

Kadîmî:

Dil-i Şeyhîde k’oldı şevk peydâ
Çü gice dil-beri itdi temâşâ (3915)

Kadîmî’nin, 5586. beyitte yapmış olduğu değişiklik ile beytin anlamını Şâhidî’ye nazaran daha düzgün bir hâle getirdiği söylenebilir:

5584. k’olmuşdı: ki olmuşdı

5584. tûrurken: tûrurken

5585. k’oldı: ki oldı

Şâhidî:

Yürüyüp atlas-ı zerrîne hâme

Düzetdi Hüsrev ü Şîrîne câme (5586)

Kadîmî:

Yüritdi atlas-ı zerrîne hâme

Düzetdi Hüsrev ü Şîrîne câme (3916)

Şâhidî'deki 5598. beyitte, Cem Sultan'ın nazarında kitabın makbul olması temennisi dile getirilmiştir ve bu beyitin ikinci mısraı Kadîmî tarafından şu şekilde değiştirilmiştir:

Şâhidî:

Cemâl-i mâh u hurşîde süre râh

Eger olur ise maqbûl-i Cem Şâh (5598)

Kadîmî:

Cemâl-i mâh u hurşîde süre râh

Kabûl eyler ise Sultân Selîm Şâh (3927)

Kadîmî, kitabı Sultan'a atfettiğini de Şâhidî'de olmayan bir beyit ile dile getirir:

Çü gördüm luţf-ı tab' ın pâdşâhuñ

Kiţâbı bağladum adına şâhuñ (3943)

Kadîmî, Şâhidî'deki, Cem Sultan için söylenen 5611. beyiti, Sultan I. Selim için söyleyerek birinci mısraında bir kelime ile anlamsal değişiklik yapmıştır:

Şâhidî:

Kelâmı luţfı fahr-i ehl-i 'irfân

Kemâl-i cûdı fahr-i Âl-i 'Osmân (5611)

5586. yürüyüp: yürüyüb

5598. olur ise: olursa

5598. Cem Şâh: Cem-i şâh

5611. kelâmı: kelâm-ı

Kadîmî:

Kelâmı lutfı zuhr-ı ehl-i ‘irfân

Kemâl-i cûdı fahr-i âl-i ‘Osmân (3940)

Şâhidî’de, Cem Sultan’ın sözünün lutfu irfan sahiplerinin övüncü iken; Kadîmî’de Sultan Selim’in sözünün lutfu irfan ehlinin zor zamanlarda, ihtiyaç duyduklarında alıp sakladıkları şeydir.

Kadîmî, Şâhidî’deki 5635, 5641, 5654. beyitlerde kendi gerçekleri ve amaçları doğrultusunda değişiklikler yapmıştır:

Şâhidî:

Olupdur bende bu ol hoş-nihâde

Ki ol şeh-zâdedür bu bende-zâde (5635)

Kadîmî:

Olupdur bende bu ol hoş-nihâde

Ki ol sulţân ise bu bende-zâde (3947)

Söz konusu bu beyit, Şâhidî’de Cem Sultan için yazıldığından “şeh-zâde”; Kadîmî’de Sultan Selim kasedildiğinden “sulţân” kelimesi kullanılmıştır.

Şâhidî:

Ṭutup yüz Konya şehrinde temâme

Bu zîverle beyâza geldi nâme (5641)

Kadîmî:

Ṭutup yüz Küre şehrinde temâma

Bu zîverle beyâza geldi nâme (3950)

Şâhidî, bu eserini Konya şehrinde tamamlamışken; Kadîmî Küre eminidir ve eserinin bu şehirde bitirmiştir.

5635. olupdur: olubdur

Şâhidî:

Yakın olmışdurur hamsîne yaşum

Ne için akmaya derdile yaşum (3654)

Kadîmî:

Yakın olmuş çü sî vü pence yaşum

Ne için akmaya derd ile yaşum (3962)

Şâhidî eserini yaklaşık olarak elli yaşında tamamlamıştır. Kadîmî ise bu eseri tamamladığında yaşı otuz beşe yaklaşmıştır.

Şâhidî'deki 5660. beyitte de Kadîmî, kendi mahlasını kullanarak *Leylâ vü Mecnûn*'u bitirir:

Şâhidî:

İlâhî kıl revânın zevkile şâd

İdenûn Şâhidî'yi hayrıla yâd (5660)

Kadîmî:

İlâhî kıl revânın şevk ile şâd

Şâhidî'yi idenûn hayr ile yâd (3968)

Sonuç olarak Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u hakkında şunları söyleyebiliriz: Kadîmî yukarıda tespit edildiği gibi Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu sözcüğü sözcüğüne tekrar etmemiştir. Aynen alınan beyitlerin yanı sıra pek çok beyitte kelime değişikliğine gitmiştir. Bazı beyitlerde de kelimelerin değişimi ile anlamsal dönüşümler ortaya çıkmıştır. Pek çok beyitin anlamı da fiillerde yapılan değişiklikler ile dönüştürülmüştür. Bunların yanı sıra Kadîmî, bazı bölümleri ve pek çok beyiti almamıştır. Atlanan bu bölümler ve beyitler ile hikâyedeki bazı olayların gelişim çizgisinde değişiklik meydana gelirken aynı zamanda da söz konusu hikâye daha özlü bir hâle getirilmiştir ve böylece yenidenyazma teknik unsurlarından biri olan “indirgeme” ve indirgemeye bağlı olarak “özlülüğü” hatırlatan edimler ortaya çıkmıştır. Ayrıca Kadîmî, Şâhidî'deki altı başlığı aynen almakla beraber başlıkların geriye kalanlarında bir değişikliğe gitmiştir ve farklı başlıklar kullanmıştır. Hatta başlıkları dahi çoğunlukla Şâhidî'ye nazaran daha kısa tuttuğu ve anlatılacak konunun içeriğine

3654. yakın: yakîn

yönelik daha özlü başlık kullandığı ifade edilebilir. Bunların yanı sıra kendinden on dokuz beyit eklemiştir. Böylece Kadîmî'nin, eserinin anametni olan Şâhidî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'u üzerinde yapmış olduğu bazı ekleme ve çıkarmalarla, değişikliklerle hem biçimsel hem de anlamsal dönüşümler ortaya çıkmıştır. Kadîmî'nin eseri, bütün bu edimler ile metinlerarasılık boyutunda değerlendirildiğinde “aşırma”nın ötesinde bir “yenidenyazma”dır. Metinlerarası ilişkiler bağlamında Kadîmî'nin, anametn olarak niteleyebileceğimiz Şâhidî'nin eserinden hareketle yeni bir eser ortaya koyduğu söylenebilir.

SONUÇ

Bir rivayete göre amcasının kızı Leylâ'ya âşık olan ve sonrasında aklını kaybedip Mecnûn lakabını alan Kays'a isnat edilen şiirlerde geçen küçük vakaların bir takım ilaveler ve tefsirler ile birbirine bağlanması sonucu H. IV./ M. X. asırdan itibaren çeşitli eserlerde anlatılan bir halk hikâyesi hüviyetini alan Leylâ vü Mecnûn, ilk olarak Fars edebiyatının ünlü şairi Nizâmî-i Gencevî tarafından, Şirvânşâh Ahtisân bin Minûçîhr'in isteği üzerine H. 584/ M. 1188 yılında nazma çekilmiştir. Arap, Fars ve Türk edebiyatının bir nevi kesişim alanı olan Osmanlı edebî sahasında mesnevide üstat kabul edilen Nizâmî, böylece Leylâ vü Mecnûn yazma geleneğini başlatmıştır ve söz konusu bu aşk hikâyesinde takip edilen, üstat sayılan bir şair olmuştur. Osmanlı edebî sahasında müstakil bir eser olarak pek çok şair tarafından Leylâ vü Mecnûn kaleme alınmıştır. Eserlerin bir kısmı günümüze ulaşırken bir kısmı da tezkirelerde adının geçmesine rağmen bugün mevcut değildir. Genel olarak Türk edebiyatında, bu aşk hikâyesi otuzdan fazla şair tarafından manzum olarak yazılmıştır.

Edirneli Şâhidî, Osmanlı edebî sahasında bu hikâyeyi manzum olarak mesnevi nazım şekliyle kaleme alan ilk şairdir. H. 883/M. 1478 yılında tamamlanan, 5660 beyitten meydana gelen ve Cem Sultan'a ithaf edilen bu eserde Şâhidî, hikâyenin, mananın kimsenin malı olmadığı, varolan hikâye ya da mana üzerinde daha güzel bir söyleme ulaşma gayesinin güdüldüğü bir edebî geleneğin söz konusu olduğu Osmanlı edebiyatında, Leylâ vü Mecnûn yazma geleneği içerisinde, büyük bir üstat sayılan ve Leylâ vü Mecnûn yazma geleneğini başlatan Nizâmî-i Gencevî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unu kendi eseri olan *Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk)* için kaynak olarak kabul etmiştir. Şâhidî, Nizâmî'nin eserindeki bazı beyitleri aynen Türkçeye aktarırken bazı beyitlerde içinde yaşadığı geleneğin ve kendi beğenilerinin doğrultusunda bir takım değişiklikler yapmıştır. Hikâyenin genel akışında Nizâmî'yi takip etmekle beraber Nizâmî'nin eserindeki bazı bölümleri ve hikâyeleri almamış, kendinde de bölümler ve başka hikâyeler eklemiştir. Şâhidî böylece, meşhur olan bu aşk hikâyesini, Nizâmî'nin eserini takip ederek Türkçe söyleme gayesi gütmüştür ve yeni bir eser ortaya koymuştur. Yaptığı bu edebî faaliyeti eserinin 761. beyinde “Nizâmî nazmına vire nizâmî” şeklinde ifade etmiştir. Yani Şâhidî, eseri ile Leylâ vü Mecnûn yazma geleneğini başlatan Nizâmî'yi takip etmekle beraber ondan daha iyisini yazmayı hedeflemiştir ve böylece Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'ununa “cevap” vermiştir.

Metinlerarası ilişkilerin yoğun ve bir o kadar da karmaşık olduğu Osmanlı edebî geleneğinde, Kadîmî, Nizâmî'den Şâhidî'ye geçen Leylâ vü Mecnûn hikâyesini yeniden yazmıştır. Tahminî olarak 1512 yılında tamamlanan bu eser, Sultan I. Selim'e ithaf

edilmiştir ve eksik varaklar söz konusu olmakla beraber mevcut hâliyle 3968 beyittir. Eseri ilim dünyasına tanıtan Ağâh Sırrı Levend’ e göre Kadîmî, Şâhidî’nin eserini aşmıştır ve yapmış olduğu bazı değişiklikler ile eseri kendisine mal etmiştir. Bu doğrultuda Kadîmî’nin eseri ile Şâhidî’nin eseri karşılaştırıldığında, Kadîmî’nin eserinin, Şâhidî’nin *Leylâ vü Mecnûn*’un aynen tekrarı olmadığı görülmüştür. Kadîmî, Şâhidî’nin eserindeki bazı beyitleri aynen almakla beraber pek çok beyitte de değişikliğe gitmiş, kendinden de beyitler eklemiştir. Bu da bize bir yenidenyazma olduğunu ve indirgeme-genişletme yoluyla dönüşümler yapıldığını gösterir. Kimi beyitlerde sadece kelimeleri değiştirirken; kimi beyitlerde de kelime ve kip değişiklikleri ile beraber anlamsal dönüşümler yapmıştır. Ayrıca Şâhidî’deki bazı bölümleri ve beyitleri almayıp hem bu atlanan kısımlarda söz konusu olayın akışında bir değişiklik yapmış hem de bir ihtimal hikâyeyi dağıttığını düşündüğü beyitleri atlayarak ya da aynı anlamdaki iki beyitten birini alırken diğerini almayarak; Şâhidî’nin iki ya da üç beyitte söylediğini bir veya iki beyitte söyleyerek Şâhidî’ye nazaran hikâyeyi daha özlü bir hâle getirmiştir. Kadîmî’nin eseri, metinlerarası ilişkiler bağlamında değerlendirildiğinde “aşırma”nın ötesinde bir “yenidenyazma”dır. Yani yapmış olduğu bu değişiklikler ile Kadîmî’nin yeni bir eser ortaya koyduğu söylenebilir.

Kadîmî’nin eseri, okuyucuyu Levend’in tespitleri ile Şâhidî’nin *Leylâ vü Mecnûn*’una götürmekle beraber şu beyitler ile de Nizâmî’ye, dolayısıyla şairin yapmış olduğu bu edebî faaliyetin amacına götürmektedir:

Diyüp Rûmî zebân ile kelâmı
Nizâmî nazmına vire nizâmı (104)

Ma‘ânî baħridür nûn-ı Nizâmî
Bu bikri zeyn kılmışdı temâmî

Çeküp derd ü ğam-ı dehr ile renci
Çıkardı maħzeninden penc-genci

Bu penci penc dil-ber bigi peydâ
Müzeyyen kıldı virüp şekl-i ğarrâ

Bularuñ her biridür gerçi dil-ber
Kamudan lîk budur ħûb-manzar (3895-3898)

Bu beyitler doğrultusunda şunu diyebiliriz: Şâhidî, Nizâmî'den daha iyisini yazma gayesi ile Nizâmî'nin eserini kendisi için kaynak olarak alırken; Kadîmî de Şâhidî'nin eserini yapmış olduğu pek çok değişiklik ile kendisi için kaynak olarak almıştır ve o da bu edebî faaliyeti ile Nizâmî'den daha iyisini yazmayı, ona “cevap” vermeyi hedeflemiştir. Şâhidî, kendisi için anametın olan Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'undan bir altmetin ortaya koymuştur. Şâhidî'nin bu altmetni Kadîmî'nin yenidenyazma edimi ile bir anametın hâline gelmiştir ve yeni bir altmetnin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kadîmî'nin ortaya koyduğu bu altmetin, Şâhidî'nin eserinden hareketle ortaya çıkmakla beraber Şâhidî'nin anametni olan Nizâmî'nin eserinden daha iyi olma iddiası taşımaktadır.

2. BÖLÜM: *LEYLÂ VÜ MECNÛN*'UN ÇEVİRİYAZILI METNİ

2.1. NÜSHA TAVSİFİ

Kadîmî'nin *Leylâ vü Mecnûn*'unun belirlenebilen tek nüshası Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kütüphanesi M. Ozak 1102 c'de kayıtlıdır. Eseri tanıtan Agâh Sırrı Levend şu bilgileri vermektedir:

“Nüshanın vasfı: cildi kahverengi meşin, eski, şemseli, miklepsz; cild 17-9 X 11, yazı 12 X 7 sm. sonradan tamir görürken yapraklar birbirine karışmış; varak sayısı 157, her sayfadaki beyit sayısı 13; başlık tezhipli, bahis başları kırmızı; kâğıt aharlı beyaz, yazı iri talik. (Levend: 1952)

Yukarıda belirtildiği gibi eserin varakları karışık olmakla beraber eksik varaklar da söz konusudur. Bu eksik hâliyle eser, 3968 beyittir. Ayrıca tamir esnasında bazı varaklardaki ilk beyitler silinirken bazı varaklardaki beyitlerin üzerine de bant yapıştırılmış ve beyitler bu hâlleri ile okunamaz hâle gelmiştir.

Metnin başında “Kitâb-ı Leylâ vü Mecnûn” yazılı müzehhep bir serlevha vardır. Serlevhanın hemen üzerinde “Yâ Kebîkeç”, 2a numaralı sayfada da sırasıyla “Yâ Allah”, “Yâ Muhammed”, “Ebû Bekir”, “Ömer”, “Osmân”, “Alî,” yazılıdır.

2.2. NÜSHANIN YAZIM ÖZELLİKLERİ VE ÇEVİRİYAZILI METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

1512 yılında bitirildiği tahmin edilen *Leylâ vü Mecnûn*'un tek nüshası vardır ve bu söz konusu nüshada herhangi bir istinsah kaydı bulunmamaktadır.

a. Tamir görürken eserin varakları karışmıştır. Herhangi bir rakamın yazılı olmadığı bu varaklar hikâyenin ve şairin yararlandığı Nizâmî'nin *Leylâ vü Mecnûn* adlı eseri doğrultusunda sıraya konmuştur.

b. Ayrıca eserde eksik varaklar ile zarar görüp silinen ya da okunamayan yerler söz konusudur. Bu eksik kısımlar ile okunmayan ya da silinen kısımlar çevriyazıda sıra nokta (.....) ile gösterilmiş ve dipnotla belirtilmiştir.

c. Yazmada düzenli hareke kullanımı söz konusu değildir. “Üstün, esre, ötre, şedde” hareketleri çok nadir olarak kullanılmıştır.

d. Ünlüler bazen harfle, nadir olarak harekeyle gösterildiği gibi bazen de hiç biri kullanılmamıştır.

e. İzafet esresi kimi zaman “y” ile gösterilmiştir.

f. Eserdeki başlıklar Farsçadır. Bu başlıkların okunuşunda ve çevriyazısında Osmanlı Türkçesinde ve Farsçada ortak olarak kullanılan “aşk, ahvâl, nazm, teferrüc,

mükâleme” gibi kelimelerin yazımında Osmanlı Türkçesi’ndeki telaffuzları tercih edilirken “şoden ” gibi Farsçaya ait fiillerin, kelimelerin yazımında kendi dillerindeki telaffuzları tercih edilmiştir.

g. Aslen “Rabb, sırr, hadd, cidd” gibi muzâaf olan kelimeler ulama ve izafet olmadığı yerlerde “Rab, sır, had, cid” şeklinde yazılmıştır. Bununla beraber 1325, 1850, 1888 ve 3499. beyitlerde bu kelimeler vezne göre “Rabb, sırr, hadd, cidd” biçiminde okunmuştur.

h. 863. beyitte “gel-” fiili açık olarak “gil-”, şeklinde yazılmıştır. Bundan dolayı söz konusu kelime bu beyitte “gil-” şekliyle okunmuştur; fakat diğer beyitlerde “gel-” şekli tercih edilmiştir.

ı. “Yâ” bağlacı hem “elif” harfi ile hem de “güzel h” ile yazılmıştır. Bundan dolayı “elif” ile yazıldığı yerde “yâ”, güzel h ile yazıldığı yerde de “ye” şeklinde okunmuştur.

i. “Ne” bağlacı kimi yerde “y” harfi ile kimi yerde ise “güzel h” harfi ile yazılmıştır. “Y” harfi ile yazıldığı yerde “ni”, “güzel h” harfi ile yazıldığı yerde ise “ne” şeklinde okunmuştur.

j. Vezin gereği kısa okunan uzun ünlüler her zaman uzunluk işareti kullanılarak yazılmıştır.

k. Vezin doğrultusunda fazla hece ya da kelime barındıran bazı beyitlerin, çevriyazıda doğru şekilleri yazılırken yazmadaki asıl şekilleri de dipnotta verilmiştir.

l. Metinde şu çevriyazı işaretleri kullanılmıştır:

ء
ā
ث
ح
خ
ذ
ص
ض
ط
ظ
ع
غ
ق

ñ ك
 ū و
 ī ی

m. “Kapalı e” ünlüsü “i” ile Farsça “labial hı” “h” ile gösterilmiştir.

2.3. MESNEVİ METNİNİN BAŞLIKLARI

Kitâb-ı Leylâ vü Mecnûn (Leylâ vü Mecnûn Kitabı) 1b

Kaşîde-i Pâdşâh-ı ‘Âlem-Penâh (Âlemlerin Koruyucusu Padişah İçin Kaside) 2b

Ender-Sebeb-i Nazm-ı Kitâb (Kitabın Yazılış Sebebi Hakkında) 4a

Ender-Medh-i Şeyh Muşliḥü ’d-dîni ’l-Kürevî Raḥmetu’l-lâhi ((Allah Rahmet Eylesin)

Kürelî Şeyh Muslihüddîn’in Methi Hakkında) 6a

Ender-Aḥvâl-i ‘Aşk (Aşkın Hâlleri) 7a

Ender-Ḥaseb-i Leylâ vü Mecnûn ve Sebeb-i ‘Âşık Şoden-i Mecnûn (Leylâ ile Mecnûn Hakkında ve Mecnûn’un Âşık Olmasının Sebebi Hakkında) 8a

Şi‘r Ez-Zebân-ı Mecnûn-ı Bî-Dil (Âşık Mecnûn’un Dilinden Şiir) 11b

Meşnevî

Şöhret-Yâften-i Mecnûn Bâ-‘Aşk-ı Leylâ Der-Mekteb (Mektepte Leylâ’nın Aşk ile Mecnûn’un Meşhur Olması) 45a

Bâz Giriften-i Mâder-i Leylâ Leylâ-Râ Ez-Mekteb (Leylâ’nın Annesi’nin Leylâ’yı Mektepten Alması) 46a

Aḥvâl-i Mecnûn Der-Cüdâyi (Ayrılıkta Mecnûn’un Hâli) 48b

Pûşiden-i Mecnûn Libâs-i ‘Aşk-ı Leylâ-Râ (Leylâ’nın Aşkının Elbisesini Mecnûn’un Giymesi) 49b

Şaḥrâ Giriften-i Mecnûn Ez-‘Aşk-ı Leylâ (Leylâ’nın Aşkından (Dolayı) Mecnûn’un Sahra’yı (Mesken) Tutması)

Şi‘r-i Mecnûn (Mecnûn’un Şiiri) 52a

Meşnevî 52a

Şi‘r-i Mecnûn Der-Cüdâyi (Ayrılık Hakkında Mecnûn’un Şiiri) 54a

Reften-i Mecnûn Be-Ḥargâh-ı Leylâ ve Tenhâ Yâften-i Leylâ-Râ (Mecnûn’un Leylâ’nın Çadırına Gitmesi ve Leylâ’yı Yalnız Bulması) 54a

Şi‘r-i Mecnûn (Mecnûn’un Şiiri) 55b

Meşnevî 55b

Yâften-i Peder-i Mecnûn Vey-Râ Der-Kûh (Mecnûn'un Babası'nın Onu Dağda Bulması) 30a

Naşîhat-i Peder-i Mecnûn Mecnûn-Râ (Mecnûn'a Mecnûn'un Babası'nın Nasihati) 31a
Cevâb Dâden-i Mecnûn Be-Pedereş ve Âmedeneş Be-Hâne-i Peder (Mecnûn'un Babasına Cevap Vermesi ve Baba Evine Gelmesi) 32a

Ender-Hâsten-i Leylâ Berây-ı Mecnûn (Mecnûn İçin Leylâ'nın İstenmesi Hakkında) 58a

Libâs-ı Nevmidî Pûşiden-i Mecnûn Ez-Vaşl-ı Leylâ (Mecnûn'un Leylâ'nın Vaslından Ümitsizlik Elbisesini Giymesi) 60b

Şi'r-i Mecnûn (Mecnûn'un Şiiri) 62b

Meşnevî 62b

Reften-i Mecnûn Be-Ka'betu'l-lâh Bâ-Pedereş (Mecnûn'un Babasıyla Kâbe'ye Gitmesi) 63a

Yâften-i Kâbile-i Mecnûn Vey-Râ Der-Mağârâ (Mecnûn'un Kabilesinin Onu Mağarada Bulması) 65b

Şi'r-i Mecnûn (Mecnûn'un Şiiri) 66b

Pend-i Peder-i Mecnûn (Mecnûn'un Babası'nın Nasihati) 67a

Cevâb-ı Mecnûn Be-Pedereş (Mecnûn'un Babasına Cevabı) 68b

Der-Âverden-i Mecnûn Hod-Râ Be-Şîfat-ı Gûsfend (Mecnûn'un Koyun Kılığına Girmesi) 69b

Meşnevî Be-Münâsib-i Hâl (Hâl Uygun Mesnevi) 72a

Meyl Kerden-i Leylâ Be-Mecnûn (Leylâ'nın Mecnûn'a Meyletmesi) 72b

Şi'r-i Leylâ (Leylâ'nın Şiiri) 74b

Meşnevî 75a

Şîfat-ı Behâr-ı 'Aşk (Aşk Baharının Vasfı) 75a

Şi'r-i Mecnûn (Mecnûn'un Şiiri) 79a

Yâften-i Nevfel Mecnûn-Râ Der-Kûh (Nevfel'in Dağda Mecnûn'u Bulması) 79a

Su'âl ve Cevâb-ı Nevfel Be-Mecnûn (Nevfel'ib Soru (Sorması) Mecnûn'un Cevap (Vermesi)) 79b

Şi'r-i Mecnûn ve Reften-i Ū Bâ-Nevfel (Mecnûn'un Şiiri ve Onun Nevfel ile Gitmesi) 82b

Yâd-Kerden-i Mecnûn Leylâ-Râ (Mecnûn'un Leylâ'yı Yâd Etmesi) 83a

Kâşid Firistâden-i Nevfel Be-Peder-i Leylâ (Nevfel'in Leylâ'nın Babası'na Elçi Göndermesi) 84a

Cevâb-ı Peder-i Leylâ Be-Kâşid (Leylâ'nın Babası'nın Elçiye Cevabı) 85b

Āgāz-ı Ceng-i Nevfel Bā-Peder-i Leylā (Nevfel'in Leylā'nın Babası ile Savaşmaya Başlaması) 86b

Dāden-i Leylā-Rā Be-İbn-i Selām (Leylā'nın İbn-i Selām'a Verilmesi) 21a

Reften-i Leylā Be-Hāne-i İbn-i Selām (Leylā'nın İbn-i Selām'ın Evine Gitmesi) 24b

‘Adem-i İltifāt-ı Leylā Be-İbn-i Selām (Leylā'nın İbn-i Selām'a İltifat Etmemesi) 25a

Şeniden-i Mecnūn Aḥvāl-i Leylā-Rā (Mecnūn'un Leylā'nın Hâlini(Evlendiğini) Duyması) 26b

Müte'ellim Şoden-i Mecnūn Ez-Aḥvāl-i Leylā (Leylā'nın Durumundan (Dolayı) Mecnūn'un Üzülmesi) 29a

Yāften-i Peder-i Mecnūn Mecnūn-Rā Der-Kūh ve Bī-Hūşī-i Mecnūn (Mecnūn'un Babası'nın Mecnūn'u Dağda Bulması ve Mecnūn'un Kendinde Olmayışı) 57a

Pend-i Peder-i Mecnūn (Mecnūn'un Babası'nın Nasihati) 35a

Cevāb-ı Mecnūn Bā-Pedereş (Babasına Mecnūn'un Cevabı) 36b

Vefāt-ı Peder-i Mecnūn (Mecnūn'un Babası'nın Ölümü) 37b

Ender-Bī-Vefā'ī-i Dünyā (Dünyanın Vefasızlığı Hakkında) 39a

Firāk-ı Mecnūn Ber-Gūr-i Pedereş (Mecnūn'un Babasının Kabri Üstünden Ayrılışı) 40a

Üns Giriften-i Mecnūn Der-Kūh Bā-Vuḥūş ve Şuyūd (Mecnūn'un Dağda Vahşi ve Avcı (Hayvanlar)la Arkadaşlık Etmesi) 42a

Nāme-i Leylā Be-Mecnūn (Leylā'nın Mecnūn'a Mektubu) 12b

Nāme-i Mecnūn Be-Leylā (Mecnūn'un Leylā'ya Mektubu) 15b

Vefāt-ı Māder-i Mecnūn (Mecnūn'un Annesi'nin Ölümü) 18b

Ender-Keşiden-i Bār-ı ‘Aşk-ı Mecnūn-ı Bī-Dil Si Sāl Ve Aḥvāl-i Ū Der-‘Aşk (Âşık Mecnūn'un Aşk Yükünü Otuz Yıl Çekmesi Ve Onun Aşktaki Hâli Hakkında) 90a

Aḥvāl-i Mecnūn Bā-Seg (Mecnūn'un Köpekle Hâli) 91b

Aḥvāl-i Zeyd Bā-Zeyneb (Zeyneb ile Zeyd'in Hâli) 96a

Mükāleme Kerden-i Zeyd Bā-Mecnūn (Mecnūn ile Zeyd'in Konuşması) 98b

Mülâkāt Şoden-i Mecnūn Bā-Leylā (Leylā ile Mecnūn'un Buluşması) 101a

Tercî'-i Mecnūn (Mecnūn'un Tercîi)106b

Su'āl ve Cevāb-ı Mecnūn Bā-Leylā (Leylā'nın Soru(Sorması) Mecnūn'un Cevap (Vermesi)) 109b

Residen-i Selām Ez-Ṭaraf-ı Bağdād (Bağdat Tarafından Selām'ın Gelmesi) 113b

Vefāt Kerden-i Şevher-i Leylā (Leylā'nın Kocasının Ölmesi) 118a

Nikāḥ Kerden-i Zeyd Zeyneb-Rā (Zeyd'in Zeyneb ile Evlenmesi) 120b

Vuşlat-ı Zeyd Bā-Zeyneb (Zeyneb ile Zeyd'in Vuslatı) 122a

Şeniden-i Mecnûn Vefât-ı Şevher-i Leylâ-Râ (Mecnûn'un Leylâ'nın Kocasının Öldüğünü Duyması) 124a

Ender-Ahṡâl-i Leylâ Bâ-‘ Aşk-ı Mecnûn (Mecnûn'un Aşkıyla Leylâ'nın Hâli Hakkında) 126a

Reften-i Leylâ Bâ-Duḡterân Be-Teferrüc Berây-ı Diden-i Mecnûn (Leylâ'nın Mecnûn'u Görmek İçin Kızlarla Gezmeye Gitmesi) 128a

Şi‘ r-i Mecnûn (Mecnûn'un Şiiri) 129a

Meşnevî 129a

Fırkat-ı Leylâ Der-Şeb-i Târ (Karanlık Gecede Leylâ'nın Ayrılığı) 130a

Bâz Fırkat-ı Leylâ Der-Şeb (Yine Gecede Leylâ'nın Ayrılığı) 131a

Ḥiṡâb-ı Leylâ Bâ-Şem‘ (Leylâ'nın Mumla Konuşması) 131b

Vuşlat-ı Leylâ Bâ-Mecnûn (Mecnûn ile Leylâ'nın Vuslatı) 132b

Vaşiyyet-i Leylâ Be-Mâdereş (Leylâ'nın Annesine Vasiyeti) 142b

Ender-Vefât-ı Leylâ (Leylâ'nın Ölümü Hakkında) 145a

Ümîd Ez-Dergâh-ı Bârî Te‘ âlâ (Yüce Allah'ın Dergâhından Ümit) 145b

Ahṡâl-i Cenâze-i Leylâ (Leylâ'nın Cenazesinin Ahvali) 145b

Ḳışşa-i Vefât-i Mecnûn Ki Her Do-Râ Der-Yek Ḳabr Defn Kerdeend (Mecnûn'un Vefatının Hikâyesi Ki Her İkisini Bir Kabre Gömdüler) 147a

Ender-Diden-i Zeyd Leylâ ve Mecnûn-Râ Der- Ḥ‘âb (Zeyd'in Leylâ ile Mecnûn'u Rüyasında Görmesi Hakkında) 151a

Medḡ-i Naẓm-ı Kitâb (Kitabın Nazmının Övgüsü) 154a

Ḥâtime-i Kitâb ve Medḡ-i Pâdşâh-ı İslâm (Kitabın Sonu ve İslam Padişahının Övgüsü) 154b

2.4. KİTÂB-I LEYLÂ VÜ MECNÛN

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Fe'ûlün

1b

1. Çü Bismi'l-lâhdur miftâh-ı maşşûd
Anuñla feth olur gencine-i cûd
2. Viren fettâhdur cân gencine râh
Zihî hoş fâtihe el-hamduli'l-lâh
3. Zihî Hayy u zihî nûr u zihî Hâk
Ki zâtuñdur cihâna nûr-ı muṭlaḳ
4. Dü kevnüñ mebd'e'idür pâk zâtuñ
Naḳâyışdan mu'arrâdur şifâtuñ
5. 'Ademden 'âlemi icâd itdüñ
'Anâşırdan beden bünyâd itdüñ
6. Ḳamunuñ ḥılḳatinde ḥâlikisün
Ḳamuya rızḳ viren râzıḳisün
7. Cihân mülkine sensün şâh-ı muṭlaḳ
Sinüñle dehrdür dâyim muḥaḳḳaḳ
8. Mü'eşşirsün ki sendendür eşerler
Muşavvirsün ki sendendür şuverler
9. Kemâlün pertev-i icâd-i 'âlem
Cemâlün maḫhar-ı mir'ât-i âdem
10. Celâlün mihrini 'aḳl itse idrâk
Olurdı zerresinden zehresi çâk

2a

11. Kılalı verd-i ‘adli dehri hoş-bū
Urur şeh-bāz ile pervāz tīhū
12. ‘Adāvet varını idüp ferāmūş
Dem urur bir yatağda gürbe vü mūş
13. Şu resme virdi ‘adli ‘āleme fer
Ki hargūşı seg idindi berāder
14. Emānet sırrın idüp kendüye hū
Decācı düzd kılmaz oldu dilkū
15. Dutup āsāyiş ile hāşş u ‘āmmı
Nizām-ı dehre virdi intizāmı
16. Ridāsı feth ü devlet çerhine rāh
Livāsı āyet-i نصر من الله
17. Cemāli nūr-ı şem‘ -i zū’l-celālī
Celālī setr-i lem‘ -i lā-yezālī
18. Vücūdıdur çerāğ-ı ‘ālem-ārāy
Kim ola kim anuñçün ola bed-rāy
19. Ne çeşme k’aña virmez lezzet-i cān
Şoğulsun ger olursa āb-ı hayvān
20. Ne kişver k’itmeye gönlini rūşen
Harāb olsun ger ola bāğ u gülşen

16. نصر من الله: Saff Suresi 13. ayet “Ve uhra tihubbunehā nasrun min Allāhi ve fethun karībun ve beşşiri’l-mu’minīne (Seveceğiniz bir şey daha var. Allah’tan yardım ve yakın bir zafer. Müminleri (bunlarla) müjdele.)”

21. Ne ser k'urmaya hāk-i pāyine rūy
Yire düşsün gören şansun anı gūy

22. Ne genci k'aña īsār itmeye dūn
Yire girsün ger ola māl-ı Qārūn

23. Ne göz k'ol Yūsufi itmeye manzūr
Olursa çeşm-i Ya' kûb ola bî-nūr

2b

24. İderken medh-i nazmında terāne
Yazıldı bu kâşīde levh-i cāna

Qāşīde-i Pādşāh-ı 'Ālem-Penāh

Mef' ūlū Fā' ilātūn Mef' ūlū Fā' ilātūn

25. Ey tāli' -i münīrūñ şems-i cemāl-i 'ālem
V'ey pertev-i zamīrūñ çeşm ü çerāğ-ı ādem

26. Nehr-i siyādetūñden rūy-ı zemīn gülşen
Mihr-i sa' ādetūñden devr-i sipihr hurrem

27. Bir nūrdur ki nūrı nūrıyladur muşavver
Bir rūhdur ki rūhı rūhıyladur mücessem

28. Hırşīd-i mülk ü millet Cemşīd-i ferruḥ-a' zām
Şāh-ı serīr-i ' izzet şāhenşeh-i mu' azzām

29. Kaçan ki nuṭka gelse ol şāh-ı ferruḥ-aḥter
Andan alur ḥayātı rūḥ-ı Mesīḥ-i Meryem

30. Zātı kerāmetinde Hāk kōdı bir kerāmet
K'irse hevā-yı luṭfı cennet olur cehennem

31. Hâtemle gerçi dehre buldı zafer Süleymân
Ây tîğ ile Sikender-baht oldı saña hâtem
32. Nem tıtdı baħr vücūduñ feyziyle ebr-i devlet
Sebz oldı bāğ-ı lıtfuñ seyriyle bāğ-ı ‘âlem
33. Nūr-ı celâl-i nuşret tîğüñ yüzinde lâmi‘
Zülf-i cemâl-i şevket oldı livâña perçem
34. Nîzûñ yedüñle gūyâ şu‘bân u dest-i Mūsâ
K’aħbâba biri beyzâ a‘dâya biri erķam
35. Baħr-i ‘adâletüñden bir ķatre dâd-ı Kisrâ
Şems-i sehâvetüñden bir zerre cūd-ı Hâtem
- 3a
36. Âyîne-i zamîrüñ cām-ı cihân-nümâdur
K’eşyâ daķâyıķından ķalmadı anda mübhem
37. Bahtuñ livâsı oldı pervez-i mihr-peyker
Tîğüña fetħ lâzım tîrüñle haşm mülzem
38. Şaħrâ-yı şevketüñde oldı ‘adū girîzân
Âşâr-ı heybetüñden maħv oldı rezm-i Rüstem
39. Gerçi velâyet ile buldı şeref Sikender
Şehlıķda lîk andan bahtuñ yüzidür ekrem
40. Deryâ-yı ma‘deletde ğavvâş oluben itdüñ
‘Adlüñ cevâhiriyle dîn riştesini münzam
41. Bâb-ı künûzı fetħüñ tîğüñladur ğuşâde
Sırr-ı rümûzı ğaybuñ ķalbüñe oldı mülhem

42. Mi‘mār-ı ‘adlūñ ile dūnyā serāyı ma‘mūr
Bennā-yı ‘aqlūñ ile devlet esāsı muhkem
43. Levh-i ezelde oldu eṭrāf-ı arz taḫsīm
Şāhān-ı dehre kıldı Hakk işüğüñi muḫsem
44. Mülk-i cihān içinde cān bigisün mu‘azzez
Kim kıldı sini Hālik luṭfı ile mūkerrem
45. Cān meclisinde kıılır bülbül bigi terennüm
Vaşf-ı ṭarab-fezāñı itdükçe cān dem-ā-dem
46. Ey şemse-i cemālūñ devrinde şems-i a‘zam
Bir zerredür kim urur mihrūñle şubḥ-dem dem
47. La‘lūñ hevāsı ile sevdā-yı sūnbülūñden
Göñlüm gözüm diyārı oldu ğarīḳ-i hem-dem
- 3b
48. Çeşmüm reh-i ğamuñda la‘l ile dūr-feşāndur
Olalı sehm-i ğamzeñ sīnemde cāna maḥrem
49. Eyler ḥacil kelāmuñ luṭfı Mesīḥi her dem
Yüzūñ urur ziyāda mihr-i sipihre verhem
50. Sırr-ı lebūñi cāndan şormak diler göñül līk
Ḥall ola mı bu müşkil cān sırrı k’oldı mübhem
51. Zülfūñle cāna ğamzeñ tır ü kemend ataldan
Sīnemde derd muzmer göñlümde ğuşşa müdġam
52. Ḥadden aşurmasun di ḥūn-rīzlıġını çeşmūñ
Devrinde bir şehūñ kim mülk añadur müsellemler
53. Ol cān cān-ı ‘ālem sulṭān-ı nesl-i ādem
Heybetde Sām u Rüstem şefkatde İbn-i Edhem

54. Şehlikda gerçi geldi şāhāndan mu'ahher
Rütbede cümlesinden baht iledür muḳaddem
55. Bezminde her ne dem kim dem ura ol seḫādan
Yetmeye bahşışine biñ genc-i milket-i Cem
56. Eydür Ḳadīmī gerçi vaşf-ı cemāl-i šāhı
Şehden olursa himmet olmaya Şeyḫīden kem
57. Gülzār-ı medḫi içre bülbul gibi nağamlar
Ḥayf ola ger iderken ḳalursa ḥ'ār u ebkem
58. Olur idi Ḳadīmī āsūde şıḫḫat ile
Faḳrı cerāḫatine cūdından irse merhem
59. Olduḳça şem' -i dehrün bezm-i semāda rūşen
Tutduḳça lem' -i mihrün rūy-ı zemīni ḥurrem
- 4a
60. Eṭrāf-ı heft-kişver maḫkūmı olup ölsün
Raḫşına naşr pāye naşrına feth münzam

Ender-Sebeb-i Nazm-ı Kitāb

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

61. Meger bir dem ki dehr olmuşdı ḥandān
Dile keşf itdi rāzın hātif-i cān
62. Ki ey murğ-ı hezār-ı gülşen-i rāz
Hevā gülzārı içinde nevā-sāz
63. Yaḳupdur gerçi baḡruñ lāleveş ḡam
Velīkin olmaya sūsen bigi ebkem

64. Çü sensün baħrī-i baħr-i ma‘ānī
Bu baħrūñ dūrlerin it rāygānī
65. Göñülden dürc-i mihrūñ mührini aç
Alup gevherlerini ‘āleme saç
66. Bilürsün kim bu çerħ-i lāceverdī
Kime rāħat virür ü kime derdi
67. Buña sulṭān dimez añā dervīş
Çılur seririni mevt ile dil-rīş
68. Bu bir āyīndür eflāk içinde
İder mestūr ħalkı ħāk içinde
69. Fenā ’iyle urıldı dehre bünyād
Dürüş kim qala senden bir eyü ad
70. K’idicek nūş-i cām-ı cān-sitānı
Ol ad ile idesün zindegānī
71. Anuñ k’adı şoñına qalmamışdur
Şanasun kim cihāna gelmemişdür
72. Vır ad içün zen-i dehre ṭalākı
Ki şaḥşa adı virür ‘ömr-i bākī
- 4b
73. Bu dehr içre ki bünyād-ı fenādur
Sebeb añılmağa cūd u seḥādur
74. Ġınā ’iyle virilmedi murāduñ
Seḥā eyle ki çıqa eyü aduñ
75. N’ola yol bulmaduñsa mülk ü māle
Bi-ḥamdi’l-lāh ki ṭab‘ uñ var maḳāle

76. Tutar şîrîñ sözüñ ‘uşşâķ-ı hurrem
İder kıavlüñi taķsîñ ehl-i ‘âlem
77. Virürsün şan‘at ile şî‘re revnaķ
Sözüñdür nazm-ı terde sihr-i muṭlaķ
78. Kaşîdeñdür ma‘ânîden mülemma‘
Şîñâyî‘ cevherindendür muraşşa‘
79. Ḥayâl-i ḥûbı alup her güzelden
Niçe ebyât yazarsun ğazelden
80. Diyüp şîrîñ ter ü ğarrâ kaşîde
Niçe söz şerḥin idersün ‘aķîde
81. Çü kuduret var ur bir şehre bünyâd
Der ü divârın eyle anuñ âbâd
82. Ma‘ânîden aķıt âb-ı revânı
K’ide şekl-i bedî‘i tâze cânı
83. O şehrüñ kıl derûnın bâğ u gülşen
Ki zînet vire aña verd ü sûsen
84. Diyâr-ı Rûmda düşe yaraşık
Temâşâġâḥ idine anı ‘âşık
85. Nitekim ġonçe keşf itmegiçün râz
Ma‘ânî gülşeninde ol dehen-bâz
- 5a
86. Sözüñüñ dürlerini âb-dâr it
Bu bâd ile cihânı müşġ-bâr it

87. Olıcaķ ‘ālem-i ervāhda yād
Diye Şeyhī revānı āferīn bād
88. Çün oldı pādşāh-ı Rūm tāze
İşigine yüzüñ sür var niyāza
89. Murāduñ dağı cümle hāşıl olur
Göñül dağı murāda vāşıl olur
90. Müyesser oldı çün ‘adl issi sultān
Dinilse hoşdurur adına destān
91. Kaçan kim görse bu tab‘-ı selīmi
Kulumdur dir idi binüm Kādīmī
92. Çekince ‘ālem içre dürlü miñnet
Ümidüñ var kona başuña devlet
93. Sözüñ çün kınd gibi göre şirīn
Zarūrī cān u dilden diye taḥsīn
94. Fenādan çün beķāya iltesün yol
Kala şoñuñda dağı yādgār ol
95. Şekerden eylegil şirīn zebānı
Çü Şeyhī didi Hüsrev dāstānı
96. Koyup ‘ālemde bir hoş yādgār ol
Bula ol yādgārıla iştiḥār ol
97. Eger sen dağı ‘arz idüp kemālūñ
İdesün zeyn ‘aşķ ile kelāmuñ
98. Ruḥ-ı Leylī gib’idüp cānı ḥurrem
Urasun sūziş-i Mecnūndan dem

5b

99. İdicek terk bu tāk-ı revākı
Olasun ad ile ‘ālemde bākī
100. Sözümi tut ki bu ilhām-ı Hāḫdur
Saña cān dersgāhından sebaḫdur

Vaṣf-ı Hāl

101. Dile çün hātif-i cān itdi terḡīb
Vücūda gelmege bu nazm u tertīb
102. Heves atına bindi tıtdı meydān
Hevā ṭopına geldi urdı çevgān
102. K’ide tezyīn ‘aşḫuñ gülsitānın
Yaza Leylī vü Mecnūn dāstānın
103. Diyüp Rūmī zebān ile kelāmı
Nizāmī nazmına vire nizāmı
104. Şekerden eyleyüp şīrīn sözi ol
Bula luṭf ile nazm-ı Hüsre ve yol
105. Nesīmi ṭa’ n ide misk ü ‘abīre
Kitāb-ı Şeyḫīye ola nazīre
106. Bu baḫr-i ‘aşḫa dil olduḫda baḫrī
Maḫāmum olmış idi Küre şehri
107. Emīni olmış idüm ol diyāruñ
İderdüm ḫidmetini ol kenāruñ
108. Açıldı bülbül-i ‘aşḫa çü bu rāz
Ma’ānī gülşeninde urdı pervāz

109. Heves sâzını depretdi şafâdan
Nevâ yüzinde seyr itdi hevâdan

6a

110. Nevâ yüzinde başladı terâne
Hezâr idi dem urdı dâstâna

111. İrüp kudret elinden ‘avn-ı Kâdir
Bu zînet birle ‘arz oldu cevâhir

Ender-Medh-i Şeyh Muşlihü’l-dîni ‘l-Kürevî Raḥmetu’l-lâhi

112. Var idi Kürede bir şeyh-i kâmil
‘Ulûm içinde idi merd-i fâzıl

113. Dimişler adına hem Muşlihü’l-dîn
Ol idi ‘âlem içre muşlih-i dîn

114. Ekâbirdi efâzıldandı efdal
Kemâlât ile olmuş idi ekmel

115. Ulu şeyh idi bu devrân içinde
Ferîd-i ‘aşr idi aḳrân içinde

116. Dili âyîne-i ‘ilm-i İlâhî
Sözi dürr-i hilâl-i tâc-ı şâhî

117. Maḥall-i müşkil itdüğünde ta‘yîn
Aña eydür rûḥ-ı Sa‘dü’l-dîn taḥsîn

118. Fünûn içre olup fâlına ḥayrân
Revân-ı Seyyid añadur şenâ-ḫ’ân

119. Feşâḥatden dem ursa ol süḥan-dân
Ḥased iltürdi aña rûḥ-ı Şehbân

120. Kevākib meş‘al-i ‘ilminden anuñ
Çerāğını uyarur āsmānuñ
121. Medār-ı mınṭıkadur ıutubu’l-Hak
Semā-yı hikmetedür şems-i muṭlak
- 6b
122. ‘Ulūmuñ sırrı şehrine bulup yol
Kelāmuñ gencini itdi ‘ıyān ol
123. Çi ger dehre virürdi rüşenālık
Bu ḥāk ile iderdi āšnālık
124. Çü bünyād itmiş idüm dāstāna
İletdüm nazmumı ol āstāna
125. Göre bu nazmı dür mi yā şebedür
Sühā mı encüm içinde ye mehdür
126. Ola mı dürr olursa şāha lāyık
Düşe mi gerden ü gūşa yaraşık
127. ‘Aṭāsını dirīğ itmeye cānuñ
Ḥaṭāsın ya‘nı ıslāḥ ide anuñ
128. Çü gördi bunu ol ‘aşruñ güzīni
Derūn-ı dilden itdi āferini
129. Kerem itdi kerem iḥsān kıldı
Dil ü cān ile istiḥsān kıldı
130. Bu hoş beyt ile çerb idüp zebānı
Öküş luṭf ile kandurdu cānı

131. همايون نسخه تونشق ما نيست
ثناى او نبشتن حد ما نيست
132. Dağı bir niçe ebyāt-ı laṭīf ol
Diyüp virdi bu dürrüñ nazmına yol
133. Egerçi kim nuḥās idi zer itdi
Ḳabūl-i kīmyāsı cevher itdi
- 7a
134. Göñül ḥüzn ile tutmış idi ülfet
Anuñ terğîbiyle buldı rağbet
135. Sözi ehle begendürmekdedür kār
Ḳabūli cāhilüñ olmadı düşvār
136. Söz oldur ki ola maḳbūl-i kāmīl
Degildür ki ḳabūl eylese cāhil
137. Dile k'irdi ḳabūlinüñ nesîmi
Şafā bûyı pür oldı cān ḥarîmi
138. Açıldı bülbül-i 'aşḳa çü bu rāz
Ma'ānî gülşeninde urdı pervāz
139. İrüp ḳudret elinden 'avn-ı Ḳādir
Bu zînet birle 'arz oldı cevāhir

Ender-Aḥvāl-i 'Aşḳ

140. Gel ey gūyende-i bezm-i Ḥudāyî
Nevā-yı 'aşḳ ile iden serā'î
141. Çü nūş itdün şerāb-ı 'aşḳ cāmın
Pes idüp seyr-i 'uşşāḳuñ maḳāmın

133. Senin kutlu nüshan Mani'nin nakşıdır, onun övgüsünü yazmak bizim haddimiz değil.

142. Bize bir nağme-sâz eyle ıarabnâk
Ki işidenler ide zehreler çāk
143. Künûz-ı ‘aşkuñ idüp feth-i bâbın
Ma‘ ârif gencinüñ ref‘ it hicâbın
144. Dem urup baır-i ‘aşkuñ ıatresinden
Haber vir cāna mihrüñ zerresinden
145. Dirîgā dil hevā içinde pervāz
Urur keşf itmegiçün şemme-i rāz
- 7b
147. Bula mı zerre hurşide sebîli
Aça mı peşşe per-i Cebre’îli
148. Olursun sūziş-i ‘aşk ile fânî
Saña oldur hayât-ı cāvidânî
149. Maıabbet ‘âlemüñ ser-māyesidür
Maıabbet cāylaruñ pîrāyesidür
150. Maıabbetdür hayât-ı cān-ı ‘âlem
Ki andan buldı revnaı rûı-ı âdem
151. Hevâdur germ iden deryâ-yı cūşa
Getüren şevkıdür ra‘ dı hurūşa
152. Yaıar ‘aşk âteşinden mihri mişbâı
Hevâ periyledür pervāz-ı ervâı
153. Meger ‘aşk oldı şem‘ -i bezm-i ünsî
K’aña pervānedür ervâı-ı kıdsî

154. Göñül kim ‘aşkıdan yokdur fütūhı
Bilimez n’eydügin ol zevk-i rūhı
155. Kime kim ‘aşk şem’ -i reh-nümâdur
Maķâmı ravza-ı kurb-ı Hudâdur
156. Sa‘âdetdür fütūh-ı ‘aşk-bāzî
Gerek Haķķî gerek olsun mecāzî
157. Haķķî ‘aşk olmadıysa hâşıl
Mecāziden iñende olma ğâfil
158. Ki cām-ı ‘aşk cānuñ maṭlabıdur
Demi āb-ı hayātuñ meşrebidür
159. Dili kim rūşen ider şevk u zevki
Olur āyine-i rüy-ı haķķî
160. Niyāz ile çün ide ‘arz-ı hācāt
Aña Akşâyile birdür harābāt
161. Haķķî ‘aşka gerçi yok nihāyet
Mecāziye haķķî oldu ğāyet
162. Dili kıлмаğa rāh-ı ‘aşka irşād
Uruldı kışsa-ı Mecnūna bünyād
163. Pes evvel ‘aşk sırrından açan rāz
Bu resme eylemişdür söze āġāz

Ender-Haseb-i Leylā ve Mecnūn ve Sebeb-i Āşık Şoden-i Mecnūn

164. Ki var idi meger bir ferruḥ-aḥter
Kabāyil-i ‘Arab içinde mihter

165. Ğināda cūd u ihsān ile mevşūf
Sehāda Hātem-i Tay bigi ma' rūf
166. Kemāl-i luṭf ile maḥmūd-ı ahlāk
Celāl-i ' izz ile meşhūr-ı āfāk
167. ' Aṭā 'iyle faḳīrūñ çāre-sāzı
Vefā 'iyle ğarībūñ dil-nevāzı
168. ' Arabda şevket ile Hüsrevānī
' Acemde māl ile Qārūn-ı şānī
169. Nesīm-i hulk ile dehri temāmī
Mu' aṭṭar kılmış idi būy-ı nāmı
170. ' Arab mihterleri içinde server
Anuñla faḥr iderdi ' Āmiriler
171. Egerçi māh-ı şāf idi selefden
Velī bī-nūrdı mihr-i ḥalefden
172. Şeref bulmağičün gülzār-ı baḥtı
Dilerdi şāḥ-ı nev vire dıraḥtı
173. Ki uça ' ömr bağınıñ tezervi
Murādı sebzesinūñ bite servi
174. Dükenmez ol kişinūñ ' ömri varı
Ki şoñuñda bulına yādgārı
175. İderdi bu murād içün keremler
Virürdi sâyil olana diremler
176. Kılurdu luṭf ile eytāma ihsān
Ki ihsānına ihsān ide Sübhān

177. Çü eşki yağmurın yağırdı derdi
Murādı bāğınũ açıldı verdi
178. Du ‘āsı nevbehārı rūşen oldu
Ümīdi sebzēārı gülşen oldu
179. Bir oğul virdi añā Qādir-i pāk
Ki ‘aql itmezdi hūsnı vaşfın idrāk
180. Düzüp şatranc-ı hūsn ol tıfl-ı ferruḥ
Vücūdı naṭ‘ ı üzre oynadı ruḥ
181. Ki virüp tarḥ-ı fīl ü ferz ile at
Güni evvel nazarda kıldı şeh-māt
182. Behā lu‘ bındaki manşūbesinden
Ġarīḳ-i ḥayret olur her semen-ten
183. Binüp hūsn atına ol rüy-ı sāde
Ḳamu güzelleri kıldı piyāde
184. Cemālinden cihān oldu münevver
Nesīminden hevā oldu mu‘aṭṭar
- 9a
185. Ṭulū‘ itdi çün ol māh-ı şeb-efrūz
Ḥuceste oldu ‘Āmir ḳavmine rūz
186. Re’īs-i ‘Āmirī idüp neşāṭī
Ziyāfet eyleyüp dökdi simāṭı
187. Ḥazīne ḳuflını kıldı güşāde
Virür şükrāneler bilüş ü yade

188. Şu deñlü halka in‘âm itdi genci
Ki toydı baħşışinden her dilenci
189. Kevākib seyrinüñ sırrın bilenden
Şevābit şerhinüñ hükmin kılandan
190. Meger encāmını kıлмаğa teftiş
Bulurlar bir hakīm-i tālī‘-endīş
191. Ki bulmışdı nücūmın ‘ilmine rāh
Kırānātuñdı te’şirinden āgāh
192. Didiler gör ki bu oğlandan āşār
Ne yüzden gösterdi bu çerh-i devvār
193. Pes ol üstād çün bu hālī bildi
Çalemler levhini eline aldı
194. Çizüp reml ü nażar kıldı kitāba
Yazup eşkāl yüz tutdı hisāba
195. Hisābī sırrınunıñ gördi ‘ıyānın
Kitābī hükminün itdi beyānın
196. Didi bu tıfl-ı hūb-ı māh-manzar
Huçeste-tālī‘ ü ferhunde-aħter
197. Ola fazl u hūnerlerde yegāne
Nazāirin görmeye devr-i zemāne
198. Göñüllerde ola cān bigi maħbūb
Nazarda Yūsuf u sīretde Ya‘kūb
199. Fünūn-ı ‘ilm içinde ola kāmīl
Fesāhatde ola Sehbāna māşil

200. Velî çün ire eyyâm-ı cevânî
Ġurûr u ‘ayş u nûş u kâm-rânî
201. Dili âyînesine sırr-ı Mevlâ
İre bir mâh-peykerden tecellâ
202. İdiser şabr u ‘aqlı ‘aşk yağma
Kılısardur bunu şūrîde sevdâ
203. Ola meydân-ı ‘aşkuñ şeh-süvârı
Çıka elden ‘inân-ı ihtiyârı
204. Görinen bunda budur şimdi ey yâr
Hudâ bilür n’olısar âhîr-i kâr
205. Atası sem‘ine k’irdi bu esrâr
Toķındı şādlığı pâyına hâr
206. Velî çün zeyn idi ‘ömri behârı
Çıkardı sūzen-i vehm ile hârı
207. Hudâdan bildigiçün her kazâyı
Ezel taķdîrine virdi rızâyı
208. ‘Arûsî resmi çün oldu temâmî
Dinildi ittifâķî Kays nâmı
209. Görüp mâder müheyyâ ‘ömr bâğın
Harîre şardı dürr-i şeb-çerâğın
210. Teni şîr idi la‘li pâre-i şehd
Yüzi mâh idi mihr olmuş aña mehd

10a

211. O şehdũñ şîre çün meylin görürler
Ġıdāyı şîr ü şekkerden virürler
212. Ne şekker k'irse yā kıt revānı
İderdi anı āb-ı zindegānı
213. Ne şîrîn kim virürdi aña dāye
Alurdi 'aşkıdan tab'ına māye
214. Çü gördi çihresinde mihirden behr
İçürdi şîr-i şevkı dāye-i dehr
215. Heves tāsıyla şundı hevā āb
Rūhından virdi 'aşkıñ cevheri tāb
216. Meh olup gāh tūb u gāh çevgān
Birez devr itdi bu eyyām-ı devrān
217. Şühūrı seyr idüp yetdi sālî
Kamer bedri gibi tıldı cemālî
218. Kıyās ile iricek penc sālê
Ruḡı mihriyle meh döndi hilāle
219. Boyı serv idi lîkin nā-resîde
Özi kebk idi bālî nev-demîde
220. İrişdi pencden çün heft sālî
Düşürdi fitneye ḡalkı cemālî
221. Kaçan kim ġonçesinden rāz açardı
Dilinden dürlü gevherler saçardı

10b

222. Çü bülbül bigi söylerdi zebānı
Zekāvetden virür idi nişānı
223. Sözi luṭfı 'iyle ol nev-resīde
Ḳamuya olmış idi nūr-ı dīde
224. Çü zīreklik yüzinden açdı rāzı
Virürler mektebe ol ser-ferāzı
225. Hurūfı levḥ-i sīmīn üzre taḥrīr
İdüp ta' līm ider üstād taḥrīr
226. Meger ol mekteb idi 'Adn bāğı
İçinde māh-rūlar şeb çerāğı
227. İdüp ol ḥāne içini müşerref
Oturmuşlar idi olup iki şaf
228. Bu cānibden niçe ğilmān-ı dil-bend
Ḳamu şīrīn-zebān idi şeker-ḥand
229. O cānibden dahı bir niçe duḥter
Oturmuş idi bunlara ber-ā-ber
230. Ḳamu nesrīn-ber idi sīm-ġabġab
Ḳamu sīmīn-tendi şekkerīn-leb
231. Cihān gülşen olupdı güllerinden
Hevā müşġīndi kāküllerinden
232. Ruḥı her birinün şem' -i İlāhī
Zenaḥdānları diller ḥabsgāhı
233. Ḳamu cism idi biri bunlara cān
Ḳamu māh idi biri mihr-i raḥşān

234. Yanağı pertevine şem‘-i hāver
Yağardı şevk ile pervāneveş per
235. Hārāmī ğamzesi hūn-rīz-i ‘uşşāk
Perīşān zūlfı şūr-engīz-i āfāk
236. Lebinūñ sırr-ı ‘İsī tūşe-gīri
Kaşınūñ Rūh-ı Kudsī gūşe-gīri
- 11a
237. Melāhat perteviyle hūsni tābı
Felekden cez̄b iderdi āftābı
238. Kıya bakısaydı çeşmi şeş-cihāta
Düşerdi lerze ehl-i kâ’ināta
239. Güneş kim ‘ālemedür hūsni zīver
Hadeng-i heybetinden dahı dıtr̄er
240. Yüzi nūrı çerāğ-ı çeşm-i ādem
Sözi luṭfı hayāt-ı cān-ı ‘ālem
241. Saçıydı küfr ile imāna māyil
Göziydi sihr ile cādū-yı Bābil
242. Virürdi sözi Hızruñ cānına cān
Lebine teşne idi āb-ı hayvān
243. Vişāli māyedi aşl-ı hayāta
Fırākı pāyedi vaşl-ı memāta
244. Rūhı cān bezminūñ şem‘-i ıtrāzı
Lebi dil-ḥastesinūñ çāre-sāzı
245. Kaşı yayına kurbān idi kevneyn

Şenâlar okur idi Kâbe kavseyn

246. Gözi efsûnı cânıñ perdesiydi
Lebi ma' cûnı cân perverdesiydi

247. Sözinüñ luṭfını ger eylese gūş
Melekler zıkrin iderdi ferāmūş

248. Perīveş nāz ile ol serv-kāmet
Kıyām itse koparurdi kıyāmet

249. Şalardı şīvesinden fitne dehre
Olurdi ḥandesinden çāk Zühre

11b

250. Muṭarrā ṭurresi ṭarrār u ṭannāz
Siyeh-dil ḡamzesi ' ayyār u ḡammāz

251. Füsün u siḥr ile ol çeşm-i pür-kın
Alurdi nice cân u dil metā' ın

252. Başından ayağa dek şīve vü nāz
Güzeller içre sulṭān-ı ser-efrāz

253. Cemāli maṭla' -ı envār-ı Mevlī
Ruḥı şem' ü nehār u nāmı Leylī

254. İderken dil cemāli vaşfın inşā
Yazıldı deftere bu şi' r-i ḡarrā

Şi' r Ez-Zebān-ı Mecnūn-ı Bī-Dil

Mef' ūlü Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

255. Ḥaṭṭ-ı ḡubār ile yazılup ḥüsni āyeti
Nesh oldu ḥüsn-i ḥaṭṭ ile Yūsuf ḥikāyeti

256. Mihr-i cemāli şevkine yanardı kāyināt
Şalmasa serv-i kām̄eti zıll-ı himāyeti
257. La‘ li dem-i Mesīh ile āb-ı hayāt-baḥş
Akıdsa şu gibi n’ola ḥulḳ-ı velāyeti
258. Z̄ulmetde ḳalmış idi göñül z̄ulfi yādına
İrgürdi nūr-ı ‘ārızı şem‘-i bidāyeti
259. Vechinde irdi ḥüs̄n ü melāḥat kemāline
La‘ linde buldı zevḳ u ḥalāvet nihāyeti

Meşnevī

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ülün

260. Bu nesrīn-berlerle ol serv-i sīmīn
Ḳırān itmiş diyeydün mäh u pervīn

43a

261. Bu yüzden dahı Ḳays-ı ferruḥ-aḥter
Oturmuş idi Leylīye ber-ā-ber

262. Lebi rengīn olup yāḳūt-ı terden
Dili tatlu idi şehd ü şekerden

263. Ḥalāvetde sözi alurdı hūşı
Kesād itmiş idi şekker-fürüşī

264. Edāsı ḥüb idi elfāzı mevzūn
Sözinün her biri bir dürr-i meknūn

265. Laṭīf ü ḥüb-ṭab‘ u cüst ü çābük
Nihāl-i ‘Adn bigi ḳaddi nāzük

266. Dilin şīr ü şekerden ‘azb iderdi
Ḳulūbı kendözine cezb iderdi

267. Kılurdı rāh-ı ‘ ilme gerçi irşād
Sözinden mest olurdı pīr-i üstād
268. Ruḥ-ı dil-dāre ruḥ idüp muḳābil
Kılurdı ḥurd-ber-ḥurd ile biñ dil
269. Çü şavtın cezḫ iderdi revzen-i gūş
Çıkardı revzeninden gönlinüñ hūş
270. İşidicek nevā-yı dil-sitānı
Kafesde rakş ururdı murğ-ı cānı
271. Tebessüm kılduğın görse nā-gāh
Derūnından iderdi derd ile āh
272. Gözi ucıyla kıldukça nezāre
İderdi şevḳ bağrın pāre pāre
273. Hevā-yı germ ile kızardı xanı
Dem-i serdiyle ditrerdi revānı
- 43b
274. Kıya bakışları cānlar sökerdi
Dönerdi ḥande ile tuz ekerdi
275. Aña ol sīm-berler her ne kim var
Dil ü cān ile olmışdı hevā-dār
276. Görüp ṭab‘ ında aḥlāk-ı laṭīfī
Dilerdi her biri k’ola ḥarīfī
277. Kamunuñ Kaysa idi gerçi meyli
Velī anı yakardı şevḳ-i Leylī

278. Dil-i Leylîye daḥı ‘ aşk-ı ser-keş
Cemāl-i Qaysdan şalmışdı âteş
279. İki maṭlûb birbirine tâlib
İki merḡûb birbirine râḡıb
280. İki âyîne-i tâbende-manzar
Biri birine ‘ arz itmişdi peyker
281. İki meh-rûy-ı dil-dâr-ı dil-fürûz
Biri birini kılmışdı ciger-sûz
282. Bu aña ‘ âşık u ol buña ‘ âşık
İki dil-ber biri birine lâyıķ
283. Bu aña vâlih ü ol buña ḥayrân
Bu anuñ ol bunuñ şevķiyle giryân
284. Biri birine maḥbûb u hevādâr
Biri birine maṭlûb u talebdâr
285. Ğam-ı ‘ aşk ile ol iki şeker-rîz
Biri birine oldı fitne-engîz
286. Dehen bî-nuṭķ u leb olmuşdı dem-gîr
İki dil bir idi vü iki cân bir
- 44a
287. Ruḥ-ı zerdiyle bu itdi ḥiṭâbı
Dem-i serdiyle ol virdi cevâbı
288. Bunuñ sûz ile döndi baḡrı ḳana
Anuñ çıķdı duḡânı âsmâna

289. Bunuñ göñlini ‘aşk itmişdi verhem
 Anuñ cānına derd olmuşdı hem-dem
290. Bu andan almış idi şabr ile hūş
 O buña virmiş idi h’āb-ı har-gūş
291. Bu isterdi özi mevtine çāre
 O bağrın derd ile kılmışdı pāre
292. Bu cūy itmiş idi eşk-i revānın
 O sırr ile yudardı bağırı kanın
293. Bunuñ düşmüş idi ‘ālem gözinden
 O küllī el yumışdı kendözinden
294. Egerçi ol iki firruḥ -nihāda
 Lisān-ı kāl degildi güşāde
295. Zebān-ı ḥāl ile idüp tekellüm
 Biri birine iderdi tazallüm
296. Bu bir şīveyle kim iderdi nāzı
 O biñ cān ile kılurdu niyāzı
297. Ḳadeḥ şundı bulara sāḳi-i şevḳ
 İki yārı ḥarāba virdi bir zevḳ
298. Olup ḥum-ḥāne-i ‘aşk içre ḥaste
 Lebi şevḳiyle mest ü dil şikeste
299. İrişdi Ḳaysa sevdānuñ nesīmi
 Nevā’-ı ‘aşḳ-ı yār oldu nedīmi

44b

294. ferruḥ: yazmada “esre” ile yazılmış.

300. Dil-i ma' mûrî yüz tutdı harāba
Şebîh oldı yüzi rengi türāba
301. İçüp mey-hāne-i ' aşkuñ şerābın
İdindi nuql bağrınun kebābın
302. Nesīm-i şevk kıldı lāubālī
Hevā-yı yār ile gitdi mecālī
303. Nazar kılduqça dil-dāre nihānī
Yağardı āh ile kevn ü mekânı
304. İçi tolmış idi sevdā ile cūş
Nitekim od üzre dīg-i ser-hoş
305. Diline urdı tīg-i ' aşk yare
Yüregi oldı ğamdan pāre pāre
306. İderdi ğayrlerden ihtirāz ol
Dağı tedbīr-i ' aqla var idi yol
307. Henüz puhte degildi fikr-i hāmı
Dağı şaklardı resm-i neng ü nāmı
308. Düşüpdı şem' bigi pāy-bende
İderdi girye vü sūz içre hānde
309. Kılurdı sırr ile āh u enīn ol
Yürürdi derd ile zār u hāzīn ol
310. Ne kim levhine naqş olsa qalemden
İderdi maḥv gözindeki nemden
311. Aña üstād ' ilm iderdi ta' līm
Bu ' aşka kendüyi itmişdi teslīm

312. ‘Ulūmuñ bāde virüp fetḥ-i bābın
Oğurdı şevk ile ‘aşkuñ kitābın
- 45a
313. Perī-peyker daḥı ḥayrān u dil-teng
Başardı ğayret ile bağrına seng
314. Ğam-ı ‘aşk ile olmışdı mücāhid
Ruḥı rengin ider derdine şāhid
315. Degildi ğonçeveş gerçi güşāde
Virürdi būy-ı ‘aşka ‘aql bāde

Şöhret Yâften-i Mecnūn Bâ-‘Aşk-ı Leylâ Der-Mekteb

316. Bilen esrārını nāz u niyāzuñ
Didi ḥaqqında bu ‘aşk-ı mecāzuñ
317. K’iricek ḥüsn şehrine çeküp baş
Melāmetlikdur evvel aña yoldaş
318. ‘Anā-yı rūḥ oldı ibtidāsı
Fenā-yı zāt geldi intihāsı
319. Nedīmi ‘āşıkuñ şeydâyılıkdur
Kim ol sevdâyılık rüsvâyılıkdur
320. İki dil-ber ki bir sevdāya düşdi
Belā hengāmesi üstüne üşdi
321. Çün irdi ‘aşk def’i mā-ḥazardan
Kebāb itdi bular cān u cigerden
322. Egerçi kaldılar dilde nihānī
Velīkin kokuş tutdı cihānı

323. Bular dil micmerine urdılar od
Yüreklerin ol oda kıldılar ‘ūd
324. Buḥūr oldı çü dilde ıztırārī
Dimāğ-ı ‘ālemi tutdı buḥārı
- 45b 325. Bu söz olmışdurur ‘ālemde meşhūr
Kim olmaz qar içinde od mestūr
326. Qala mı ebr içinde mihr-i raḥşān
Ola mı mi‘cer ile şem‘ pinhān
327. Ye perde olmağ ile penbe-i ḥuşk
Qala mı gizlü bŷy-ı nāfe-i müşk
328. Düşüp sevdāya oldı ol iki yār
Biri biri hevāsına giriftār
329. Bular şaqlardı gerçi cān bigi rāz
Velīkin gözyaşı olmışdı ğammāz
330. Hicāb-ı şabr ‘aşqa kılmaya sūd
Ki olmaz ḥile ile mihr endūd
331. Gönülde gizlü kalmaz ‘aşq-ı çālāk
Ki tutmaz rāh-ı baḥri bir avuç ḥāk
332. Hevā kim bunlaruñ almışdı ḥ‘ābın
Götürdi çihre-i ‘aşkuñ niķābın
333. Ne kim var idi anda yār u yoldaş
Bularuñ sırrı oldı anlara fāş

334. Oturup her birisi bir kenāra
Göz ucıyla iderlerdi nezāre
335. Sözi söylerler idi perde ile
Açarlar idi rāzı hürde ile
336. Biri bilmezlenüp itse müdārā
Biri söylerdi rāzı āşkārā
337. Bu savda her biri tırup ırakdan
Buları gözler idi karşırağdan
- 46a
338. Ne hālet kim aralıkda geçerdi
Eger bu örter ise ol açardı
339. Muḥīte köpri mümkün dirler anı
Tutulmak mümteni' ḥalkuñ zebānı
340. Çü şāyi' oldu ḥalk içinde bu rāz
İrişdi her kişi sem' ine āvāz
341. Ki biñ cān ile sevmişdür fulānı
Fulān arada gör ol bir cevānı
342. Maḥabbet mektebi içre ḡulāmī
Olup ders olmuş aña levḥ-i nāmī
343. Murādı cān u dilden ol perīdür
Ne kim var ise ḡayrīden berīdür
344. Ne ḡuş iderse andan yād ider ol
Kıomaz ḡönline andan ḡayriye yol
345. Ta' allüm aña nice ola nāfi'
Ki kamu bildüğini kıldı zāyi'

346. İşidüp her biri bu m̄a-cerā 'ı
İderdi irdügi yirde serā 'ı

347. Çü evbāş oldu bu s̄az ile dem-s̄az
İrişdi m̄ader-i Leylīye bu r̄az

B̄az Giriften-i M̄ader-i Leylā Leylā-Rā Ez-Mekteb

348. Çü m̄ader gūş kıldı m̄a-cerādan
Kızardı gül bigi beñzi hayādan

349. Olup aġyār şerminden dil-figār
Diline nār-ı ġayret eyledi kār

46b

350. Oturup bir tehī yirde nihānī
Kıġırdı katına ol dil-siṭānı

351. Didi ey 'ömrümün bāġında servüm
Murādum sebzearında tezervüm

352. Yavuz gözden şakınsun H̄aḡ yüzünü
Yavuz dilden ırag itsün özüni

353. Bilür misün ki ne mekkārdur dehr
Sürūrında ġam u nūşındadır zehr

354. Ne cām içre ki şīr-i mihr vardur
İçinde gizlü niş-i ḡahr vardur

355. Ne gül kim 'arz ider gülşende dīdār
Nühüfte dāmenin tutmuşdurur ḡār

356. Ne nāfe kim virür b̄y-ı bihiştī
Ciger ḡanıyla olmuşdur siriştī

357. Bu perde kim çekilmişdür hevâda
Hevâdan niçe perde vardı bâda
358. Dağı sen sâde-dilsün ey yüzi mâh
Degilsün gerdişüñ mekrinden âgâh
359. Heves atına binüp nâ-gehânî
Elünden gitmesün gönülün ‘inânı
360. Zemâne ehli çünkim bî-vefâdur
Vefâ ummağ bulardan ni revâdur
361. Budur kışşa ki işitdüm nihânî
Heves câmı ’ile bir dil-sitânı
362. İdüp ser-mest olmışsun hevâdâr
Olup şevk ile çeşmün bigi bîmâr
- 47a 363. Hâlel ‘aqluñ dimâğına bulup râh
Ruḥı mir ’âtın itmişsün nazargâh
364. Budur korğum ki râz-ı yâri evbâş
Çü tuya eyleyeler ‘âleme fâş
365. İde ḥande bize ta‘ n ile düşmen
Yüzümüz ḳalmaya bed-nâmlıḳdan
366. Hârâbe eylemeden meyl ḥâne
Gerek kim sedd ola seyl-i revâne
367. Şererden çün tütüşa kâh-ı erzen
Tutarsan sehl oda yana ḥırmen

368. Şu yire varma kim sen cāna ey mäh
Bula ağyār tōhmet itmege rāh
369. Vücūduñdur şerefde gevher-i pāk
Sağın kim olmaya ālūde-i hāk
370. Yüzüñ āyīnesidür şun^ç -ı Bārī
Hevādan aña қondurma ğubārı
371. Çü bed-nām ola bir dil-dāre ma^ç şūm
Anuñ pāk olduğı olmaya ma^ç lūm
372. Şadādan kim tola eṭrāf-ı ^ç ālem
Anı düşünām ile kim eyleye kem
373. Egerçi ^ç aşq şıdķ-ı pāklikdür
Velīkin şöhreti nā-pāklikdür
374. İderse setr luṭfi Kār-dānuñ
Gümānı def^ç olmaz bed-gümānuñ
375. Bu hālün āḫiri bed-nāmlıķdur
Belā vü derd ile nā-kāmlıķdur
- 47b
376. Dile ^ç aşkuñ ğamıdur kār-ı düşvār
Belālar ister iseñ ^ç aşka düş var
377. Bu resme niçe dürlü nükte vü pend
Didi ğuş ide diyü ol lebi қand
378. Sürerdi gerçi māder ^ç aql ile rāh
İderdi līk Leylī ^ç aşq ile āh
379. Dizin çökmiş vü şalmış aşāğa baş
Gözinden қatre қatre aқıdur yaş

380. Perīṣān ḥāṭırı gönli ſikeſte
Güſāde-rūy eſk-i nuṭṭ-beste
381. Anı kim ‘aſḳ itmiſdür dil-fiḡār
Ṭarīḳ-i ‘aḳldan pend itmeye kār
382. Yanarken rūḥ nār-ı tīz-i ‘aſḳa
Ola mı pend ile perhīz ‘aſḳa
383. Kılur ‘aſḳı gönülde tīz perhīz
Nitekim revḡan ider āteſi tīz
384. Çü māder bildi ki ol ḥüsn emīri
Belā-yı ‘aſḳuñ olmiſdur eſiri
385. Daḡı pend ile olmadı dehen-bāz
Nihānī çüftine ‘arz eyledi rāz
386. Peder ſem‘ ine k’irdi ḥāl-i duḡter
Ḥacāletden bıraḳdı aſaḡa ſer
387. Didi kim perdeden taſra aña yol
Daḡı virme ki vara mektebe ol
388. Çıḳarma perdeden ol perdedārı
Çü güldür gülsitān olsun ḥiſārı
- 48a
389. Verā-yı perdelerde aña ta‘līm
Olunsun kim görindi rāhda bīm
390. Ṭutuldı kebk bigi ol lebi ḳand
Serāy-ı gülſen oldu pāyına bend

391. Cemāl-i Kaysı çün görmedi Leylī
Akıtdı gözlerinden eşk seyli
392. Oturup künc-i halvet içre dil-teng
Virürdi hāke hūnīn eşk ile reng
393. Çü kaldı hayret ile zār u giryān
Aña bāğ oldu bend ü kaşr zindān
394. İderdi āh u nāle ‘āşıkāne
Lebinden āteş ururdu zebāna
395. Delerdi hasret ile bağrını hār
Ururdu sīnesine āh mismār
396. Ğam ile şahñ-ı kaşrı kim gezerdi
Gözinden kanı bağrınıñ şızardı
397. Dilinden gıtmez idi ıztırābı
Ki bir dem olmadı ārām u ḥ‘ābı
398. Gehī derd ile urur idi sīne
Gehī derdin dir idi sīnesine
399. Kālupdı derd ile ‘anķa gibi ferd
Yoğ idi kimse k’idineydi hem-derd
400. Sevād-ı leyle ‘arz iderdi rāzı
Beyāz-ı şubħa kılurdu niyāzı
401. Şeb u rūzı belā’iyle geçerdi
Perī bigi kimi görse kaçardı

48b

402. Firākuñ derdine çün yandı cānı
Bir oldı aña merg ü zindegānī
403. Olup māder bu hāletden ciger-sūz
Katından gitmez idi gice gündüz
404. Görürdi āteş-i ‘ aşkı çü rahşān
Olurdi merdüm-i çeşmi dūr-efşān
405. Güşāde eylesün diyü özini
Eyü sözlerle eglerdi kızını
406. Özine hem-dem iden derd-i yāri
Ola mı ata ana ’iyle kārı
407. Anuñ kim yār ile peyvendi vardur
Egerçi hayli ḥı̇şāvendi vardur
408. Ğam-ı yār ile idüp āšnālık
Bulardan cān ile ister cüdālık
409. Hevā ’iyle kamudan yad olur ol
İçinde bunlaruñ bī-dād olur ol
410. Dinildi ḥı̇şe kan u dūsta cān
Ne yüzden kan ola cān ile yeksān

Aḥvāl-i Mecnūn Der-Cüdāyī

411. Kamer-ruḥsār u ḥurşīd-i kabā-pūş
Büt-i nesrīn-ber ü sīmīn-benāgūş
412. Olup kaşırında ders-i ‘ aşka meşgūl
Kesildi varmaz oldı mektebe yol

413. Hevā-yı yār ile Qays-ı ciger-sūz
Mülāzim oldu derse bir niçe rūz
- 49a
414. Çü yüz göstermez oldu ol perīveş
Gözini āb u gönlin tutdı āteş
415. Belā kıvısından irüp nāvek-i ğam
Ururdi sīnesine zaḥm-ı muḥkem
416. Yürürdi kūy u bāzār içre nālān
Sürūd-ı ‘aşk ile ḥayrān u giryān
417. Ḥazīne miḥnete kılup ḥazīni
Dür ü yāqūta ḥoḳḳa āstīni
418. Firāk-ı yārden gidüp qarārı
İderdi gūşelerde āh u zārī
419. Melāmet itmesün diyü özini
Tutardı ḥīle ile kendözini
420. İçerdi kāse kāse zehr-i hecri
Yudardı kūze kūze āb-ı zecri
421. İderdi şūr-ı ‘aşk ile müdārā
Ki tā olmaya sırrı āşkārā
422. Anuñ kim ola ‘aşka ihtisāşı
Bula mı āteş-i dilden ḥalāşı
423. Başından gitdi ‘aḳlı yimeden beng
Ruḥı āyīnesini kıpladı jeng

424. Yanağı güllerinüñ rengi şoldı
Tudağı mülleri efsürde oldı

425. O zībā yüz ki ta‘ n iderdi māha
Şarardı gitdi levni döndi kāha

426. O şehlā göz ki tır-i ğamzesine
Tutardı şevk ile ħurşīd sīne

49b

427. Ciger xanı ile bīmāra döndi
Ĥadeng-i ğamze seng-i ħāre döndi

428. O ra‘ nā serv bigi rāst kāmēt
Ki xopardı xıyāmından xıyāmēt

429. Belā oqına çün oldı nişāne
Bükildi ħūzn ile döndi kemāna

430. Cemāl-i dil-rübādan bulmayup kām
Bu resme yüridi bir niçe eyyām

431. Belā-yı hecr elinden çekdi cebri
Başarıbildügince itdi şabrı

Pūşīden-i Mecnūn Libās-ı ‘ Aşq-ı Leylā-Rā

432. Livā’-ı mihr-i dil-ber çün çekildi
Hevā eliyle ğam tablı kaqıldı

433. Şükūhiyle ki irdi server-i ‘ aşq
Diyār-ı ‘ aqlı tutdı leşker-i ‘ aşq

434. Hevā-yı ħūsn şehrinde çü bī-rāh
İrüp şahrā-yı dilde xurdı ħargāh

435. Vekār ile qarārũ varın aldı
Sipāh-ı hüzni dil mülkine şaldı

436. Hez̄imet buldı andan leşker-i ‘aql
Kamu tārāca virdi kişver-i ‘aql

437. Pes oldı yakmağ u yıkmağa meşgūl
Tutup sulṭān-ı ‘aqlı eyledi kıl

438. Virüp başındaki t̄acını bāde
Yüritdi anı öñüñce piyāde

50a

439. Tağıtdı ‘aql ivinũ kār u bārın
Ser-ā-ser gāret itdi yoğ u varın

440. ‘Anā’iyle ğam aldı ‘ayşdan t̄ac
Metā‘-ı şıḥḥat oldı cümle tārāc

441. Tenūr-i dilde tūfān oldı peydā
Hevādan mevc-i hūn oldı hüveydā

442. Çü itdi ‘aql varın ‘aşk gāret
İrişdi şabrına andan ḥasāret

443. Gidicek şabr kalmadı qarārı
Unutdı ‘izzet ü nām u vaqārı

444. Yüregin tutdı nār u çeşmini āb
Gelür mi nār u āb içre göze ḥāb

445. Ne ‘aqlı kaldı ni şabrı ne ‘ārı
Ne ārāmı ne ḥābı ni qarārı

446. Çü seyl-i ‘aşk irüp eyledi ğarḳ
Şehāb-ı hüznden lem‘ urdı çün berḳ

447. Hevā hengāmesinde oldı ser-bāz
Heves ʔablın ʕalup fāş eyledi rāz

Şahrā Giriften-i Mecnūn Ez-‘ Aşķ-ı Leylā

448. Şehinşāh-ı serîr-i şubḥ-ḥizān
Sipehsālār-ı ḥayl-i eşķ-rizān
449. Süleymān-ı zemān-ı pāk-bāzî
Nerimān-ı zemîn-i dil-nevāzî
450. Emîr-i şehr-i ḥalk-ı bād-peymā
Esîr-i ḥalka-ı zencîr-i sevdā
- 50b
451. Güzîn-i zümre-i bî-nām u nāmûs
Ser-i aşḥāb-ı genc-i deyr-i efsûs
452. Re ’îs-i keştî-i deryā-yı endûh
Enîs-i miḥnet-i sevdā-yı enbûh
453. Ḥarîķ-i sūziş-i nîrān-ı ḥasret
Ġarîķ-i cūşiş-i ‘ummān-ı ḥayret
454. Ḥarîf-i āb-ı çeşm-i âteşîn-bād
Nedîm-i nāle vü qavvāl-i feryād
455. Beķā ’-ı ‘ākla çün kalmadı çāre
Ķabā-yı şabrı kıldı pāre pāre
456. Meger kim Hızr idi ḥadrāya düşdi
Delürdi derd ile şahrāya düşdi
457. El urup eyledi pirāhenin çāk
Bürehne oldı saçdı başına ḥāk

458. Dökerdi gözleri rûd-ı sirişki
Olurdi baħr-i ħūnīn nehr-i eşki
459. Yürürdi bād bigi kūh-ber-kūh
Yilürdi derpince ħalk-ı enbūh
460. Kimi raħm eyleyüp virürdi pendī
Kimi ħarb ile iderdi gezendi
461. Ne pendini bunuñ tutardı bir rāh
Ne ħarbından anuñ olurdi āgāh
462. Teni ‘uryāndı vü bağrı biryān
Dökerdi ħatre ħatre gözleri ħan
463. Derūnından ki irdi āh-ı serdi
Felek hengāmesini germ iderdi
- 51a
464. Gehī ħāk üzre olurdi hevā’ī
Gehī āb ile düzerdi şadā’ı
465. Gehī āhū ile şaħrā gezerdi
Gehī tīhū ile ħaḍrā gezerdi
466. Gehī bebr ile olurdi revāne
Gehī ururdi mūy-ı şīre şāne
467. Gehī nāleyle iderdi terāne
Gehī raḳş urur idi ‘āşıkāne
468. Gicelerde vuḫūş idi celīsi
Seħerlerde tuyūr idi enīsi

469. Çü özinden bu itmiş idi dehşet
Vuḥūş andan niçün ideydi vahşet
470. Dilinde Leylā vü fikrinde Leylī
Daḥı ğayrī yire itmezdi meyli
471. Boyınuñ servi ḥüzn ile ḥamīde
Özi gül bigi pīrāhen-derīde
472. Teni ḥāki hevāyile müşevveş
Tışın āb u için tutmuşdı āteş
473. İderdi nāle āhından melekler
Ṭabaḳ şardı fiğānından felekler
474. Diline dest-i ‘aşḳ urmuş idi çeng
Ruḥına zaḥm-ı ğam virmiş idi reng
475. Yüregın ḥār-ı hecr itmişdi sūrāḥ
Helāk-i cānına olmuşdı güstāḥ
476. Tutardı āh u derdi deşt ü tağı
Semender bigi od idi turağı
- 51b
477. Dem-i serdī urup cān u cigerden
Yudardı āb-ı germī çeşm-i terden
478. Dili kim ḥālin itmişdi müşevveş
Girībānını tıtdı dest-i āteş
479. Çü germ itdi hevā hengāmesini
Oda yandurdu şıḥḥat cāmesini
480. İdüp peyvend-i cismini ferāmūş
Kılurdu ‘aşḳ-ı Leylī’i der-āğūş

481. Beyābān içre çegzinürdi bî-rāh
Degildi kendü kendözinden āgāh
482. Çü bir laḥẓa özi varın bilürdi
Hurūṣ idüp girü yavı kılurdı
483. Tutardı nālesi derdine āheng
Kılurdı āhı mihr āyīnesin jeng
484. Dili nālān idi vü çeşmi giryān
Yüregi āteş-i ‘aşk ile biryān
485. Enīsi derd ü miḥnet eşki maḥrem
Celīsi āh u ḥasret hem-demi ğam
486. Şadāsı tutdı āfāk-ı cihāmı
Dinildi Qays iken Mecnūn nāmı
487. Ne söz kim söylese şi‘r idi mevzūn
Dilinden dökülen dürr idi meknūn
488. Özine ‘aşk itdükçe fesāne
Dili şem‘ ile düzerdi terāne
- 52a
489. Çü bu şevk ile söz taḫrīr iderdi
Yanında bulunan taḫrīr iderdi
490. Eger şevküñ ola sitānelerden
İşit bu şi‘ri ol efsānelerden

483. kııurdı: kııurdı nāle

Şi'r-i Mecnûn

Mef'ûlû Fâ' ilâtü Mefâ' ilü Fâ' ilün

491. Zevk-i ebed virür dile 'aşkuñ ğarâmeti
Kimdür ki bu ğarâmete ide nedâmeti
492. 'Uşşâk-ı şevk bezmine nûş itmişüm bu gün
Sâķi-i 'aşk şuna çü cām-ı melâmeti
493. 'Âķil bileydi zevķini ehl-i kerâmetüñ
Yakardı nâr-ı şevk ile mülk-i selâmeti
494. Yokdur diyâr-ı 'aşķda ba'd ile ķurba râh
Gel 'âşık ol ki keşf idesün bu kerâmeti
495. Ervâķa irdi şevk ile rûz-ı kıyâmetüñ
Çekdi livâ-ı mihr çü nâz ile ķâmeti

Meşnevî

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ülün

496. Bir ulu kūh kim Necd idi nâmı
Ol idi ĥayl-i Leylînüñ makâmı
497. Derûnı cûş idüp geldükçe vecde
Ķarâr itmezdi varmayınca Necde
498. Çıkardı taĥa çün üftân u ĥîzân
Yürürdi her yaña nâlân u giryân
499. Hevâdan ney bigi idüp fiĥânı
Îrürdi çerķa âhınuñ duĥânı
500. Dökerdi seyl çeşminüñ seĥâbı
Şabâ yilinden iderdi ĥitâbı

52b

501. Dir idi ey nesīm-i rūh-perver
Hevā bezmī demüñdendür mu‘ atṭar
502. Varursun her seher kūy-ı ḥabībe
Sürersün rûy zülf-i dil-ferībe
503. Güneşdür gerçi şem‘ -i heft-ṭārem
Hevāñ ile urur her şubḥ-dem dem
504. Gel imdi ur ḳadem cān menziline
Yüz urup dār-ı cānān menziline
505. Digil k’ey şem‘ -i cem‘ -i bezm-i ‘ālem
Cemālüñdür çerāğ-ı çeşm-i ādem
506. Anı kim şūr-ı ‘aşḳuñ virdi bāde
Yatur derdüñle ḥāk üzre fütāde
507. Ḳılur mısun ‘aceb āşüfteni yād
K’ider bağrın delüp ney bigi feryād
508. Nesīm-i zülfüñi umar şabādan
Ġam-ı derdüñle el yumış devādan
509. Diler dīvānedür yilden devā’ı
Ġamuñdan ḥāke söyler mā-cerāyı
510. Niçe bir ola ol ālūde-i gil
Ki ḳana ġarḳdur çün murğ-ı bismil
511. Eridür firḳatüñden bağrı yağın
Hevāñ odiyyla yandurur çerāğın

512. Yatur şevküñle gönli t̄aba düşmiş
Muḥīṭinde ğamuñ girdāba düşmiş
513. Buḥār-ı hecrüñ itdi çeşmini ḥün
Ki fark olmaz atında dün ile gün
- 53a
514. İzüñ tozını vir bād-ı şabāya
K'irüre tūtiyā ol mübtelāya
515. İrişdür ḥāk-i rāhuñdan ğubāruñ
Ki ola ol ğarībe yādġāruñ
516. Elā ey mülk-i ḥüsnüñ pādşāhı
Cemāli maṭla' -ı nūr-ı İlāhī
517. Fūrūġ-i şem' -i cem' -i meclis-i cān
Göñülde 'aşķuñ ile oldu raḥşān
518. Buḥūr-ı micmer-i 'aşķa sipendüm
Bıçaġ-ı firatüñe ġüsfeedüm
519. Deminden āhumuñ oldu hevā serd
Yüzümdendür felek āyīnesi zerd
520. Çü āhum ide rāh-ı mihri beste
Olur eṭbākı eflākuñ şikeste
521. Hevāñ ile 'aceb dīvāneyüm ben
Maḥabbet şem' ine pervāneyüm ben
522. Yanarum nār-ı hecrüñle şeb ü rüz
Ciger sūzından āhumdur ciger-sūz
523. Felek sūz-ı derūnumdan ḥazerde
Şafaķ an aġlar āhumdan seḥerde

524. Dile zülfüñ nesîmidür mürevviḥ
Lebüñdür cāna ma' cun-ı müferriḥ
525. İrişdür rûḥa la' lûñden ḥayâtı
Nesîmüñden dile virgil necâtı
526. Eger ben ḥāküm ey genc-i ḥaṭarnāk
Ziyâretgāhuñ olsa nola bu ḥāk
- 53b
527. Eger ben bādüm ey serv-i kirāmî
N'ola itseñ bu bād ile ḥirāmî
528. Yanarum oda ey şem'-i tırāzum
Neden gūşuñā irişmez niyāzum
529. Sürerüm āb bigi toprağa yüz
Yüzüme bir naẓar kıl ey ciger-süz
530. Tene hecrüñle her mû ḥār olupdur
Göze kirpiklerüm mismār olupdur
531. Firāḳuñdan ireli pāyuma bend
Göñül vaşluñdan oldı mūya ḥursend
532. Dile kim urdı nîş mār-ı hierān
Lebüñ tiryāk 'iyle eyle dermān
533. Ḥayālüñ olmasa göñlüme dem-sāz
Kafesden murğ-ı cān ururdu pervāz
534. Yavuz göz eyledi baḥtumu güm-rāh
Ki düşmişüm gözüñden ey yüzi māh

526. ben: ben gencüm

535. Virür yaşlar döküp hūn-ı cigerden
Yele gül defterin yavuz nazardan

536. Kūsūf ile güneş kim gösterür reng
Yavuz gözden tutar āyīnesin jeng

537. Ne kim ‘aql ile iderdüm ‘amelden
Tapuñ bigi kâmusı vardı elden

538. Kānı ‘aql u kâni şabr u kâni ‘ār
Bini terk itdi bunlar çār u nā-çār

539. Ata vü ana iş ü yārdan dūr
Yanarum ḥasret ile zār mehcūr

54a

540. Baña olmaz bu ğamda kimse hem-rāh
Meger kim eşk ile āh-ı seḥergāh

541. Ki bunlardur ğam-ı ‘aşķuñda hem-dem
Ḥarīf-i rāzdār u yār-i maḥrem

542. Viribirken şabāyı kūy-ı cāna
Bu şīrīn şī‘rle düzdi terāne

Şi‘r-i Mecnūn Der-Cüdāyī

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

543. Bini dil-ḥaste kılaldan berü yār ayrulığı
Tağ urur cāna ğam-ı lāle-‘izār ayrulığı

544. Sa‘y idüp vaşluña şol deñlü ḥarīs oldum ki
Ḥağ naşīb itdi baña āḥir-i kār ayrulığı

545. Dil-i şūrīdeme eglenceg idi zūlf ü ruḥuñ
Ben nice ağlamayam leyl ü nehār ayrulığı
546. Ğarḳ-ı ḥūn itdi dili ğonçe bigi ḥasret ile
Yürece tağ urup ol lāle-^ç izār ayrulığı¹
547. Gül yüzinsüz nice olmaya gönül dem-beste
Bülbüli ḥaste kıllur çünki behār ayrulığı

Reften-i Mecnūn Be-Ḥargāh-ı Leylā ve Tenhā Yāften-i Leylā-Rā
Mefā^ç īlūn Mefā^ç īlūn Fe^ç ūlūn

548. Meger bir gün bu şem^ç -i ālem-efrūz
Şu^ç ā^ç indan cihānı kıldı pīrūz
549. ^ç Alem ḳaldurdu şāhenşāh-ı encüm
Sipāh-ı zeng-bārı eyledi güm
550. Görindi meş^ç ali çün āftābuñ
Ṭonandı şem^ç -i nūrı māh-tābuñ
- 54b
551. Yayıldı dehre āşār-ı seḥergāh
Görindi göze kūh u deşt ü ḥargāh
552. Dil-i Mecnūn kim ṭutmuş idi tāb
Teni ol tāb ile olmışdı sīm-āb
553. Birez kim ḥayretinden hūşa geldi
Ḥarāretten yüregi cūşa geldi
554. Daḥı ğayrī yire çün bulmadı yol
Yüridi kūy-ı Leyliden yaña ol

546. ayrulığı:-----

555. Girībānına ‘aşk urmuş idi dest
İletdi hargeh-i dil-dāra ser-mest
556. Varup bir hoş maḳām içinde ol māh
‘Arab resmince ḳurmuş idi hargāh
557. Yüce yirde idi şahrāya ḳarşu
Açılmış ḳapusu ḥaḍrāya ḳarşu
558. Meger ḳalmış idi hargāh ḥālī
Mey-i ‘aşk itmiş idi lāubālī
559. İderken ḥasret-i dil-dārdan āh
Gözi şūrīdesine düşdi nā-gāh
560. Bu anı gördi dökdi cūy-ı ḥasret
O bunı gördi tutdı tāb-ı ḥayret
561. Bu itmişdi cemāli bürḳa‘ ın bāz
Ol ururdu hevā içinde pervāz
562. Bu urmuş ṭurre-i zūlfine şāne
O berkitmiş ḥadeng-i ‘aşḳı cāna
563. Bunun ebrūları ḳurmuş kemānı
O ğamze oḳınuñ olmış nişānı
- 55a
564. Bu nūr-ı şubḥ bigi ‘ālem-efrūz
O şem‘-i şām bigi ḥıṣṣen-sūz
565. Bu şalmış ḥalḳa-ı zūlfīn ber-düş
O bunıñ mihri ile ḥalḳa der-güş

566. Bu eşk-i çeşmini kılmışdı Ceyhūn
O bağrın derd ile kılmış idi hūn
567. Bu ğayb olmuşdı gözlerden perīveş
Ol āh idüp ururdı çerha āteş
568. Buña teng idi ansuz bāğ ile rāğ
O bunsuz urur idi bağına tağ
569. Bu almış ele cām-ı ‘ aşk-ı yāri
Anuñ gitmiş elinden ihtiyārı
570. Bu andan k̄ānī‘ olmuş idi būya
O bundan rāzī idi cüst ü cūya
571. Bu anı gördi ‘ aklı oldu güm-rāh
O bunı gördi kıldı derd ile āh
572. Bu anı gördi vü itdi tebessüm
O bunı gördi vü itdi tazallüm
573. Çü yakın geldi ol ‘ aşk ile haste
Nigārīn taşra çıkdı dil-şikeste
574. Şağınur cüst ü cüyından raķībūñ
Nazar kıldı yüzine ol ğarībūñ
575. Çü gördi hālī ħargāhuñ kenārın
Bu deñlü diyebildi ol nigārīn
576. Ki ayru düşeli ħüsnüm gülinden
Nitesün ħār-ı hecr-i yār elinden

577. Çün irdi gūşına āvāz-ı Leylī
Yüregi kopdı çeşmi dökdi seyli

55b

578. Özin yitürdi ol hem-şehre-i hāk
Yakın oldu ki ola zehresi çāk

579. Şe‘ abdan gerçi gönli cūşa geldi
‘ İnāyet cezbesinden hūşa geldi

580. Çü ruhsat yoğ idi tafşıl-i hāle
Bu şi‘ r ile cevāb itdi su’āle

Şi‘ r-i Mecnūn

Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilātün Fe‘ ilün

581. Ğam-ı hecr ile yaşım ebr-i maṭardan şorasun
Dāğ u derd-i dilümi lāle-i terden şorasun

582. Ṭās ṭās içmek ile zehr-i ğamı n’olduğımı
Sīneme uğrayıcağ kāse-i serden şorasun

583. Şerh ider n’etdüğini hecr baña āhır-i kār
Cismimün hākine ger sen bu haberden şorasun

584. Şalmışum kanlu yaşı yoluña tā ḥasretüñüñ
Dile zaḥm urduğını ḥūn-ı cigerden şorasun

585. Hancer-i hecri çeküp bağrumı miḥnet deleli
N’eydügüm nāle’ ile bād-ı seherden şorasun

Meşnevî

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

586. Bu şî' ri didi çün dil-dâr hālî
Dağı tırmağa kalmadı mecālî
587. Bu gitdi nâr-ı ' aşka yana yana
O kaldı yaş akıdup dâne dâne
588. Bu gitdi derd ile nālân u giryân
O kaldı hüzn ile hayretde hayrân
- 30a
589. Bu gitdi mihnet ile h̃âr u ğamnāk
Ol itdi hasret ile pîrechen çāk

Yâften-i Peder-i Mecnûn Vey-Râ Der-Kûh

590. Vefâ vü sıdķ ilinüñ pādşāhı
Hevâ devrânınuñ h̃urşîd ü mâhı
591. Melâlet karnınuñ şāhib-ķırānı
Melâmet kişverinüñ pehlivānı
592. Belâ vü miḥnet-i ' aşķ ile meftûn
Sipend-i nâr-ı ' aşķ ya' nî Mecnûn
593. Firāk-ı yâr ile sevdâyî oldı
Ķarârı kalmadı rüsvâyî oldı
594. Diger-gûn oldı varduĝınca hālî
Ziyâde oldı şevķi vü melālî
595. Ķabile ḥalkı h̃işâvend-i ḳamu
Derilüp virdi aña pend ḳamu

596. Elinde qalmamışdı şabr ile hūş
Ki ideydi bularuñ pendini gūş
597. Mey-i ‘aşk ile oldı lāubālī
Atasına didiler vaşf-ı hālī
598. Ki ol yüz kim şaķınurduñ gözünden
İrağ itmez idüñ bir dem özüñden
599. Hevesden āteş-i sevdāya düşdi
Ġarīk-i ‘aşk olup deryāya düşdi
600. Belāsı loķmasını rūzgāruñ
Yiyüp olmış esiri bir nigāruñ
- 30b
601. Fulānuñ ol fulānı bir kıızını
Sivüp yıķardı kendü kendözini
602. Hevā hengāmesi başına üşdi
Delürdi gitdi taşā tağa düşdi
603. Peder çü āgāh oldı bu haberden
Aķıdup yaş āh itdi cigerden
604. Ciger kanı gözinden yüze geldi
Yüreği ķopdı vü ağıza geldi
605. Cigeriydi ciger-sūz yana yana
Gözi hūn-ı cigerden döndi ķana
606. Ciger kanın döküp ol pīr-i meftūn
Şirişkin reh-ber itdi hem-demin hūn
607. Ciger-gūşum diyü gitdi şitābān
İñildüyile geşt itdi beyābān

608. Tılandı çünkü deşt ü kühsârı
İşitdi kûhdan feryâd u zârı
609. Derûn boş idüp kıldı ‘alâle
Yüridi ol yana kim geldi nâle
610. Görür kim yaşları olmuş revâne
İder murğ-ı şehir gibi terâne
611. Ğam-ı dil-berden olup âteşi tîz
Ğazel dir nâle ile fitne-engîz
612. Şunuñ gibi kıllur derd ile âhı
Ki irür çerğa âhınıñ siyâhı
613. Gözinden sıza geldi bağırı kanı
Peder çün gördi bu hâletde anı
- 31a
614. Oda düşmiş gibi yügürdi vardı
Oda düşmişinüñ katına irdi
615. İderken zemzemeyle nâle vü âh
Gözin açup başın kaldurdu nâ-gâh
616. Görür tırmış yanında pîr-i dil-bend
Birez gönli hayâdan buldı peyvend
617. Gözin hûn-ı ciger kılmışdı tîre
Yüzini düşdi sürdi pây-ı pîre
618. Atası yüzine urup ‘izârın
Yüzinden lutf ile sildi ğubârın

619. Akıtdı cūy-ı eşki çeşm-i terden
Dem urup derd ile yanmış cigerden

Naşihat-i Peder-i Mecnūn Mecnūn-Rā

620. Didi ey haste gönlümün şifası
Gözümün nûrı gönlümün şafası
621. Sini kim itdi bu derde giriftār
Saña kimdendürür bu kār-ı düşvār
622. Bu ‘aql u rāy u bu fehmi dirāyet
Ki bunlar bulmuş idi sende ğāyet
623. Ne geldi saña ey mihr ile meftūn
Ki mecnūn itdi sini bini maġbūn
624. Kimūñ āhıyladur baġruñda taġuñ
Dem urup kim söyündürdi çerāġuñ
625. Ümīdüm bu idi ey dil-pezīrüm
K’olasun pīrlikde dest-gīrüm
626. Söyündürmeyedūñ ya‘ nī ocaġum
Geçüp yirüme yaķayduñ çerāġum
627. Ne āfet uğradı sen rūy-ı pāke
Ki cismūñ yüz tutdı böyle helāke
628. Baña ĥod pīrlikde telhī-i dehr
İçürdi sen de ‘ayşum eyleme zehr
629. Cihāndur şehr-i cānuñ ġam-fūrūşı
Sen aña uyup itme sem-fūrūşī

630. Çü şemşîr ile döker hûn hûn-rîz
Eline sunma bârî hançer-i tîz
631. Çü âteş dem urur dāyim lehebden
Nedendür dökdüğün üstine revğan
632. Bu şınmış gönümi kim itdi beste
K'idersün seng-i hüzn ile şikeste
633. İrişdi nîste âşâr-ı hestî
Uyup dehre şikeste itme şikesti
634. Bini hāk itmeden dehr-i ğam-ābād
Ecelden ön irürgil baña feryād
635. Atanum ben degilüm saña aġyār
Bini aġyār bilme ey ciger-ġ'ār
636. Çü bir oldı arada hûn u peyvend
Ataya merg virür renc-i ferzend
637. Bu ğam ger irmegiçündür nigāra
Melûl olma ki vardur aña çāre
638. Ger ola gökde ol māh-ı kabā-pūş
Dürişem şöyle k'idesün der-āġuş
- 32a
639. Eger Yūsuf bigi olursa mevzûn
Zelîhāvār dökem genc-i Qārûn
640. Hālāş itmege sini derd-i serden
Ki veznince virem ben sîm ü zerden
641. Fulānuñ kıızı Leylîdür çü kāmûñ
Elem çekme ki hāşıldur merāmûñ

642. Velî ‘aqlı özüne çâre-sâz it
Delûlikden bu yolda ihtirâz it
643. Özûñ dîvânelıkda itme bed-nâm
Ki kâm olmaz dil-i dîvâneye râm
644. Çü ‘âşık gûş kıldı vaşl-ı yâri
Birez dirildi fikri kâr u bârı

Cevâb Dâden-i Mecnûn Be-Pedereş ve Âmedeneş Be-Hâne-i Peder

645. Didi şerm ile pîre ağlayurak
Firâk ile yüregın dâğlayurak
646. Ki ey bu derdmendûñ çâre-sâzı
Ġarîb-i mestmendûñ dil-nevâzı
647. Baña Hağdan irişdi gerçi bu iş
Tapuñ andan çeker biñ dürlü teşvîş
648. Velîkin n’eyleyem bu nefis-i ħod-kâm
Ki olmaz ħîle vü efsûn ile râm
649. Nice sa‘y itmişümdür gâh u bî-gâh
Ki virmeyem ħayâl-i dil-bere râh
650. Hevâ-yı yâr ile bu çerħ-i ser-keş
Girü urur gönül ħadına âteş
651. Gönül murħını çünkim bend-i taqđır
Esîr-i ‘aşk kılmışdur ne tedbîr
652. Murâd içün girer her kişi râha
Hevesle kim şalar kendüyi çâha

653. Ola çün teşne ŝahrâda ciger-tâb
Gözinüñ çeŝmesinden aķıdur âb
654. Kiŝinüñ elde olsa ihtiyârı
Murâdınca geçerdı rûzgârı
655. Binüm çün ‘aşķa oldı ihtişâşum
Ölünce yokdurur bundan ħalâşum
656. Bedenden urmayınca rûĥ pervâz
Ġam-ı ‘aşķından anuñ gelmezem vâz
657. Ye efser bigi olam aña hem-ser
Ye meydânda ‘aşķuñ idineyüm ser
658. Elâ ey serverüm başumda tâcum
Vişâl-i dil-ber ile kıl ‘ilâcum
659. Bu ben dil-ĥaste derdine devâ it
Keremden itdüĝüñ ‘ahde vefâ it
660. Bu ħavl üzre çü oldı ‘ahd-i muĥkem
Birezçük sâkin oldı âteş-i ĝam
661. O bî-şabruñ bu ĝam-ĥ‘âr-ı zemâne
Alup elin yola oldı revâne
662. Olup mevte ħarîb u ‘aķldan dūr
İve geldi ĝam-ı ‘aşķ ile rencūr
663. Çü mâder gördi bu ĥâletde anı
Diline od düşüp yandı cānı

33a

664. Yüz urup yüzine öpdî serini
Yaşından eyledi nem peykerini
665. Tonın k'itmiş idi özi pâre pâre
Çıkardı atdı vü çekdi kinâra
666. Döküp sūz-ı cigerden âb-ı germi
Gül-âb ile yudı ol cism-i mermi
667. Giyürür egnine rengin cāme
Başına şardı bir Mısrî 'imāme
668. Ezüp gül şuyı ile şehd ü şekker
Getürdi ortaya şirîn yimekler
669. Dil-i Mecnûna k'irmişdi dem-i 'aşk
Yimek yirini tutmuşdı ğam-ı 'aşk
670. Bir iki loğma ol 'aşk ile meftûn
Şunup yidi anası hâtırıçün
671. Öñinden çünki kaldırdı ta'âmı
Zebân-ı çerb ile itdi kelâmı
672. İdüp boynına kolların hamâyıl
Didi ey nûr-ı çeşm ü mîve-i dil
673. Ümîdüm gencinün ser-māyesisün
Vücûdum bāğınun pîrāyesisün
674. Nemâ bulalı 'ömrüm şâh-sârı
Sürûr ile geçürdüm rûzgârı

33b

675. Dönüpdür kudretün tîri kemāna
Tezelzül indi tende üstüh'āna
676. Revā mıdur ki bu 'ālemde senden
Yanam derd ü ğam ile odlara ben
677. Temîzūñ vardur āhîr 'aql u rāyuñ
Ne içün urasun od üzre pāyuñ
678. Nedür bu girye vü feryād u hayret
Kanı nām u kanı nāmūs u ğayret
679. Zemānuñ olmuş iken zū-fünūnı
Hevā-yı nefsüñüñ olma zebūnı
680. İdüp şabr ile Allāha tevekkül
Şalāh-ı nefis içün it te'emmül
681. Elümüzden gelenden bizde ey māh
Dürişelüm murāduñ vire Allāh
682. Çü gūş itdi bu pendî ol dil-efgār
Cigerden ney bigi iniledi zār
683. Didi ey cevher-i cisme hazine
Viren cānını derdüm çāresine
684. Muḥālîf yile mihrüñ perde kılduñ
Bini cānuñ bigi perverde kılduñ
685. Naşîḥatde dehānuñdur şeker-rîz
Kelāmuñ şerbetidür sıḥḥat-āmîz

686. Velî n'eydem ki oldı 'aşk maqşûd
Dil-i divâneye pend eylemez sūd

687. Ki mihr-i yār evvel 'aqlum aldı
Pes andan bini bu odlara saldı

688. Ye vaşl-ı yār ile germ ola bāzār
Ye naqd-i cān ola yolında işār

689. Hıṣūline ḥabībūñ bağlañuz bil
Vedā' idüp yehūd benden çeküñ el

58a

690. Ki ansuz olmasun dünyāda adum
İki 'ālemde 'aşkıdur murādum

691. Bunı çün didi ol 'aşk ile meftūn
Akıtdı gözlerinden eşk-i Ceyhūn

692. Anası bildi k'aldurup qarārın
Yile virmiş elinden ihtiyārın

693. Gözinden kaçre kaçre yaş akıtdı
Kodı pendı dahı bir yola gitdi

694. Visāl-i yārden idüp tecellî
Ümîd ile itdi göñlini tesellî

695. Bu sözlerden olup ğamgîn dil-ārām
Birez gün evlerinde tutdı ārām

Ender-Ḥāsten-i Leylā Berāy-ı Mecnūn

696. Felek bāzı çün açdı per ü minķār
Tezerv-i māhı irüp itdi bīmār

697. Görüp bu heybeti murgân-ı encüm
Hazerden itdi bunlar varını güm

698. Eşer tıydı meger kim m̄a-cerādan
Ki zāğ-ı leyl mahv oldu aradan

699. Re'īs-i Āmirī ol pīr-i giryān
Oğul derdinde kim kalmışdı hayrān

700. Bu derde çāre k̄andandur çü bildi
K̄abīle ehli ile rāy kıldı

701. Eyitdi dilerüm kim ol pāk-gevher
Murādum efserine ola zīver

58b

702. K̄amer kim tezyīn ider h̄üsni cihānı
Ururum k̄urretu'l-‘aynuma anı

703. Ulular didiler kim her cihetden
Degildür dūr sözüñ maşlaḥatden

704. Ki ol dürc-i şadefden dürr-i nā-süft
Yaraşur gevherüñ ile k'ola cüft

705. Pes oldu ol k̄abīle cümle yek-dil
Huşūline bu rāyuñ bağladı bil

706. Arada görmediler çün nifāķī
Yüridiler murāda ittifāķī

707. Gürūhiyle çü bunlar dutdılar rāh
Şanem ḥalkı k̄amu oldılar āgāh

708. Keremler gösterüp iclāl iderler
İdüp ta'zīm istiḳbāl iderler

709. Göñülde şaķlayup gerd-i melālī
Ziyāfet itdiler bunlara ‘ālī
710. Pes andan didiler kim bilelüm biz
Nedür maķşūd neye geldüñüz siz
711. Buyuruñ her ne kim olursa hıdmet
Bilelüm cānumuza anı minnet
712. Didiler dilde bulup rūşenālīķ
Murād itdük kim ola āşnālīķ
713. Kātuñuzda ç’ola maķşūd ma‘lüm
Umazuz k’itmeyesüz bizi maħrüm
714. Eyitdiler ki ne derdüñ bilelüm
Yirine ķomaĝa cānlar virelüm
- 59a
715. Telaţţuf gösterüp ol nīk-nāma
Re’īs-i ‘Āmirī geldi kelāma
716. Didi dürcüñdeki dürr-i kirāmı
Ki nūr-ı dīdemüñ oldur merāmı
717. Güzīde gevher-i deryā-yı ‘işmet
K’aña olmaz cihān mülkinde kıymet
718. Binümde gevherüm var bī-behāne
Ki mişli gelmemişdür bu cihāna
719. Belāĝatde nazīrin göremez ādem
Feşāĥatde urur Şehbāndan dem

720. Dilerüm ey ser-i dünyāya efser
O gevher gevherümle ola hem-ser
721. Bu gün Kaysum bigi bir hūb u ra‘ nā
Cihān içinde var dirlerse hāṣā
722. Cemāl içre vāḥid-i ‘ aşrdur ol
Hünerlerde ferīd-i dehrdür ol
723. Eger gönlün ola mihri ile germ
Baña andan gelmeye katuñda şerm
724. Ḥazīnem var bī-ḥad cevherīyüm
Gönülden cevherüne müşterīyüm
725. Görem çün mihr ile senden rızā’ı
Ḥarīdārum iki virem behā’ı
726. Eger bu ḥidmete maḳbūl olam ben
Size etbā‘ m ile kul olam ben
727. Bu sözi çünkim itdi mīzbān gūş
Derūnı nār-ı ğayretten idüp cūş
728. Derildi mār bigi ol ğazabdan
Dimāğına şerer irdi lehebden
729. Velīkin nerm ile idüp ḥiṭābı
Muḥālif virdi ol kaṭ‘ī cevābı
730. Didi kim mihmānumsun ‘ azīzüm
Velīkin yok virecek saña kızum

731. Sözüñüñ bûyı ger müşg-i Hıfâdur
Yanar oda velî girmek haţâdur
732. Ki oğlum didigüñ ey hûb-eyyâm
Degildür ferruḥ ol çün oldu ḥod-kâm
733. Olup bî-‘ aḳl mest-i lâubâlî
Mizâcınıñ gidüpdür i‘ tidâli
734. Çü yok dîvâneliğında gümânum
Binüm dîvâne olmaz hem-‘ inânum
735. İdüpdür ol hevâ içinde ḥod-kâm
Ḳabilemle bini ‘ âlemde bed-nâm
736. Eger ben anı şimdi idinem ḥ’îş
Melâmet ide bini her bed-endîş
737. İdüp meftûn özini mekr ü rîve
Kim ola kim vire hûrî’i dîve
738. Şu‘ â‘ ı zeyn iderken efserümi
Niçün toprağa atam cevherümi
739. Bunı yâd itme daḥı kıl ferâmüş
Söz oldu ḥatm didi oldu ḥâmüş
740. Çün işitdi bu sözi ‘ Âmirîler
Ḥacâletden eritdiler cigerler
- 60a
741. Olup semm-i ğam ile cümle sümûm
Girü döndi bular maḥzûn u maḥrûm
742. Çü bulmadılar ol yüzden ‘ ilâcın
İdüp pend edviyesinden ma‘ âcîn

743. Didiler ey ğam-ı ‘ aşk ile beste
Belâ vü seng-i hüzn ile şikeste
744. Şu meh k’andandurur gönlün ħarâbı
Degil âhir sipihrün âftâbı
745. Ḵo anı kim saña bir dil-rübâ ’ı
Bulalum k’ide derdüne devâ ’ı
746. Leb-i şîrîne olup çâre-sâzuñ
Ola cân u gönüldeñ dil-nevâzuñ
747. Ki bunda dañı var sîmîn-bedenler
Semen-ruhsârlar gönçe-dehenler
748. Melâhat gülşeninün gülleridür
Letâfet bâğının bülbülleridür
749. Ḵamusı hûb-ı ‘ âlem hûb-ı dil-keş
Ururlar şîve ’iyle cânâ âteş
750. ‘ Abeş sevdâda düşme ıztırâba
Elünle kendüni virme ħarâba
751. Degildür Leylî cismünde revânuñ
K’anuñçün urasun terkin cihânuñ
752. Şu kim itmez şerâb-ı ‘ aşkuñı nûş
Bu hoşdur k’idesün anı ferâmûş
753. Nesâyiñ k’itdiler ol dil-figâra
Diyeydün k’urdu bunlar ħâr-ı nâra

60b

Libās-ı Nevmidī Pūşiden-i Mecnūn Ez-Vaşl-ı Leylā

754. Çü bildi ol ğam-ı ‘aşķ ile bī-fer
Ki ümmīdi dıraķtı virmedi ber

755. İdüp derd ile āh-ı āteşin-dūd
Cigerler deldi urdı cānlara od

756. Vişāl-i yāre çün olmadı çāre
El urdı itdi bağrın pāre pāre

757. Cihān u cānını viren hebāya
Ola mı rāzī egninde ķabāya

758. Olup şūrīde koydı başına hāk
İñiledü ’ile itdi zehreler çāk

759. Sipāh-ı ğamla idüp dār u ğiri
Dem-i sevdā ile urdı nefīri

760. Olup dīvāne sürdi toprağā ten
Girībānına dek çāk itdi dāmen

761. Giyüp iħrām-ı ‘aşķı ser-güşāde
Belāda sa’y idüp yildi piyāde

762. Firāk-ı yār itdi zehresin çāk
Eyüden yavuzı itmedi idrāk

763. Dir idi āh Leylī vāh Leylī
İderdi nāle ile vāy Leylī

764. Derūnında ki itdi cūş sevdā
Ṭolanup gāh kūh u gāh şaħrā

61a

765. Didi yā Rab nedür bu derde dermān
Ki gözinden aķar bağrındağı ķan
766. Olupdur ‘aķl u dil benden remīde
Sürūrum ıablın itdi ğam derīde
767. Ne ķanğıdur bilürüm rāh-ı hāne
Ne rāhum varıbilür kūy-ı cāna
768. Helāk itdi bini dest-i ğam-ı yār
Toķındı seng şındı şīşe-i ‘ār
769. Harāb ol resme degil ‘aķl cā’ı
Ki ābād olmağa ıtutam recā’ı
770. Gehī mey-hāne-i ‘aşķ içre mestüm
Gehī deyr-i sevdāda büt-perestüm
771. Olup şūrīde-i mest ü dil-figār
Belā zencirine oldum giriftār
772. Yaturum hırmen-i ğamda fütāde
Vücūdum kāhı gör varur mı bāde
773. Seķāb-ı ğamdan irüp āteşin berķ
Niķün cismüm dırahtın eylemez ħarķ
774. Ki ķurtıla dil ü cānum miķenden
Belādan ben bu ‘ālem ħalkı benden
775. Olupdur aķrabāya ‘ādetüm ħ’ār
İder yārān adumdan binüm ‘ār

776. Ki oldum ‘aşk idelden göñlüme rīv
Dil-i halk içre hayl-ḥānede dīv

777. Kimesne görmemiş ola selefdē
Binüm bigi muḥālif nā-ḥalefdē

778. Baña ḥūn-rizlıkda iḥtişāsı
Olanuñ yokdurur şer‘ ā kışāsı

61b

779. Gelüñ ey hem-nefesler kim şudā‘ ī
Virürüm size idelüm vedā‘ ı

780. Ki ben şehir-i fenāya dutmışum rāh
Size virsün beḳā mülkini Allāh

781. Bu göñlüm şisesi seng-i belādan
Şınup oldum belāya mübtelādan

782. Tağıldı çünkü rīze rīze varı
Ayaḡuñuza zaḥm urmaya bārī

783. Dil ü cān olmadı binümle dem-sāz
Vücūdumdan anuñçün gelmişüm vāz

784. Eyā anlar ki bilmez sūz u āhūm
Öñümde bārī tütmañ baḡlu rāhum

785. Niçe bir baña idersüz cefāyı
Koñ āḡir ḡāline bu mübtelāyı

786. Ki ben hīç olmuşum benden gelüñ vāz
Ola mı ādemī hīç ile dem-sāz

787. Ayaḡdan düşmişüm bi-‘ aḡl u tedbīr
Elüm al ey perī-ruḡsār-ı dil-ḡīr

788. Ben ü sen olmuşuzdur âdemî-zâd
Nihâl-i huşk ben sen serv-i şimşâd
789. Ğamuñ telhinde itdüm cānumı terk
Ĥayātumdan baña şîrîñ gelür merg
790. Bini dîvâne kıldı emr-i taqđîr
Şalar zülfüñ sinüñ boynuma zencîr
791. Çü cān boynına bendin daqđdı zülfüñ
Göñül ne yapıdı ise yıqđdı zülfüñ
- 62a
792. Ye elüm al götürgil pāy-ı ğamdan
Ye elüñ vir ki cānum virem ben
793. Ki bî-kār olmazam ben şikeste
Ĥaṭâdurur oturmak dest-beste
794. Tenüm mülkinde göñlüm yavı kıldum
Aradum bu cihānı sende buldum
795. Niçe kim da‘ vet itdüm gelmedi ol
Bini hiç i‘ tibāra almadı ol
796. Hevāñ içre çeker derd ile qahruñ
Ĝarîbüñdür niçün yok aña mihrüñ
797. Göñül raḥmuña sinüñ olmadı tuş
Dilüñden oldu mı erḥam ferāmüş
798. Dilüm var lîkin andan ḥaşılum yok
Baña ol yegdürür k’eydem dilüm yok

799. Dilüm zālimdürür yārüm cefā-kār
Bu dilden bī-dilüm ol yārden zār

800. Elā ey cān ilinüñ dil-sitānı
Berü gel ideyin teslīm cānı

801. Ne sehv oldı ‘ aceb bu bülbulünden
Ki anı ayru düşürdüñ gülünden

802. Egerçi dilde mihrüñdür günāhum
Girü oldur tapuña ‘ özr-ḥāhum

803. Çevürme bu günehten ötrü gerden
K’alurum bu günāhı boynuma ben

804. Gözüñ siḥri uralı cāna āteş
Dökerüm āb-ı çeşmi ey perīveş

62b

805. Ne bu şuyile ol oddan olur kem
Ne ol od ile şudan eksilür nem

806. ‘ Aceb bini neden ḥalk itdi Dāder
Ki māhīyüm şuda odda semender

807. Zülāl-i mihrüñ iledür siriştüm
Belā’-ı hecrüñ oldı ser-nebeştüm

808. Bu vech ile kılrken āh u zārī
Bu şı‘ri didi vü gitdi qarārı

Şi‘r-i Mecnūn

Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün Mefā‘īlün

809. Ğam-ı zülf-i dil-ārāya giriftār olmasun kimse
Perişān-ḥāl olup gönlüm bigi zār olmasun kimse

810. Ne acı derd imiş firķat daḥı binüm bigi yā Rab
Ḥabībinden cüdā düşmekde nā-çār olmasun kimse
811. Yaturken vādī-i ğamda dilegüm budurur Ḥaḳdan
Ki mihr-i yār ile firķatde bīmār olmasun kimse
812. Ğam-ı hecri 'iyle çıķdı gözinden 'ālemüñ ammā
Binüm bigi özinden böyle bızār olmasun kimse
813. Ḳadīmī gibi yā Rab dil-ārāmından ayrulup
Ğam u derd ü belālarda giriftār olmasun kimse

Meşnevī

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ulün

814. Bunı didi vü urdı topraġa baş
Görenler raḥm idüp aķıtdılar yaş
815. Girü biñ mekr ile ol ten-güdāzı
İve iltüp olurlar çāre-sāzı

63a

Reften-i Mecnūn Be-Ka' betu'l-lāh Bā-Pedereş

816. Maḥabbet zevķ-i cāndur cāvidānī
Degil bāzīçe-i şevķ-i cevānī
817. Güneşdür maḥv olmaz zerre andan
Deñizdür maḥv olmaz kaṭre andan
818. Zevāl yok ebeddür 'ālem-i 'aşķ
Ḥayāl-i ser-serī olmaz ğam-ı 'aşķ
819. Ser-i Mecnūna urup 'aşķ efser
Hevā iķlīmini kıldı musaḥḥar

820. Ölince ‘aşkdan döndürmedi rû
Pes oldu gül bigi ‘aşk ile hoş-bû
821. Livā’-ı mihr ile çün ol cihân-gîr
Meh-i leylî gibi oldu âsmân-gîr
822. Olup şūrîdelikda nâm-dâr ol
Belâ şehrine oldu şehryâr ol
823. Çün anuñ derdine olmadı dermân
Atası kaldı mest ü zâr u hayrân
824. Giceler yaş akıdup çeşm-i terden
Niyâz iderdi derd ile cigerden
825. Olup ol derdmendüñ çâre-sâzı
Bile etbâ’ı iderdi niyâzı
826. Bu ‘unvân ile gezüp ihtirākî
Didi ol kavm aña ittifākî
827. Dilerseñ kim gide bu ıztırābuñ
Murāduñ üzre ola fetḥ-i bābuñ
828. Bula şıḥḥat marāzdan ya’ nî bīmār
Yüri hoş niyyet ile Ka’ beye var
829. Ki miḥrābı zemîn ü âsmānuñ
Ümîdi kıblesi cümle cihānuñ
830. Bu gün oldur ki beytu’l-lāhdur ol
Cemî’-i ḥalka ḥâcetgāhdur ol

831. Pes āsān olmağa bu kār-ı müşkil
Çün irdi mevsīm-i hac düzdi maḥmil
832. İdüp biñ dürlü cehd āşüftesin ol
Koyup mehdine tutdı Ka‘ beye yol
833. Gönülden terk idüp fi‘l-i güzāfı
Çün irdi Ka‘ beye itdi tavāfı
834. Dil-i bīmārına bulmağa dermān
Taşadduḡ kıldı sīm ü zer ferāvān
835. Elini luṭf ile tutup ḥarīfūñ
Götürdi ḡatına beyt-i şerīfūñ
836. Didi oḡlum degil bu cāy-ı bāzī
Bunı Ḥaḡ kıldı ḡalkuñ çāre-sāzı
837. El urup ḡalḡa-ı bāb-ı Kerīme
Derūnuñdan niyāz eyle Raḡīme
838. Eyit ey ḡıfz iden ‘āmmı vü ḡāşı
Baña tevḡīḡūñ ile vir ḡalāşı
839. Bu ‘aşḡı benden al ‘aḡlum girü vir
Yaḡamı ‘aşḡ elinden ḡurtarıvir
840. Rehā eyle dili bend-i hevādan
Bini āzād eyle bu belādan
- 64a
841. Ḥalāş-ı ‘aşḡı çün ḡuş itdi Mecnūn
Tebessüm eyleyüp cūş itdi Mecnūn
842. Yirinden sıçradı çün ḡalḡaya māh
Yapışdı ḡalḡaya ol ‘aḡlı ḡüm-rāh

843. Çün oldı ھاھا bigi ھاھا-ı der
Gözi yaşından itdi ھاھا'ı ter
844. Elinde ھاھا dilden didi yâ Rab
Bini kim ھاھا kıldı tâb ile teb
845. Virürüm ھاھا-ı 'aşk içre cânı
Baña olmasun ansuz zindegânî
846. Ki 'aşk-ı yârden bulmak rehâ'ı
Degildür bu ھاık-ı âšnâ'ı
847. Hevâ perverdesidür çün siriştüm
Hevâdan ğayri kıılma ser-nebeştüm
848. Kemâl-i kudretün ھاıkı İlâhî
Celâl-i 'izzetün ھاıkı İlâhî
849. Çün itdüñ bini mest-i lâubâlî
'Ağa kııl 'aşk-ı dil-berden kemâli
850. Gözüme kuhl-ı sevdâyile vir nûr
Dili kııl âteş-i 'aşk ile maħrûr
851. Baña dirler ki ol 'aql ile dem-sâz
Ki ya'nî 'aşk-ı Leyliden gelem vâz
852. İlâhî her nefes idüp 'ağâyı
Ziyâde eyle gönlümde hevâyı
853. Ğam-ı 'aşk oldı çünki dil-fürûzum
Ğaminsuz olmasun hiç âb u rûzum

64b

854. Bini kırbān idüp ‘aşkında ey Hāk
Anuñ ‘ömrine kııl ‘ömrümi mülhāk
855. Cemāline fidā olsun revānum
Helāl olsun eger dökerse kıanum
856. Atası çün nidāsın eyledi gūş
Işırdı barmağın vü oldı bī-hūş
857. Yākīn bildi ki dönmişdür mizācı
Kābūl itmez dili derdi ‘ilācı
858. Girü geldi ivine göñli yavuz
Dilinde derdinüñ olmış biri yüz
859. Murādı hānesi ğamdan bozılmış
Ümīdi ipi elinden üzilmiş
860. Hikāyet eyledi kıavmine rāzın
Didi oğlınuñ anlara niyāzın
861. Ki bu cām-ı hevā-yı yār ile mest
Çün urdı hālķasına Ka‘benüñ dest
862. Revān oldı sirişki kıldı cūşī
Derūnı şevķ ile kıldı hūrūşī
863. Didüm görüp du‘āya ihtişāşın
Diler bu Leylā ‘aşkından hālāşın
864. Yakın vardum ki tā keşf ola rāzı
Kulağā irdi sırr ile niyāzı

865. Ki dilden yüz dutup bu miḥnet-āyīn
Aña ider du‘ā kendüye nefrīn

Yāften-i Ḳabīle-i Mecnūn Vey-Rā Der-Mağārā

65a

866. Bu ḥāl oldı çü ‘ālem ḥalkına fāş
Okıdı defteri her yār ü evbāş
867. Düşüp efvāha derdi mā-cerāsı
Cihānı tutdı ‘aşkınuñ şadāsı
868. Eyü yatlu çü bildiler temāmı
Eyü vü yatlu didiler kelāmı
869. Bu iki şahş ḥıṣ-ı dil-rübādan
Didiler şahneye bu mā-cerādan
870. Fulān yirden ki bir mecnūn-i bed-nām
Sizi vü bizi kıldı ḥalka bed-nām
871. Virüp nāmūs u ‘ārı cümle bāde
Gelür her rüz bunda ser-güşāde
872. Gehī derd ile ider āh-ı dil-gīr
Gehī şevḳ ile ḥoş şīrīn ğazel dir
873. O söyler ḥalk kılurlar anı yād
İder sizi vü bizi şī‘rde yād
874. Dem-i āhı urur Leylīye dāğı
Helāk iden bu demdür ol çerāğı
875. Ger aña virmez iseñ gūş-mālī
Helāk ider bizi ğayret vebālī

876. Çün olur şahneye ma' lüm bu hāl
Ki uğrı çābük idi şahne kıttāl

877. Çeküp şemşirini itdi ' itābı
Didi şemşir ile virem cevābı

878. Birisi ' Āmirīlerden bu hālī
Re'īs-i ' Āmiriye didi hālī

65b

879. Ki ol kıttāl merd mīr-i hūn-rīz
Olupdurur gāzabdan āteşi tīz

880. Budur kōrkum ki Mecnūnı habersüz
Urup tīg ile nā-geh kıoya sersüz

881. Atası vākıf olup bu haberden
Oğul mihriyle āh itdi cigerden

882. Buyurdi kendünün etbā' ına ol
Dutalar bulmağıçün oğlına yol

883. Ki ol āşüfte' i ya' nī kenāre
Getürüp eyleyeler derde çāre

884. Yürüyüp istediler deşt ü tağı
Tolanup aradılar şol u sağı

885. İzini her tarafından izlediler
Bulınmadı niçe kim gözlediler

886. Çü Mecnūnūn bulunmadı nişānı
Derilüp ehli kıldılar figānı

887. Meger ol genc künc-i gār içinde
Yaturdı hālka olup mār içinde

888. Girüp bir gūşeye hayrān u medhūş
Cihān u cānı itmişdi ferāmūş
889. Yaturdı bī-ḥaber şām u seḥerden
Görür bir şahş anı reh-güzerden
890. Ki gözinden akıdup kanlu āb ol
Ḥarābe içre yatmışdı ḥarāb ol
891. Ğamıyla sāyesiydi aña maḥrem
Yoğ idi nālesinden özge hem-dem
- 66a
892. Niçe kim luṭf ile itdi ḥiṭābı
Baḳup yüzine virmedi cevābı
893. Özini dermedi bī-hūşlıḳdan
Dilin depretmedi ḥāmūşlıḳdan
894. Çü gördi kim yatur bī-nuṭḳ u bā-ğam
Dilinde ḳalmamış pervā-yı ‘ālem
895. Te’essüf eyleyüp itdi güzere ol
Ḳabīle ehline virdi ḥaber ol
896. Fulān yirde ki vardur bir ḥarābe
Yatur ser-mest olmuş ğark āba
897. Derūnından dem urur nār gibi
Derilmiş ḍarb yemiş mār gibi
898. Olup dīvāne vü şūrīde rencūr
Nitekim dīv düşmiş ḥalḳdan dūr

899. Yimekden zaḥm-ı niş-i cān-sitānı
Hemān ḳalmıṣ derisi üstüḥ'ānı

900. Ata miskīn çün bildi nişānın
Aḳıtdı gözleri eşk-i revānın

901. Ḳodı ḥ'īş ile ḥayl ü ḥānesini
Yügürdi isteyü dīvānesini

902. Gezer arardı her irdügi ğārı
Baḳardı çevre gözlerdi kenārı

903. Görür bir yirde döküp gözleri yaş
Yatur nālān urmıṣ topraġa baş

904. Gehī feryād ile virür şadāyı
Gehī şî' r ile ḥoş ider serāyı

66b

905. Ḳılup mecrūḥ tîġ-ı ' aşḳ cānı
Dökerdi gözden āḥ itdükçe ḳanı

906. Bilimez ādemīlerden eşer ol
Nice ādem cihāndan bī-ḥaber ol

907. Bu ḥāletde iderken āḥ u nāle
Ḳılurken sūz u zār ile ' alāle

908. Diyüp bu şî' ri od urur cihāna
İrişdi dūd-ı āḥı āsmāna

Şî' r-i Mecnūn

Mef' ūlū Fā' ilātü Mefā' ilü Fā' ilün

909. Hecriyle lāleveş cigerüm ḳan ider dirîġ
Micmer bigi bu göñlümi sūzān ider dirîġ

910. Tîğ-ı miḥenle bağrumı idüp delik delik
Ney bigi rûz u şeb bini nālân ider dirîğ
911. Mihr-i ruḥında ‘aqlumı çün dermek isteyem
İrüp hevâ-yı zülfi perîşân ider dirîğ
912. Cânın yoluma virmez imiş diyü ol ḥabîb
Ḥışm ile ben ğarîbine bühtân ider dirîğ
913. Yâ Rab ne derddür ki zenaḥdânı ḥasreti
Bu derdmende ‘âlemi zindân ider dirîğ

Pend-i Peder-i Mecnûn

Mefâ‘îlün Mefâ‘îlün Fe‘ûlün

914. Bu şî‘ri çünki ol pîr-i ciger-sûz
İşitdi oldı derdinüñ biri yüz
915. İlerü vardı vü virdi selâmı
Nevâziş gösterüp itdi kelâmı
916. Egerçi hûşını almışdı cûşı
Atalık dehşetinden geldi hûşı
917. Çü şaldı sâye ol pîr-i melek-ḥû
Yüz urdı pâyına sâye gibi û
918. Didi ey efseri cân u cihānuñ
Ḳabûl it ‘ömrini sen ben atanuñ
919. Görüp ḥālūmi benden şorma ḥālūm
Ḥavâle eyle taḳrîre zevālūm

67a

910. dirîğ: -----

911. dirîğ:-----

920. Sinüñ gülmekligüñden rû-siyâhum
Velî kıatüñda girü ‘özü-ğ’âhum
921. Baña ta‘n itme olan mâ-cerâdan
Ki ser-rişte çıkupdur dest ü pâdan
922. Ata çün gördi bu hâletde anı
Diline od düşüben yandı cânı
923. Gözinüñ yaşları oldu revâne
Seher murğı gibi kıldı terâne
924. Didi ey bî-dil ü bî-‘aql u bî-rây
Niçeye dek yürürsün böyle rüsvây
925. Eyâ âşüfte yok mıdur kıarârüñ
Ki virdüñ cümle bâde kârbârüñ
926. Kimüñ gözinden irdi saña âfet
Ki geldi böyle ‘aqluña hasâret
927. Kimüñ kıanı dutupdur gerdenüñi
Ki kıomaz dest-i miḥnet dâmenüñi
928. Cihânda gerçi var âşüfteler çok
Velî sencileyin âşüfte-ter yok
929. Taşıduñ hâne-i sevdâyâ raḥtuñ
Yavuz oldu daḥı varduḳça baḥtuñ
930. Uşanmaduñ mı bu sevdâyılıḳdan
Üşenmedüñ mi bu rüsvâyılıḳdan

931. Bizi düşmenlere kılduñ melāmet
Dağı gelmez mi senden bir nedāmet
932. Geç āhir hevā'ıyle hevesden
Tap urgıl zaḥm bize ḥār u ḥasdan
933. Niçe bunca çekersün miḥnet ü derd
Turup yoḫ yire dōgme āhen-i serd
934. Kātı bī-çāre kılmışdur fütürüñ
Tutalum yoḫ ki bu derde şabūruñ
935. Atañum n'ola geh geh yād kılsañ
Gelüp vaşluñla bir dem şād kılsañ
936. Ğam-ı sevdāyı eyleyüp der-āğūş
Bir uğurdan bizi kılduñ ferāmūş
937. Virelden sen ğam ile bāde ḥırmen
Helāk itdi bini ta' nıylā düşmen
938. Sini sevdā bini ğam eyledi ḥāk
İdersün pāre cāme ben ciger çāk
939. Sini dil-sūz idüp bini ciger-sūz
Çerāğı mihrüñ oldı āteş-efrūz
940. Firāķından ki olduñ böyle meftūn
İñen nevmīd olup olma mağbūn
941. Niçe nevmīde olur kām ḥāşıl
Belürür şubḥ çü ola şām zāyil
942. Yüri her nīk-baḥt ile qarīn ol
Ki ire baḥtyāre bulasun yol

943. Recānuñ fi' linedür baht miftāḥ
Murādı feth ider baht ile fettāḥ
944. Çü Hāḡdan ḡātem-i fīrūzedür baht
Ki anuñla sa' ādet gösterür raht
945. Virülür baht her ferruḡ-nihāda
İrişür baht ile her dil murāda
946. Eger şabr ider iseñ ey ciger-sūz
Saña tedric ile devlet duta yüz
947. Olıcaḡ cem' ḡatre cūy olur hem
K'olur ol cūydan deryā-yı a' zām
948. İşi rāy ile it kim merd-i bī-rāy
Murādı rāhı üzre uramaz pāy
949. Çü dilde urdı dilkü rāy-ı 'ālī
Naşīb oldu aña ḡurduñ nevālī
950. Şu kim itmez sini yıllarla ol yād
Neden dil virüp aña bunca feryād
951. Ruḡuñ bī-reng anuñ ḡaddi gül-reng
Sinuñ baḡruñda seng anuñ dili seng
952. Özüñi cem' ḡıl ey nūr-ı dīde
Yeter ḡıl dāmen-i 'aḡlı derīde
953. Bini bu bend-i ḡamdan ḡurtarıvir
Gidelüm ḡāneye eluñ beri vir
954. Ne virür her dem olmaḡ kūh içinde

Ye yanmak âteş-i endûh içinde

68b

955. Şaķın kim şaķne'ı itmişler āgāh
Olursun tu' me-i şemşīr nā-gāh
956. Çeküp kaşduña tīg-ı āhenīn ol
Sinūñ içün komış dirler kemīn ol
957. Gelüp yārān ile vir nefse dādın
‘Adū rağmına sür göñlüñ murādın
958. Sipāh-ı ‘aķluñ ile çāre-sāz ol
Tağıt ğam leşkerini ser-ferāz ol
959. Cevābında anuñ Mecnūn-ı rüsvā
Olup bülbül gibi ser-mest ü şeydā

Cevāb-ı Mecnūn Be-Pedereş

960. Didi ey dil-nevāzı derdmendūñ
Felekden yücedür qadr-i bülendūñ
961. Re'īs-i encümen sultān-ı atlāl
‘Arab yüzi tapuñdan ‘anberīn-ḥāl
962. Baña sensüz gerekmez zindegānī
Ḥudā tutsun vücūduñ cāvidānī
963. İşigūñ ka‘ besinedür sücūdum
Vücūduñdandurur zinde vücūdum
964. Dehānuñ pend yüzinden ki ura dem
Göñül zaḥmınadur her sözi merhem

965. Velîkin çâre ne kim bu siyeh-rûy
Degildür kendü kendüden belâ-cûy

966. Gideli ‘aşk-ı dil-berden qarârum
Elümde qalmamışdur ihtiyârum

69a

967. Baña tedbîr ey deryâ-yı hikmet
İde mi sûd çün bu ola kısmet

968. Bu ‘ağdi çözümez dendân-i râyuñ
Bunı hall idemez ‘irfân-ı râyuñ

969. Eger kudret virilse bu türâba
Olurdu gökde hem-ser âftâba

970. Kara bahtumla gitdi ‘aql râyı
Yumağ ile kim ağarda qarayı

971. Bu sevdâda çü yokdur ihtiyârum
Halâşa hîç ola mı iktidârum

972. Per urup talbınurken murğ-ı bismil
Ne şûretten hayâta bağlaya dil

973. Bini tîğ ile korkutma ki ‘âşık
Görür başını her dem tîğa lâyıq

974. Eger virem yolında baş u cânı
İre zevk ile ‘ömr-i câvidânî

975. Ola mı ‘aşk içre bîm-i şemşîr
Ki ‘âşık cânını virmekde dırşır

976. Ne dil kim âteş-i sevdâya düşdi
Ko yansun kim mübârek câya düşdi

977. Ben ol dem cān u dilden olmuşum s̄ir
Ki irdi baķışından bağrıma t̄ir
978. Ben ol dem dirligümden gelmişüm vāz
Ki dil urdı hevā periyle pervāz
979. Ben ol dem virdüm elden ihtiyārı
Ki gördüm zūlf ü hāl ü hadd-i yāri
- 69b
980. Meger biñ yıl diri olam hümānum
Bini ‘ālemde ķo ki nā-tüvānum
981. Didi çün bu sözi Mecnūn-ı medhūş
Atası ağladı vü oldu hāmūş
982. Tırimadı oturdı deng ü hayrān
Bu düşdi bir yaña ‘uryān u giryān
983. Girü biñ mekr ile idüp fesāne
İve iltür bābāsi dūstāne
984. Tesellīler idüp ol şūr-bahtı
Tutarlar ivde tā cem‘ ola rahtı
985. Bir iki gün ol anda kām u nā-kām
Belā vü miħnet ile tutdı ārām
986. Pes idüp girü şabrı perdesin çāk
İrişdi ķūh-ı Necde cüst ü çālāk
987. Elinde seng ü ayağında āhen
Varup ol tağ üzre tutdı mesken

988. Aķardı yaşıları artardı cūşı
Ġazeller dirdi itdūkçe ħurūşı
989. Üşüp etrāfına dānā vü nā-dān
Anuñ ħāline ķalmışlardı ħayrān
990. Olup şūrīde-dil saĥrā gezerdi
Ġözinden baġrınıñ ķanı sızardı
991. Yürürdi ħasret ile kām u nā-kām
Nice geçdüġini bilmezdi eyyām

Der Āverden-i Mecnūn Ĥod-Rā Be-Şıfat-ı Ġüsfeñd

70a

992. İden ġülzārını rāzuñ temāşā
Bu resme ķıldı sırr-ı ‘ aşķı inşā
993. Ki şehristān-ı ‘ aşķ içinde Mecnūn
Çü oldı Leylī sevdāsına maġbūn
994. Ta‘ aşşub eyleyüp ehl-i ķabīle
Anuñla olmadılar hem-ķavīle
995. Ġelüp dil-dār şevķi cāna ġālib
Diyār-ı yāre kim olaydı rāġıb
996. İderlerdi aña cebr ile ikrāĥ
Sürüp virmezler idi kūyına rāĥ
997. Düşüp şaĥrāya eġġān ile Mecnūn
Gezerdi vālih ü ħayrān bir ġün
998. Meger kim olmayup hecrine ħursend
Diyār-ı yāre olup ārzūmend

999. Diledi kim varup bildirmeye nām
Görür şahrāda kim çübān u aġnām

1000. Sürüp aġnām tenhā seyr ider ol
Yataġa yār kūyına gider ol

1001. Teraġġum cevheri rüşen yüzinde
Derisi bir koyunuñ omuzında

1002. Yanına vardı vü kıldı tekellüm
Telaṭṭuf birle gösterdi tazallüm

1003. Didi ey göñlümüñ derdine dermān
K'olupdur saña mesken kūy-ı cānān

1004. Dilümdür âteş-i 'aşķuñ sipendi
Baña vir püstīn-i gūsfendi

70b

1005. Çü vardı çār-pā idüp özini
Ġanem şeklinde giydi püstīni

1006. Didi çüpāne kıl derdüme çāre
Bini sür süri' ile kūy-ı yāre

1007. Ola kim tuş ola çeşmüm güzlerden
Dü 'ālem zevķin alam bir nazardan

1008. Murādumdan dile berķ urup envār
Saña müzd ola baña zevķ-i dīdār

1009. İderek hāline çüpān ḡande
Ġaruşdurdı anı ol gūsfende

1010. Çün irdi kūy-ı yāre ol ciger-sūz
Dilinde ‘aşk olup āteş-efrūz
1011. Revān oldu gözinden çeşme-i āb
Hevā baħrine düşüp oldu ğarķ-ı āb
1012. Düşüp ser-mest ķaldı deng ü hayrān
Özin itürdi şanki oldu bī-cān
1013. Çü çūpān gördi aña irdi ħālet
Tağıldı ‘aķlı gitdi şabr u tākāt
1014. Virüp elden dige-gūn oldu ħālī
Yürimeklige ķalmadı mecālī
1015. Urup raħm ile ol bīmārī pūşte
Götürdi andan anı irdi deşte
1016. Ķodı bī-hūş ol şaħrāda anı
Velī bu ħālet ile yandı cānı
1017. Dilinde nār-ı ‘aşk olmışdı sūzān
Birez kendüye geldi ol perīşān
1018. Yüregi odına çeşim seħābı
Hevādan cūy bigi dökdi ābı
1019. Ki ol āb eyledi odını tesķīn
Yürürdi derd ile bī-çāre ğamģin
1020. Belā zenbūrı çün başına üşdi
Olup şūrīde-dil şaħrāya düşdi
1021. Giderken çeşm pūr-āb u tehī-dest
İrer bir ķavme ol şaħrāda ser-mest

1022. arışdı bunlara ol merd-i ser-bāz
Aradan biri olup nūkte-perdāz

1023. Didi ey ‘aşk ile ayrān u şeydā
Yürürsün ser-būrehne zār u tenhā

1024. Yüzüñdür bāğ-ı hūsn içre yaraşık
Degildür giydigüñ on saña lāyık

1025. abā cismūñe çün virmez gezendī
Gider bu pūstīn-i gūsfendi

1026. Nice cāme dilerseñ saña anı
Digil baña k’irürem rāygāñī

1027. Didi her cāme olmaz lāyık-ı dūst
Gerekdür cāme-i ‘āşık k’ola pūst

1028. Çü giydüm pūstīn-i gūsfendi
Yavuz göz degmemege dil sipendi

1029. Buḡūr oldı çü cānum micmerinde
Buḡārı zāhir olur cān serinde

1030. Olalı dil ğam-ı ‘aşkuñ esīri
Tenümüñ pūstīn oldı arīri

71b

1031. Çün irdi pūst içre būy-ı cānān
Gerekmez ğayri ’i ey merd-i merdān

1032. Nesīm-i dil-rübādan irdi āşār
Dil oldı pūstīn içre aberdār

1033. Hevāya kim dili şalmış idi dūst
Çü yokdur mağz bārī koñ ola pūst

1034. Gönül olmağa vaşl-ı yāre māyil
Gerekdür ‘aşk k’ide ‘aklı zāyil

1035. Ğam-ı yār ile maḥv idüp şıfātı
Kıla şirk-i hevesden pāk zātı

1036. Egerçi ‘akl olmışdur ser-efrāz
Degildür ‘aşk bigi līk ser-bāz

1037. Gidüp andan dahı ol merd-i şeydā
Diyār-ı yāri iderdi temāşā

1038. Görür anda dökerken çeşm seyli
Yazılmış nām-ı Mecnūn ile Leylī

1039. Anı çün maḥv kıldı lāubālī
Kıluben ḥāzır olanlar su’ālī

1040. Didiler ey esīr-i bend-i sevdā
Bu remzüñ sırrını kıl bize peydā

1041. Bu ortalıkda ne olmuş ola sehḥ
Ki itdūñ Leylā adın levḥden maḥḥ

1042. Eyitdi olmadı bu ‘aşka lāyık
Ki iki oḡına ma’ şūḡ u ‘āşık

1043. Çü bizde cism bir oldu revān bir
İkimizden gerek k’ola nişān bir

72a

1044. Didiler çün budur ‘aşk içre ḡānūn
Ne içün gide Leylī ḡala Mecnūn

1045. Eyitdi bāb-ı ‘aşk olalı meftūh
Ben aña cism olurum ol baña rūh

1046. Egerçi rūhdur revnaķ beşerde
Görinen līk cism oldu nazarda

1047. Olupdur çeşm çün rūhuñ hicābı
Bu hoş kim ben olam anuñ niķābı

1048. Göyindürüp dil ü cānı hevādan
Bunı didi vü geçdi ol aradan

1049. Ğazeller dirdi yād idüp ħabībi
‘İlācı içün isterdi ṭabībi

1050. Yaķardı nağmesinden ħalk işrāk
Ğanī ol ğunnenen olurdı ‘uşşāk

1051. Kemāli şöhre-i āfāk oldu
Kelāmı tuĥfe-i ‘uşşāk oldu

Meşnevī Be-Münāsib-i Hāl

1052. Gel ey sāzende-i ‘uşşāk-ı ser-bāz
Dil ü cān perdesinden söylegil rāz

1053. Heves periyle depret ‘aşk sāzın
Hevā bezminde pes keşf eyle rāzın

1054. Hevā yüzinde nevrūz-ı ‘Acemden
Ḳarār it rāst dem ur zīr ü bemden

1055. Çün olduñ bāĝ-ı ħüsnüñ bülbüli sen
Hevā çüşından eyle ğulĝulı sen

72b

1056. Açıla bu hevâdan sūsen ü gül
Düşe nār-ı hevāya cān-ı bülbul
1057. İrüp gülzāra ol oddan nevāle
K̄ara bağrına ura dāğ lāle
1058. Sözüñ luṭfindan ala zühre āyīn
Eline ala nergis cām-ı zerrīn
1059. K̄ala ḥayretde sūsen bağlayup dem
Dilin uzatmış iken ola ebkem
1060. O ḥayretten idüp gülşende hūṣī
Egüp boynın benefşe tuta gūṣı
1061. Göñül levḥindeki naḳş u nigārı
K̄alem resminden idüp ḥurde-kārī
1062. Şınāyi[‘] gösterüp taḥrīr eyle
Ma[‘] ānī levḥine taṣvīr eyle
1063. Bırak ebrūlarından ‘āleme tāk
K’ola şūrīde andan cān-ı ‘uşşāk
1064. Dem-i Mūsīden irüp sırr-ı ‘İsā
İde dil-mürdesin cān ile iḥyā
1065. Didüñ çün kendüñe maḥlaş K̄adīmī
Söze gel yād idüp nām-ı k̄adīmī
1066. Cihān içre şeh-i leyli-i dil-gīr
Ġam-ı Mecnūn ile n’etdi ḥaber vir

Meyl Kerden-i Leylā Be-Mecnūn

- 73a
1067. Şeh-i şekker-lebān u şem^ç -i āfāk
Büt-i ġāret-ger-i ĩmān-ı ^çuşşāk
1068. Meh-i fihrist-i ħüsn-i heft-kışver
Gül-i rūşen-nümā vü mihr-i enver
1069. Çerāġ-ı meclis-i ervāĥ-ı pīrūz
Fūrūġ-ı nūr-ı mihr-i ^çālem-efrūz
1070. Perī-ruĥsār-ı ħurşīd-i ħümā-tāb
Şeker-ġüftār māh-ı çerĥ-i sīm-āb
1071. Ruĥı ser-māye-i ħurşīd-i raĥşān
Lebi pīrāye-i la^ç l-i Bedaĥşān
1072. Güzeller defterinüñ ser-nebeşti
Güzellik bāġınüñ verd-i bihişti
1073. Melāĥat gülşeninüñ tāze servi
Letāfet sebzezārınüñ tezervi
1074. Emīr-i şehr-i ħüsn şun^ç -ı Mevlā
Nīgār-ı dil-rübāy ya^ç nī Leylā
1075. Müselsel zülfi k'olmışdı girih-ġīr
Dil ü cān boynına tākımışdı zencīr
1076. Yüzi ġün bigi virdi ^çāleme tāb
Sipihri itdi ol tāb ile sīm-āb
1077. Yüceldi ģaddi buldı i^çtidāli
Meh ü ħurşīde tã^ç n itdi cemāli

1078. Yire sihr ile indirmişdi mähı
Süvār olmağa çeşmi kârgāhı

1079. İdüp āhū-yı çeşmin nāfe-dār ol
Kılurdu āhū-yı Ç̄ini şikār ol

1080. Gözi mekri 'ile olmışdı dil-keş
Ururdu ğamzesinden cāna āteş

73b

1081. Kemend-i zülfi 'ile itse naḥc̄ir
Daḳardı ş̄ir-i ner boynına zenc̄ir

1082. Gözinden şayd bulmazdı rehāyı
İderdi süst sihri ejdehāyı

1083. Cemāli gülşen-i Firdevs bāğı
Ruḥı gülzār-ı ḥüsnüñ şeb-çerāğı

1084. Lebi şehdi 'ile gül çihresinden
Olup perverde ḥüsni behresinden

1085. Gül ile şehdinüñ perverdesine
Yakardı şevḳ ile ervāḥ s̄ine

1086. Gözinüñ 'işvesinden ol perīves
Şalardı 'ālem-i ervāḥa āteş

1087. Bu ḥüsn ü bu melāḥat birle Leylī
Dil ü cāndan idüp Mecnūna meyli

1088. Kılupdı perdelerde rāh-beste
Olupdı perde bigi dil-şikeste

1089. İdüp dilden anuñ mihrine taḥs̄in
Kılurdu kendünüñ baḥtına nefr̄in

1090. Çıķup ıam üzre ol serv-i gül-end m
Se erden t  olınca z lmet-i   m

1091. Der nından idüp derd ile  h ol
Baķup e r fına gözlerdi r h ol

1092. Ki ķandan göre Mecn nu  cem lin
Ye nice  ora andan va f-ı h lin

1093. Diyüp derd ile g  lin   niy zın
A a ne vech ile ke f ide r zın

74a

1094. Raķ b   fitnesi 'ile zararlan
 derdi giceler  hı cigerden

1095. Meger  em  idi ol  em  -i  eb-efr z
K'olurdu girye v  s z içre t  r z

1096. Dili derdine bulmayup ' il cı
Gülerdi ıatlu v  a lardı acı

1097. Dilinde bulmaz idi r  en lıķ
Yaķardı  asret odına c d lıķ

1098. Dir idi s yesine r zını ol
 omazdı s ye bigi uy uya yol

1099.  amu  k ncinde olmuş idi m rt z
Dili itmiş idi '  lemden i' r z

1100. ıura ıydı d n   gün  b u  te 
Diyeyd   kim periydi ol perives 

1100. periydi: perimiydi

1101. Çü perde olmuş idi perde-dârı
Dilinüñ perdeyidi ğam-güsârı
1102. Kõmıřdı ğuşı üzre ħalka-ı zer
Olupdı perde bigi baş ber-der
1103. Hevâ-yı yârden olmuşdı maĥzûz
Tutardı genc-i ‘aşkı dilde maĥfûz
1104. İre diyü şu‘â‘-ı çeşme-i mâh
Kılupdı çeşme bigi çeşm ber-râh
1105. şabâ yilinden umardı selâmın
şabâ’iyle viribirdi peyâmın
1106. Ne yıl kim Necdden irse revânı
Alup bûy-ı vefâdan armaĝanı
1107. Dilerdi cümle varından gelüp vâz
Bedenden dûsta ideyidi pervâz
1108. Ne ebr andan inüp dökeydi bârân
Virürdi âb-ı luĝı cânına cân
1109. Baķup vîrâne ğõnli küncine ol
Ġazel gencine bulurđı dili yol
1110. Ruĥ-ı Leylî idi ‘ayn-ı melâĥat
Sözi nazmında var idi feřâĥat
1111. Dür-i nâ-süfte idi dür delerdi
Dili râh-i hevâ içre yilerdi

74b

1112. Ėazel syletse aña ŗevķ-i Mecnn
Diyeydün nazm iderdi dürr-i meknn

1113. Bu ŗi' r ile idüp yre htb ol
Olurdi teŗ içre ġarķ-ı b ol

Ŗi' r-i Leyl

Mef' l F' ilt Mef' l F' ilün

1114. Ŗol kim bel v derd ile yrinden ayrulur
Bir tendrr ki zecr ile varından ayrulur

1115. Gnlin hev-ı hsnne viren binm bigi
Sevd-ı zülfün ile ķarrından ayrulur

1116. Gl yanaġunsuz ey per dem-beste ķaldı cn
Bülbül bigi ki tze behrından ayrulur

1117. Raġm eyledi gören bini ķapundan ayru h
Miskn olur kiŗi ki diyrından ayrulur

1118. Grmezse gün ' izrun bmr olur gönül
Mh bigi ki b-ı revnından ayrulur

75a

Meŗnevi

Mef' ln Mef' ln Fe' ln

1119. Varaķ kim ŗi' rden iderdi nebeŗte
Ciger ķanıyla olurdi siriŗte

1120. Virürdi bde an ol semen-ten
Ki t peyġm ire serv-i semenden

1121. An kim bulsa oķurdi temm
Varup Mecnna iltürdi peym

1122. Bedîhî ol dağı bir şi‘r-i ğarrā
Münāsib hāline iderdi inşā

1123. Bu resm ile ol iki yār-i dil-bend
Biri biriyle iderlerdi peyvend

1124. İdüp darb-ı def ile nāle-i çeng
Tutardı ol iki bir yüzden āheng

1125. ‘Adūlar gūş idüp bu dāstānı
Uzatdı ta‘n yüzinden zebānı

1126. Gil urduķça bulara ta‘n-ı düşmen
Sirişk-i çeşm ile yurlar idi ten

1127. Hayāl-i yārden irüp nevāle
Hayāliyle bular döndi hilāle

1128. Bu hālet birle idüp devr-i sālî
Hevā çün girü buldı i‘tidālî

Şıfat-ı Behār-ı ‘Aşk

1129. İrüp faşl-ı behār-ı ‘ālem-efrūz
Yine ‘İsî-dem oldı bād-ı nevrūz

75b

1130. Zemîni kıldı gül yüzi muṭarrā
Riyāz-ı cennet oldı bāğ u şahrā

1131. Gülistān zeyn olup berg ü nevādan
Kılurdı nāle bülbul mā-cerādan

1132. Dökerdi ebr bâğa lü'lü'-i ter
Benefşe hoşkası tolmışdı gevher
1133. Dehân-ı gonçe iderdi tebessüm
Ki ya' nî bülbüle ider tekellüm
1134. Saçardı lāle evrākına şengerf
Ki yaza dāğ-ı dilden ' aşqdan h̄arf
1135. Çemende turesin çözmışdi sünbül
El uzatmışdı ana gonçe-i gül
1136. Dilini nergisün tutmış idi t̄ab
Gice ol t̄ab ile kalmışdı bî-h̄'āb
1137. Gülün açmışdı yüzün bād-ı nevrūz
İderdi bülbülü ' işveyle dil-sūz
1138. Sögüt h̄ancer tutup elde güher-dār
Olurdi yāsemīn üzre güher-bār
1139. Dil-i ' āşık bigi ebr idi ğamnāk
Gözi yaşıyla ebr olmışdı nemnāk
1140. Dönüp tāvūsa bāğ u tağ u şahrā
Şükūfe kılmış idi bāğı mīnā
1141. Benefşe olduğıçün ser-fikende
İderdi şīve' iyle gonçe h̄ande
1142. Gül olmışdı çerāğ-ı çeşm-i gülzār
Hevāsı ' abheri kılmışdı bīmār
1143. Teni nāzikliğinden lāle-i ter
Dem urduqça nesīm-i şubh̄ ditrer

1144. Bisât-ı sebze şalmış sebze-i nev
Urulmuş bâğ içine taht-ı husrev
1145. Şükûfe leşkeri tutmuşdı bâğı
Sipâh-ı fâhte sürmüş idi zâğı
1146. Meger gül itmiş idi meclis-i hâş
Şanavber serv ile k'olmuşdı rakķâş
1147. Derilüp sūsen ü nesrīn ü lāle
O meclisde tutarlardı piyāle
1148. Semen sākī vü lāle cām u gül mest
Humār olup benefşe bağlamış dest
1149. Şakāyık-pūş olmuş idi şahrā
Çiçekler tölmiş idi rūy-ı hađrā
1150. Yüceldüp serv-i zībā pāyesini
Çemen üzre şalardı sāyesini
1151. ‘ Arūsa dönmiş idi rūy-ı gülzār
Ağaçlar aķçalar iderdi īşār
1152. Dil uzatmış gülün üstine sūsen
Şakāyık mest idi cām-ı çemenden
1153. Görüp nesrīnde sīmīn benāgūş
Benefşe zūlfīni şalmışdı ber-dūş
1154. Açardı şīve ’iyle çeşmini gül
Dir idi remz ile rāzını bülbul

1148. benefşe bağlamış: bağlamış benefşe

- 76b
1155. Seḥāb āşüftevār üftān ü ḥizān
Ḥurūş ile olupdı eşk-rizān
1156. Çü bülbül şevk ile āvāze itdi
Niçe eski hevāyı tāze itdi
1157. Fiğān-ı kumrī vü āvāz-ı dūrāc
Metā^ç -ı şabır kılınmış idi tārāc
1158. Nevāya başladı bülbül tarabnāk
Gelüp gül vecde itmiş cāmesin çāk
1159. Hevā-yı gülşen ü āvāz-ı bülbül
Şadā-yı kumrī vü sevdā-yı sünbül
1160. Getürüp ‘ālem-i ervāḥı cūşa
Dil-i ‘uşşākı şalmışdı ḥurūşa
1161. Ruḥ-ı Leylī bigi güller ‘izārı
Serir-i çemenün oldu tāk-dārı
1162. Dil-i Mecnūnveş bülbül fiğāna
Gelüp iderdi nāle ‘āşıkāne
1163. Behāruñ faşlı zeyn idüp cihānı
Zemīni eyledi Firdesv-i şānī
1164. Hevā’iyle yakup Leylī’i āteş
Otağından tūlū^ç itdi kamerveş
1165. Civārında olan dil-berler ile
Perī-peykerler ü ter-lebler ile
1166. Seḥī servi bigi idüp kıyāmı
Tezervivār gösterdi ḥirāmı

1167. Çü cevân urdı ol serv-i dil-ârâ
Unutdı cilve'î tâvûs-ı ra' nâ

1168. Ki şah-n-ı gülşeni idüp temâşâ
Vire sünbüllere zülfin sevdâ

77a

1169. Şükûfe şehrinün cem' ide bâcın
Çemen ikliminün ala harâcın

1170. Şala şakülleri reyhâna tâbı
Döke gül yüzine haddi gül-âbı

1171. İdüp ferş-i çemende nahl-bendî
Temâşâ eyleye serv-i bülendi

1172. Haţâ didüm bu degildi murâdı
Kim ideydi çemende 'ayş u şâdî

1173. Velî kaşdı buyidi kim penâhı
Bulup yanmış cigerden ide âhı

1174. Kıla nâz ile gülşende niyâzı
Diye bülbüllerle remz ile râzı

1175. Şabâ yili irürüp armağanı
Vire kendü ğaribinden nişânı

1176. Hevâdan ala bûy-ı âşnâ'î
Dil-i ğamgîni bula rûşenâ'î

1177. O yirde ulu nahlistân-ı ğarrâ
Var idi cennete olmuşdı hem-tâ

1178. Müşerref itmiş idi ol zemîni
Ki reşk iderdi aña bâğ-ı Çînî

1179. Dırahtistândı yirde çemenler
Açılmış güller ile yâsemenler

1180. Aķar âyîne bigi âb-ı şâfî
Ėamuñ bîmârına olmışdı kâfî

1181. Teferrücgâhdı Ėâyet güzîde
Nazîrin görmemişdi hiç dîde

77b

1182. Şabâ iltürdi Ėeşt idüp cihânı
İrem bâğına andan armağanı

1183. Hırâmân seyr idüp kebk-i derîler
Kenâr-ı cûya irmişdi perîler

1184. Çün ol sîmîn-beden gülzâra girdi
Ruğından gül utandı Ėâra girdi

1185. Benefşe tâba düşdi sünbülinden
Ėayâdan derildi lâle gülinden

1186. Kıyâmından kıyâma geldi servi
Hırâmından Ėırâm itdi tezervî

1187. Çü şaldı Ėülşene âvâz-ı ĖalĖâl
Ruğ-ı gül bigi diller oldu pâ-mâl

1188. Birez seyr itdi ol dil-berler ile
Semen-ruğsâr u sîmîn-berler ile

1189. Nevâ-yı bûlbûli çün Ėuş kıldı
Dili tâb-ı hevâdan cûş kıldı

1190. Bulardan ayrulup ol serv-i bostān
Yüridi kebk-i ner gibi hırāmān
1191. Temāṣā ide rūy-ı gülsitānı
Varup bir yirde oturdı nihānī
1192. Nevā-yı bülbül ile k'oldı dem-sāz
Cigerden virdi bir göyünlü āvāz
1193. Döküp dürler gözinden jāle ile
Hıṭāb itdi ḥayāle nāle ile
1194. Didi ey yār-i ğam-ḥ'ār-ı belā-keş
Hevā-yı ca' d-ı zülfünden müşevveş
1195. Ve ey bencileyin āşüfte vü zār
Belā-yı hecr derdine giriftār
1196. Eyā sulṭān-ı 'uṣṣāk-ı cevānmerd
Ki göñlüñ germ ü āhuñdur dem-i serd
1197. Revādur k'olasun binümle dil-şād
Ki benūn nārven sen serv-i āzād
1198. Ğamuñdan ṭutdı dehri āh u zārum
Firāḳuñdan ṭağıldı kār u bārum
1199. Ṭotalum vardur bizden ferāḡuñ
Dilinde yok mı bārī şevķi bāḡuñ
1200. Hevādāruña idüp nīk-nāmī
Niçün göndermeyesün bir selāmı

1201. Bu bir ħirmenden ire ū' le-i nūr
Naẓar itmekle anı görmeye dūr

1202. Anı kim seyl alup gide ğaltān
İraḳdan ħayf iden itmeye dermān

1203. Eyā binümle her dem dūr benden
Belā-keş sen misün derd ile yā ben

1204. Sinüñ ger kūh cāyuñ ğār kāḥuñ
Baña nisbet velī vardur ferāḥuñ

1205. Ki saña kimsene olmaz ħavāle
İdersün tağ u rāğ içinde nāle

1206. Vuḥūşa gicede dirsün niyāzuñ
Ṭuyūra şerḥ idersün güne rāzuñ

1207. Velī bī-çāreyüm ben dil-şikeste
Ki ḳalmışum ḥişār içinde beste

78b

1208. Ne kimsem var ki diyem aña rāzum
Ne hem-dem var ki 'arż idem niyāzum

1209. Eger āh ide ğamdan bu dil-i teng
İrür her bām u derden başuma seng

1210. Giceler kim ufukdan ū' le-i māh
Belā revzenden idüp ḥāneye rāh

1211. Göñül olup dem-i 'aşḳuñla dem-sāz
Dilüm söyler semāda yıldıza rāz

1212. Hevāñ irüp idelden bini medhūş
Vücūdum varını itdüm ferāmūş

1213. Kaçan kim nâ-geh idem kendümi yâd
Helâk-i cānum ile dil olur şād

1214. Eger baħr olmasa eşk-i revānum
Şererden dehr yaķardı duħānum

1215. Meger ‘arz oldu derdümnden seħāba
Ki gözüm bigi yaş döker türāba

1216. Meger āhumdan irişdi dem-i serd
Ki kılmışdur yüzini nergisin zerd

1217. Meger yandurdı tābum bāğ u rāğı
Ki vardur lālenüñ bağrında dāğı

1218. Meger kim bildi şevķüm mā-cerāsın
Ki gonçe germ olup yırtar yaķasın

1219. Meger sūzumdan irmişdür nevāle
Ki bülbul gibi ney kılar ‘alāle

1220. Cü şaldı mihr ü hecrüñ göñlüme bīm
Helāke itmişümdür cān teslīm

.....¹

79a

1221. İderken āh u nāle ol hevā’ī
Bu ra‘ nā şı‘r ile itdi serā’ī

¹ Aslen 78b-79a arasında eksik varalar söz konusudur. Eser tamir edilirken bu iki sayfa birleştirilmiştir; fakat konu itibarıyla 1221. beyitle başlayan kısmın 1220. beyitle biten bölümün devamı olmadığı anlaşılmaktadır. Şâhidî’nin eserinde, Kadîmî’de 1220-1221. beyitler arasına denk gelen bu kısımda Leylâ kendi kendine bir gazel okur ve ağlar. Onun bu hâlini kizlardan biri görüp Leylâ’nın Annesi’ne anlatır. Bu kısmın ardından “Maṭla‘-i Dâstân ve Āşnâ Şoden-i Nevfel Be-Mecnûn” başlığı ile av için dağda gezinen Nevfel’in, Mecnûn’u görmesi anlatılır.

Şi'r-i Mecnûn

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

1222. Ol perînüñ mey-i 'aşkın ideliden berü nûş
Dilden ârâm gidüp cânda dahı kalmadı hûş
1223. Câme-i şabrumı çâk itdi gözi fitne'ile
Hüsn şehrinde meger gamzesidür hurde-fürüş
1224. Özenür şormağa cânumla lebi sırrını dil
Ne imiş göricek kanum ider şevk ile cûş
1225. Ruḥ-ı âyînesidür sırr-ı Hudâya mazhar
Pertevinden kim olur mihr ü mehüñ gözler pûş
1226. Bu ğarîbüñ kamu varını çü alduñ bârî
Bir nazâr kıлмаğ ile eyle şehâ gönline hoş
- Yâften-i Nevfel Mecnûn-Râ Der-Kûh**
Mefâ' ilün Mefâ' ilün Fe' ülün
1227. Bu şi'ri nâle ile ol belâ-keş
Diyüp urdı şehüñ gönline âteş
1228. Kalup hayretde görüp hâlin anuñ
Havâşşından şorar ahvâlîn anuñ
1229. Didiler kim olup âşüfte hâli
Mey-i 'aşk ile olmuş lâubâlî
1230. Ki olup bir perî rîvine meftûn
Virüp varını kalmış şöyle mecnûn

1225. pûş: Yazmada bu kelimenin baştaki dişinin noktaları yok.

1231. Tutar cânında derdin yādgār ol
 Komaz fikrinden özge gönline yol

79b

1232. Bu şüretde olur her dem şümārı
 Bu sîrettedürür her gice kârı

1233. Bunun ‘aşk içre gūş idüp kemālin
 Misāfirler gelür görmege hālın

1234. Getürürler şerāb ile ta‘āmı
 Nevāzişle şunarlar aña cāmı

1235. Meger kim yād ola nām-ı dil-ārām
 K’ala ol şevk ile eline bir cām

1236. Yimez içmez yürür hayrān u şeydā
 Karārı yok tolanur kūh u şahrā

1237. Egerçi hālî olmışdur dige-gūn
 Velikin sözleri var dürr-i meknūn

1238. Yürür ser-mest ü deng ü lâubālî
 Gazelde gösterür sihr-i helālî

1239. Çü ma‘lūm oldu şāha hāl-i Mecnūn
 Şadā-yı ‘aşqdan olup dige-gūn

1240. Diledi k’işide andan maqālî
 İlerü vardı vü itdi su’ālî

Su’āl ve Cevāb-ı Nevfel Bâ-Mecnūn

1241. Didi kimsün eyā derd ile dem-sāz
 Eyitdi ‘aşıkum dil-sūz u ser-bāz

80a

1242. Didi ‘aşkuñ ne hāletdür nişanı
Eytidi miḥnet ile zindegānī
1243. Didi miḥnetden irür cāna āşūb
Eytidi oldurur ‘uşşāka maṭlūb
1244. Didi ‘aşka maraž dir ehl-i ḥikmet
Eytidi cāna oldur ‘ayn-ı şıḥḥat
1245. Didi şıḥḥat ider mi cāna iḥrāk
Eytidi āteş ile olur eşvāk
1246. Didi āteş çün ire cism olur ḥāk
Eytidi cān irür cānāna bī-bāk
1247. Didi cānān iline var mı reh-ber
Eytidi irdi ol kim oynadı ser
1248. Didi ol mülkde ne oldı erzān
Eytidi ḥiçe virilür dil ü cān
1249. Didi ‘āşık neyedür anda māyıl
Eytidi derd almağa virür dil
1250. Didi dil-berler anda ne kılurlar
Eytidi cān yirine ğam virürler
1251. Didi ğamdan ne olur cāna ḥāşıl
Eytidi olur andan derde vāşıl
1252. Didi būyı o derdüñ cān-sitāndur
Eytidi belki ol bū ‘ayn-ı cāndur
1253. Didi ‘āşıklarūñ nedür murādı
Eytidi cāna cānān ittiḥādı

1254. Didi ‘āşık ne vaqt açar bu bâbı
Eyitdi gidicek cismüñ hicâbı

1255. Didi saña bu yolda var mı hem-râh
Eyitdi eşk-i çeşm ü nâle vü âh

1256. Didi mihri virür mi rûşenâlık
Eyitdi var ğamıyla âşnâlık

80b

1257. Didi nûrından irişmez mi vâye
Eyitdi irür nitekim gökden aya

1258. Didi virür mi ħ̣‘âb içre dahı tâb
Eyitdi bini unutmışdurur ħ̣‘âb

1259. Didi terk it çü düşmedi muvâfık
Eyitdi bu degildür ‘aşka lâyıq

1260. Didi şabr ile ħall olurdı müşkil
Eyitdi şabr itmege xanı dil

1261. Didi sen niçeye dek derd ile ğam
Eyitdi aña dek kim cism ola kem

1262. Didi olmaya mı vaşlına çäre
Eyitdi hecr gelmişdür kinâra

1263. Didi ger gösterürsen vaşlına râh
Eyitdi anuñ ecrin vire Allâh

1264. Çü her sözine şâh aldı cevâbı
Ĥavâşşına dönüp itdi ħitâbı

1265. Ki ‘ākıldür bu ‘ākilden ne mecnûn
Revā mıdur ki kıyam bunı mağbûn

1266. Bu gün şaydum budur aldum şikârı
Bu şayd ile kılurum sâz-kârî

1267. Ola kim derdinûn olam tabîbi
Murâdına irürem bu ğarîbi

1268. Nevâziş kıлмаğa ol derdmendi
Yekindi luţf ile atından indi

1269. Elini eline alup oturdı
Döşendi sürfe ni‘ metler getürdi

81a

1270. Öñine loğma kıyup kıldı ikrâm
Temelluqlar kılup gösterdi in‘âm

1271. Tekellûf birle şundurdı ta‘âma
Telaţţuf dânesiyle çekdi dâma

1272. Eyitdi kim ğamından ol nigâruñ
Umarum k’olmaya âşüfte kâruñ

1273. İdüp geh luţf ğâhî zûr-bâzû
Sini dil-berle kılam hem-terâzû

1274. Tezervîvâr ger ola hevâyî
Binüm çengümden ol bulmaz rehâyı

1275. Derûn-ı seng ger iderse mesken
Şerer bigi çıkara darb-ı âhen

1276. Sinüñle hem-ser olmayınca ol mâh
Aradan sa‘y eli olmaya kûtâh

1277. Didi Mecnûn ey sulţân-ı a‘lem
Vücûduñ cevheridür cân-ı ‘âlem

1278. Sözüñdür haste göñlümünñ tabîbi
Ki ihyâ itdi girü ben ğarîbi

1279. Ne hoş kânûn ile olduñ şifâ-sâz
Murâdum perdesinden virdün âvâz

1280. Ne ğarrâ yüzde seyr itdün nevâ’ı
Ne şîrîn söz ile düzdün devâ’ı

1281. Bu ben dil-ĥastenünñ oldur ‘ilâcı
Fesâd itmezse ger baĥtum mizâcı

1282. Bu sözler gerçi şâha faĥr-i cândur
Hevâsından mu‘aţtar maĥz-ı cândur

81b

1283. Velî ben bî-dile ol dil-rübâ’ı
Atası virmege virmez rızâ’ı

1284. Virürler mi güli her tünd-bâde
Veyâĥud şâh-zâdı dîv-zâda

1285. O dil-ber қоша mı her bî-dile ser
Ola mı mâh-ı nev mecnûna hem-ser

1286. Eger himmet yüzinden ola kâruñ
Bilürüm var bu қavle iқtidâruñ

1287. Velî maţlûba idüp ‘adl ü dâdı
İrürürsün murâda nâ-murâdı

1288. Egerçi kim bu kavle yok liyâkat
Velî şehlerde kem olmaz kerâmet

1289. Ki lutfı bunların hâki zer eyler
Zeri qahrı yüzi hâkister eyler

1290. Vefâ ger idesün bu ‘ ahde ey şâh
Meger ecrini vire saña Allâh

1291. Ve ger dönerse lutf âbı serâba
Kerem kıl virme zahmet ben türâba

1292. Ol âhûdur geñiz düşmez çü kayda
Ferâguñ var ol meşgûl şayda

1293. Çü Mecnûnuñ sözün gûş itdi Nevfel
Derûnı cûş idüp cûş itdi Nevfel

1294. Şu deñlü tutdı gönli mihrini berk
Ki kamu varın itdi yolına terk

1295. Yigitlikde özine gördi hem-sâl
Nice hem-sâl ‘ aşk içinde hem-hâl

82a

1296. Ki ol dahı esîri bir nigâruñ
Olup görmişdi cevrin rûzgâruñ

1297. Çü anuñ mihr ’iyle buldı peyvend
Derûn-ı dilden itdi aña sevgend

1298. Kâsemde nâm idüp nâm-ı güzîni
Nebînuñ şıdkına itdi yemîni

1299. Çü tırmuşum vefâ yolında çün şîr
Dökem gencüm çekem tîr ile şemşîr

1300. Ne yiyem ne içem ne tutam ārām
Saña rām olmayınca ol dil-ārām

1301. İrür maṭlūb budur i‘tikādum
Velī vardır kapuñda bir murādum

1302. Çün itdüñ nūş cām-ı āšnāyī
Bulasun bu ğam-ı dilden rehāyī

1303. İdüp rāh-ı vefādan sāz-kārī
Geçüresün bizümle rūzgārī

1304. Çü gördi şifte bu resme dārū
Feraḥ geldi diline gitdi ḳayḡu

1305. Bu sevgend ile şeh germ itdi anı
Diyeydüñ mūm idi nerm itdi anı

1306. Dil-i ğamḡinini mesrūr ḳıldı
Ḥarābın gönlinüñ ma‘mūr ḳıldı

1307. Çü buldı naḡme-i ‘aşḳına dem-sāz
Niyāza başlayı keşf eyledi rāz

1308. Ümīd-i vasl ile maḡrūr oldu
Şanasun kim vişāl-i yār buldı

82b

1309. Bu çūş ile gelüp Mecnūn vecde
Yüz urdı Ḥālīḳine ḳıldı secde

1310. Ḥarīf ü hem-dem olup pādşāha
Bilesince varur ārāmḡāha

1311. Girüp hāmmāma çıkardı palāsı
Vücūdın pāk idüp giydi libāsı

1312. ‘Arab resmince şarındı ‘imāme
Oturdı ‘ayşa ol dem giydi cāme

1313. Ḥabībī yādına ol mihr-perver
Dir idi ḥūb-ter ġarrā ġazeller

1314. Cihān tölmiş idi güftārından anuñ
Birisi budur eş‘ārından anuñ

Şi‘r-i Mecnūn ve Reften-i Ū Bā-Nevfel

Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün Müstef‘ ilün

1315. Dil nice ḥayrān olmaya ol serv-i ḥoş-bālāmuza
Kim zülfinüñ sevdāları mazḥardurur sevdāmuza

1316. Keşf eyleye her kim kıla nūr-ı tecellī sırrını
Cān u gönülden bir nazar ol rüy-ı şehr-ārāmımuza

1317. Çeng eylemeklik kāmetin kânūn olupdur ‘aşk ile
‘Uşşāk olanlar rāstī sen kaşları kej-rāmuza

1318. Āyāt-ı sırr-ı ḥüsnüñi fehmi eyleye kılayın nazar
Ey mazḥar-ı nūr-ı Ḥudā lafz-ı ‘Arab inşāmuza

1319. Kim zerre bigi bu kuluñ mihrüñde maḥv olmaḥ diler
Yā Rab sen irgürgil bizi bu himmet-i a‘lāmuza

83a

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ulün

1320. Çü yidi içdi vü buldı ferāġat
Açıldı gönli cānı oldu rāḥat

1321. Yüzinüñ rengi döndi erguvāna
Şebîh oldu boyı serv-i revāna
1322. Beyāz-ı hüsnde hatt-ı siyeh-kār
Çeküpdi gird-i māha devr-i pergār
1323. Ruḥı āyīnesinden jeng-i sevdā
Gidüp ḥurşide girü oldu hem-tā
1324. Çü bâğ u gülşen içre tutdı ārām
Sürerdi cām u gözlerdi ser-encām
1325. Dilin germ itdükçe şevkden tâb
İderdi sırr döküp gözleri āb
1326. Hünerlerde anı çün gördi ekmel
Hevā-dār oldu biñ cān ile Nevfel
1327. Kāmu fi' li āña merğüb oldu
Özi maṭlûb bil maḥbûb oldu
1328. Tutup vaşlı güliyle cānı ḥurrem
Olımaz idi andan ayru bir dem
1329. Anuñla def kılurdu ğamını
Cihāna virmez idi bir demini
1330. Belāğatde çü gördi yok nazîri
Virüp mihrine dil oldu esîri
1331. Geçürüp şoḥbet ü zevk ile eyyām
İki üç ay bunlar sürdiler kām

Yād-Kerden-i Mecnūn Leylā-Rā

83b

1332. Meger bir gün ki bu şabr ile Mecnūn
Oturup nūş iderdi cām-ı gül-gūn
1333. Buḥār-ı bāde'yle 'aşk-ı ser-keş
Dil-i Mecnūna olmuş idi āteş
1334. Tölup dil-ber hevāsından dimāḡı
Ururdi derd odı baḡrına dāḡı
1335. Belürdüp şāh-ı 'aşk efsānesini
Çü yakdı 'aql u şabrı yaḡasını
1336. Bir āh itdi cigerden 'āşıkāne
Ki oda virdi duḡānından cihāna
1337. Yüzinde cūy aḡıtdı yaşından
Yüregi deldi mīrūñ nālišinden
1338. Uçuk tutmuş bigi endāmı lertzān
Olup geldi kelāma ol perīşān
1339. Şikāyet eyleyü devrān elinden
Didi rāzını mīre cān dilinden
1340. Ki ey derd-i dilümden fāriḡü'l-bāl
Bini sevdāyile 'aşk itdi pā-māl
1341. Çü virdüñ ḡīle ile bāde ḡāki
Ferāmūş eyleme bu derdnāki
1342. Binümle itmiş idüñ 'ahd-i şāfī
Kerīmūñ va' desinde yok ḡilāfī

1343. Çü itdün ‘ahd evvel dil-ferîbî
Bil âhir n’olduğın hâl-i ğarîbî

1344. Tağıtdı şevk ‘aqlum kâr-bârın
Yile virdi gönülde şabr varın

84a

1345. Hevâ-yı yâr bozmışdur mizâcum
Eger vaşlından olmazsa ‘ilâcum

1346. Baña bu nûş-ı ‘işret nîş-i dildür
Ġamında âh u nâlem ‘ayş-ı dildür

1347. Haber vir bâr hâlümde olayın
Varayın derdüm ile yakılayın

1348. Ki bulur şevk cân sevdâyılığdan
Alur zevkîni dil rüsvâyılığdan

1349. İdemez teşne olan şabr tâba
Viren şu teşneye girer şevâba

Ķâşid Firistâden-i Nevfel Be-Peder-i Leylâ

1350. Çü Nevfel diñledi ol mübtelâyı
Diledi k’eyleye ‘ahde vefâyı

1351. Düzüp bir elçi kâm olmağîçün râm
Ķabîle mîrine gönderdi peygâm

1352. Ki ey mîr-i sipeh-dâr-ı ser-efrâz
Hevâ bîmârına dâruñ şifâ-sâz

1353. Ser-i keyvâna hâk-i pâyuñ efser
Nesîm-i sebze lutfuñ rûh-perver

1354. Çü ' ömrün bağ-ı zeyn oldı kemâhî
Belürdi anda bir verd-i İlâhî

1355. Hevâsından şabâya bûy-ı cânî
.....

1356. Açıldı bağ-ı hüsn içre ol gül
.....

84b

1357. Ki bir bülbül anuñ şevkiyle şeydâ
Olup sevdâyî tutdı tağ u şahrâ

1358. Ruḥî âyînesinden sırr-ı Mevlî
Çün ol âşüfteye itdi tecellî

1359. Göñülde kıomayup şabr u kıarârın
Tağıtdı ' aşk ' aklı kâr u bârın

1360. Sevâdı zülfinün sevdâya şaldı
Hevâsı hüsninün şahrâya şaldı

1361. O mihrün pertevinden uralı dem
Gözine zerre gelmez iki ' âlem

1362. Kâzâ ' -ı mülk-i ' aşk içinde hayrân
Yürürken irdi nâ-gâh ol perîşân

1363. Yüregi ğamdan olmış pâre pâre
Ne yüzdendür bilimez derde çâre

1364. Kâmu varını itmiş ' aşk ğâret
Vücûdı mülkine irmiş hasâret

1355. İkinci mısra, yazmada tamamen silinmiştir.

1356. İkinci mısra, yazmada tamamen silinmiştir.

1365. Egerçi ‘aşkıladur dārug̃iri
Belāgatde velīkin yok naz̃iri

1366. Cemāli hūb u nesli ‘Āmirīdür
Ferīdū’d-dehr olanlaruñ biridür

1367. anı Sehbān vāyil
Görürse hīdmetine ola māyil

1368.
Revā mıdur k’idesün anı zāyi’

1369.
Bunı ol dil-ber ile bā-murād it

85a

1370. Gerekmez kişi k’ola tünd-rā’ı
Olan hūd-bīn olmadı Hudā’ı

1371. Dile āfetdürür nefsūñ ğurūrı
Anuñ āhır irer cāna fütūrı

1372. Teraḥḥumdur viren insāna revnaḥ
Göñülde şefkat imāndan didi Hāḥ

1373. Esirge ğuş idüp ḥāl-i ğarībi
Yatur dil-ḥaste göndergil ṭabībi

1374. Hevādan kim bozılmışdur mizācı
Şerāb-ı vaşl ile itsün ‘ilācı

1375. Murādı māl̃sa māl̃um vireyin
Sinüñ tek meylüñi māl̃a göreyin

1367. İlk mısradaki noktalı yerler, yazmada tamamen silinmiştir.

1368. İlk mısra, yazmada tamamen silinmiştir.

1369. İlk mısra, yazmada tamamen silinmiştir.

1376. Kerem kıl bu sözüme dimegil lâ
Dilegümi ab l eyle v  ill 

1377. H l f  üzre ger ola h t bu 
Zeb n-ı t gd r viren cev bu 

1378. ek p le ker iderüm sa a  heng
G z  e g ster r m    lemi teng

1379. Telef olup bu yolda ba  u c nu 
Gider t r ca cümle h nim nu 

1380. Ve  ru   akla var ol dil-nev z 
Kim ola bu  ar b    re-s z 

1381. Girel m sa  y idüp bizde  ev ba
Ki bir dil-te ned r iri   n  ba

1382.  r p   id deg rdi ol pey m 
Didi her ne ki dinildi tem m 

85b

1383. ab le m ri  n g   itdi an 
 azabdan oldu be zi za  fer n 

Cev b-ı Peder-i Leyl  Be-  id

1384. Dir z idüp zeb n-ı  te -i t z
Virür ol da cev b-ı fitne-eng z

1385. Didi   r de olup ey ser-efr z
Ki bir mecn ndan   arz eyled   r z

1386. Mur dından o   fil bi - berd r
Did g   gül bu gün ur -ı amerd r

1387. Kıla mı kimse idüp mekr ü rîvî
Melekle bir arada cem‘ dîvî
1388. Aña ‘ âkîl dime maşrû‘ dur ol
İşinde kamu nâ-meşrû‘ dur ol
1389. Bürehne-pâ vü ser mecnûn-ı bî-dil
Her ayadur behâyim bigi mâyl
1390. Ne var ‘ aklı ki cem‘ ide özini
Ne kâbildür ki dire kendözini
1391. Çü ‘ aklı tab‘ a gelmedi muvâfık
Ne yüzden duhterüme ola lâyıķ
1392. Degil duhter aña bir itümi ben
Revâ görmezüm aña bu sözi sen
1393. Şeh Nevfel bunı idüp behâne
Ger âheng eyleye ceng-i girâna
1394. İderüz baş açup anuñla peykâr
Ki vardur bizde dağı ğayret ü ‘ âr
1395. Eger ceng eyler ise eylerüz ceng
Külûh atarsa ol biz ataruz seng
1396. İni üstinde her dilkü olur şîr
Ururuz biz de lâ-büd tîr ü şemşîr
1397. Degilüz ol kadar anuñ zebûnı
Ki ol bu yüzden ide reh-nümünî

1398. Murādından olup bāzār kāsīd
Bu yüzden çün cevābın aldı kâşīd
1399. Görinmedi bu işüñ aña hayrı
Girü geldügi yola oldu seyri
1400. Çü kâşīd gitdi ol mîr-i cefā-ḥū
Özi etbā' ını cem' itdi kâmu
1401. Var idi ḥavfdan gönlinde endūh
Derildi çevresine ḥalk-ı enbūh
1402. Ki ṭoldı leşkerinden kūh u şahrā
Savaş esbābını itdi müheyyā
1403. Bilürdi kim idiser Nevfel āheng
Buyurdu kâmu giydi ālet-i ceng
1404. 'Adūdan yaña kim olmışdı nāzır
Çerisin cem' kılup oldu ḥāzır
1405. Ḥaberci Nevfele çün irdi nā-kām
Didi her ne ki dinildiyse peygām
1406. Murād olmadı ḥāşıl çün talebden
Dili cūş eyledi nār-ı ğāzabdan
1407. Arada rūşen oldu şuret-i rezm
Hemān-dem itdi leşker cem' ine 'azm
1408. Bu remze çünki Nevfel oldu meşġūl
Medīneden ki tā Bağdāda dek ol
1409. Şalar eṭrāfa ādemler ki leşker
Derile her ne deñlü varsa yek-ser

1410. Beriyye leşkeri cem[‘] oldu kamu
Müsellaḥ ḥāzır olup geldi kamu
1411. [‘] Alemler ḳaldurup düzdiler alay
Şadādan irdi çerḥa hūy ile hāy
1412. Çü leşker ḥāzır oldu ṭurdu Nevfel
Başına miğfer urdı tîğine el
1413. Öñine ṭurmaz idi Rüstem-i Zāl
Buyurdu çekdiler rahşını der-ḥāl
1414. Zebūn iderdi şîr ile pelengi
Süvār oldu giyüp âlât-ı cengi
1415. Yaşadı leşkerini sağa şola
Urıldı ṭabl u kūsı girdi yola
1416. Şadā-yı kūs ile ğavgā-yı leşker
Sipihrüñ gūşını itmiş idi ker
1417. Gice gündüz sürüp cem[‘] iyyetiyle
İrer ol ḥayle ulu heybetiyle
1418. Çü yakın irdi ḥayl-i dil-bere rāh
Düşüp şahrā içinde ḳurdu ḥargāh
1419. Gice tā şubḥ olunca ḳıldı ārām
Bilinmezdi nite ola ser-encām

Āğāz-ı Ceng-i Nevfel Bā-Peder-i Leylā

87a

1420. Çü şāh-i encüm evreng-i felekden
Görindi tāc-ı zerrīn ile rūşen

1421. Sipāh-ı nūr zer tūtop ufukdan
Dikildi sancağı burc-ı şafağdan
1422. Düzüp ālāy Rūmīden temāmī
Yüridi feth kıldı mülk-i Şāmı
1423. Çü tūtdı tīg ile şehir ü diyārı
Verā-yı arzā şaldı zeng-bārı
1424. Sehergehden süvār olup ser-ā-ser
Yüridi biri birine ber-ā-ber
1425. Çeküp sancağ muḳābil düzdiler şaf
Ururlar tīg dest ü ḳabzaya kef
1426. Nefīr ü kūs üninden ditreyüp yer
Ḳarışdı birbirine iki leşker
1427. Şadā vü na‘ ralar tūtdı cihānı
Büridi toz rūy-ı āsmānı
1428. Olupdı gerd miğ u tīr bārān
İçinde berḳ bigi tīg raḥşān
1429. Tamardan ḥūn feşān olmağda bī-bāk
Diyeydūñ nīze idi mār-ı Ḍaḥḥāk
1430. Hevā yüzinde tīr ururdı pervāz
İnüp açardı cāna mergden rāz
1431. Müşebbek tīrden olmışdı sīne
İrür andan belā cān-ı ḥazīne

- 87b
1432. Meger ol ‘arşada tîğ idi çevgān
Ki olur idi tûb bigi gülegān
1433. Çomağun dārbı virdükçe şudā‘ı
Ten ile cān iderlerdi vidā‘ı
1434. ‘Ukāb-ı tîr olup tîz-refţār
Açardı murğ-ı cāna per ü minķār
1435. Belā zūbīni olup fitne-engīz
Ururdi rūy-ı dehre āteş-i tîz
1436. Semānuñ zehresi hāvı ile pür-hūn
Zemīnuñ kāsesi hūn ile meşhūn
1437. Meger olmak dilerdi cāna mihmān
Ki tîğ öñince tîr idi şitābān
1438. Sipihri gerd-i leşker eyledi güm
Ki görmez idi birbirini encüm
1439. Tölupdı rūy-ı şahrā tîğ ü hancer
Cihānı tutmuş idi mevc-i leşker
1440. Mu‘ allāk olmayaydı tās-ı gerdūn
Olurdi küşteler qanıyla pür-hūn
1441. Ciger delmekden incinmiş idi tîr
Hacil olmuşdı baş kesmekde şemşîr
1442. Meger hūn-ı ciger virmiş idi kūt
O yirūñ k’oldı sengi la‘l ü yākūt

1435. zūbīni: zūpīni

1443. Ecel k'olmış idi cāna kemīn-sāz
 Kıyāmetden o dem açmışdı āvāz

1444. Yüce olmağa bu bezm içre kıadri
 Sūnū gözlerdi dāyim cāy-ı řadri

1445. mihr-peyker řādıkāne
 Sepīd-i şubhveş olmış niřāne

88a

1446. Uzanup mār bigi irse nīze
 Kılurdu.....

1447. Debīr-i çerh hūn ile siriřte
 Berāt.....

1448. Zemīn olmış idi dāmen-derīde
 İrenler.....

1449. Behādırlar olup izzetde çün řīr
 Bu āña ol buña ururdu.....

1450. Kimi tutmak kimi urmağda bunlar
 Biri birini öldürmekde bunlar

1451. İder tīg ile bunlar kār-zārī
 Dirīg ile kılur Mecnūn zārī

1452. Bular baş açup ider ceng ü gavgā
 O gözyaşın döker hayrān řeydā

1445. İlk mısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.
 1446. İkinci mısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.
 1447. İkincimısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.
 1448. İkincimısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.
 1449. İkinci mısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

1453. İderdi mest-i ‘ aşk olup tavāfı
Dilerdi degşüre şulhe meşāfı
1454. Eger şerm itmese idüp dirîgi
Ururdi kendü aşhâbına tîgi
1455. Buña ger dest-res vireydi taqđır
Ururdi Nevfelün halkına şemşîr
1456. Bu leşker içre mest olup yilerdi
O haylün nuşretün Haqdan dilerdi
1457. Çü bir ser leşkerinden ola gerdân
Derûnından olurdi göñli handân
1458. Şanem haylinden olsa küşte anı
Akıdup yur idi eşk-i revânı
- 88b
1459. ol dil-fürûz
Dilerdi k’ola hayl-i yâr pîrûz
1460. olsa kavî-dest
Olurdi süst ol şūrîde-i mest
1461. gelse gâlib
Neşât ile olurdi aña râğıb
1462. Su ’âl idüp biri dir ey cevân-merd
‘ Aceb dîvâne kılmışdur sini derd
1463. Sinünçün biz kıluruz kâr-zârî
Göñülde sen kılursun haşma yârî

1459. İlk mısradaki noktalı kısımlar, yazmada yırtılmıştır.

1460. İlk mısradaki noktalı kısımlar, yazmada yırtılmıştır.

1461. İlk mısradaki noktalı kısımlar, yazmada yırtılmıştır .

1464. Didi çün haşm ola hayl-i dil-ārām
Ola mı dil añā tīg urmağa rām

1465. Kişi tīg ile ider haşma āheng
Velī ‘āşık ide mi yār ile ceng

1466. İrür her ma‘reke içre cerāhat
Baña andan gelendür bŷy-ı rāhat

1467. Ğubārından çün ola kuhl behrem
Anā tīg urmağa ola mı zehrem

1468. Çü dil-ber tuhfe vire bŷy-ı cāmı
Ne içün virmeye ‘āşık revānı

1469. Çü dilde muhkem ola şıdk-ı ‘āşık
Fidā kıılır revān ‘aşk-ı ‘āşık

1470. Alupdur gönlüm ol serv-i revānum
Göñül her kıanda ise anda cānum

1471. Bu hālātı çü sâyil gŷş kııldı
Hevā cāmı anı ser-ħoş kııldı

.....¹

21a

1472. Bunı didi vŷ per-tāb oldı çün tır
Beklemedi delürdi kıopdı zencir

1473. Ğamuñ kŷhında bulmışdı şŷkŷhı
Yine feryād idŷp tŷtdı kŷhı

¹ Hikâyenin akışına göre 88b numaralı sayfa ile 21a numaralı sayfanın gelmesi gerekiyor; fakat bu iki sayfa arasında eksik varak ya da varaklar söz konusudur.

1474. Sipāh-ı ğamla idüp dād u ğiri
İrişdi Necde vü urdı nefiri
1475. Kamu yārān u ħ̣ı̇şi āšnādan
Haber çün bildiler bu mā-cerādan
1476. Kimi koyup kaçup iderdi vahşet
Tutardı tağda vahşilerle ülfet
1477. Harābāt içre olmuş idi ābād
Sülūk-ı ‘aşkda bulmuş idi irşād

Dāden-i Leylā-Rā Be-İbn-i Selām

1478. Gel ey bezm-i hevāda şem‘-i rahşān
Ki yakduñ nār-ı ‘aşka rişte-i cān
1479. İdüp bir kaṭre cismüñ çeşm-i terden
Haber ‘uşşāka vir sūz-i cigerden
1480. Şular kim ‘aşk ile dīvānelerdür
Şerāb-ı şevkden mestānelerdür
1481. Bulurlar sözlerüñden vecd ü hālāt
Bulara keşf olur sırr-ı harābāt
1482. Ne yüz gösterdüğini şıdk-ı ‘āşık
Ne hālet itdüğini ‘aşk-ı ‘āşık
1483. Yazup Mecnūn derdi kışşasından
Beyān it şūr-ı Leylī hışşasından
1484. Ki andan lezzet alup cān dimāğı
Uyarsun bir dağı yüzden çerāğı

1485. Pes ol ğavvāş-ı deryā-yı me‘ānī
İşit ne resme itmiş zindegānī
1486. Ki mīr-i Nevfel-i ħurşīd-manzar
Nigārın kaşdına çün çekdi leşker
1487. Ki Mecnūna irürüp ol perī‘i
Muķārın ide māha müşteri‘i
1488. Haber bildi çü şem‘-i ‘ālem-efrūz
Ki irdi leşker ile ol ciger-sūz
1489. Niyāz ile Ĥudāya kaldurup el
Dilerdi kim mużaffer ola Nevfel
1490. O şahrāda kıparup resthīzi
Bular çün itdiler ceng ü sitizi
1491. Sipāh ile şeh-i ferħunde-aķter
Şanem ħayline çün oldu mużaffer
1492. Olup āġāh ol māh-ı dil-fürūz
Didi el-‘ayş kim yār oldu pīrūz
1493. Çü bunlar idemeyüp ħaşm ile ceng
İdicek Leylīnūn katline āheng
1494. Bu ħāletden olup Mecnūn āġāh
Tażallüm gösterüp ol ‘aķlı güm-rāh
1495. Şehi dönderdüġin çün ġuş kıldı
Gözinden āb-ı ħasret cūş kıldı
1496. İdüp nergislerin kıan ile ġül-ġün
Ümidi kıalmadı oldu diger-ġün

22a

1497. El urdı ana ar itdi  lini
Başından  ke şaldı s nb lini
1498. Aıtdı şol adar eş -i rev nı
Ki c y oldu gözinden barı anı
1499. Dökerdi nergisinden l leye  b
Virürdi s zişinden ‘  leme t b
1500. İderdi girye ile  h u z r 
am-ı y r ile itmişdi ar r 
1501. Dem-i serdi idi derdine dem-s z
Nem-i girdi idi gönline hem-r z
1502. i ger yanardı n r-ı ‘ aşa c nı
Vel kin odı t tmışdı cih nı
1503. Ruı mir’ tdı manz r-ı ‘ uşş k
Olupdı  sn ile meş r-ı  f k
1504.   m h-i  sn idi burc-ı şerefde
Cem li s ylen rdi her arafda
1505. Ol iql m n ne kim var n m-d r 
Olupdı ol per n n   st-d r 
1506. Bel r p m şter ler ol iz na
Nie dell le düşmişdi miy na
1507. Ulul dan atası ol per n n
Sözin  ş itmez idi m şter n n

22b

1508. Ḥayā yüzün görüp perverdesinden
Çıkarmaz idi ‘işmet perdesinden
1509. Düşüpdî gerçi kim nār-ı hevāya
Perī-peykerde şabr idüp belāya
1510. Tokundurmaz idi şaklardı ferheng
Veķārı şīşesine ʿaʿndan seng
1511. İçerdi şevķ ile idüp müdārā
Nihānī ḥūn rāḥı āşkārā
1512. Yüzi şemʿ bigi zāhirde ḥandān
Derūnında dili sūzān u giryān
1513. O meh burcına zühre bulmağa rāh
Ṭoluydı müşteriden ḥayl ü ḥargāh
1514. Esed oğlanlarından bir cevān-baḥt
Ki irürmişdi semāya şevket-i raḥt
1515. Anuñ ḥulķına ḥalk olmışdı māʿil
Eli altında var idi ḳabāyil
1516. ʿArabda ad ile tutmuşdı şöhret
ʿAcemde māl ile bulmuşdı rifʿat
1517. Virürdi baḥt ile devlet selāmı
Anuñ İbn-i Selām olmışdı nāmı
1518. Bu māhuñ vaşfını gūş itmiş idi
Hevāsından dili cūş itmiş idi
1519. Çü buldı gönlin ol maḥbūba rāḡıb
Olur bin cān ile vaşlına ṭālib

23a

1520. Kimesne ide mi mähı der-ägüş
Meger bu nükte 'i itdi ferāmūş
1521. Bunı bilmezdi ol merd-i heves-bāz
Ki bād ile olımaz şem' dem-sāz
1522. O māhuñ mihr 'iyle urdı çün dem
Diledi kim aña göndere ādem
1523. Olup cān u göñülden dūst-dārı
Murādı atına çekdi ' amārı
1524. Taleb kıılmağičün ol nāzenini
Bulur söz ehli bir merd-i güzini
1525. Füsün ile ki cānı germ iderdi
Dili taş olsa dağı nerm iderdi
1526. Pür idüp hām-ı ' anberden zemini
Viribir nāfelerle müşg-i Çini
1527. Şu deñlü gönderür üştürle tazi
Bile altun eyerle tabl-bazi
1528. Ki bilinmegičün anlara gāyet
İnanmaz halk olunsa rivāyet
1529. Viribir hoşkalarla la'l ü mercān
Döker lü'lü 'yi çün riğ-i beyābān
1530. Revān oldı çün ol maṭlūba kâşid
Didi yā Rab işümi kıılma kâşid

1531. Virüp ‘arz itdi bir bir armağanı
Hazine-dāra ısmarladı anı
1532. Pes andan söze geldi ol sühan-dān
Dehen dürcin açup oldı dür-efşān
1533. Didi bu şeh-süvār-ı şîr-peyker
Bugün rûy-ı ‘Arabdur püşt-i leşker
1534. Uludur kendü hem aşlı uludur
Atadan devlet ile bahtludur
1535. Eger rezm ide Rüstenden urur dem
Ve ger bezm ide kıılır ‘işret-i Cem
- 23b
1536. İder hāk ü hası luṭfı eli zer
Zeri cūdı ider hāke ber-ā-ber
1537. Murād üzre eger maḳbûl ola ol
Bu dergāha gönülden ḳul ola ol
1538. Füsûn ile çü ḳāşid itdi güftār
Atası râzî olup virdi iḳrār
1539. Bu fi‘le gösterüp ya‘nî rızâyı
Havāle itdi māha ejdehâyı
1540. Çün irdi ḳāşidüñ râyı merāma
Haber virdi gelüp İbn-i Selāma
1541. Didi dilden olup teşviş zâyıl
Bi-ḥamdi’l-lāh ki maḳşûd oldı ḥāşıl
1542. Egerçi arada söz oldı tekrār
Velî āḫir gönülden virdi iḳrār

1543. Beşâretler bulur bu hoş haberden
Virür elçiye müjde sîm ü zerden
1544. Sevincinden açıldı hüsni bâğı
Pes itdi bu murâd içün yarağı
1545. Dirüp etbâ'ını oldı revâne
Tutup rāhı yürüdi husrevâne
1546. İrürdi çünki hayl-i dil-bere rāh
Konup bir hoş arada kurdı hargāh
1547. O halkun resmi üzre tutdı āyīn
Dügüne başladı dökdi hazāyin
1548. Çü şöhet gösterüp çekdi emekler
Ulu toy eyledi dökdi yimekler
- 24a
1549. Bu yüzden dahı h'ışāvend-i dil-dār
İdüp tezyīn sūḡ u kūy u bāzār
1550. Kılurlar 'ayş u zevḡ ile neşāṭī
Dökerler çerb ü ter bī-ḡad simāṭı
1551. Kurıldı 'işret içün meclis-i hāş
Meh oldı anda sāḡī mihr raḡḡāş
1552. İdüp sāzende āvāz ile āheng
İrişdi gūş-ı çerḡa nāle-i çeng
1553. Ne kim var idi meh-ruḡsārlardan
Semen-sīmā şeker-güftārlardan

1554. Şeb-i ‘işretde şem‘ olmışdı kamu
Şanem katında cem‘ olmışdı kamu

1555. Kamu itmişdi gūşın dürr ile pür
Dökerdi lîk Leylî dîdeden dūr

1556. Kamu zevk ile tutardı piyāle
Velîkin ğark idi Leylî hayāle

1557. Kamu kendözini itmişdi tezyîn
Tutardı lîk Leylî kendüye kîn

1558. Kamusı ‘ayş iderdi tarabnāk
Velî Leylî kılurdu zehresin çāk

1559. Buḡūr itmege ol māh-ı dil-āvîz
Buḡār-ı dilden olur ‘ıtr-āmîz

1560. Lebinde rāḡı baġrında kebābı
Ruḡunda verdi çeşminde gül-ābı

1561. İderdi nūş zehr-i cān-sitānı
Aḡardı gözlerinden baġrı xanı

24b

1562. Ğam-ı yār ile olmuş idi dil-teng
Teni ḡāzır dili bî-ḡadd ferseng

1563. Tarabla muṭrib iderdi terāne
Teraḡla bu ururdu odı cāna

Reften-i Leylā Be-Ḥāne-i İbn-i Selām

1564. Çü rūşen oldı şem‘ -i şubḡāḡhî
Belürdi pertev-i nūr-ı ilāḡhî

1565. Sürüp sulṭān-ı encüm keremle rāh
Felek gülzārı içre ḳurdı ḥargāh
1566. Çeküp zerrīn tīg-i ḥūn-feṣānı
Sipāh-ı nūr ile tıtdı cihānı
1567. Tozup dāmād zevḳ ile seherden
Düzer maḥmil ‘arūsa sīm ü zerden
1568. Buḥūr idüp yola ‘ūd-ı ḳumārī
Çeker ta‘zīm ile zerrīn ‘amārı
1569. Feraḥ bulsun diyü ol ḥūr-āyīn
İder cennet bigi ḥargāh tezyīn
1570. Dügün āyīn-i resm-i ṣād-kāmī
Çün irdi ḡāyete bunlar temāmī
1571. Gelür anda faḳīh-i ‘İsevī-dem
Ḳılur āyīn üzre ‘aḳd-i muḥkem
1572. İdüp baḥt ile devlet aña yārī
Otaḡına getürdi ol nigārı
1573. Çü Leylī geldi ol ḥargāha irdi
Diyesün ḥūr āteṣḡāha girdi
- 25a
1574. Hevā-yı yār ile olmışdı şeydā
Tenin yabraḳ gibi dıtretdi sevdā
1575. Bu ḥayretten k’iderdi derd ile āh
Helāk-i cānına ḳaşd itdi ol māh
1576. Eline ḥancer alup cüst ü çālāk
Diledi k’ide kendü zehresin çāk

1577. Girü didi ki bulmayup rehâ 'ı
Eger def' idemeyem ejdehâ 'ı
1578. İdem hancerle bu derde şifâ ben
Helâk-i cân ile bulam rehâ ben
1579. Bu fikri eyleyüp ol sîb-ğabgab
Oturdu tâ irince zulmet-i şeb

‘Adem-i İltifât-ı Leylâ Be-İbn-i Selâm

1580. Çün irdi şâhid-i gül-çihre-nâm
Tağıtdı nâfesini turre-i şâm
1581. Nücûmı dürllerinden bu zemânuñ
Pür oldı gerden ü gûşı semânuñ
1582. Kevâkibden yeşerüp rûy-ı hırşîd
Şunardı mâh-i bedre câm-ı Cemşîd
1583. Çün ol vaqt oldı kim ol mîr-zâde
Vişâl-i yâr ile ire murâda
1584. İdüp ‘ayş u neşât u şâdmânî
Getürürler otağa ol cevânı
1585. Girüp gördi ki tırmış bir perî-zâd
Ki kıddi bendesidür serv-i âzâd
1586. Yanağı dest-i Mûsînüñ şıfâtı
Tudağı rûh-ı ‘İsînüñ hayâtı
1587. Ruḥı genci ki şun‘ıdur Ḥudānuñ
Yatur altında iki ejdehānuñ

1588. Cemāli ʿaʿn ider cennetde ḥūra
İçin ḥargāhuñ itmiş ğarķ nūra
1589. Cihānı yaķmamaga ḥüsn tābı
Çekilmiş zülfi çetrinüñ tınābı
1590. Olup sulṭān ḥāli ḥüsne māye
İrürmiş Rūmdan ḥükmi Ḥıtāya
1591. Zirih-i Dāvūd-tāb zülfi çini
Leb-i laʿli Süleymānuñ nigini
1592. Çi ger yüzün görüp ḥayretde ḳaldı
Sürür-ı vaşl ile kendüye geldi
1593. Otağında görüp dil-dārı ḥalvet
Dil ü cānını tıtdı zevķ-i selvet
1594. Pes itdi ḳaşd şeftālūya lebden
Uzıtdı el ki ber yiye ruṭabdan
1595. Yidi ol naḥl-ı terden līk ḥārı
Ki ol zaḥm ile geçdi rūzgārı
1596. Görüp bu ḥāleti ol fitne-engiz
Ġazabından aldı ele ḥancer-i tiz
1597. Didi kim bir daḥı şunar iseñ el
Sinüñ ʿömrüñ virürüm bāde evvel
1598. Pes andan kendü zehrem iderüm çāk
Ki ölmekden dilümde yokdurur bāk

26a

1599. Hüdâ haqqı ki ol halk itdi cānum
Bilür gönümdeki rāz-ı nihānum
1600. Degil sen ger olursañ şāh-ı ‘ālem
Murād olmaya vaşlumdan dem
1601. Helāk-i cānum olmışdur çü maqşūd
Ümīd itme ki benden göresün sūd
1602. Gelüp sevgend ile dil-ber kelāma
Didi çün bu sözi İbn-i Selāma
1603. Muhaqqak bildi k’andan var ferāğı
Uyarmış bir dahı yirden çerāğı
1604. K’aña ger el şuna idüp telaṭṭuf
Helāk ider özini bī-tevaqquf
1605. Velī şevk ile düşüp şayrulığa
Getürimedi tākat ayrulığa
1606. Ki hüsni vaşfını yārūñ idüp gūş
Dilinden gitmiş idi şabr ile hūş
1607. Göricek ol cemāl-i pür-kemāli
Kararı kalmadı gitdi mecāli
1608. Çü vaşlı ni‘ metine gördi māni‘
Temāşā-yı cemāle oldu kāni‘
1609. Nevāziş gösterüp didi ki ey şāh
Güvāh olsun bu ortalıkda Allāh

1600.....: Kelime okunamadı.

26b

1610. Ki dahı şunmayam el sen nigāra
Dil oldu rāzī vaşluñdan neẓāre
1611. Ki benden gitmişümdür sendeyüm ben
Murāduñ ẓanda ise andayum ben
1612. Niçe müddet ki olmuşdı raķībi
Nazardan ğayrī olmadı naşībi
1613. Müsahħar idemedi ol nigārı
Bu hāl ile geçürdi rūzgārı
1614. Çün ol dil-dār-ı şem‘-i bāğ u gülşen
Ġam-i yār ile tıtdı anda mesken
1615. İderdi yād ol āşüfte-kārı
Kılurdu ħasret ile āh u zārī
1616. Şorardı hālını ğam-ı ħārılıķdan
İderdi nāleler bīmārılıķdan
1617. Hevā-yı yār ki olmuşdı ħavāle
Şu deñlü ağladı vü kıldı nāle
1618. Ki oldu rūz bigi rūz peydā
Dili mihri çü mihr oldu hüveydā
1619. Bu ‘aşķ içinde idi cüst ü çālāk
Pederle şevherinden kılmadı bāk
1620. Sirişte olıcak ‘aşķ ile gevher
Ne ata kōrkusı ne bīm-i şevher

Şeniden-i Mecnûn Ahvâl-i Leylâ-Râ

1621. Dil elmâsıyla hakkâk-i sühanver
Bu resme deldi söz nazmına gevher
1622. Ki ol sultân-ı evreng-i ğam-ı ‘aşk
Sipeh-sâlâr-ı hayl-i ‘âlem-i ‘aşk
1623. Harîf-i hâk-bister seng-bâlîn
Nedîm-i pâk-bâz u pâk-âyîn
- 27a
1624. Şikeste-bâl ü meftûn-i siyeh-rûz
Perîşân-hâl ü mecnûn-i ciger-sûz
1625. Çü şevk-i yâr ile divâne oldı
Şerâb-ı ‘aşk ile mestâne oldı
1626. Yürürdi şifte bî-bend ü zencîr
Ururdu çerha âh-ı âteşîn-tîr
1627. Celîs ü mahremi baht-i siyâhı
Enîs ü hem-demi derd ile âhı
1628. Harîfî hüzn ü yâri mihr-i dil-sûz
Şeb-i târîk-i ğamda âteş-efrûz
1629. Hevâ kim kûy-ı dil-berden gelürdi
Şanurdu misk-i ezferden gelürdi
1630. Meger bir gün düşüp endûh u derde
Hevâ-yı yâr ile yirde güzerde
1631. Kılurdu âhı seyr eflâk üzre
Yaturdu yirde kendü hâk üzre

1632. Dem urduḡda nesīmi şubḡgāhuñ
Yolı üstine uğrar bir siyāhuñ
1633. Çü gördi bu esīri ol siyeh-rū
Yolını ḡodı geldi ṭırdı ḡarşu
1634. Sözüden zaḡm urdı ḡār bigi
Dilinden zehr saḡdı mār bigi
1635. Didi ey ḡamr-ı ‘aşḡ-i yār mesti
K’idersün deyr-i ‘aşḡda büt-perestī
1636. Bu kāruñdan ‘aceb bī-gānesün sen
O yārüñden ‘aceb ferdānesün sen
- 27b
1637. Çevirgil mihr-i dil-berden ‘inānı
Ki anlardan vefā kim buldı ḡanı
1638. Aña kim dūst dirsün ey ciger-sūz
Dönüp senden çevirdi düşmene yüz
1639. Çü ṭaḡıtdı vefası ḡirmenin bād
Olup bed-‘ahd ḡılmadı sini yād
1640. Dügün āyīni olup bī-behāne
Virildi ‘aḡd ile bir nev-cevāne
1641. Anuñla cān u dilden oldı dem-sāz
İşi buse kinār u ḡande vü nāz
1642. Niyāz ile çün ola lu‘be māyıl
İder boynına ḡolların ḡamāyıl
1643. Urur la‘line şūyı şevḡ ile diş
Yürürsün derd ile sen zī-‘aceb iş

1644. Sini yıllarla çün añmaz o bî-dād
Neden sen anı dāyim idesün yād
1645. Vefā vü ‘ahd sırrın şerh idenler
Şafā vü şıdk yolında gidenler
1646. Didi ‘avretlerün haqqında kamu
Vefā naqşında tutdı hāme-i mū
1647. Bulardur süst-‘ahd ey dil-peẓirī
Vefā yolın gözetmez biñde biri
1648. Olur ‘avret kişiye dūst el-haḡ
Ki andan ġayrden görmeye revnaḡ
1649. Velī çün bir daḡı şūya bula yol
Diler kim daḡı görmeye sini ol
1650. Yisen ġam ol olur cān ile hurrem
Çü hurrem olasun tutar anı ġam
1651. Göñüldür çün bularda rāst bāzī
İderler hīle ile çāre-sāzī
1652. Çeken yıllarla bunlardan cefāy
Didiler görmedük hergiz vefāy
1653. Çü bunlar hīle ile duta meydān
İderler şulḡ zāhir ceng pinhān
1654. ‘Adāvetde bulardur āfet-i ten
Olurlar dūstlıkda cāna düşmen

1655. Selefden gūş idüp bu mā-cerāyı
Bulardan ummadı ‘āķil vefāyı
1656. Güzāf ile bunı çün ol siyeh-rūz
Diyüp Mecnūna oldu āteş-efrūz
1657. Düşüp ğayret odına cānı nā-gāh
Derūn-ı dilden itdi derd ile āh
1658. Bu ğayret ‘āşıkā urmasa āteş
Dağı bir yüzden olmazdı müşevveş
1659. Bu ğayret ‘āşıkā sehm-i siḥirdür
Ölmeden dağı bu düşvār-terdür
1660. Bu ḥāletden ki hūşın aldı ḥayret
Uçuk tutmuş bigi ditretti ğayret
1661. Düşüp şol deñlü döğdi taşā başın
Ki la‘līn itdi anda kamu taşın
1662. Didügi söze ol bed-gūy-ı nā-dān
Peşīmān oldu kaldı deng ü ḥayrān
1663. Gelüp biñ ‘özü ile bu nā-tüvāna
Didi ey od uran āhı cihāna
1664. Bu cürmüm ‘afvına ümmīdvārum
Ki sözümdeñ katuñda şermsārum
1665. Dürüg ile çü yakdum cānumı ben
Ḥelāl itdüm bu yolda kanımı ben
1666. Ki ol ḥurşīd-ruḥ māh-ı ḥuceste
Olupdur mihrūñ ile dil-şikeste

1667. Nikāh ile egerçi itdiler kayd
Sinüñ şevküñle lîkin olmadı şayd
1668. Geçer yāduñla her dem mā-cerāsı
Tapuñdan özge yoğdur āšnāsı
1669. Ki her bir demde sini ol perī-zād
İder biñ kez döküp gözyaşını yād
1670. Egerçi şūyı olmışdur raķībi
Velī yoğ vaşl ḥānından naşībi
1671. Ruḥı gülzārını ider temāşā
Eline lîk el urmadı ḥāşā
1672. Ki bir yıl oldı almışdur o māhı
Daḥı mühriyledür Ḥağdur güvāhı
1673. Degil bir biñ yıl olsa bulmaya yol
Muḥāl olmışdur andan bir yimek ol
1674. Bu vehmüñden berīdür ol dil-fürüz
Ruḥı āyīnesine ḵonmadı toz
1675. Dil-i Mecnūnı kim başmışdı ḥayret
Yağardı ḥasret ile nār-ı ġayret
- 29a
1676. O sözlerden ki adın yād kıldı
Bu sözlerden birez kendüye geldi
1677. Yürürdi ḍarb yiyüp ser-şikeste
Nitekim murğ ola per-şikeste

Müte'ellim Şoden-i Mecnûn Ez-Ahvâl-i Leylâ

1678. Bu nazm-ı terde şarrâf-ı sühan-senc
Cevâhirden bu resme bağladı genc
1679. Ki ol mâh-ı kabâ-pûş-ı şeker-pâş
Melâhat mehd içre mihr-i cemmâş
1680. Çün oldı zülfi bigi pây-beste
Ġam-ı sevdâda qaldı dil-şikeste
1681. Bu oduñ cânına urdı gezindi
Dağı bir derde düşdi derdmendi
1682. Yem-i şevke qarışdı baħr-i hayret
Ġam-ı aşka irişdi nâr-i ġayret
1683. Kıyâs it nice düşmişdi diger-gün
Ki mecnûn olmış iken oldı mecnûn
1684. Qarâr u ġurd u ġâb u şabr muṭlaq
Gidüp andan nefes qalmışdı ancaq
1685. Teni kim mûyeden dönmişdi mûya
İrürdi âhı kūy-ı mâh-rûya
1686. Nazâr kıldı çü ġargâh-ı nigâra
Yüregın itdi ġayret pâre pâre
1687. Döküp ġûn-ı ciğerden çeşmi âbı
Zebânı bād ile itdi ġiṭâbı
- 29b
1688. Didi ey 'ahdini iden ferâmûş
Olan aġyâr-ı yâr ile hem-âġûş

1689. Bu ne hāl idi ey mäh-ı şeb-efrūz
Ki ğayretden siyāh oldı baña rüz
1690. Qanı ol dem ki oturup ber-ā-ber
İderdük mihr ‘ağdini mükerrer
1691. Qanı ol kim virüp vaşluña ümmīd
Kılurduq şevk-i dilden ‘ahd-i cāvīd
1692. Qanı ol da‘ vet-i şevk ü maḥabbet
Qanı ol ma‘ na-ı zevk-i maḥabbet
1693. K’iderdün şıdık yüzinden işāret
Virürdün vaşl ḥānından beşāret
1694. Bugün ol hāleti idüp ferāmūş
Çevürdün yüzi ey mäh-ı kabā-pūş
1695. Vefādan sen ki döndürdün ‘inānı
O da‘ vā-yı maḥabbet n’oldı qanı
1696. Alam mihrüni virüp cānumı ben
Viresün bir daḥı mihrine dil sen
1697. Yeñi yār ile olduñ şöyle dil-şād
Ki itmez olduñ eski yārüni yād
1698. Eger ğayr ile olduñ ise hem-āğūş
Qadīmī dūstı kılma ferāmūş
1699. Olup dil bāğ-ı ḥüsnün bāğbānı
Hevesde geçdi eyyām-ı cevānī
1700. Çi ger bāğ üzre çekdi renc bülbul
Qarışdı ḥār ile açıldı çün gül

56a

1701. Bu āhumdan ki yir anuñla dıtrer
Ruḥuñ bāğından āḥir yimeye ber
1702. Leb-i la‘ lüñ baña ki ḵand-terdür
Naşîbi ġayrinüñ andan ḥacerdür
1703. Ne cürm itdümdi evvelden saña ben
Ki āḥir böyle ḥ̣ār itdüñ bini sen
1704. O dem ki saña virdüm ‘aql u cānı
Bu ḥāle itmedüm hergiz gümānî
1705. Göñül kıldı diyü mihrüñle peyvend
İderdüñ baña dürlü dürlü sevgend
1706. Gör ol sevgend nice şıdḵ buldı
Gör ol peyvend nice rāst oldı
1707. Dilüñ mihriyle ġayrı eyledüñ germ
Bini gördükde gelmez mi saña şerm
1708. Dutalum ġamdan oldı gözlerüm kūr
Görür ġayriyle āḥir ey yüzi nūr
1709. Çü ‘ahd-i yār ḥaḵḵın fıkr iderler
Saña peymān-şiken dil-dār dirler
1710. Şımaḵ ‘ahdi degildür çünki ferruḥ
Ḥaẓer ḵıl bu işüñden ey perî-ruḥ
1711. Ki şınmayınca meyden rûy-ı evbāş
Olup bed-nām ḥalka olmadı fāş

56b

1712. Şikeste kılmayınca cām-ı bedri
Şeb olup rū-siyeh gitmedi kıadri
1713. Şıdı çün ‘ahdini gülzârda gül
Düşürdi hâra anı âh-ı bülbül
1714. Gönül ile tutam senden recâyî
Ne yüzden ire baña rûşenâyî
1715. Sen anı itmedün kim dil ola şâd
Elünden sinün ey bî-dâd feryâd
1716. Tapuñdan gerçi kim rencideyüm ben
Ölür rencide-dil rencidelikden
1717. Şuña irürdi âhir gönlümi ğam
Ki âzâd olduğından urmazam dem
1718. Çeker gönlüm vefâsızlık cefâsın
Dilüm döymezi ki diyem bî-vefâsın
1719. Bu kâmusıyla sensün yine cânım
Revân-ı rûhum u rûh-ı revânum
1720. Ğamuñdan kim olur ‘ömrüm tebâhı
Güzelligüñdür anuñ ‘özü-ğ’âhı
1721. Tapuñdur rûz u benün şem‘-i dil-sûz
Bu hoşdur kim ölem öñüñde ey rûz
1722. Kimün kim var bunuñ bigi cemâli
Anuñ hûn-rizlikdan yok vebâli
1723. Meh olsa la‘l-i leb yüzüñdür ey mâh
İki ruhla şeh olsa sensün ol şâh

1724. Çi ger gülşende vardur verd ü lāle
Alur ‘aks-i cemālūnden nevāle

1725. Tutar sultān-ı hālūñ çetr-i müşgīn
Ki anuñ mülk-i Şām u Çīn ü Māçīn

1726. Bu hüsn ile çün ola rûy-ı dil-dār
Dil almağdurur andan kār-ı düşvār

57a

1727. Alınmaz dil meger virem revānum
Ki oda yandı ten mülkinde cānum

1728. Bu yüzden ğayrī çāre bulmazam hīç
Ki kamu varum idem yolına pīç

1729. Boynuñ ile idüp feryād u zārī
Gözinden dökdi ebr-i cūy-bārı

1730. Devāsuz derd ile hayretde kaldı
Şifāsuz renc ile āşüfte oldu

1731. Dilinde derdinüñ olup biri yüz
Girü döndi ğam ile ol ciger-sūz

1732. Yürürdi vālih ü hayrān u bī-rāh
Degildi kendü kendözinden āgāh

1733. Ne yolu kıanda varduğın bilürdi
Ne bir laḫza özi varın bilürdi

1734. Özini itürüp ol merd-i şeydā
Gezerdi kūh u deşt ü dağ u şahrā

1735. Hevā şehrinüñ olmış şehir-bendi
Olupdı âteş-i ‘aşkuñ sipendi

Yâften-i Peder-i Mecnûn Mecnûn-Râ Der-Küh ve Bî-Hüşı-i Mecnûn

1736. İden meydân-ı ‘aşk içinde cevân
Bu resme urdı söz topına cevân

1737. Ki ol oğlın yitürmiş pîr-i fânî
Mişâl-i Yûsuf u Ya‘kûb-ı şânî

1738. Çü gördi kim idüp Mecnûn dehşet
Kaçup insândan gösterdi vahşet

57b

1739. Dili dürcinde derdin eyledi derc
Yolına itdi ‘ömri varını harc

1740. Yuya yıllarla ger sa‘y idüp âdem
Ağarup zengî urmaz Rûmdan dem

1741. Halâş içün ki dökdi mâl-ı Kārûn
Dağı vardukça mecnûn oldu Mecnûn

1742. Çü bulunmadı çâre kaldı nevmîd
Ki tutmazdı dili ümmîd-i câvîd

1743. Girüp bir gûşeye cem‘ itdi tûşe
Ki ne vaqt ire diyü çâre gûşa

1744. Za‘îfî pîrî vü süstî zebûnî
Fenâ şehrinüñ oldu reh-nümûnı

1745. Çü çökmüş göre ‘ömür hânesini
Diledi kim göre dîvânesini

1746. Dağı bundan üşendi kim revānı
Revān ola bedenden nā-gehānī
1747. Ecelden çün ola hāli diger-gün
Kala bī-gāneye ol māl-ı Kārūn
1748. ‘Aşā elde alup bir kaç cevānı
Yüridi isteyü ol nā-tüvānı
1749. Tolaşdı tağ u şahrāyı şitābān
Aradı vādī vü küh u beyābān
1750. Gözetmedük komadı cāy hergiz
Eşer bulmadı andan kaldı ‘āciz
1751. Şoñ ucu bir kişü virür nişānı
Fulān vīrānededür isteñ anı
- 34a
1752. Ki tutmuş anda bir ġār içre mesken
O ġārı eylemiş āhıyla külhan
1753. Teni çün neft olmuş kân-ı âteş
Şanasun kim döker bārān-ı âteş
1754. Çün anuñ kandalığı oldu ma‘ lūm
Yüridi ol yana bu pīr-i mazlūm
1755. Döküp gözyaşın ol vīrāna irdi
Bağup gördi anı līkin ne gördi
1756. Görür bir od berķ urmaz zebānı
Vücūdı kadınūñ çıkar duḡānı
1757. Söyinmiş şem‘ bigi şöyle bī-nūr
Sen ü benden degil bil kendüden dūr

1758. Melāmet mesnedine arka virmiş
Düşüp deryā-yı fikre ğarķa varmış
1759. Aķıdur gözlerinden ķan ile yaşı
Ne ata ana ne yār u ne ķardaşı
1760. Bu ķamusından idüp dil berī ol
İdinmiş yār derd-i dil-beri ol
1761. Nizār itmiş teni dönmiş ĥayāle
Özin bilmez ķılur geh ğāh nāle
1762. Şu resme bulmuş idi cismi ĥiffet
Ki bilinmezdi itmeyince diķķat
1763. Kāmu gitmiş ne varsa et ü ķanı
Derisi ile kalmış üstüĥānı
1764. Ĥayātından teninde būy ķalmış
Memāta irmege bir mūy ķalmış
- 34b
1765. Yir üzre yilden olmuşken revān-ter
Yir altındağılardandı nihān-ter
1766. Vücūdı var kim olmuşdı fānī
Bedensiz anda gördiler revānı
1767. Çü oğlın gördi pīri aldı ĥayret
Yüregi ķopdı cānı tıtdı ğayret
1768. Ciger ķanı cigerden şıza geldi
Ciger üzre ciger ağıza geldi

1769. Yetürdi vardı atında oturdı
Dizine başını aldı yaturdı
1770. Egildi öpdı yüzın tıtdı başın
Yeñi ucuyla sildi gözi yaşın
1771. Gözin açup görür Mecnûn-ı ser-bâz
Ki olmış kendüye bir şahş dem-sâz
1772. Atası yüzine idüp nezâre
Bilimez idi özin çekdi kenâra
1773. Özi varından olmayan aberdâr
Göricek ayri 'i bilür mi ey yâr
1774. Didi kimsün nedür benden murâduñ
Ne yirdendür gelişüñ nedür aduñ
1775. Eyitdi kim atañum ey ciger-sûz
Sinüñ derdüñden olmışum siyeh-rûz
1776. Çü bildi kim idügin tırdı Mecnûn
Düşüp pâyna yüzın sürdi Mecnûn
1777. Öperdi yandurup şefat çerâgın
Bu anuñ başın ol bunuñ ayağın
- 35a
1778. Döküp yaş ağıladılar zâr zârî
İkisinüñ dahı gitdi arârı
1779. Oğul derdiyle urdı bağrına tîr
Öküş zârîlğından şoñra bu pîr
1780. Çıardı hegbesinden ûb câme
Kemer biline başına ' imâme

1781. Getürdi yanına çekdi kināra
Giyürdi luṭf ile ol dil-figāra

1782. Dili levḥine ne itdiyse taḥrīr
Naṣīḥat-gūne bir bir itdi taḥrīr

Pend-i Peder-i Mecnūn

1783. Didi ey çeşm-i cāna şem‘ -i rūşen
K’olurdı rūy-ı dil ḥüsnüñle gülşen

1784. Perī rīvīne göñlüñ oldı meftūn
Bini dīvānelıḡuñ itdi maḡbūn

1785. Bil ey ‘ömrüm göginüñ āftābı
Ki bu devr-i dü-rūyuñ var şitābı

1786. Bu yoldan kim giyāhı oldı semnāk
Ḥazer kıl merkeb-i cismi ider ḥāk

1787. Nişān-ı tīr ‘aşḡa eyledüñ ten
Bir ay olduḡuñı bir yıl tut sen

1788. Saña zaḥm urdı çerḡ-i bī-müdārā
Aḡar ḡanuñ gözünden āṣkārā

1789. Bu yolda ol ḡadar yildüñ yügürdüñ
Ki varılmayacaḡ yollara varduñ

35b

1790. Degildür ki muḡālif yola gitmek
Kişi dāyim özin rencide itmek

1791. Şu vādī kim olupdur cāy-ı āb ol
Çün ire seyl-i tīz olur ḡarāb ol

1792. Niçe hem-rāh ola saña od u yıl
Yeter şūrīde olduñ kendüñe gil
1793. Reh-i ğamda nedür bunca tecemmül
Çadem merdâne bas eyle taħammül
1794. K'olur her bir belānuñ bir penāhı
Bilür āvāreler ārāmġāhı
1795. Eger dīvānelıġa urmasañ el
İşüñ bu vech ile qalmazdı mühmel
1796. Sinüñ şer-keşligüñden tıldı eyyām
Bir iki gün n'ola ger kılsañ ārām
1797. Ki vardur her ğam-ı sevdāya ġāyet
İrür her miħnete lā-büd nihāyet
1798. Yirinde ħākī olmağ oldu bih-ter
Kişi ġurbetde qalmağdansa ebter
1799. Özüñi hoş dut kim 'ömrdür bād
Zihī āqıl k'ola bu ğamdan āzād
1800. Bugün kim var daħı 'ömrüñ qararı
Gerekdür kim göresün rāst qararı
1801. Ecel irüp çü yarın bağlaya yol
Kimüñ qatında 'ömrün ola mağbül
1802. Getürmezler saña ħ'ān-ı emelden
Gelür öñüñe n'etdüñse 'amelden

36a

1803. Kāmu maḥlūkuñ ādem bih-teridür
Bu fi' lūñ ādemīlīkdan berīdür
1804. Şeref bulmuş iken ey nūr-ı dīde
Neden vaḥşī gibi olmaḵ remīde
1805. Gözüm nūrısun ol göñlüm ḥarīfī
Yeter rencīde kılduñ ben za' īfī
1806. Bir iki gün ki sensün hem-^ç inānum
Rikābumdan binüm ayrılma cānum
1807. Yakındur vaḳt ol binümle dem-sāz
Ki ursun cān ḳuşı mihrüñle pervāz
1808. Yönel düm gitmege sen ol selāmet
Bir iş itgil ki olmaya nedāmet
1809. Bu rüz irdi şebe sen ey seḫer gel
Bu cān irdi lebe sen ey peser gel
1810. Ki çün ire ecelden baña ḫayret
Bu yüzden ḳalmaya cānumda ḫasret
1811. Ben ol dem gitmelü ey dil-pezirüm
Ayakdan düşmişüm ey dest-girüm
1812. Kerem eyle şöñümü ḳoma mühmel
Yumulmadan gözüm ṭur ḫāneye gel
1813. Yirümi bekledüm ḳaldum selefdan
Sini ḳoyup gidem bārī ḫalefdan

1814. Bu mülk ü bu hazine k'oldı şāyi'
Düşüp bigāneye olmaya zāyi'
1815. Yi rāhatlılıkla çün hāzırdurur genc
Ki cem' itdük çeküp biz zahmet ü renc
- 36b
1816. Sürüp zevk ile 'ālemde murāduñ
Sehā'iyle çıkarğıl eyü aduñ
1817. Cihān yüzine şimdi bakacak göz
Ataya anaya sensün yaluñuz
1818. Revā mıdur ki hüsnünden idüp ħor
Koyasun didemüz 'ālemde bī-nūr
1819. Qabul ider mi buni dūst u düşmen
K'ölem üstümde bulunmayasun sen
1820. Budur k'orkum çü gitdügüm bilesün
Gelesün lik bini bulamayasun
1821. K'oparup sīnem üstinde 'alāle
İdesün hasret ü derd ile nāle
1822. Dem-i serdüñ ger ola āteşin dūd
Baña ol düddan hiç olmaya sūd
1823. Çü Mecnūn-ı perīşān-ḥāl ü medhūş
Atası sözlerini eyledi gūş

Cevāb-ı Mecnūn Bā-Pedereş

1824. Didi ey şem' -i cem' -i dil-fürūzum
Zülāl-i kand-āb u hem-çü rūzum

1825. Sözüñüñ dürrin itse halka-ı gūş
Olur gün bigi rūşen şūret-i hūş
1826. Dilüñdür çeşme-i āb-ı hayātum
Ki ğark olmışdur andan şeş cihātum
1827. Naşīhatde dehānuñdur şeker-rīz
Kelāmuñ şerbetidür şīḥat-āmīz
- 37a
1828. Şadef ağzuñ sözüñdür dürr ü gevher
Virür cān gūşına her dürri zīver
1829. Velīkin bu dil-i bī-rāy u bī-hūş
İdüpdür pend-i kūşīşi ferāmūş
1830. Kālalı ḥasret-i yār ile nā-kām
Hevādan berg gibi ṭutmaz ārām
1831. Şafā-yı ‘aşk-ı dil-berden urur dem
Degil ḥabbe katında iki ‘ālem
1832. Çü bilmezüm giceyi gündüzümden
Ne deñlü lezzet alam kendözümden
1833. Bugün diseñ ne yidüñ gice anı
Ne idügin dimege fikr kanı
1834. Atasun gerç’olur mihrüñe māyil
Degil āgāh derdüñden velī dil
1835. Yuyıldı levḥ-i dilden kendü adum
Ne adum bil ki maḥv oldı nihādum
1836. Bunı dil bilmeyeli oldı haylī
Ki ben Mecnūn mıyum yāḥūd Leylī

1837. Şehâb-ı dilden irüp girye-i berķ
Hevâ odıyla itdi varımı ğark
1838. Çü vahşî oldı dil ey nūr-ı dīde
Ola mı merdüm içinde remīde
1839. Budur ķorķum çü varup ķoparam gerd
Dil-i yārāna derdümden ire derd
1840. Hārābe eylemişdür meyl-i rāyum
Hārābe ol cihetden oldı cāyum
- 37b
1841. Hāķuñ emriyle oldı baña bu iş
Binümçün gelmesün göñlüne teşvīş
1842. Ki dut kim gerdişinden rūzgāruñ
Kem oldı işigüñden bir gubāruñ
1843. Ye bād ile irüp emr-i İlāhī
Götürdi ħirmenüñden bir giyāhı
1844. Düzüp bir meşhedi üstine ur dest
Eyit kim bundadur ol ‘ aşık-ı mest
1845. Şalāħa ol kişi k’ olmaya māyil
Hālāşına anuñ kim bağlaya bil
1846. Didüñ kim merg kıldı ‘ ömrümi pest
Giribānuma uzatmışdurur dest
1847. Şu resme itmemişdür varımı terk
Ki terküm şafħasından ders oķur merg

Vefât-ı Peder-i Mecnûn

1848. Çü pîr âşüftesini gûş kıldı
Gözinden âb-ı hasret cûş kıldı
1849. Muḥakḳak bildi kim anı ğam-ı ‘aşḳ
İdüpdür şehr-bend-i ‘âlem-i ‘aşḳ
1850. Açılup sırr gencinüñ kilidi
Ḥalâşından anuñ kesdi ümîdi
1851. Didi ey şûr-ı ‘aşḳ ile ciger-sûz
Duḥân-ı hasret ile âteş-efrûz
1852. Çü nevmîd olduğuñ itdüm semâ‘î
Berü gel bârî idelüm vidâ‘î
- 38a
1853. Recānuñ ya‘nî ḳalmadı ḥicâbı
Şirişküñden yüzüme dökgil âbı
1854. K’edem ol âb ile ğasl-ı kefen ben
Ḳılam ḥoş-bû demünle pîrehen ben
1855. Yolumı tutdı târîk-i ḥarâbî
Ki irdi ğarba ‘ömrüm âftâbı
1856. Çü rihlet kûsın urdı kârbānum
Getürdi hûdeci uş sârbānum
1857. Bu ‘âlemden gönül bağladı maḥmil
Daḥı bir ‘âleme yaklaştı menzil
1858. Ecel çevgānı irdi kim ura ṭob
Olısardurur andan merkebüm çûb

1859. Ğamuñ taşu bu ‘ömrüm ş̄isesini
Şıdı maḥv itdi cān endīşesini
1860. Bir arada sinüñle konuşum yok
Giderüm yola daḥı dönüşüm yok
1861. Bu demdür ḥālüñi āḥir şoruşum
Bu görüşdür yüzüni şoñ görüşüm
1862. Yakındur kim ağızda bağlana dil
Çekile göze sürme yirine mīl
1863. Diyüp bu sözleri ol dil-figāra
Elin uzatdı vü çekdi kināra
1864. Yüzin öpdi vü boynın koḡuladı
Yiri ḥasret yaşı ile şuladı
1865. Aḡıdup dāne dāne dīdeden dūr
Nesīminden dimāḡı eyledi pūr
- 38b
1866. Yile virdi çü ‘ömri ḥāşılını
Vidā‘ idüp ḡodı ol bī-dilini
1867. İrişdi kendünüñ ḡaşırına rencūr
Yaqīn bildi ki cān andan olur dūr
1868. Bir iki gün gidüp tāb u tüvānı
Ğamıyla ḡıldı anda zindeḡānī
1869. Süvār olup ecel atına nā-gāh
Revān oldu fenā şehrine bī-rāh
1870. Urup pervāz cān murḡı ḡafesden
İrişdi maḡşad-ı şıdḡa nefesden

1871. Ḳadīmī resmi bu oldu cihānuñ
 Ki tenden raḥtını alur revānuñ
1872. Mürūr-ı dehr itmışdür bunı kār
 Ki ne gül ḳor bu bāğ içinde ne ḥār
1873. Kimüñ başına urdı la‘ lden tāc
 Ki nefsi merkebinden almadı bāc
1874. Anı kim lem‘ a-ı baḥt itdi ḥandān
 Eritdi şem‘ bigi ḳıldı giryān
1875. Bu oduñ ‘ālemi ṭutdı şerārı
 Bu sözüñ çerḥa irişdi buḥārı
1876. Fenā eliyle şunup sāḳi-i dehr
 Bu şerbetden virür her kişiyē behr
1877. Olar oldu bu deyr içinde rāḥat
 Ki varından bunuñ itdi ferāḡat
1878. Aña feth oldu dehrüñ genc ü kânı
 Ki gelmeden fenā ol oldu fānī
- 39a
1879. Beḳāya olmayup ya‘ nī recāsı
 Özi varını yoḡ itdi fenāsı
1880. Degildür çünki bāḳī dehr genci
 Çeker maḡrūr olan aña renci
1881. Şu kim bu varṭadan ḳurtardı cānı
 Ebed zevḳiyle şād oldu revānı

Ender-Bî-Vefâ'î-i Dünyâ

1882. Gönül aç h̃'âb-ı ğafletden gözünü
Olup bîdâr devşir kendözünü
1883. 'Anâşırdan mürekkebdür çü ebdân
Degil muhkem binâ-yı cism-i insân
1884. Ki cem' -i bād u nâr u âb u hâkûn
Zarûrî menşe'î olur helâkûn
1885. Birisi çün muhâlif gele hâle
Halel irişür andan i' tidâle
1886. Muhabbat olıcağ hâli mizâcuñ
Dağı olmayısar nef' i ' ilâcuñ
1887. Sipâh-i mevt çün aç kemîni
Gözüne teng ider şuhuf-ı zemîni
1888. Olursañ cidd râhında muqayyed
Saña sūd itmeye burc-ı müşeyyed
1889. Sini ger dehr ide şâh Ferîdûn
Ecel irüp kılsar bağruñı hûn
1890. Ger olduñsa yedi iklîme server
Olursun ' âkıbet hâke ber-â-ber
1891. Ferište-şekl dünyâ dîvdür bil
Helâkûn andan olmışdur hâzer kıl
1892. Dehânı şekker ü zehr oldı būsı
Fesâne oldı ehline füsûsı

1893. Virürse daħı saña ni‘ meti bol
Aña aldanma kim mekkârdur ol
1894. Añun virdüğini şanma ki qalur
Kime ne virür ise girü alur
1895. Cihānuñ niş nūşı ‘ ayşıdur yas
Sürürı hüzñ ü rāhatlığı vesvās
1896. Sürilür gerçi ‘ ayş u nūş u şādī
Kim aldı ‘ ayş nūş ile murādı
1897. Niçe bir yiyēsün dünyā ğamını
Ki virür şehd yirine semīni
1898. Hevā-yı mülk yolında olma sâlik
Kim andağı menâzildür mehâlik
1899. Bu vādī k’aña uğratdı sini rāh
Fenā seyline olmışdur güzergāh
1900. Kim ol seyl ile ‘ âlem vardı ğarqa
İrişdi baħr-i mevci ğarba şarqa
1901. Getürmez girü hergiz alduğını
‘ Adem mülkine iltür bulduğunu
1902. Riyâzı sebzesi olmışdurur seyf
İçinde serv bigi qaddüñe hayf
1903. Ki tığından urup bağıruña yâre
İdiserdür eliyle pâre pâre

40a

1904. İlāhī çün ecelden cāne āşūb
İrişüp ola cismüm merkebi çüb
1905. Gidicek bakmayup şola vü sağa
Yakınuñdan bini şalma ırağa
1906. ‘İnāyet gülşeninde kıl turağum
Hidāyet pertevinden yak çerāğum
1907. Revānum şād idüp baḥşāyişüñden
Güşāyiş-i feyz kıl āsāyişüñden
1908. Dutup nūr-ı beşāret birle rūşen
Zılām-ı ḥavfı ref it bu kuluñdan

Firāk-ı Mecnūn Ber-Gūr-ı Pedereş

1909. Meger bir gün kazādan vaqt-i şeb-gīr
Giderdi bir kişi itmege naḥcīr
1910. Oturmuş idi Necd üstinde Mecnūn
Nitekim tāt üzre dürr-i meknūn
1911. Çün ol āşüfteye tuş oldı şayyād
Didi ey ehl-i beytinden olan yad
1912. Ne ata yāduña gelür ne māder
Ne hem-rāh u ne yār u ne berāder
1913. Ḥalef ḥakkında ba‘ zīlar selefden
Didiler ḥāk yegdür nā-ḥalefden
1914. Ḥayātında katından dūr olup sen
Kaçarduñ eyleyüp vaḥşet pederden

- 40b
1915. İrelden gönölüne cūş-ı cevānī
Vuḥūş ile idersün zindegānī
1916. Çü şundi añā cām-ı mevt sāķī
Sini Ḥaķ eylesün yirinde bākī
1917. Ğam-ı mihrünle terk itdi emāret
Gelüp qabrini qıl bārī ziyāret
1918. Çü maḥrūm eyledün ol dil-figārı
Revānından dilegil ‘öẓr bārī
1919. İrişdi gūşına çün bu kej āheng
Görindi rāst qaddi nāleden çeng
1920. Dirīg ü ḥasret ile başına ḥāk
Şaçup āh ile itdi zehresin çāk
1921. Bir arada ki yoğ idi qarārı
Düşüp toprağ üzre qıldı zārī
1922. Yüz urup qabrini itdi der-āğūş
Yüregi yandı gönli eyledi cūş
1923. Aqıtdı ebr bigi eşk-i ğamnāk
Gözi yaşından itdi ḥāki nemnāk
1924. Gehī devşürdi düşüp qabrine ber
Gehī ḥākin iderdi başına efser
1925. Şan oldı rūzı zindān ehlinün şeb
Ye ḥud bīmārı dutdı tāb ile teb
1926. Urıldı fetḥ-i bābınuñ kilīdi
Kesildi dest-girinden ümīdi

1927. Gözinüñ baħri idüp dūr-feṣānī
Aradı hem-niṣīninden niṣānı
1928. Çü bulmadı ğam ile ğam-güsārı
Gözinden ҡana ğarķ itdi ‘izārı
- 41a
1929. Aķıdup gözlerinden cūy-ı ābı
Yüz urup ҡabrine itdi ħiṭābı
1930. Didi kim n’olduñ ey cānum baba sen
Kim olduñ ben ğarībinden cüdā sen
1931. ‘Aceb ҡandasun ey ğam-ħ̣ār-ı dil-keṣ
Ki urduñ hecrüñ ile cāna āteṣ
1932. Firāķuñla ğamuñdan āteṣīn dūd
Yüregümde ҡodı od üstine od
1933. Düşüp derd ü ğamuñdan ıztırāba
Vücūduñ varını virdüñ ħarāba
1934. Fenādan sen beķā iline göçdüñ
Baña öksüzluĝuñ ṭonını biçdüñ
1935. Mübārek bād irmez çün demüñden
Giyelüm bārī ol ṭonı ğamuñdan
1936. Oĝul derdinüñ atadur ‘ilācı
Atasuz olmaķ acı imiṣ acı
1937. Sen idüñ baña üstād-ı ṭarīķat
Sen idüñ baña ğam-ħ̣ār-ı ħaķīķat

1938. Sen idüñ baña ğamda yâr u yâver
Sen idüñ baña bâzû-yı dil-âver
1939. Bini terk itmez imiş derd bildüm
Bu derd içre ki senden şoña kaldum
1940. Nihādumdan kopar biñ âh u feryād
Kaçan kim bir sözüñi iderüm yād
1941. Kātuñda cürm ile bî-i' tizārum
Öñüñde hāletümden şerm-sārum
- 41b
1942. Sinüñ baġruñ binüm derdümle sūrāḥ
Binüm göñlüm sinüñ mihrüñle güstāḥ
1943. Binüm mihrümle sen içdüñ sem-i ğam
Ben urmadum sinüñ rāyuñla bir dem
1944. Murāduñca dilümden gelmedi söz
Ġam u derd ile oldum âteş-efrüz
1945. Egerçi itdi çeşmün 'ālemi ter
Oġul bāġından āḥir yimedüñ ber
1946. Yoluma 'ömrüñi itdüñ telef sen
Yoluñda ḥayf oldum nā-ḥalef ben
1947. Bu bî-ḥāşıldan āḥir gör ki n'etdüñ
Belā vü derd ile nevmīd gitdüñ
1948. Olalı ben hevā içinde ser-bāz
Sen itmez olduñ 'ayş u nūşa āġāz
1949. Saña itdüklerümden ey peder āh
Ki olmuşum sinüñ yoluñda güm-rāh

1950. Eger benden tapuñ olmaya hoşnūd
Olurum Hālikūñ katında merdūd
1951. Ciger anını içüp her cihetden
Ciger dirdüñ baña sen merametden
1952. Cigerden geri sen olduñ ciger-hār
Ciger reddüñle olmasun ciger-hār
1953. Ciger yiyüp ü sen girdüñ zemine
Ciger an eyledi derdüñle sine
1954. ü pendüñ gūa itmedüm le 'ālī
Yirüm u devr elinden gū-mālī
- 42a
1955. Bu sözlerle idüp āh u fiānı
Siyāh itdi duānından cihānı
1956. Yem-i zulmet ü tıtdı det ü aı
amu gösterdi dürr-i eb-erāı
1957. Sevād-ı eb periān itdi gīsū
Müzeyyen eyledi nāhid ü meh rū
1958. Gözi k'olmıdı Mecnūnuñ ade-reng
Niār itdi dürrer bir nie ferseng
1959. Dönüp deryālara ek-i revānı
Aardı cūy bigi barı anı
1960. Oturdu mehedüñ katında tā rūz
Oırdı derd ile ebyāt-ı dil-sūz

1961. Dem-i iksîr-i şubh-ı kîmyâ-ger
Kinâr-ı çerh ü hâki eyledi zer
1962. Olup sūz-ı cigerden âteş-efrūz
Yirinden tūrdı Mecnūn-i ciger-sūz
1963. Ol eṭrâfı yaşından itdi nemnāk
İrişdi kūh-i Necde yine ğamnāk
1964. Ğam ile hâli olmışdı dige-gūn
Bilimezdi dūni gūn mi gūni dūn
1965. İderdi baht ile kâr-zârî
Bu hâletle geçerdı rūzgârı

Üns Giriften-i Mecnūn Der-Kūh Bâ-Vuhūş ve Şuyūd

42b

1966. Yazan menşūr-ı şāh-ı ‘aşka tūgra
Bu resme nāme’i itmişdür inşā
1967. Ki ol şūrîde-i meşhūr-i âfāk
Diyār-ı ‘aşqda ser-hayl-i ‘uşşāk
1968. Heves devrânınuñ âşüfte-kârı
Hevâ gülzârınuñ murğ-ı hezârı
1969. Şabā bigi seher-hîz ü sebūk-pây
Murādı hîrmeninde bād-peymāy
1970. Dem-i serd ile germ idüp hevāsın
Bir iki gūn ki tūtdı ata yasın
1971. Giyürüp cāme-i dil-ber ğamını
Çıkardı ‘aşq anuñ mātemiñi

1972. Peder hūnın giderdi derd-i dil-ber
Ġam-ı yāre ne māder ne berāder
1973. Ġazeller dirdi yād idüp ḥabībi
‘İlācı içün isterdi ṭabībi
1974. Meger vaḥṣīydi boşanmış resenden
Gidüpdi cümle hūy-ı ḥulḳ andan
1975. Nitekim vaḥṣī seyr iderdi ṣaḥrā
İki dem bir yiri kılmazdı me’vā
1976. Ne ādem ḥilḳati ne hūy-ı ḥayvān
Vuḥūṣ ile dili iderdi seyrān
1977. İdüp bīḡāne ḥıṣ ü āṣnāyī
Şorardı şīrden şīr-i şifāyī
1978. Getürdükçe dile sevdā niyāzın
Dilünün gözine söylerdi rāzın
1979. Ne vaḥṣī kim olurdu anda yeksān
İderdi ḥidmetin anuñ şitābān

.....¹

12a

1980. Çü yarın eyleyüp ‘azm-i sefer ben
Buradan idesün ya’ nī güzër sen
1981. Gelesün luṭfuñ ile ey melek-ḥū
Şu qarşu görinen ḥargāha qarşu

¹ 42b numaralı sayfanın devamında 12a numaralı sayfa gelmekle beraber konunun akışı itibariyle 42b ‘nin devamı ve 12a’nın öncesi olan varaklar yazmada eksiktir. Şâhidî’nin eserinde, Kadîmî’de 1979-1980 arasındaki beyitlere denk gelen kısımda Mecnûn’un geceleyin ettiği niyaz, ay ile zuhal, müşteri, utârid, zühre, merîh yıldızlarına hitabı, Allah’a yalvarışı ve onun dilinden bir münâcât, bir mütezâd, Leylâ’nın biri ile Mecnûn’a mektup gönderişi vardır.

1982. Ki yazup nāme ye derdüm ẖisābın
İrürem ıapuña miḥnet kitābın
1983. Boyun servi salıcaḫ aña sāye
Viresün nāme 'i ol mübtelāya
1984. Bu resme eyledi çün anda güftār
Gözüm den ğayb oldı ol perivār
1985. Seḫer ki ğitmegiçün yola girdüm
Varup ol didügi ḫargāha irdüm
1986. Ḳara atlasdan idüp serve cāme
Gelüp tenhā elüme şundı nāme
1987. Sözi luṭfı ki şād itdi revānı
Budur ol nāme didi şundı anı
1988. Çü dil-ber nāmesini gördi Mecnūn
Yirinden cūşa gelüp ıırdı Mecnūn
1989. Olup şūrīde çāk itdi ol abdāl
El urup nāmeden ğayrī 'i der-ḫāl
1990. Çü bu luṭf irdi ana fazl-ı Rabdan
Düşüp ḫāk üzre ol merdī şegābdan
1991. Başını urdı ayağına tekrār
Gözi yaşıyla devr itdi çü pergār
1992. Dilinde 'aşḫ şevḫi eyledi cūş
Ki ol cūş ile oldı mest ü medhūş

12b

1993. Girü çün mestlikden hūşa geldi
Öñine nāme şevķi düşe geldi
1994. Yüzine urdı buldı bŭy-ı cānı
Gözine sürdi nŭr oldu revānı
1995. Sevādından dil-i ğamġini mesrŭr
Olup virdi beyāzı çeşmine nŭr
1996. Cihānı āteş-i şevķiyle yakdı
El urdı nāme'î açdı vŭ baķdı

Nāme-i Leylā Be-Mecnŭn

1997. Yazılmış nāmede nām-ı İlāhî
Ki cümle 'ālemŭñ oldur penāhı
1998. Aña muhtāc kamu bî-niyāz ol
Cemî' mŭmkināta kār-sāz ol
1999. Çerāġ-ı dehr nŭrından mŭnevver
Riyāz-ı arz luţfindan mu' atţar
2000. İrüren ol siyāh ile sepîdi
Elinde cümle maķşŭduñ kilîdi
2001. Ezel iķlîminŭñ ol zŭ'l-celāli
Ebed devrānınuñ ol lâ-yezāli
2002. İrŭr emrinden anuñ nŭr cāna
Cemālinden şeref virŭr cihāna
2003. Pes andan şŭr-ı 'aşķuñ kışşasından
İdüp taķrîr kendü hışşasından

13a

2004. Hevā mülkinde görüp hāsılın bād
Dimiş derd-i dilinden eyleyüp yād
2005. Ki ey pervāne-i şem‘-i İlāhī
Fenā şehrine ilten toğrı rāhı
2006. Düşüpdür şūr ‘aşķuñdan cihāna
İrür āhuñ duğhānı āsmāna
2007. Dilün feth ideli mülk-i hevāyı
Bulupdur ‘aşķ senden rūşenāyı
2008. Çü genc-i rūhdur renc-i maḥabbet
Dilindür ḥāzin-i genc-i maḥabbet
2009. Sözüñ tārīk-i ğamda bahş ider cān
Nitekim zulmet içre āb-ı ḥayvān
2010. Firāķumdan ki gitmişdür qarāruñ
Nitesün nite geçer rūzgāruñ
2011. Sañadur cān ile göñlüm niyāzı
Kimüñle sen kılursuñ ‘aşķ -bāzī
2012. Bini yad ile şanup olma rencūr
Sinüñüm gerçi senden olmışum dūr
2013. Aña kim nisbet idersün bini sen
Ḥudā ḥaķķı murādın virmedüm ben
2014. Arada gerçi a‘ dā itdi vesvās
Velī toķunmadı dürrüme elmās

13b

2015. Vücūdum cevheridür baħr-i ‘ıffet
Daħı nā-süftedür bu dürr-i ‘ışmet
2016. Anuñla olmadum bir laħza hem-dem
Ġam-ı mihrüñden ayru urmazam dem
2017. Görelden dīde sen ferruħ-nihādı
Bu oldu cān ile göñül murādı
2018. Ki olduķça tenüm mülkinde cānum
Şeref bula sinüñle āşyānum
2019. Bana çün itmedi taķdīr Allāh
Ki vaşluñ gülşenine iledem rāh
2020. Ġamuñdan tutdı dehri dūd-ı āhum
Bu dirlikde binüm var mı günāhum
2021. Kılurum ġayretüñden sīnemi çāk
Rızāñı gözlemezsem başuma ħāk
2022. Vefā yolında yildüm gice gündüz
Yüzüm āyīnesine ķonmadı toz
2023. Günāhum yoġını bilür İlāhum
Eger var ise ‘afv eyle günāhum
2024. Geçürdüġüm anuñla rūzgārı
Bilirsün kim degildür ihtiyārī
2025. İşidüben giceler n’etduġuñı
Gözüñden ķanlı yaşı batduġuñı
2026. Taşı bālīn ü ħāki bister itdüm
Çü od oldum yirüm ħākister itdüm

2027. Eger ‘arz olsa bu cismüm harîrî
Göreydün andağı naqş-ı haşîrî
2028. Baña ta‘n itme sende yok diyü gam
Sebû seng üzre olmaz şîşeden kem
2029. Binüm şevkümle k’olduñ lâubâlî
Ġamuñdan şanmağıl göñlümi ħâlî
2030. Dem-â-dem itdügümce derd ile âh
Neler çekdügümi bilür bir Allâh
2031. Egerçi yandurur pervâne’i şem‘
Özinüñ dağı cismîn maĥv ider lem‘
2032. Şu kim âh ile virür sūzdan dūd
Aña dil olduğundan olmaya sūd
2033. Hevâñ odında yanmışdur vücūdum
Ki irişdi felek evcine dūdum
2034. Dağı ey bâğ-ı ‘aşk içre yaraşık
Dilüme ħüsnüme ma‘ şūķ u ‘āşık
2035. İrişdi gūşuma k’ol pîr-i ħikmet
Yaķarken senden ayru nâr-ı ħasret
2036. Ġamuñdan döymeyüp bu mâ-cerāya
Fenādan intikāl itmiş beķāya
2037. Şerāb-ı mevt aña çün şuna sākî
Ĥaķ itsün gevherin yirinde bākî

2038. Bilürsün kim sever Hâk şābirīni
İdüp şabr eyleme āh u enīni
2039. Belā vü derd ü şabrı pīşe eyle
Bu dehrüñ gerdişin endīşe eyle
2040. Şu girye k'aña handān ola aġyār
Anı ketm eylemekdür fi'l-i muhtār
2041. Şu ġam k'anı görüp düşmen ola şād
Ne hoşdur k'anı 'ākıl itmeye yād
2042. Bu derde şabr kıl ey yār-i şādık
Ola kim irgüre maqşūda Hālīk
2043. Bu firqat hārına eyle taḥammül
Ola kim bāġ-ı vuşlatdan ire gül
2044. Çi görür naḥlde zenbūrveş hār
Ruḥabdan şehd bigi gösterür bār
2045. Egerçi kim çeker renci ikinci
Çü vaqt ire virür ol renc genci
2046. Yaluñuz kalduġuña olma dil-teng
Ki bu yüzden tutarum ben de āheng
2047. Hevā yolında kim hār u ḥasum ben
Girü kendü yirümde bī-kesüm ben
2048. Ğam-ı 'aşkuñdurur göñlüme yoldaş
Ne hoş yoldaşdur āḥsenet şābāş
2049. Gözümüñ nehri cismüm perdesidür
Dil ü cānum hevā perverdesidür

2050. Sinũñ pāyuña gerçi h̄ar urur nīş
Binüm gön̄lũnden irür cāna teşvīş

2051. Şu kũhuñ k'ola saña cāy ğārı
Toludur şevķi ile dil diyārı

2052. İderseñ pāyını sen rīş ey h̄ar
Şaķın kim irüp āhumdan yaķar nār

2053. Yüzin ger idesün ey gerd-i menzil
..... olma ğāfil

2054. İdüp ey bād-ı āhum pāk rāhın
Gidergil tekyegāhından giyāhın

2055. Gön̄ül māhına mihrũñ āftābı
Eger fer virmese virmezdi tābı

2056. Şu kim itmez yoluna cānını terk
Yiridür kim aña hem-dem ola merg

15a

2057. Aña kim virmeye mihrũñ ziyā 'ı
Cihāndan bulmasun hīç rüşenā 'ı

2058. Oķıdı çũnki ol mektũbı Mecnũn
Olup şūrīde dökdi gözleri hũn

2059. Hevādan ' aşķ baķri eyledi cūş
Şeğab hamrından oldu mest ü bī-hūş

2060. Tolanup kāsıdũñ şolın u şağın
Öperdi geh elini geh ayağın

2053. İkinci mısradaki noktalı yerlerin üstüne bant yapıştırılmış.

2061. Didi n'eydem ne kâğıd var ne hāme
Cevāb içün ki yazam yāre nāme
2062. Bu emri yirine getürdi kâşid
Kamu esbābını götürdi kâşid
2063. Çü kâğıd geldi ol şūrīde-i dehr
Gamından k'ıçmış idi derd ile zehr
2064. Sirişkiyle ciger kanını ezdi
Kalem müjgānını kıldı vü yazdı
2065. Dili dürcinde ne itmiş idi derc
Yazarken nāme anı eyledi harc
2066. Murādınca çü oldu hatm nāme
Virür luṭf ile ol merd-i kirāma
2067. Didi ey hūb-rūy-ı ferruḥ-aḥter
Murāduñı Hudā itsün müyesser
2068. Baña cāndan k'irürdüñ armağanı
Bunı daḥı vir ol yāre nihānī
2069. Alup ol nāme'i merd-i yegāne
Nigārından yaña oldu revāne
2070. Çü cehd ile bu yolda eyledi cid
İrürdi nāme'i Leylīye kâşid
2071. Elinden nāme'i çün aldı dil-ber
Gözi yaşından itdi nāme'i ter

Nāme-i Mecnūn Be-Leylā

2072. Yazılmış evvelinde gördi anı
Anuñ adın ki yokdur aña şānī
2073. Ezeldür şem^ç -i vaḥdāniyyet andan
Ebeddür lem^ç -i furḳāniyyet andan
2074. Ne kim var ise andandur eşerler
Viren ol seng-i ḥārādan güherler
2075. İder perverde baḥr içre yetīmi
Şadefde ḥalk ider dürr-i ‘azīmi
2076. Ne’i kim fıkır ide nādān u dānā
Anuñ ‘ilminde var pinhān u peydā
2077. Maḥabbet pertevinden rūṣenā’ī
Virüp rūṣen-dil ider āšnā’ı
2078. Pes andan soñra yandurup cigerler
Dimiş kendü ifrāḳından ḥaberler
2079. Elā ey cān-ı ‘ālem ü ‘ālem-i cān
Çerāğ-ı meclis-i ervāḥ-ı insān
2080. Yüzüñdür verd-i gülzār-ı melāḥat
Lebüñdür zübde-i kân-ı ḥalāvet
2081. Cemālūñ maḥzar-ı nūr-ı Ḥudādur
Ruḥuñ āyīne-i ‘ālem-nümādur
2082. Vücūduñ cevheridür rûh-ı muṭlaḳ
Muşavver nûrdur zātuñ muḥaḳḳaḳ

2083. Kamer alnuñ yüzüñ gündüz çerāğı
Lebüñ Kevşer ruḥuñ Firdevs bâğı
2084. Yazılmış lâle vü sünbüller ile
Cihānı rüşen itmiş güller ile
2085. Behārum gülsitānum tâze servüm
Binüm kebk-i ḥırāmānum tezervüm
2086. Sa‘ âdet tâcısun düşmen serinde
Gühersün lîk ğayruñ efserinde
2087. Vücûduñ gencedür ḥıfz itmiş aġyār
Elinde düstuñ ḳalmışdurur ḥār
2088. Bini şevķüñde hecrüñ eyledi mest
Kimüñ boynına urursun ‘aceb dest
2089. Ben aldum ‘aşķuñuñ varın virüp dil
Sinüñ göñlüñ kimüñ mihrine mâyl
2090. İşigüñ ḥākidür cismüm türābı
Ki sîrāb ider ruḥsāruñ ābı
2091. Göñül ḳudsinde ey nūr-ı ilāhum
Cemālüñ ka‘ besidür secdegāhum
2092. Şafā gencini ḥüsnüñdür müfettiḥ
Dil-i ğamġine la‘ lüñdür müferriḥ
2093. Yile virme bini ḳapuñda ḥāküm
Nevāziş ḳıl ğarīb-i derdnāküm
2094. Egerçi kim ḳapuñdan düşmişüm dūr
Ġam-ı ‘aşķuñlayum ‘ālemde meşhūr

16b

2095. Virem derd-i dilümden çün dem-i serd
Hevā mağzına andan irişür gerd
2096. Sözüñ ben bî-dil ile pîç-der-pîç
Çü hîç oldum her işüm hîç-der-hîç
2097. Urursun zaḥm girü raḥmet idersün
Çü raḥmuñ var zaḥm urup n'edersün
2098. Varup aḡyāra itdün rûzımı şeb
Şebüm rûza ire mi ey şeker-leb
2099. Nice umsun göñül ol bâğdan bār
Kim anuñ bâğbānı ola aḡyār
2100. Dil-i bî-dāda bir dem itmedüñ dād
Alursun cānum itmezsün bini yād
2101. Dilüñdür saḥt sözüñdür velî nerm
Ben od oldum sinüñ göñlün degil germ
2102. Şıyup 'ahdüñi ey māh-ı dil-fürüz
Enîs idindüñ aḡyārı şeb ü rûz
2103. Baña sırr ile idüp çāre-sāzî
Kılursun anuñ ile 'aşk-bāzî
2104. Var ise baña mihrüñ şevk ḡanı
Eger yoḡ ise dilde 'aşk-ı fānî
2105. Ben ü sen olalı ma'şûḡ u 'āşık
Baña bir fi'lüñ olmadı muvāfık

17a

2106. Ferāġāt gösterürsün bī-dilünden
Kime idem ‘ aceb feryād elünden
2107. Bu ‘ ālemde çü bildüm özümü ben
Sinüñ yüzüne açdum gözümü ben
2108. Ğam-ı ‘ aşkuñ ki göñlüm hāşılıdur
Tenüm mülkinde cānum menzilidür
2109. Dügün-i şevkle bağlandı mizācı
Ki sensün derdi anuñ hem ‘ ilācı
2110. Lebüñ şehdine ger ire megesden
Tenüm şevk ile dıtrir ol hevesden
2111. Anuñçün mūr bigi seyr iderüm
Ki şehdüñden meges şerrin giderem
2112. Zebān-ı hāmeden olup şeker-rîz
Beşāret yüzün açmışsun dil-āvîz
2113. Degil baña beşāret añadur kim
Sinüñ bigi nigāra ola hākim
2114. Sa‘ ādet ol sere urmuşdur efser
K’ola bālînde sinüñ ile hem-ser
2115. Çerāġuñdan eger cānumdurur dūr
Hudā pervāneñi kılmaya bī-nūr
2116. K’o yaqsun bini bu nār-ı melāmet
Sen ol İbn-i Selām ile selāmet
2117. Ğam ile bülbul olmuşdur nefes-gîr
Nevāle bāġdadur zāġa encîr

2118. K'aña ger oldısa vaşluñ nevāle
Şükür kim baña ğamuñdur havāle

2119. Ol olsun vaşluñ ile şād u hurrem
Bini hecr ile yaqsun āteş-i ğam

2120. Gözümden ben dökeyin āb u āzer
Cemālūñ bağı virsün haşıma ber

17b

2121. İrürdi çün bu rûza rûzgārum
Dağı bir yüzden iderüm şümārum

2122. Umarum ya' nî kim ol la' l-i gül-reng
Çıka taşra ki çekdi zahmet-i seng

2123. Kamer kim 'āleme andandurur nūr
Ola kim Hāk ide şu' bāndan dūr

2124. Gide zenbūr kala şehd bākî
Ola meh hālî tura mihr bākî

2125. Ala hālî görüp şahnını bāguñ
Yirini bülbul-i şūrîde zāguñ

2126. Kala şāfî gide āyineden jeng
Dağı itmeye gence mār āheng

2127. Ye niçün itmeyem şām u seher āh
Ki hālümden binüm olmaduñ āgāh

2128. Çü idüp turrenden nāfe-güşā'î
Çözesün 'ağd-i zülf-i 'ıtrāsā'ı

2129. Nesīm-i şubḥ ile bŷıyından anuñ
Baña gönder ki rŷıdur revānuñ
2130. Lebŷñ şevķiyle göñlŷm tāb içinde
Diler bŷe velīkin ḥŷāb içinde
2131. Hevāñ ile ireli başuma tāb
Dirīgā kim ḥayāl oldu baña ḥŷāb
2132. Mübārek demdürŷr ol vaķt-i pīrŷz
K'ire şŷrīdeye yār-i dil-fŷrŷz
2133. Ruḥı bāğıyla la' linden pey-ā-pey
Gehī şeftālŷ vire geh vire mey
2134. Nesīm-i sŷnbŷlinden aldurup hŷş
Kıla cān bigi şevķ ile der-āgŷş
2135. Gehī ide zenaḥdan sībsāyı
Lebinden geh ala cānum şifāyı
2136. Tŷtup bir elde cām-ı cān-fezāsın
Ala bir ele zŷlf-i 'ıṭrsāsın
2137. Velīkin yol bulan rāz-ı nihāna
Bu ḥālet āña olmışdur fesāne
2138. Kāpuñdan hecr ile gerķi ki dŷrum
Sinŷñ ḥŷsnŷñķŷñ özŷmenden ğayŷrum
2139. Ḥŷzŷruñda ki olam şām seher ben
Saña reşķŷmenden itmezem nazār ben
2140. Tāma' pāyına dil urmuşdurur bend
Olupdur vaşfuññ gŷşına ḥursend

2141. Çü rûhum buldı şevķũnden şafâ'ı
Giderdi nefis aradan iķtizâ'ı
2142. Ğam-ı 'aşķuñla ki oldı şümârum
Binüm yok şûret-i zâhirde kârum
2143. Şerik-i yâr 'aşķ içindedür şirk
Hevâ âbında ol olmışdurur çirk
2144. Virür çün göñlüme mihrũn tesellî
Cemâlũn n'ola itmezse tecellî
2145. Binüm 'aşķuñ ğamıdur çâre-sâzum
Cigerde zaķm-ı ğamzeñ dil-nevâzum
2146. Egerçi kim bu zaķma merhemüm yok
Çü sen sağ olasun daķı ğamum yok
2147. Firâķuñdan dilüm ki ola rencûr
Haķ itsün vaşl ile göñlüni mesrûr
2148. Binüm ger ola idbârum nihânî
Sinün iķbâlũn olsun câvidânî

Vefât-ı Mâder-i Mecnûn

2149. Zer-i ma' nâyı tutup zer-ger-i hâl
Bu resme itdi nâr-ı 'aşķ ile fâl
2150. Dil-i Mecnûn ki olmuşdı remîde
Aña hem-hâl idi bir kâr-dîde
2151. Çeküpdi nîk ü bed ol hûb-âyîn
Görüpdi çâşnî-i telh ü şîrîn

2152. Hüner ehli idi dünyāsi ma‘mūr
Selīm-i ‘Āmirī dimekle meşhūr
2153. Dili zaḥmına ura diyü merhem
Yir idi dāyim ol Mecnūnçün ğam
2154. Ta‘ām ile gelüp ol nīk-nāma
Getürürdi aña geh gāh cāme
2155. Qadīmī ‘ādet üzre bir gün ol pīr
Ġarībin görmege itmişdi tedbīr
2156. Yüriyüp geşt iderdi deşt ü tağı
Aradı gözleyürek şol u şağı
2157. Yaluñuz buldı anı kūh içinde
Ġarīķ olmış yem-i endūh içinde
2158. İdüp vaḥşetle rāh-ı halkı beste
Bir iki vaḥş ’ile ol dil-şikeste
- 19a
2159. Oturup ḥasret içre qalmış idi
Ferāġat ‘ālemini bulmış idi
2160. Sibā‘ ı görüp ol pīr-i kirāmī
Irakdan virdi Mecnūna selāmı
2161. Selāmuñ gūş idüp Mecnūn-ı bī-dil
Çü gördi anı oldı aña māyil
2162. Pes idüp da‘vet ol pīri getürdi
Yanına aldı bir yirde oturdı

2163. Çü anuñ da‘ vetinden buldı rag̃bet
Birez ma‘ nā yüzinden itdi şoĥbet
2164. Selīme irdi çün bu ĥ‘ān-ı şevķī
Dilinde zāhir oldu ‘ aşķ zevķi
2165. Girü resmince ol merd-i kirāma
Ta‘ ām ile getürmiş idi cāme
2166. Çıkarup hegbesinden armaġanı
Öñinde ģodı yüz ‘ özr ile anı
2167. Ki ģıl bu cāme’i cismüñe perde
Vücūduñ verdi olmasun nazarda
2168. Didi çün sırr-ı cān ola hüveydā
Tutar peydā vücūdı derd-i şeydā
2169. İreli ‘ aşķdan göñlüme vesvās
Tenüm olmışdur āteş cāme kerbās
2170. Anuñçün cāmeden cismümdürür dūr
Ki kerbās ile olmaz nār mestūr
2171. Ne’i kim giymişüm ç’idem nezāre
Ķılurum şevķ-i dilden pāre pāre
2172. Bu sözlerden Selīmüñ yandı cānı
Öküş cehd eyledi giydürdi anı
2173. Pes andan şoñra çerb idüp kelāmı
Getürdi öñüne şīrīn ta‘ āmı
2174. Niçe kim sa‘ y idüp gösterdi nāle
Yimedi ol yimekten bir nevāle

2175. Ğam-ı dil-ber olalı gönline zād
Yimekden cānı olmış idi āzād
2176. Selīm aña didi kim ey ciger-sūz
Ye ne yirsün nedür işüñ şeb ü rüz
2177. Ta‘āma meyl ider insān dāyim
K’anuñladur beden bünyādı kıyım
2178. Yimekdendür hayātı hāşş u ‘āmmuñ
Hayātuñ var pes nedür ta‘āmuñ
2179. Didi kim ey Selīm-i pīr-i hikmet
Selāmuñ cāna tevķī‘-i selāmet
2180. Tenüm ‘aşķ ile k’olmışdur fesürde
Ğidā hācet degil nefis oldu mürde
2181. Düşelden gönlüme dil-ber hevāsı
Nesīm-i şubḥdur rūḥuñ ğidāsı
2182. Ne yıl kim ire kūy-ı dil-rübādan
Dil ü cānuma kıt olur hevādan
2183. Olalıdan dilüm bād u yirüm hāk
Hevādur āb u rüzum eyle idrāk
2184. Kıaçan kim iķtizā idem nevāle
Ki ola cismüme açlık havāle
2185. Şecerden şamĝ dirüp virürüm zād
Veyā kökin giyāhuñ iderüm zād

2186. Hevā odı ki bağrum itdi biryān
Boğazdan geçmez oldı aşğa nān
2187. Getürdügüñ alurum gerçi ey yār
Yimez isem ta‘āmı yiyici var
2188. Dökerüm yir anı şa‘leb ü şīr
Olaruñ yidiginden olurum sīr
2189. Çü ma‘lūm oldı pīre k’ol hünermend
Koyup nānı giyāha oldı ħursend
2190. Diline nūr-ı ‘aşk idüp tecellī
Cevāb-ı nerm ile itdi tesellī
2191. Didi çün ħalk meyl itdi ta‘āma
Düşürdi ħamu cān murğını dāma
2192. Şuñ k’ola ħavāle meyl-i dāne
İder her dem aña renc-i zemāne
2193. Sinüñ bigi ğidā iden giyāhı
Odur cān kişverinüñ pādşāhı
2194. Bu sözden dilde Mecnūnuñ neşātı
Belürüp pīre itdi inbişātı
2195. Hevādan meyl idüp aĥbāba cānı
Kamu yārāndan şordı nişānı
2196. Pes andan ol perişān-ĥāl cemmāş
Atasın aındı dökdi gözleri yaş
2197. Çıkup dilden duĥān-ı āteş-i ğam
Su’āl itdi didi pīre ki ey ‘am

20b

2198. Çün ol murğ-ı ğarībūñ şındı bāli
Neye irdi işi ne oldı hāli
2199. Bu hālet içre ki āşüfte-kārum
Katında rū-siyāh u şerm-sārum
2200. Çi ger itdüm ğam-ı yār ile peyvend
Velī dīdārınayum ārzūmend
2201. Selīmūñ özi göyinüp aña haylī
Çü bildi māderine var meyli
2202. Komadı ayru oda gevherini
Varup irürdi aña māderini
2203. Çün irdi māderi gözden döküp hūn
Görür oğlınūñ aḥvālin diger-gūn
2204. Akıdup gözlerinden āb rūya
Tutup başını urdı şāne mūya
2205. Yüzine urdı yüzün öpdı gözün
Dönüp söyletdi gūş itmege sözün
2206. Yeñiyle sildi yüzinden ğubārı
Ayağından eliyle çekdi hārı
2207. Ne ise iktizā'-ı mihr-bānī
Telaṭṭuf birle itdi aña anı
2208. Didi oğlum nedür bu terk-i tāzī
Bu bāzīdür degildür 'aşq-bāzī

2209. Ecel tığıyla uzatmışdurur dest
Niceye dek yürürsün vâlih ü mest

2210. Atan gitdi ğamuñdan hasret ile
Anan dağı gider uş miḥnet ile

.....¹

89a

2211. Çü bu ye's odına bağı göyindi
Kān ağladı vidā' itdi vü döndi

2212. 'Anā vü hasret ile ol şikeste
İrişüp meskenine oldu ḥaste

2213. Bir iki gün ki yanar tende cānı
Firāk ile revān oldu revānı

2214. Cihānuñ budurur her rûz rāyı
Ki hergiz itmeye mihr ü vefāyı

2215. Bu bir peymān-şikendür adıdur dehr
Sürûrî ḥüzn ü tiryākındadır zehr

2216. Çü ehline vefası yok cihānuñ
Şanasun āšnāsı yok cihānuñ

2217. Niçe kim devri var leyl ü nehāruñ
Ekincilikdür işi rûzgāruñ

2218. İder her gice rûşen bir çerāğı
Urur nārıyla cāna günde dāğı

¹ Hikâyenin akışı doğrultusunda 20b numaralı sayfanın devamında 89a numaralı sayfanın gelmesi gerekiyor; ancak bu iki sayfalar arasında da eksik varak ya da varaklar söz konusudur. Şâhidî'nin eserinde, Kadîmî'de 2210-2211 arasına denk gelen kısımlarda annesinin Mecnûn'a nasihatleri ve Mecnûn'un ona vermiş olduğu cevap vardır.

2219. Seher çün şeh-süvâr-ı mihr-i raḥşân
Felek meydânı içre urdı cevân

2220. Elinde oynadup çevgân-ı zerrîn
Kapar seyyârelerden gûy-ı sîmîñ

2221. Tûlû‘ itdi ufukdan şem‘ -i ḥâver
Cemâlerinden cihân oldı münevver

2222. Tutuşup ḥasret ile nâra Mecnûn
Yürürdi derd ile âvâre Mecnûn

2223. Sîpihre âhı irürmiş idi râh
Degildi mâderi mevtinden âgâh

89b

2224. Selîm-i ‘Âmirî ol pîr-i giryân
Dil-i Mecnûnçün olmışdı nâlân

2225. Yine görmege geldi geçmeden mâh
Ki bulmuş idi mihri gönline râh

2226. Getürmüş idi ol merd-i kirâmî
Ġarîbine libâs ile ta‘âmı

2227. Ġam-ı yâr ile kalmış idi bî-dâd
Çü pîri gördi kıldı mâderi yâd

2228. Didi ḥâlî aña kim sen beḳâ ol
‘Adem mülkine döndürdi likâ ol

2229. Tağıtdı raḥtını dâr-ı fenâdan
Sinüñ derdüñle cân virdi ‘anâdan

2230. Bu ḥâletden çü âgâh oldı Mecnûn
Dirîĝ ü âh ile ağıtdı Ceyḥûn

2231. İder peyk-i seherde nây-ı nâle
Figân u âh ile kıldı ‘alâle

2232. Pederle mâderinüñ ol hevâ-zâd
Mezârı üzre varup kıldı feryâd

2233. Ğam-ı yâr ile ol olup dil-fürûz
Ururdı ol ikinüñ kabrine yüz

2234. Süzerdi gâh buña geh aña rûy
Sirişkenden revân olmış idi cûy

2235. Hurûşını çü yârân eyledi gûş
Anuñ sūzından irdi anlara cūş

2236. Gelüp ol kavmüñ anda kamu varı
Temâşâ itdiler ol dil-figârı

90a

2237. Olup bi-hûş kalmış idi hayrân
Ağardı gözlerinden yaş ile kan

2238. İşi zâr u nizâr olmuşdı cismi
Bozulmağa yakın idi tılısmı

2239. Gelüp ‘aqla açıla diyü h’âbı
Yüzine dökdiler gözden gül-âbı

2240. Hevâ h’âbından olur bigi bîdâr
Çün oldu mestlikden mest hûşyâr

2241. Dürüd idüp kamu ehl-i kabîle
Oturdılar birez anuñla bile

2242. Naşîḥat virüp aña itdiler cehd
Vaṭandan yañaya varup k'ola 'ahd

2243. Bularuñ pendini çün eyledi gūş
Derūnı 'aşq-ı yārinden idüp cūş

2244. Bir āh itdi vü ṭutdı rāh-ı kūhı
Götürdi raḥt terk itdi gürūhı

2245. Mey-i 'aşq ile olup mest ü şeydā
Yürürdi vādī vü kūh içre tenhā

2246. Fenāya kim ṭutupdı berķveş rāh
Cihāndan kılmış idi dest-i kūtāh

**Ender-Keşiden-i Bār-ı 'Aşq-i Mecnūn-ı Bî-Dil Si Sāl ve Aḥvāl-i Ū Der-
'Aşq**

2247. Fezā'-ı 'ālem-i 'aşq içre dānā
Nücūmuñ devri te'sīrinde bīnā

2248. Rümūz-ı ğayb u sırr-ı cāna vāķıf
Muvāfıķ ḥāle gerç'oldı muḥālif

90b

2249. Temāşāğāh-ı şaḥrā-yı ma'ānī
Ġıdāsı vāridāt-ı āsmānī

2250. Sözi zinetde gūyā sikke-i zer
Ġazelde luṭf-ı naẓmı lü'lü-yi ter

2251. Bilür her kişi kim ide tefekkür
Delü naẓm idemez bu resm ile dūr

2252. Olup ser-mest virmiş bāde dehri
Bir olmuş aña dehrūñ ḳand u zehri

2253. Ecel mekrinden olmuş cânı āgāh
Virüp varını dutmuş tūşe-i rāh
2254. Feraḥ bulup hevā-perverdesinden
Çıkarmış başı ğaflet perdesinden
2255. Egerçi dirligi olmuşdı düşvār
Velī merg ile āsān oldu bāzār
2256. Fenāya şol kişi k’olmaya māyıl
Fenā irdükde olur kār-ı müşkil
2257. Bu dārı her ki tutdı mihr ile berk
Sefer itdükde ki düşvār olur terk
2258. Olup ser-bāz ğam bezminde Mecnūn
Özini mekr ile kılmadı meftūn
2259. Refīķe olmadı bu yolda meşğūl
Hevā bendin giderdi rıfķ ile ol
2260. K’anı şayyād-ı cân itdükde pā-māl
Çü diye cânuñı vir diye kim al
2261. Hevādan fülk-i ‘ömri bād-bānı
Derilmeden şuy’atdı raḥt-ı cânı
2262. Yir idi dehr zehrinden nevāle
Bu meyden nūş kılmadı piyāle
2263. Cemāl-i Leylā’ı itdi behāne
Cihānuñ varını atdı yabana

2264. Ża‘îf olmuş idi gerçi marâzdan
Degildi ol marâz hâli ğarażdan
2265. Miyânında olup muhkem niyâmı
Niyâmında idi şemşîr-i kâmi
2266. Anuñçün vaşl-ı yâri itmedi yâd
K’ola gönlinde kaşr-ı ‘aşk bünyâd
2267. Hevâdan k’oldı Mecnûna havâle
Su ‘âl itdüm didüm bir ehl-i hâle
2268. Murâdı aña çün olmuş idi kısmet
Arada bunca hüzne neydi hikmet
2269. Huşûl-i kâm çün olurdu der-hâl
Yüridi nâ-murâd olunca sî sâl
2270. Didi bir kâmçün ol lâubâlî
Neşât itmekden itdi cismi hâlî
2271. İdüp ol kâm-ı dil şevķini yâd ol
Anı sî sâl idindi murâd ol
2272. Dem-i evvelde ger olaydı hâşıl
Açılmazdı aña bu râz-ı müşkil
2273. Aña hâll olmaz idi nükte-i ‘aşk
Anı hâll itmez idi pûte-i ‘aşk
2274. İki ‘âlem gönüle olmaya kâm
Raķîķ-i ‘aşķdan ger ire bir câm

91b

Aḥvāl-i Mecnūn Bā-Seg

2275. Meger bir gün ki tābı āftābuñ
Yirini od kılmış idi türābuñ
2276. Yanardı mihr tābından felekler
Düşerdi sāye-i ‘arşa melekler
2277. Ziyādan itmiş idi āteşin tāb
Nücūmı pūte-i çerḥ içre sīm-āb
2278. Semā tennūruñ germ itdi ḥurşid
Olupdı puḥte ḳurş-ı nān-ı nāhīd
2279. O tennūr içre olup surḥ ḥarçeng
Deminden od olmuş idi dil-i seng
2280. Cihānı yandurup tāb-ı temmūzī
Ḥarāret tutmuş idi nīm-rūzı
2281. Güneş nūrından idüp cezbe-i tāb
Hevāya münḳalib olmuş idi āb
2282. Ḳarara yanmış idi kūh u hāmūn
Olupdı ḥuşk nehr-i Nīl ü Ceyḥūn
2283. Şu‘a‘-ı mihr olup āteş-efrūz
Nebātı yirde kılmışdı ciger-sūz
2284. Tuyūra cāy olupdı sāye-i şāḥ
Vuḥūşa mesken olmuş idi sūrāḥ
2285. Olup dil-teşne ebir cūy-bāra
Zemīn itmişdi baḡrın pāre pāre

92a

2286. Serāb idi feẓā-yı deşt ü vādī
Buḥāra ġarḳ idi dehrūñ sevādī
2287. Virüpdi tāb arẓa çerḫ-i gerdān
Ḳabarurdı ki pāy-ı reh neberdān
2288. Ḥarāretten hevā k'olmışdı nā-ḥoř
Yaturdı sāyede her kiři ḥāmūř
2289. Gezüp Mecnūn deşt ü kūh u vādī
İderdi seyr varup her sevādī
2290. Ten-i ḥākini tāb itmiş idi ḥarḳ
Ḳalupdı āb u āteř iĉre ĉün berḳ
2291. Dü-tā olmışdı ḳaddi dest-i ġamdan
Siyāh olmışdı ḥaddi tāb-ı demden
2292. İreydi ġūřına ger bāng-ı rūdı
Ye işideydi bu yüzden sürüdü
2293. Girerdi raḳřa ol cismi füsürde
Olurdı ġāh zinde ġāh mürde
2294. Ćü başına geleydi zerre-i hūř
İderdi ḥāleti cümle ferāmūř
2295. Bu vaşf ilen gezerken rāh bī-rāh
Ḳabīle ḳurbına irişdi nā-ġāh
2296. Gözinden aḳıdup ḥūn-ı ciġer ol
Ṭolanurdu özinden bī-ḥaber ol

2297. Yürürken derd ile hayrân u medhûş
Olur ol yirde çeşmi bir sege tuş

2298. Ki urmuş tîr-i nānuñ aña yare
Nizâr olmuş teni düşmüş kenâra

2299. Teni hâriş urur pâyı hırâşî
Yimiş pehlûsı zaḥmından tırâşî

92b

2300. Bükilmiş bili olmuş kâmeti ceng
Urup zaḥma tutar zîr ile âheng

2301. Ciger-teşne bulmaz derde çâre
Kaşınmakdan derisi pâre pâre

2302. Nefes urmaḳdan açılmış dehânı
Şırtmış dişî uzanmış zebânı

2303. Cerâḥatden olup şûride ḥâlî
Meges kapmağa kalmamış mecâlî

2304. Gidüp şulḥı bozılmış âlet-i ceng
Ne hışma vü ne ‘afva ider âheng

2305. Yimiş bî-dâd dehrüñ nişini ol
Dili ‘iyle yur idi dişini ol

2306. Yalardı geh elin ü geh ayağın
Megesler almış idi şol u sağın

2307. Bu ḥâletde çü gördi anı Mecnûn
Yanına vardı dökdi dîdeden ḥûn

2308. Kinâr itdi anı ol miḥnet-âyîñ
Ḳolın boynına kıldı tavḳ-ı zerrîn

2309. Döküp rahm ile gözden cüy-bārı
Teninden rıfķ ile sildi ğubārı

2310. Döşedi aña idüp cübbesin çāk
Yeñi 'iyle serini eyledi pāk

2311. Geh oldı şefķat ile aña dāye
Eliyle kıldı geh üstine sāye

2312. Geh öpüp yüzine urdı gözini
Tutup geh pāyına sürdi yüzini

93a

2313. Yumağa cismini çeşm-i zücācı
Dökerdi eşk-i baħrinden ücācı

2314. Kaşıyup nerm ile arķasın anuñ
Didi ey serveri bu nā-tüvānuñ

2315. Gilüñ āb-ı vefā 'iyle sirişte
Tılısmuñ naķşı mihr ile nebeşte

2316. Sen olduğuñ yir olur cāy-ı me 'men
‘Ases her kūyda ma‘ zül senden

2317. Sinüñ Һıfzuñla varamaz nihānī
Ki sen bīdār idersün pāsbānı

2318. Yigitlikde sinüñ ser-keşligüñden
Tutamazdı yir üzre şīr mesken

2319. Şikār isteyü seyr itseñ beyābān
Peleng ile alurduñ birden cān

2320. Vefā kehfine ٲođrı rāh iletduñ
Uyup Aşhāb-ı Kehfe anda yatduñ
2321. Çün olduñ şıdķ ile aşhāba tābi‘
Gehī rābi‘ dinilduñ gehī sābi‘
2322. Dilüñde şevķden var idi māye
Ki şaldı şāh-ı ķurbet saña sāye
2323. Velāyet sırrına çün irdi rāyuñ
Bezendi bāğ-ı Firdevs içre cāyuñ
2324. Şalardı gerdenüñe zülf-i zencīr
Harīf-i şāh idüñ itdükde naħcīr
2325. Uzağup tāk-ı zerrīn ile gerden
Güzerde tīzdüñ bād-ı seherden
2326. Çü ‘ilm-i saydı ta‘līm itdi eyyām
Mu‘allim diyü virildi saña nām
2327. Penāh iderdi sini gūsfendān
Ķaparduñ gürglerden müzd-i dendān
2328. Bu gün kim ķalmayup tāb u tüvānuñ
Hünerlerden berī olmış revānuñ
2329. Dilüñi pīrlık efgār kılmış
Tenüñ süst eylemiş bī-kār kılmış
2330. Sini ger ĥalk görür ĥār u bīmār
Binüm ķatumda ulu ‘izzetüñ var
2331. Sinüñ zātuñı ger seg kıldı devrān
Binüm seg saña sensün baña sulţān

2332. anı zenc r ki id p sa a y r 
 ekem zenc re b k l p niz r 
2333.  d p ya  n  sin   mihr  le peyvend
 H z ru da uram b r  dem-i  end
2334. G zerg hu  k'olupdur s dde-i y r
 Sez dur k'idesün yüzümde reft r
2335.  ıgadı ense i   n ol ke -i p k
 Hez r n  ayf kim bister ola   k
2336. G z   k'ol yüzden olmı dur münevver
 Ne   let geldi kim d  di mükedder
2337.  ub ru  kim ten  de   k-i p dur
 ekeyin  e m me kim t tiy dur
2338.  kim zde  eb oldu r z-ı hest 
 Ki buldu   arb-ı hecr ile  ikest 
2339. Sa a za m urdı gerçi t r-i n nu 
  ıdı derdi bini ol mihrb nu 
2340. Dilüm yokdur ki döküp gözden  b 
 Sa a    n olma a idem keb b 
2341. Tenüm vardur u urmu  murg -ı c n 
     e atmı um u   st    n 
2342. Olursa  st    n ile ziy fet
 Nev le k l bini sen görme  fet

2343. Girü çün seyr idesün kūy-ı yāri
Yüzüñ sür benden işiginde bārī

2344. Ciger virdükçe saña ol perī-zād
Ciger-ḥ̣ārı anda eylegil yād

2345. İdüp ḥār u ḥasına ihtirāmı
İrürgil bu ġarībinden selāmı

2346. Ne yirde kim urasun pāy-ı rūşen
Binüm ağzumdan aña buse vir sen

2347. Çün olasun anuñ zencirine düş
Bu bī-dil-gerdenin itme ferāmūş

2348. Eger bir gün o ḥurşīd-i ḳamer-çiḥr
El ura gerdenüñe gösterüp miḥr

2349. Hevā odı k'olupdur āşyānum
Diyesün yandüğın derd ile cānum

2350. Çü gūş itdün bu yüzden sāzumı sen
Dilümden söyleyesün rāzumı sen

2351. Ğamuñ ben bī-dilün anda yayasun
Aña sūz-ı derūnumdan diyesün

94b

2352. Ki ey āhū-yı çeşm-i nāvek-endāz
Ḥadengün şīr-ġīr ü kīne-perdāz

2353. Ḳaşuñ yāsıyla rūḥ-ı ādemī-zād
Yedi ġamzeñ oğından zaḥm-ı şayyād

2354. Şu dil kim şayduñı ḳılmışdurur kām
Geçüpdür gerdenine ḥalḳa-ı dām

2355. Sen āhūya şu kim oldı kemān-gīr
Urur şīr ise daḥı kendüye tīr

2356. Gözüñ siḥri ile zülfüñdürür dār
Dil-i ‘ālem destinden oldı bīmār

2357. Bu āhū çeşm kim yokdur naẓīri
Hevā şahrāsınuñdur şīr-gīri

2358. Ḥadeng-i ğamzeñ urur şīre yare
Döyemez şīr ol merdüm-şikāra

2359. Bini ҡo kim itüñ bigi nihānī
Olayın işigüñüñ pās-bānı

2360. Gözüñüñ yaşını idüp ḥavāle
Қılam ben daḥı itüñ bigi nāle

2361. Bunuñ birle kim olam derd ile zār
Saña bu zārlıġumdan ne āzār

2362. Ḥuzūruñda çü yok bu teşneye āb
İraqdan қıl naẓarla bārī sīr-āb

2363. Çi ger lāyık degildür bu fütāde
Kim ola ḥalka-ı zülfüñ қılāde

2364. Ҷomazsuñ işigüñden reh-güzārı
İhānetle ҡapuñdan sürme bārī

95a

2365. Bu yüzden gösterüp dīvānelıķlar
İderdi mest olup dīvānelıķlar

2366. Yağardı âteş-i ‘aşk ile cānı
Er ü ‘avret üşüp gözlerdi ābı
2367. Temāşā eyleyüp ol halk yeksān
Bunuñ hāline qalmışlardı hayrān
2368. İderdi tanz ile nādān hānde
Figānı od ururdu derdmende
2369. Şu kim bilürdi sırr-ı ‘aşk-ı cānı
Dökerdi rahm idüp eşk-i revānı
2370. Anuñ kim sīnesinde olmaya dāğ
Çü göre dāğını ğayrūñ şanur lāğ
2371. O sīne k’anda yokdur ‘aşkdan derd
Olur ol berf ile yağdan dağı serd
2372. Ki olmaz giryeden sengīn dili nerm
Cihānı yaksa āh itmez anı germ
2373. Dilin ğarībūñ ol kim göre nā-ğoş
Oda yansun eger itmez ise cūş
2374. O dilden yegdürür seng-i gil-ālūd
Ki ‘aşkuñ sūzişinden virmeye dūd
2375. Meşeldür bu dinilür her tarafda
Ki puhte hāmdan yegdür şerefde
2376. O sūz ile ki Mecnūn âteş-efrūz
İderdi derd ile āh-ı ciger-sūz

2377. Seg ile söyler iken ol fesâne
Su 'âl itdi biri bu nâ-tüvâna
- 95b
2378. Didi ey dūr olan âfiyetinden
Bu ite bunca ' izzet ne cihetden
2379. Kimüñdür bu seg ü bu derd kimden
Bu eşk-i germ ü âh-ı serd kimden
2380. Kimüñçün bâğ-ı hasretde sitemden
İçersün hūn-ı dil sâķī-i ğamdan
2381. İdersün bu sege biñ türlü güftâr
Murâduñdan sinün olmaz haber-dâr
2382. Cevâbında didi Mecnūn-ı bī-dād
Ki ey gönli dilüm derdinden âzād
2383. Bini şanma bu yolda seg-perestüm
Seg-i bī-ķadr ü h'ār u dil-şikestüm
2384. Anı kim öldüre ğam olmaya kem
Seg andan yeg ki yakmaz âteş-i ğam
2385. Yüz urup ger idersem pâyını būs
Degil yüzden yirüm pâyında efsūs
2386. İdüp cān u gönül varını teslīm
Anuñçün eylerüm ben buña ta' zīm
2387. Ki görmişüm gözümle bir seher bu
İderdi kūy-ı Leyliden güzër bu
2388. Çü gördüm kūy-ı dil-berde bunu ben
Hevāsı gönلüm içre dutdı mesken

2389. Baña kim ol perî maḥbûb-ı dildür
Kamu andan gelen maṭlûb-ı dildür

2390. Olalı ‘aşk gönlümüñ emîri
Seg-i kûyınuñ olmışum esîri

96a

2391. Çü behre oldu baña yârden hâr
Binüm gül kıoqusıyla ne işüm var

2392. İdüp şûrîde anı şûr bahtı
Birez kim nâle kıldı dürdi rahtı

2393. Öziyle söyleyü dürlü fesâne
Gözi yaşın döküp oldu revâne

2394. Düşüp şahrâya ururdu nefîri
İderdi baht ’iyle dârugîri

Aḥvâl-i Zeyd Bâ-Zeyneb

2395. Elâ ey ‘andelîb-i gülşen-i râz
Riyâz-ı ‘aşkda murğ-i hoş-âvâz

2396. Uralı mihr meh ruḥsârdan dem
Nevân ile töludur rûy-ı ‘âlem

2397. Hevesdür nağmeñe ervâḥ-ı ‘uşşâk
Ġanîdür Ġunneñ ile rûy-ı âfâk

2398. Sözüñ luṭfı çü rûḥ oldu revâna
Hevâ bezminde dem ur ‘aşıkâne

2399. Yine bir nağmede göster aĠânî
Ki derd ehlinüñ oldur armaĠanı

2400. Nevā-yı hūb u dil-sūz u ʔarab-sāz
Virüp cān perdesinden söyledüñ rāz

2401. Ki feyz ola dile nūr-ı ma‘ ārif
Bilüp ol rāzı ‘ibret ala ‘ārif

2402. Meşāmın kıla bŭy-ı ‘aşq ile pŭr
Gözinüñ hoqqasından neşr ide dŭr

96b

2403. Göñŭlden keşf ide ‘aşkuñ künŭzın
Gözünñden keşf ide sırr-ı rümŭzın

2404. Dil ü cāna virelden kuvvet ü kŭt
Çü reşk ider sözün dürrine yāķŭt

2405. Haber vir cāna ‘aşkuñ güllerinden
Dem ur ol gülşenüñ bŭlbŭllerinden

2406. Olup ol güllerüñ şevķi havāle
Ki bŭlbŭller ne resme kıldı nāle

2407. O nāle sırrını dilden ‘iyān it
Ġam-ı aḥvāl-i ‘āşıķdan beyān it

2408. İden ‘aşkuñ ḥadīşinden rivāyet
Bu resme nazm ile kıldı ḥikāyet

2409. Ki mihr-i mäh-peykerden alup behr
Esīr-i ‘aşq bir şŭride-i dehr

2410. O devr içinde var idi heves-bāz
Hevā-yı dil-rübādan vāķıf-ı rāz

2411. Dilini kablayup endūhdan kūh
İrürmiş idi anı kūha endūh

2412. Şerāb-ı ‘aşk ile ser-mest ü şeydā
Olup dīvāne geşt itmişdi şahrā

2413. Çi ger var idi ‘aşka ihtisāşı
Velī bulmuş idi andan halāşı

2414. Olup huşyār ol mestāneliḳdan
Berī olmuş idi dīvāneliḳdan

2415. Cevān idi laṭīf ü ḥūb u mevzūn
İderdi nazm sözde dürr-i meknūn

97a

2416. Adı Zeyd idi ihlāş ile mevşūf
Çü ‘Amr u Zeyd ḥüsni idi ma‘rūf

2417. Olupdı ḥayl-i Leylī āşyānı
Ḥarāba virmiş idi ḥānimānı

2418. Atası kardeşinüñ kızına dil
Virüp olmuşdı cāndan aña māyil

2419. O sīmīn-ber daḥı bu nev-cevānı
Sivüp ‘aşk odına yanmışdı cānı

2420. İki dil-ber düşüp şevḳ ile bīmār
Biri birine olmuşdı hevā-dār

2421. Kamer-ruḥ mihr-i ‘āşıḳdan çeküp cebr
Hevā odı ile ḳalmışdı bī-şabr

2422. İrüp ol bī-dile şevḳ-i cevānī
Aşılmış idi bir ḳıl ile cānı

2423. Ki lutf u hüsn ile ol hûb-ruhsâr
Laṭîf ü âbdâr idi perivâr

2424. Şalardı dām-ı zülfin şola şağa
Çekirdi niçe dil murğını ağa

2425. Şeker-güftâr idi erguvân-ḥad
Semen-ruhsâr idi vü hezerân-ḳad

2426. Kâmer devrinde zülf-i ser-ferâzı
Tırâz-ı hüsnüñ olmışdı tirâzı

2427. Diyeydün çeşm-i mûr idi dehânı
Çekilmiş mûya beñzerdi miyânı

2428. Boyı serv idi lîkin virdügi ber
Gül-âb ile pûr idi şîr ü şekker

97b

2429. Zenahla ḥad virürdi sîb-i cennet
‘Abîr-i ca‘d-ı zülfi ṭîb-i cennet

2430. İderdi ta‘n zülfi müşg-i nâba
Oḳurdu nükte hüsni âftâba

2431. Şanavber-ḳadd ü sîmîn-ten şeker-leb
Semen-ḥad sîm-ğabğab adı Zeyneb

2432. Sivüp cân ile Zeyd ol dil-nevâzı
Ḥayâliyle kılurdu ‘aşḳ-bâzî

2433. Dil-i bîmârına ol merd-i giryân
Niçe kim istedi bulmadı dermân

2434. alup ayrān olmışdı dil-figār
Yaturdı gūşe-i ğamda giriftār

2435. İderdi ārzū-yı vaşl-ı yār ol
Yürürdi derd ile zār u nizār ol

2436. Hevā-yı hadd ü zülfinden şeb u rüz
Sürüd ile kılurdı āh-ı dil-süz

2437. Dutardı duhterini ‘amm pinhān
ılupdı asret ile Zeyd giryān

2438. Ğināda görmedi çün ahterini
Aña virmedi ‘ammı duhterini

2439. Nice kim istedi bulmadı çāre
Terahhum itmedi bu dil-figāra

2440. Dilerdi k’öldürüp hecr ile anı
Vire ayruĝa ol serv-i revānı

2441. Bunı derd ile uğradup zevāle
İderdi ol şehde zenbūrı havāle

98a

2442. Olup nevmid Zeyd ol dil-rübādan
Kesildi iş ü yār u aqrabādan

2443. Heves çünkim çeke zencir-i ‘aşqa
Bulınmaz ‘aqlıdan tedbır ‘aşqa

2444. Ğam-ı yār oldı çün Zeydün celisi
Yüzün döndürdi andan her enisi

2438. ‘ammı: ‘amm

2445. Bu hâletde ki oldu emr-i müşkil
Tolandı kûh u şahrâ bir niçe yıl
2446. İkâmet bulmuş idi gerçi kim ol
Hevâ-yı yâre idi lîk meşgûl
2447. O nâruñ kim yanardı Zeyd-i bîmâr
Şerârından olur Leylî haber-dâr
2448. İdüp da‘vet anı her gâh Leylî
Nevâziş birle kılurdu tesellî
2449. Getürüp söyledürdi hâlin anuñ
Şorardı sırrını râz-ı nihânuñ
2450. Dili kim koşmuş idi ‘aşka başı
O söylerdi bunuñ aқardı yaşı
2451. Görüp resm-i vefâ sırrını ol mâh
Dili derdinden itdi Zeydi āgâh
2452. Hevâ yolında kim olmuşdı ser-bâz
İdindi kendözine anı hem-râz
2453. Gözinden aқıdup hûn-ı ciger ol
Şorardı derdmendinden haber ol
2454. Kaçan kim düstına gönderse peygâm
Anuñla viribirdi ol dil-ārām
- 98b
2455. Çü Mecnûna peyâm-i dil-nevâzî
İreydi raқş ile kılurdu bâzî

2451. Zeydi: Zeyd

2453. derdmendinden: derdmendin

2456. Hevā 'iyle ḥarīf-i kār idi ol
Firāk içre zebān-ı yār idi ol

2457. Haberle virdigiçün cānına nūş
Ġulām olmışdı Zeyde ḥalkā der-gūş

2458. Sözinüñ dürrin ol şūrīde-kāruñ
Çü nazm olaydı vaşfindan nigāruñ

2459. Alurdi nüshāsın ol yār-i cānı
İrürürdi gelüp dil-dāra anı

2460. Aralıkda resūl-i rūḥ-perver
Olupdı bunlara ' aşk içre reh-ber

Mükāleme Kerden-i Zeyd Bā-Mecnūn

2461. Meger bir gün ki cūş itmişdi Mecnūn
Dilinden söz gelürdi dürr-i meknūn

2462. Giderüp şevk ile cāndan fütūrı
Dile her beyti virürdi sürūrı

2463. Yoğ idi nazmınuñ luṭfına hem-tā
İderdi gūş ideni mest ü şeydā

2464. Çü Zeyd itdi sözinüñ şerbetin nūş
Şafāsından olup ḥayrān u medhūş

2465. Didi Mecnūna kim ey merd-i kāmīl
Sözüñe fehmi irürmez ' aql-ı ' āķil

2466. Dil elmāsıyla söz nazmında gevher
Delen bu resm ile olur hünerver

99a

2467. Hüner ehli neden dīvāne olmak
Füsūn-ı ʿaşk ile mestāne olmak
2468. Sözüñ dürrinde kim vardur leṭāfet
Ne içün olasun ḥ̣ār u melāmet
2469. Belāgat nüktesin nazmuñda bulduñ
Neden dīvānelıgı pīşe kılduñ
2470. Sözüñden zāhir olan sırr-ı Ḥaḳdur
Ki her bir ḥarfı biñ cāna sebaḳdur
2471. Özüñden görünür mestānelıklar
Hevā-yı yār ile dīvānelıklar
2472. Sözüñ luṭfına olur ʿaḳl ḥayrān
Özüñ ʿuryān u yirüñdür beyābān
2473. Vuḥūş ile ki her yirden geçersün
Göricek ādemīlerden kaçarsun
2474. Ḳalursun miḥnet ü endūh içinde
Sibāʿ iyle yürürsün kūh içinde
2475. Saña ger ʿaşk olmışdur ḥavāle
Bana daḥı irüpdür ol nevāle
2476. Olup şūrīde-dil efsānelıḳdan
Dem urdum niçe yıl dīvānelıḳdan
2477. Çü gördüm kim vuḥūş ile urup dem
Zelīl olmak degildür ḥūy-ı ādem

2478. Gönül ü cāna āh̄ir eyledüm şabr
Belā-yı şūr-ı ‘ aşka kılmışum şabr

2479. Dilüm gerçi ki varmışdı ħarāba
K̄oşdum yine āh̄ir ħ̄ār u ħ̄āba

99b

2480. Bu şūretde ki şīrīndür kelāmuñ
Dirīg ola k’ola dīvāne nāmuñ

2481. Çi ger şūrīdelīkdur saña ‘ āde
Degildür Zeyd şevkinden ziyāde

2482. Metā‘ ın nazmıñuñ vir müşteriye
İrürgil cevherüñi cevheriye

2483. Özün hūşyār idüp mestānelīkdan
Berī kıl nefsüñi dīvānelīkdan

2484. Dil ü cān naqdini ol merd-i şeydā
Virüp derd almağa kendüye tenhā

2485. Hevā şehrine kim bulmış idi yol
Mubaşsırdı metā‘ -ı ‘ aşkda ol

2486. İçüp sākī-i cāndan cām-ı şāfī
Heves çirkinden olmuş idi şāfī

2487. Tecellī kılmış idi nūr-ı selvet
Dilinden gitmiş idi nār-ı şehvet

2488. Bulup cān şevkini şeydâyılıkdan
Sürerdi zevkini rüsvâyılıkdan

2489. Çü Zeydün itdi sözi nüktesin gūş
Buĥār-ı şevk ile itdi dili cūş

2490. Didi Zeyde ki ey merd-i heves-bāz
Saña çün olmamışdur keşf bu rāz

2491. Bini dīvāne diyü itme bed-nām
Odur dīvāne kim ol oldu ḥod-kām

2492. Didüñ kim ‘ aşk-ı yār olup ḥavāle
Ġamından baña virmişdi nevāle

100a

2493. Egerçi kim çeküp derd ile miḥnet
Bulup sen ‘ ākıbet andan ifākat

2494. İfākat bulduḡuñdur āfet-i cān
Şu derdüm didigüñdür cāna dermān

2495. Yanalı āteş-i hecr ile cānum
Vişāle anda irmişdür revānum

2496. Odur dīvāne k’urup ‘ aқldan dem
Heves bendine çekdi cānı muḥkem

2497. Çü ten mülkine ‘ aқl olmaya ḥākim
Dil ü cān boynına düşmez mezālīm

2498. İdüp dil ārzūsın ol cihānuñ
Urupdur bunda terkin ḥānimānuñ

2499. Bini şanma ki fīkr-i ḥāma düşdüm
Ye dāne isteyü bir dāma düşdüm

2500. Çü od irdi dile ‘ aşk-ı ezelden
Göñül keşf itdi rāzı bir güzelden

2501. Göze āyīne-i ruḥsār-ı Leylī
İricek nūr-ı sır itdi tecellī
2502. Ki ol şevḳ ile şaldum oda cānı
Hevāsına revān itdüm revānı
2503. Bini sen nisbet itme büt-pereste
Ki itmişüm büt-i nefsi şikeste
2504. Ecelden cāna olmadan işāret
Fenā'ıyle dile virdüm beşāret
2505. Ki urup milket-i cismi fütūra
Teveccüh itmişümdür rāh-ı gūra
2506. Şikeste olıcaḳ keştī miyānı
Ḳo kim olmasun anuñ bād-bānı
2507. Bu ḥāletden niçün idem şikāyet
Ki yokdur bundan eymen-ter vilāyet
2508. Bu finduḳ-şekl çerḥ-i fıstıḳī-reng
Başum finduḡına ğamdan urur seng
2509. Dimekdür ya' nī bu sır mağz-ı cāndur
Degildür ol ki ḳuru üstüh'āndur
2510. Çü Hāḳdan 'aşḳ-ı yār oldı naşībüm
Ki bu derde derdümdür ṭabībüm
2511. Ğam-ı firḳat vişāl-i yāre yoldur
Ne tuḡm ekse kişi biçdügi oldur

100b

2510. İkinci mısranın vezni bozuktur.

2512. Murādum tîri çün irdi nişāna
Degil ğam ger ħalel irse kemāna

2513. Binüm ârāmgāhumdur ħarābāt
Ki yoġdur anda sevdā-yı ħarābāt

2514. Çü ‘ālem terki içün baġladum bil
Delülik dünyādan çekmek ise el

2515. Bu ħālet içre ki mestāneyüm ben
Ḳamu dīvāneden dīvāneyüm ben

2516. Bu yüzden dilde çü germ oldı bāzār
Baña dīvāne disün yār u aġyār

2517. Saña ger ‘ār ise mestāne olmaġ
Baña key faġrdur dīvāne olmaġ

2518. Sözüden Zeydün olup āteşi tîz
Buġārından hevānuñ ol güher-rîz

101a

2519. Ki ħaşmı yaġmaġiçün şerm tābı
Çü virdi şevġ-i cāndan bu cevābı

2520. Ḳacālet nār’iyle aldırup hūş
Ḳalup dem-beste oldı Zeyd ħāmūş

2521. Gönül şehrinde yapıdı ‘aġldan kāġ
Bu yüzdem kim daġı olmaya güstāġ

2522. Cevābından çü irdi baġrına ħār
Dehen bābına urdı niçe mismār

2523. Yüzini eyledi ġariġ ‘araġlar
Edeb levġinden oġıdı sebaġlar

2524. Bes andan şoñra bu olmışdı kārı
Ki iltürdi hemān peygām-ı yārı

2525. Cevābını alup ol dil-rübāya
Getürürdi kılurdi ‘aşka māye

Mülākāt Şoden-i Mecnūn Bā-Leylā

2526. İden ‘aşkı göñül levhine taşvır
Virüp şūret bu resme kıldı taqrır

2527. Ki ol gūşe-nişīn ü rüy-beste
Periştān zülfi bigi dil-şikeste

2528. Gicede sūziş ile şem‘-i bī-ḥāb
Seherde şevk ile ḥurşīd-i pūr-tāb

2529. Meger la‘l idi ol ruḥsār-ı lāle
Ciger ḳanın k’idinmişdi nevāle

2530. Kebāb itmışdi bağrın āteş-i ğam
İçerdi ḥasret ile sāğar-ı sem

101b

2531. Ferāḥ-ı ğamda ḳalmış idi dil-teng
Düşüp ḥāke başardı bağrına seng

2532. Ḳılupdı rişte-i ğamda girih-bend
Olurdi bend ü zindān içre bī-bend

2533. Ğam-ı ‘aşk olmuş idi hem-demi bes
Düşüpdi aḳrabā içinde bī-kes

2534. Kimesneyle itmezdi iḥtilātı
Yoğ idi şevherine inbisātı

2535. Çi ger ƙalbinde ‘aşƙ olmışdı mebsûť
Velî şûyî tutardı anı mazbûť

2536. Deri ƙârî bigiydi beste dâyim
Dili nergis bigiydi ĥaste dâyim

2537. Şaƙınur idi andan k’ol yüzi mâh
Olup şûrîde pervâz ura nâ-gâh

2538. Görem diyü vişâlinden nişân ol
Yolına olmış idi cân-feşân ol

2539. Velî bilürdi kim ister behâne
Helâk içün kim ide ƙaşd câna

2540. Görüp bu ĥâletin ol dil-rübânun
Murâdınca olurdı dâyim anuñ

2541. Çi ger ĥıfz itmiş idi anı şevher
Yimezdi bâğ-ı ĥüsninden velî ber

2542. Meger bir gün nevâle bî-megesdi
Şeb-i zengî-i çihre bî-‘asesdi

2543. Dilinde ƙalmayup şabr u ƙarârı
Elinden gitmiş idi ihtiyârı

102a

2544. ‘Adûdan dūr olup bir niçe ferseng
Ƙığırdı Zeydi ol dil-dâr-ı dil-teng

2545. Didi ey ĥûb-sîret pâk-dâmen
Ĥaber virgil baña dîvânedan sen

2546. Ki ol vaḥṣī-niṣīn-i vaḥṣet-āmīz
Kimūñ ṣevkiyle kıldı āteṣ-i tīz
2547. Eyitdi Zeyd ṣefkatden ki ey māh
Ṭapuñsuz yaḳmıṣ anı āteṣ-i āh
2548. Düne gün vardum anı görmegiçün
Ne ḥāletde idügin ṣormaḡiçün
2549. Aradum buldum anı kūh içinde
Ṭurur vaḥṣīler öñinde kıçında
2550. Nidā ider ḡamuñdan çün münādī
Ṣadāsından ṭolar kūh ile vādī
2551. Ḡamuñdan ḡayrden bilmez eṣer ol
Cihānuñ varlıḡından bī-ḡaber ol
2552. Eger söylense ider aduñı yād
Eger āh eylese senden diler dād
2553. Ḡamuñ göñlinde gözinde ḡayālūñ
Anı nūr eylemiş mihr-i cemālūñ
2554. Baña söz söyleye diyü yükündüm
Söze gelmedi gördüm yine döndüm
2555. Çün ol sīmīn-bere keṣf oldu bu ḡāl
Ṣanavber ḡaddin itdi nāleden nāl
2556. Gözinūñ sāḡarı döküp raḡīḡi
Gül-i ter üzre derc itdi ‘aḡīḡi
2557. Hevādan baḡr-i eṣk oldu çü cūṣān
Delerdi dürlerin elmās-ı müjḡān

2558. Didi Zeyde perî-peyker ki ey yâr
‘ Acebdür ‘ âlem-i ‘ aşk içre bu kâr

2559. Çi ger mihrümdür aña âteş-efrûz
Siyâh oldu velî ansuz baña rûz

2560. Hevâ-yı zülfi ile bî-ķarârüm
Ķarâr-ı zülfi gibi âşüfte-kârüm

2561. Yürür ol merd hāmūn içre giryân
Ben olmuşum esîr-i bend-i zindân

2562. Bini derdi anı derdüm ider ĥarķ
Bu iki derde ķonılmışdurur fark

2563. Ser-i kūh üzre varup ol ider âh
Binüm üftâde yirümdür binüm çâh

2564. Yüregüm yakdı şevķ-i mihr-i tâbı
Dilüñ oldu ziyâde ıztırâbı

2565. Çü idindi sengi bālîn ĥâki bister
Göñül ol ĥâli andan şormağ ister

2566. Kerem ķıl var ol divâneye sen
Ĥaber vir şem‘ den pervâneye sen

2567. Eger görmek dilerse dil-berini
Gelüp şem‘ üme yaķsun şeh-perini

2568. Olup cān u göñülden reh-nümūnı
Fulān araya irgür ol cünūnı

2569. Anı ol yirde koyup gel baña sen
Haber vir kim varam andan yaña ben
- 103a
2570. Görem bir laḫza ol şūrīde-kārı
Ola kim tuta dil bir dem qarārı
2571. Göreyin nice āb u rengi vardur
Vefā vezninde nice sengi vardur
2572. Çü şevķüm gönline bulmışdurur yol
Ola kim didügi eş^c ārdan ol
2573. Okıyup bir niçe şı^c r-i dil-āvīz
Diye şerḥ-i ğamından şevķ-āmīz
2574. Ğamından dil ki varın virdi bāde
Sözinden ola bir laḫza güşāde
2575. Çü dil-ber sözini gūş eyledi Zeyd
Şerāb-ı şevķ ile cūş eyledi Zeyd
2576. Görüp bu ḫidmeti cānına minnet
Kemer bağlandı kıldı pāk niyet
2577. Yürüyüp geşt kıldı kūhı çün bād
Tolandı deşt ü virān ile ābād
2578. Bir iki gün aradı ol diyārı
Görüp gözlerdi her irdügi ğārı
2579. Şorardı gördügi pīr ü cevānı
Şoñ ucu buldı şora şora anı
2580. Görür kim ğam vücūdın eylemiş ḫāk
Gözi yaşından itmiş ḫāki nemnāk

2581. Hevā 'iyle dem-i âteş-feşānı
Felek evcine irürmiş duḡānı

2582. Alup çevre sibā' -ı tîz-dendān
Vücūdı gencine olmuş nıgeh-bān

103b

2583. Görüp bu ḡālî Zeyde irdi ḡayret
Gelüp vecde dilini tutdı 'ibret

2584. Çü mihrüñ anda berḡ urdı kemālî
Görindi zerre bigi kendü ḡālî

2585. İderken ḡasret ile nāle Mecnūn
Dökerken gözlerinden Nîl ü Ceyḡūn

2586. Görür kim ḡarşuda ṭurmuş bir âdem
Dem-i dil-berden urup âteş'in dem

2587. Tefe 'ül eyleyüp dilde nihānî
Baḡup dîdārına bildi revānî

2588. Ki ḡüsni muşḡafından ḡūbdur fāl
Çü şîre-ṭıfl aña meyl itdi der-ḡāl

2589. Virüp mihr-i beşâretten şu' â'ı
İşâret birle ṭaḡıtdı sibā'ı

2590. Çü yol buldı aña Zeyd-i nevā-sāz
Dürūd idüp dilinden söyledi rāz

2591. Didi ey 'aḡl ilinde ḡaşılı bād
Diyār-ı 'aşḡdur şevḡküñle ābād

2592. Sikender bigi tutduñ kāyinātı
Hızırsun nūş kıl āb-ı hayātı

2593. Ki sensün şehrmend-i şehir-i āfāk
Serir-i ‘aşkda sultān-ı ‘uşşāk

2594. Bugün Leylī ki hūbıdur cihānuñ
Cemāli hūsn şem‘ idür zemānuñ

104a

2595. Şorar hālūñi ‘arz ider selāmın
Diler kim gūş ide derdūñ kelāmın

2596. Niçe yıldur ki yüzüñ görmemişdür
Sinüñ hālın senden şormamışdur

2597. Yakup bağrını nār-ı iftirākuñ
Belürmiş dilde nūr-ı iştıyākuñ

2598. Bini gönderdi ol ser-çeşme-i nūr
Ki iltem sini idem anı sürür

2599. Tapuñ dahı irüp ol dil-rübāya
Düşesün şevk ü zevkınden şafāya

2600. Okıyup aña şi‘r-i şevk-engiz
Nevāñ ile idesün āteş-i tiz

2601. Yiridür ravza-ı Rıdvān içinde
Olur ol hūr naḥlistān içinde

2602. Olup her naḥlı tūbaveş ser-efrāz
Felek bağında söyler yıldıza rāz

2603. Budağlar berg-i ter altı çemenler
Tolu eṭrāfı güller yāsemenler

2604. amu giymiş abā-yı nev-behārı
Girişmiş birbirine řāh-sārı

2605. O naqlistāndur mī^ˆād-ı dil-ber
Ki hūsnidūr cihān bāğına zīver

2606. ü gūř itdi anı Mecnūn-i bī-dil
Cevābında didi ey merd-i ‘ākıl

2607. Dilūndūr sırr-ı ğaybuñ tercemānı
Tenümde cāna sözüñ rūh-ı řānī

2608. Ki andan zevķ-i cān alur revānum
Fidā olsun sözüñ luşfına cānum

104b

2609. Ne yire kim buyurursun varayın
Dilerseñ cānı řükrāne vireyin

2610. Sözi toğrı idügin bildi taḥķīķ
Belürdi şıdkı anuñ itdi tařdıķ

2611. řu kim mektūb ile bulmıř idi yol
Didiler ba‘zlar kim Zeyd idi ol

2612. Dil ü cānı olup zevķ-i beřāret
Yüridi ol yaña k’itdi iřāret

2613. İrişdi teşnelikte āb-ı ḥayvān
arışdı mürde iken cismine cān

2614. Varur cān-i teşne-dil āb-ı zülāle
Nite meyl itmeye ’ola ḥavāle

2615. Sibā' ı kendüye itmiş idi hem-rāh
Sipāh ile yürüdi nitekim şāh
2616. Olup iqbāl ü devlet oldu dil-şād
İrişdi aña kim olmuşdı mī' ad
2617. Oturdu bir dıraht altında hayrān
Şegabdan gönli cūşān çeşmi giryān
2618. Buḥār urdu dimāğa şevḳ-i tābı
Diline virdi ḥayret ıztırābı
2619. Ḳoyup Mecnūnı anda Zeyd-i dil-dār
Varup itdi nigārını ḥaber-dār
2620. Çün āgāh oldu ol dil-dār-ı ferruḥ
Peri-peyker tutup andan yaña ruḥ
2621. Hırāmān oldu naḥlistān içinde
Diyeydüñ kebk idi būsān içinde
2622. Varup bir yirde ol māh itdi ārām
Velī cān u dilinden gitdi ārām
2623. Eyitdi Zeyde k'ey ferḥunde-aḥter
Baña bundan ilerü varmağa fer
2624. Tenümde ḳalmadı ger bir ḳadem ben
Varursam şevḳ ile olam 'adem ben
2625. Çerāğ-ı ḥüsndür gerçi tılısmum
Yanar pervāne bigi oda cismüm
2626. Eger ḥargāhdadur şūy ḥufte
Bu sır Ḥaḳdan degil līkin nühüfte

2627. Ki bu ‘unvân ile görmek bini ol
Diyâr-ı ‘aql içinde yok aña yol

2628. Şu kim ‘aql işine gelmez muvâfık
Anı itmek degildür ada lâyıq

2629. İrürmedüm egerçi şûyî kâma
Velî meyl eylemez göñlüm ħarâma

2630. Anuñ kim var dilinde ‘aşk-ı kâmil
Nite ayruğa bundan ola mâyl

2631. Ķanâ‘ at idelüm gözden Ķulağa
Ola kim şol işümüz vara şağa

2632. Gelüp ol perdeden keşf eylesün râz
OĶısun bir niçe şî‘ r-i Ķarab-sâz

2633. Hevâ odı ‘yile kim dil ider cûş
Sözinüñ şerbetini ideyin nûş

105b

2634. Nevâsından bula cânum şifâyı
Edâsından süre göñlüm şafâyı

2635. Akıdup gözlerinden âb-ı Kevşer
Bu sözi söyler iken Zeyde dil-ber

2636. Dem-i zülfi ile bād-ı sebük-ĥîz
Hevâsından ki oldu ‘anber-âmî

2637. Virüp şûrîdeye bûy-ı beşâret
İrürdi seyr-i cānāndan işâret

2638. Hevā tābıyla itmişdi dili çūş
Olur ol būydan Mecnūn medhūş
2639. Kāmer bigi koyup Zeyd ol perī'i
Gelüp buldı yirinde müşteri'i
2640. Yūzi üzre ki düşmiş vālih ü mest
Bilimez nistmidür cānı yā hest
2641. Yatur hayrān gūyā hufte olmuş
Yatırmış kendüyi āşüfte olmuş
2642. Görüp bu hāleti Zeyd oldı hayrān
Yüzine itdi āb-ı dīde efşān
2643. Gözin ki tutmuş idi h'āb-ı hargūş
Olur bīdār hūşa geldi bī-hūş
2644. İrüp cānına būy-ı āšnāyī
Diline virdi şevki rūşenāyī
2645. Didi yā Rab nesīm-i cān mı bu
Ye būy-ı sūnbül-i cānān mı bu
2646. Degildür bu nesīmi nev-behāruñ
Hevā-yı ca'd-ı zūlfidür nigāruñ
2647. Bu būdur 'ālem-i cāna olan cān
Bu būya cān-ı 'ālem ola qurbān
- 106a
2648. Çü bu hāletde gördi ol hāzīni
Ki bilmez itdüğini idesini
2649. Düşer fikrine Zeydūñ kim bu 'āşık
Ki 'aşk içinde düşmüşdür yaraşık

2650. Dilinde var iken bu resme hâlet
İde mi vaşl-ı cismâniye rağbet
2651. Şınayup didi aña ey dil-figâr
Yakınuñdadur ol hırşîd-ruhsâr
2652. Dilerseñ yanuña gelsün nigâruñ
Ruḥı verdiyle zeyn itsün gülzâruñ
2653. Yüzüñ sürüp yüzinde zülf ü hâle
Lebinüñ şekkerinden al nevâle
2654. Firâk-ı zulmine vir vaşl-ı dâdın
Alup bûyını bul göñlüñ murâdın
2655. Didi Mecnûn Zeyde k'ey vefâ-dâr
Bu sözi daḥı baña dime zinhâr
2656. Cemâli kim cihânı yakdı tâbı
Semâ-yı ḥüsnüñ oldur âftâbı
2657. Tecellîsine döymezi seng-i ḥâre
İrürse tağa ider pâre pâre
2658. Hevâ-yı mihr içre zerreyüm ben
Biḥâr-ı aşk içre kaṭreyüm ben
2659. Vücûd-ı zerre k'ire şevk-i tâba
Nice tākāt getüre âftâba
2660. Çi ger nehr ile olur baḥre mâyl
Ola mı kaṭre deryâya muḳâbil

106b

2661. Şerâb-ı nâb bûyından olan mest
Ura mı sâgar-ı şahbâya ol dest

2662. Cemâlin görmeden gitdi mecâlüm
Görürsem rûy u zülfin nola hâlüm

2663. Hevâsı irdi câna virdi zâdın
Nesîminden gönül buldı murâdın

2664. Lebi şehdine cānum kim megesdür
Vişālinden hevâ-yı zülfî besdür

2665. Pes andan nâle idüp virdi âvâz
Bu hoş terci' ile oldı nevâ-sâz

Terci' -i Mecnûn

Me' ulü Mefâ' ilün Fe' ulün

2666. Yâ Rab bu ne bûy-ı dil-güşâdur
Ki rûha ğidâ dile şifâdur

2667. Ne gülden irür bu tîb-i cân kim
' Âlem anuñ ile hoş hevâdur

2668. Cān gülşeninüñ güline beñzer
Kim bûy-ı nesîm-i âşnâdur

2669. Yâ pertev-i rûhdur muşavver
Yâ âyîne-i Hudâ-nümâdur

2670. Kim andan irür dile tecellî
Envâr-ı cemâl-ı Kibriyâdur

2671. Şevki 'ile 'aqlı virdi bāde
Rāhında hevānuñ ol hebādur

2672. Meyl eyleye mi cihān u cāna
Dil kim aña 'aşq pīşvādur

107a

2673. 'Aşq iline ol ki oldı sālīk
Sulţān-ı cihān ise gedādur

2674. Gerçi ki gedā dinildi līkin
Ol iki cihāna pādşādur

2675. Kim yāre viren gönül ü cānı
Alur dü cihānı rāygānī

2676. Hüsni ki çeker livā'-ı şāhī
Şıgmadı cihāna bārgāhı

2677. Mir 'āt-ı ruḥında oldı zāhir
Hüsni-i ezel ü ebed kemāhī

2678. Mihr-i ruḥıdur çerāğ-ı 'ālem
Müht-i lebidür nigīn-i şāhī

2679. Çeşmi şalalı cihāna āşūb
Oldı ḥam-ı zülfi cān penāhı

2680. Bir şem' dürür ruḥı ki itdi
Pervāne çerāğ-ı mihr ü māhı

2681. Bağlandı gönül düşüp hevāya
Zülfi girihinde 'aql rāhı

2682. Şalmasa yanardı ḥalk tāba
Sāye güneşe saçı siyāhı

2683. Şevk ile urur diline dāğı
Mestān-ı mey-i ħum-ı İlāhī

2684. Budur bu diyār-ı ‘aşk içinde
‘Āşıqlara vird-i şubĥgāhī

107b

2685. Kim yāre viren gönül ü cānı
Alur dü cihānı rāygānī

2686. Ey nūr-ı çerāğ-ı çeşm-i ādem
Şevķūnle yakıldı cān-ı ‘ālem

2687. Rūĥ oldı lebūñ velī mu‘ayyen
Nūr oldı tenūñ velī mücessem

2688. Cāndur tudağūñ cihān u cāna
Dem andan urur Mesīĥ-i Meryem

2689. Bu ĥüsn ü behā’iyle tapuñā
Gīti-i cemāldür müsellemler

2690. ‘Aksi ruĥunuñ şalarsa pertev
Gülzār-ı Ĥalīl ola cehennem

2691. Burcında cemālūñ itdi Ĥalīķ
Zülfūñi livā’-ı nūra perçem

2692. Cānum giyeli kabā-yı cismi
Ġayriyle ġamuñuñ urmadı dem

2693. ‘Uşşāk bilür velīķ ġayre
Cān bigi bu rāz oldı mübhem

2694. Kim yāre viren gönül ü cānı
Alur dü cihānı rāygānī

2695. Zülfün ideli ‘abīr-sā’ī
‘İtrıyla pür itdi ol hevā’i

108a

2696. İki şerer-i āteşin ruhuñdan
Oldı felekün gün ile ayı

2697. Dil derdün ile tatalı ülfet
Yād itmez olupdurur devāyı

2698. Ğarķ itdi bini gözüm yaşıñdan
Deryā-yı hevā-yı āšnāyī

2699. Virür nitekim ‘ilāc-ı ‘İsa
Dil-ħastesine sözün şifāyı

2700. Būyından alur ruhuñ gūlinūñ
Bu bülbul-i bī-nevā nevāyı

2701. Şükrāne vireydi cān gönülüm
La‘ lūñden işitse merħabāyı

2702. Ğavf itmedügi budur gözüñden
K’oldı bu hevāda dil fidāyī

2703. Şevķ ile giden riyāz-ı ‘aşķa
Bu ğunne ile ider serāyī

2704. Kim yāre viren gönül ü cānı
Alur dü cihānı rāygānī

2705. Ne siħr ü füsūna oldı dem-sāz
‘İşveyle ‘aceb bu çeşm-i ğammāz

2706. Bir ğamze 'ile ki ğamzesinüñ
Fâş oldu kamu hazine-i rāz

2707. Dil murğı hevā-yı 'aşk içinde
Pür-heves ile urdı pervāz

108b

2708. İrmege fezā '-ı lā-mekāna
Zülfüñ reseninde oldu cān-bāz

2709. Cismümde ğamuñ harīm-i cāndur
Derdüñ olalı göñüle dem-sāz

2710. Şayd eyledi rūḥ-ı kudsi zülfüñ
Çeng ile niteki şem' -i şeh-bāz

2711. Göñlüm düşeli hevāña oldu
Sultān-ı ğama hazine-perdāz

2712. Cān meclisinüñ sürūd-gūyı
Çün itdi nevāñ ile ser-āğāz

2713. Bu nağmede hoş düzüp terāne
'Uşşāk yüzinde virdi āvāz

2714. Kim yāre viren göñül ü cānı
Alur dü cihānı rāygānī

2715. Ey maṭla' -ı nūr-ı cān cemālüñ
Mecma' dil ü cāna āstānuñ

2716. Dil 'ālemine ne cānsun kim
Ḳuds-i ezel oldu āşyānuñ

2717. Nefḥandan alur ḥayāt ʿİsa
Dem ursa leb-i şekker-feşānuñ

2718. Zülfüñ resenin göreydi Mûsa
Sırrın bilür idi ejdehānuñ

2719. Ey rūḥ-ı revān egerçi dūrum
Cismümde revāndurur revānuñ

109a

2720. Görmez bu ġarībi senden ayru
Remzini bilen bu mā-cerānuñ

2721. Derdüñle olup enīs bir dem
Meyl itmedügi bu cisme cānuñ

2722. Budur ki girān gördi anı
Kim bula şafāsını girānuñ

2723. Dil terk kılpup ten ile cānı
Varın yoluña virür cihānuñ

2724. Kim yāre viren göñül ü cānı
Alur dü cihānı rāygānī

2725. Hüsnüñ günidür cemāle ġāyet
Şirīnligidür lebüñ nihāyet

2726. Kevşer sözüñ ü lebüñ de zemzem
Kaʿ be yüzüñ ü қаpuñ cennet

2727. Tenhā olımaz göñül tapuñsuz
Kim oldur aña enīs-i ġurbet

2728. Cān āynesi yüzinde olan
Maḥv oldı қamu ġubār-ı firқat

2729. Zāhirde olan firāk-ı şuveri
Bâtında virür vişâle ruḥşat

2730. Zulmetde açıldı âb-ı hayvân
Rikḳatde açıldı bâb-ı vuşlat

2731. Derd ü ğam ile virür ise cānı
Dil eylemeye aña nedāmet

109b

2732. Bu şevḳleri yazup Nizāmī
Hoş itdi Qadīmiye hikāyet

2733. Ol daḥı bilüp bu mā-cerāyı
Didi irişüp diline ḥālet

2734. Kim yāre viren gönül ü cānı
Alur dü cihānı rāygānī

Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün

2735. Bu terci' i temām idince Mecnūn
Revān oldı gözinden dil-berün ḥūn

2736. Şadā-yı nālesi kim geldi gūşa
Getürdi şevḳ Leylī' i ḥurūşa

2737. Dilini itdi ḥālet ' aḳldan dūr
Özin yitürdi ol ser-çeşme-i nūr

2738. Buḥār urdı dilinden āteşin tāb
Yüzine dökdi çeşmi merdümi āb

2739. Çü hūşa geldi ol ḥurşid-ruḥsār
Getürdi nuṭṭa anı cezbe-i yār

2740. Cemāl-i ‘āşıkı āyine buldı
Dili tūṭī bigi güftāra geldi

Su’āl ve Cevāb-ı Mecnūn Bā-Leylā

2741. Didi ey ‘aşk ile olup diger-gün
Özin Mecnūn iden bini meftūn

2742. Nitesün sūziş-i firḳat deminden
Nitesün cūşiş-i miḥnet yeminden

2743. Eyitdi olalı hecr ile hem-dem
Vaṭan kıldı dilümi cūşiş-i ğam

110a

2744. Şerāb-ı vaşlı firḳatde iḳerüm
Bi-ḥamdi’l-lāh ğamuñla hoş geḳerüm

2745. Didi çün dil virüp ğavġāya düşdüñ
Hevā-yı zülf ile sevdāya düşdüñ

2746. Olupdur şevḳ ile şūrīde kārūñ
Daḳı olmaz mı bir yırde ḳarārūñ

2747. Eyitdi sūziş-i mihrūñle ey māh
Ki buldı āteş-i ğam göñlüme rāh

2748. Tenümi āb kıldı şevḳ-i nārı
Olur mı āb ile nārūñ ḳarārı

2749. Didi ‘aşkuma düşelden cemālüm
Saña ‘arz eylemedi zülf ü ḫālüm

2750. Kime ḳarşu iderdüñ āh u nāle
Yaşuñı kime iderdüñ ḫavāle

2751. Eyitdi mihr olalı dilde raḥṣān
Ḥayālūñ olmış idi mūnis-i cān

2752. Yaşum idüp ḥayālūñe ḥavāle
Aña karşı iderdüm āh u nāle

2753. Didi ‘aşkum bulalı göñlüñe rāh
Enīs ü hem-demüñdür nāle vü āh

2754. Gözüñüñ yaşınıñ bir laḥza bārī
Bu ortalıkda yok mıdur karārı

2755. Eyitdi cāna virüp ‘aşk ḥayret
Çü dil mülkini tutdı nār-ı ḥasret

2756. Eger yaş dökmeşe çeşmüm seḥābı
Yanardı derd ile cismüm türābı

110b

2757. Didi bulmağičün göñlüñ tesellī
Gerek kim idedüñ insāna meyli

2758. Bulardan dehşet idüp mest ü şeydā
Neden kalduñ beyābān içre tenhā

2759. Eyitdi ‘aşkuña olup giriftār
Çü senden dūr düşdüm çār u nā-çār

2760. Hevā-yı zülfüñ ile fāş idüp rāz
Cihānuñ cümlesinden gelmişüm vāz

2761. Didi çün ‘ömr olmaz cāvidānī
Niçe bir miḥnet ile zindegānī

2762. Hâķīķat gözleyüp eyle ferāġat
Ki ōñıdur mecāzınũñ nedāmet

2763. Eyitdi ‘aşķınıũ ey māh-ı tābān
Gõñülde miħnetidür rāħat-ı cān

2764. Hâķīķat gözledüm gördüm bu rāzı
Hâķīķatden degil ayru mecāzı

2765. Didi atañ anañ var idi āħir
Sen idũñ bunlara ferzend-i fāħir

2766. Zemāne sini anlardan idüp dūr
Neden kıldı ġam-ı ‘aşķ ile mehcūr

2767. Eyitdi atam anam ‘aşķ u ġamdur
Binüm bu miħnet içre ġayr nemdür

2768. Ki ķūt anlardan irür cism ü cāna
Bini bunlardan ayurmaz zemāne

2769. Didi çekince derdümden cefālar
Ķabīleñde var idi dil-rübālar

111a

2770. Olaruñ biri olsa iħtiyāruñ
Murāduñca geçerci rūzgāruñ

2771. Eyitdi kim ezel bezminde cānum
Mey-i ‘aşķuñla mest idi revānum

2772. Cemālũñden ķü buldı rūşenālık
İdemi ġayrũñ ile āşnālık

2773. Didi zülfüm hevāsından urup dem
Olalı şevķ ile şūrīde-i ġam

2774. Uzaq sevdāda maḥv itdūñ nihāduñ
Ne oldı bu seferde āb u zāduñ

2775. Eyitdi kim nesīm-i ṭīb-i ānuñ
Ġıdā-yı cān-fezāsıdur revānuñ

2776. İreli mülk-i cāna ‘aşk tābı
Dilümün eşk ü ğamdur zād u ābı

2777. Didi ‘aşkuñ қоşalı gönlüme baş
Olupdur saña firqat yār ü yoldaş

2778. Degilsün ravza-ı ḥüsnüm ḥarīmi
Ne yüzden irişür zülfüm nesīmi

2779. Eyitdi dil düşeli ol hevāya
Ḥarīf ü hem-dem olmışum şabāya

2780. Alup zülfün ḥamında bŷ-i cānı
Seherlerde irürür baña anı

2781. Didi çün gönlüne idüp tecellī
Ruḥum āyīnesinden sırr-ı Mevlī

2782. Düşüp derde hevā yolına gitdūñ
Ye ben n’etdüm ki bini oda atduñ

111b

2783. Eyitdi ‘aşqda budur yaraşık
Kim ola āyne ma‘şūka ‘āşık

2784. Yine nūruñdan irişdi tecellī
Dilüne āteş urdı sırr-ı Mevlī

2785. Didi çünkim murāda feth-i bābuñ
Olup gitmedi dilden ıztırābuñ
2786. Niceye dek gezüp derd ile şeydā
Dil ü cān sırrın idersün hüveydā
2787. Eyitdi tā irince rūz-ı ma‘ hūd
Ki her ma‘ dūm olur anda mevcūd
2788. Kılup şūrīdelīgum anda peydā
Bu hāletde idem haşri temāşā
2789. Livā-yı ‘ aşk ile olam ser-efrāz
Ururum ma‘ şer-i ‘ uşşāka āvāz
2790. İdem ol cem‘ de dīvānelıklar
Ki ‘ ibret ala benden ehl-i maḥşer
2791. Ne şanursun sen ey cān u cihānum
Güzāfın mı yiler ‘ aşkuñda cānum
2792. Ezel bezminde k’oldı āşnālık
Ebed mülkine irür rüşenālık
2793. Dili bu āşnālıkdan ‘ acebdür
Ki āb-ı vaşlda dil teşne-lebdür
2794. Cemālūñ mihr-i şevķinden olup kıan
Kıarara yandı hālūñ bigi bu cān
2795. Bu cāndan yeg baña bir cān bağışla
Fırākuñ küfrine ĩmān bağışla
2796. Dilüm ger itmeye bir dem sini yād
‘ Adūdur cāna ölsün ol dil-i bād

2797. Sen ü ben ben sen vü yokdur dahı kes
Aramuzda bizüm bir dil yeter bes
2798. Bu hoşdur ki öle öl de elünde
Ki maḥv oldu dilüm varı yoluñda
2799. Çü şem‘-i ‘aşkdadur rişte yektā
Bu iki tende birlik oldu peydā
2800. Zer-i cismümde urup âteşin dem
Eritdi pūte-i firqatde çün ğam
2801. Uruldı sikke-i birlik hevādan
İkilik naḫşı maḥv oldu aradan
2802. Cemī‘-i varlıgum sinünledür nūr
Ṭapuñdan dūr olan benden dahı dūr
2803. Getürimez dile irmüşdür āfet
Sen olduğuñ yire varmağa ṭāqat
2804. Bu hoşdur irmemege dil fütūrı
Ḥicāb ola arada ya‘ nī şūrı
2805. Ne şerm ire dile ne bīm-i ağyār
Ne nār-ı vaşl ne firqatde āşār
2806. Ne kılam anda kim var bīm cāna
Ġayūr ehli ki düşmişdür miyāna
2807. İderken ‘ömr-i yārī yār ol ey yār
Ki vaḫt-i kār olıcaḫ işlenür kār

2808. Çü bīmāruñ ire hulkūma cānı
Ne sūd ide ʔabībūñ nārdānı

112b

2809. Ten oldı bu belā seylinde zāyi^ç
Ola mı keşti ğarķ olana nāfi^ç

2810. Zebūn oldı göñül feryād u ğamdan
Ciger hūn oldı derd ile sitemden

2811. Gülūñ şevķiyle bülbul iniler zār
Dil-i Mecnūna irür hecr ile hār

2812. ʔaleb kılr ķamular la^ç lķün kān
Virür Mecnūn sinūñ la^ç lūñe cān

2813. ʔamerden çerķ alur nūr-ı cemāli
Yüzüñden hūbdur Mecnūn-ı fānı

2814. Bini yā Rab ki yaķdı iştıyākı
Ne hoş vaktine düşse ittifākı

2815. Şeb-i meh-tābda gün gibi rūşen
Kenār-ı cūy ola vü sebze gülşen

2816. Ki sinūñle oturup gūş-der-gūş
Mey-i şāfı idevüz nūş-ber-nūş

2817. Hūmār-ı nergisūñden cān olup mest
Uram şūrıde olup zūlfūñe dest

2818. ʔutup sīb-i bihişti ğabğabuñdan
Şoram cān sırrını şırın lebüñden

2819. Gehı nāruñdan idem sīb-sā'ı
Gehı sībüñden idem nār-cā'ı

2820. Gehî el urup iltem düşe zülfüñ
Gehî hoş halka idem gūşa zülfüñ

2821. Gehî kāküllerüñ tutam gülüñden
Gehî gül būyın alam kākülüñden

113a

2822. Gehî gül bülbüli bula gül-i ter
Gehî tūṭi-i cāna ire şekker

2823. Fenā yili irişdi çünki cisme
Müyesser ola mı ol bu tılısma

2824. Meges ki kala hāk içinde bî-per
Ne yüzden ire ana vaşl-ı şekker

2825. Saña bende olalı ey perî-zād
Cihāndan serv bigi oldum āzād

2826. Ğanîsün hūsn ile ben bir faķîrüm
Bu yeg āzādına cāndan esîrüm

2827. Ruḥuñda zülfüñ ile gösterüp āl
Ḥayāl itdi bini la' lüñdeki ḥāl

2828. Ğamuñdan ğayrî yoķdur baña hem-dem
Tenümde cānumuñdur maḥremi ğam

2829. Yüregüm teşne cismüm ğarķ āba
Şusuz şu içre dil vardı ḥarāba

2830. Ruḥuñ şem' i olup ervāḥa misbāḥ
İşigüñde kim ider bezm ervāḥ

2831. Bunuñ birle ki meyden içmeden cām

Ḳokusından olurum mest ü bed-nām

2832. Dilümde yāduñ ile gitmeye hūş
İçersem zehr olur ol baña nūş

2833. Uralı kişver-i ‘aşka ḳadem ben
Ki çekmişüm yoluñda bār-ı ḡam ben

2834. Alurum her ḳadehde bir şabūhī
Bulurum her sitemde bir fütūhī

113b

2835. Çü ḡālib geldi ana şevḳden tāb
Ḳarārı gitdi özin itdi pūr-tāb

2836. Sibā‘ ile idüp ney bigi feryād
İrişdi kūh-ı Necde nitekim bād

2837. İrüp dil-dāra daḡı ol lehebden
Vücūdı yandı tāb ile şe‘ abdan

2838. Gözinüñ yaşı baḡre irürüp yol
İrişdi derd ile dergāhına ol

Resīden-i Selām Ez-Ṭaraf-ı Baḡdād

2839. Hevā şehrini ābād iden üstād
Bu resme urdı söz ḳaşrına bünyād

2840. Ki Baḡdād içre mün‘ im-zādelerden
Var idi bir cevān-ı pāk-dāmen

2841. Şafā bezminde nūş itmişdi cām ol
Cefā rezminde bildürmişdi nām ol

2842. Dili nār-ı hevāda dūd-peymāy

Teni dār-ı belāda renc-fermāy

2843. Melîḥ idi faṣîḥ idi kelāmı
Selîm idi Selām olmuş idi nāmı

2844. Yürürdi ‘âlem-i ‘aşk içre çālāk
Dili ebyât ile şî‘re hevesnāk

2845. Çü Mecnûn oldu ğam baḥrinde dūr-pāş
Cihân mülkinde oldu sözleri fāş

2846. Düşüp efvāha nazm-ı ṭab‘-ı pāki
Oḳınur idi şî‘r-i derdnāki

114a

2847. İştise derd ehli sözün anuñ
Ururdi ḥırmenine odın anuñ

2848. Sözi āvāzı çün eṭrāfa düşdi
Şadāsı şehr-i Bağdāda irişdi

2849. Anuñ nazmı şafāsından bulup fer
Girerlerdi şafāya ehl-i diller

2850. Selām idüp anuñ ḥālâtını gūş
Çü şî‘ri şerbetinden eyledi nūş

2851. Sözi zevḳi’ile ṭalbındı cānı
Dili meyl eyledi görmege anı

2852. Biner bir bād-pāy nāḳaya ol
Revān olup dutar andan yaña yol

2853. İdüp ol bî-dili bulmağa āheng
Yüridi bâdiyede niçe ferseng

2854. Tolanup gözler idi her mekânı
Nişânın şora şora buldı anı
2855. Görür bir şahş niteki ehl-i maşşer
Bürehne cismi var ez-pây tâ-ser
2856. Gözi pür-âb u özi kân-ı âteş
Bulut bigi döker bārân u âteş
2857. Turur vahşîden etrâfında bir çavķ
Ki halka bağlamışlar nitekim tavķ
2858. İder gözden döküp şevķ ile âb ol
O halka içre bu tavķı hisâb ol
2859. Yanarken âteş-i hayretde cânı
Dökerken fıkır ile eşk-i revânı
- 114b
2860. Bir âh itdi ki dehri oda yakdı
Baş kaldırdı etrâfa bakdı
2861. Gözinden sildi çün eşk-i revânı
Görür karşıda tırmış bir cevânı
2862. İrak yoldan idinmiş anı manzûr
Yakın olmak diler olursa destûr
2863. Çü bildi aña gelmekdür murâdı
Kığırdı katına ol hoş-nihâdı
2864. Elin şaldı sibâ^c un çavķına ol
Gidüp bunlar Selâma virdiler yol
2865. Selâm andan göricek bu kıyâmı
İlerü vardı virdi selâmı

2866. Selāmın redd idüp Mecnūn-ı bī-dil
Didi aña çü gönli gördi māyıl
2867. Ne yirdensün ki düşmiş ey cevān-merd
Ruḥuñ āyīnesine rāhdan gerd
2868. Bu yollarda saña kim oldu reh-ber
Ki görindi bize bu ḥūb manzar
2869. Eyitdi kim yirümdür şehir-i Bağdād
Bu yolu baña şevķüñ itdi irşād
2870. Ki anda gūş idüp nām-ı şerīfūñ
Çün irdi gūşıma şı' r-i laṭīfūñ
2871. Çü vaşfuñ işidüp gitdi qarārūm
Sefer oldı zarūrī ihtiyārūm
2872. Gönülde genc-i mihrūñ bulmuşum ben
Yüz urup ḥidmetüñe gelmişum ben
- 115a
2873. Ki kuḥl idem gözüme ḥāk-i pāyuñ
Kılam cāna ḥamāyıl dest ü rāyuñ
2874. Ne şı' re k'urasun şevķ ile būnyād
Ben anı cān u dilden eyleyem yād
2875. Çü mihrüñdür binüm şem' -i münīrūm
Münevver ola sözüñden zamīrūm
2876. Sinüñüm bini benlikden rehā kı
Ḥuceste zātuñ ile āšnā kı

2877. Demüñden ayru bir dem urmayam dem
Geçürem ẖidmetüñde ‘ömrümi ben

2878. Ẹabül itmeg ile ben nā-tüvānı
Bilürsün kim Ẹapuñuñ yok ziyānı

2879. Kelāmuñdan alayum zevkümi ben
Vuñuñ birini ‘add it bini sen

2880. Didi ey nev-cevān-ı ẖüb çālāk
Ẹo bu sevdāyı kim yoldur Ẹaṭarnāk

2881. Degilsün ‘aşk içinde gerçi bī-rāh
Velīkin olamazsun baña hem-rāh

2882. Ne olur saña binüm şoḥbetümden
Ki ürker dīv görse miḥnetümden

2883. Binüm çün kendü ẖüyumdur melāmum
Ola mı ẖüyun ile rāst ḥālüm

2884. Olalı ‘aşk-ı dil-dār ile nā-kām
İki gün Ẹutmadum bir yirde ārām

2885. Yil oldum yilürüm yokdur Ẹarārum
Olupdur yil bigi şūrīde kārüm

115b

2886. Eger biñ yıl yilüp olursa ser-bāz
Yil ile ādemī olmaya dem-sāz

2887. Binüm vaḥṣī Ẹapuñdur ādemī bes
Enīs olur mı her cins ile her kes

2888. Ẹılursuñ āb bigi dil-nevāzī
İdemezsün hevā nārıyla bāzī

2889. Mücerred olmuşumdur her nevādan
Yaraşur mı ziyāfet bī-nevādan

2890. Tutarasñ bu nevāsuzdan nevāyı
Binüm uş dahı rāh-ı āšnāyī

2891. Binümle nice olasun hevā-dār
Ki baña ben ‘adūyum sen saña yār

2892. Binümle mūnis olup itme güftār
Ki olmaz büt-pereste büt-şiken yār

2893. Bini terk it ki göñlüm dutalı ğam
Degilüm āhdan ğayr ile hem-dem

2894. Çü gördüñ bu ğarībi derd ile zār
Dönüp ışmarla Hākka işüñe var

2895. Bu yoluñ hālını didüm saña ben
Eger işitür iseñ pendümi sen

2896. Dilüñde yād idüp zevk u huzūrı
Gidersün döymeyüp rence zarūrī

2897. Selāmuñ kim olupdur ārzūmend
Murādına muvāfık gelmedi pend

2898. Didi şevküñle çün dil-teşneyüm ben
Zülālī men‘ kılma teşneden sen

116a

2899. Bini қо kim idem dilden niyāzı
Sinüñ mihrābuña kılam nemāzı

2900. Eger bir secdede sehv ola rāhum
Ola hem sehv-i secde ‘özü-ḥāhum
2901. Didi Mecnūn kim var cidd ü cehdūñ
Belī bu yolda varmaz başa ‘ahdūñ
2902. Saña ben ḥālūmi didüm ser-ā-ser
Kalanın sen bilürsün ey berāder
2903. Selām itdi çü andan bu sözi gūş
İcāzet şerbetini eyledi nūş
2904. Diledi kim yiye Mecnūn ile ḥān
Açup süfre getürdi ortaya nān
2905. Didi itme bini zāyi‘ emekden
Berü gel yiyelüm nān u nemekden
2906. Şafā-yı dilden açup gül gibi çihir
Vefā bûyıyla göster göñlüme mihr
2907. Didi terk itmişüm ben bu ḥisābı
Ki anuñ ḥod olupdur fetḥ-i bābı
2908. Hevā odıyla virdüm anı bāde
Ola mı bād olana zevāde
2909. Selāma oldı zāhir k’ol ciger-sūz
Hevāyı zād idinmiş şeb ü rüz
2910. Cihān mülkinde yok nesneye meyli
Vücūdı varı olmuş ‘aşḳ-ı Leylī
2911. Teraḥḥum birle kıldı dil-nevāzī
Didi ol bu belānuñ çāre-sāzı

116b

2912. Niçe bir olasun derde giriftār
 Hālāş olmaḵ belādan hoşdur ey yār
2913. Dilüñ hem-demdürür derd ile dāyim
 Felek bir yirde ḥod olmadı ḵāyim
2914. Degildür şābit anuñ gerdişi var
 Ki her gerdişde bir dürlü işi var
2915. Açıldıḡınca evrāk-ı şeb ü rûz
 Felek her bir varaḵdan gösterür yüz
2916. Meh ile mihr geçdükçe derecden
 Geh açar ḵapu ḡamdan geh ferecden
2917. Nihāduñda ḡün oldı nūr lāmi^ç
 Ġıdāsuz eylemegil anı žāyi^ç
2918. Ki ben daḡı sinüñ bigi şikeste
 Olup düşmiş idüm derd ile ḥaste
2919. ^çİnāyetinden irüp fażl-ı Ḥudāyi
 Dilüme virdi ol ḡamdan rehāyı
2920. Olursun bir niçe gün sende ḥāmūş
 İdesün bu ḡam u derdi ferāmūş
2921. Ki zīrā zātī degildür ^çarazdur
 Hevā germ ile şehvānī marazdur
2922. Dem ursa sūziş-i nār-ı cevānī
 Olur dilde şu^ç ā^ç-ı mihr-bānī

2923. Olasun ger anuñ def' ine mâyil
İdesün anı tedric ile zâyil

2924. Selāmuñ çün sözün gūş itdi Mecnūn
Akıdup gözlerinden eşk-i gül-gūn

117a

2925. Didi kim ben hevā yolında mestüm
Şanursun ola kim şehvet-perestüm

2926. Binüm evreng-i 'aşkuñ pādşāhı
Başumda efser-i şevk-i İlāhī

2927. İderüm 'aşk mülkinde 'adālet
Ki nefsümden baña gelmez hacālet

2928. Şalalı 'aşk gönlüm mülkine od
Tenüm micmerdür aña cāndur 'ūd

2929. Çü dilde rāz-ı dil-ber oldı peydā
Hevā bāzārın itdi 'aşk yağma

2930. Ğam-ı cānān olalı gönlüme zād
Olupdur āteş-i şehvetden āzād

2931. Çü geldi 'aşk hālī kaldı hāne
Çıkardı rahtımı atdı yabana

2932. Ki Leylīdendürür cismümde her kııl
Ben öldüm hīç kamu oldurur bil

2933. O dem maḥv ola dilden sūziş-i ğam
Ki bir bir şayıla eczā-yı 'ālem

2934. Çü bulduñ şöḥbetüm bāzārına rāh
Uzatma ta' n elini eyle kūtāh

2935. Özüññ hāline bir dem nazar kıl
Bu yolda ta‘n kılmakdan hāzer kıl

2936. Dimiş bir ‘ākıl idüp şevk ile cūş
Ki pāy endāzeden taşra degil hoş

2937. Şuñ dek germ ola hengām-ı bāzār
Ki toķınmaya añā bād-ı āzār

117b

2938. Bu resme şerh idüp remz-i laṭīfī
İder te’dīb luṭf ile ḥarīfī

2939. Çü bildi bu ḥarīfūñ ḥarķını ol
Bu yüzden daķı ana sürmedi yol

2940. Kimesneyle sözüñde olma güstāḥ
K’idesün baķruñı ‘öwr ile sūrāḥ

2941. Selām andan olup Mecnūna hem-derd
Yürür bir niçe gün yanınca ol ferd

2942. İder Mecnūnuñ aḥvālin temāşā
Görür yok kimseden gönlinde pervā

2943. Aķar yaşlu gözinden baķrı ķanı
Yaķar āh itse odından cihānı

2944. Gözini āb tutmuş gönlini tāb
Ne yimek yir ne iķer ne ider ḥ‘āb

2945. Ne ‘aķlı var ki ola iḥtiyārı
Ne şabrı var k’ede bir dem ķarārı

2946. Gehî hāmūş olur gāh gūyā
Gehî bî-hūş olur gāh şeydā

2947. Ğıdası ğam hayāl-i yār h̄ābı
Kebābı baĝrı vü kanı şerābı

2948. Hevā bezminde h̄ān idüp cigerden
Kadeh şunar ğam eli çeşm-i terden

2949. Selām anuñla kim seyr itdi Necdi
Bir iki hefte bu hāl ile geçdi

2950. Boşaldı süfre kalmadı nevāle
Ğıdasuzlık aña oldu havāle

118a

2951. İdüp açlık belāsından vedā‘ı
Kodı Mecnūn ile anda sibā‘ı

2952. Çü nazmı şevk ile olmışdı dil-keş
Şalardı gūş iden cānına āteş

2953. Bu şimdi görinen şūrīde-diller
Ki ‘āşık dirilürler ya‘nî bunlar

2954. Murād-ı nefis ‘arz idüp şegabdan
Olurlar yad ‘ilim ile edebden

2955. Nemāz ile niyāzı terk iderler
Muḥālif yola göz yumup giderler

Vefāt Kerden-i Şevher-i Leylā

2956. Meh ü ḥurşīd arasında nāhīd
Uyarmış idi dilde şem‘-i ümmīd

2957. Virürdi nükte-i ğam cāna nekbet
Zarūrī arada düşmişdi firķat

2958. Ne cünbişler ki ide zāt-ı mevcūd
Olupdur anda lâ-büd dürc-i maķşūd

2959. Bu ‘ālem iki yüzlü bir varaķdur
İki yüzi iki dürlü sebaķdur

2960. Bu yüzinden görünür rüy-ı tedbīr
O yüzinden okınur ĥaţţ-ı taķdīr

2961. Bu iki yüzüne olur nükte-perdāz
Muvāfıķ olmaķı olmışdurur az

2962. Niķe gül kim anuñ güldir şümārı
Tenine zaķm urur girü ĥārı

118b

2963. Niķe ğüre k’olupdur türş-āyīn
Giderek ol olur engūr-ı şīrīn

2964. Niķe acılıķ virür cāna süstī
Bulur ol süstlīķda ten-dürüstī

2965. İden Ĥaķ hikmetini cāna ta‘līm
Kılur her emrini taķdire teslīm

2966. Bu ortalıķda kim hikmet kemīndür
Diyesün sirke-i kem engebīndür

2967. Ruķ-ı Leylī kim ol şem‘ idi ğayre
Özine zulmet ü lem‘ idi ğayre

2959. yüzi: yüzi yüzi

2968. Gül idi çevresin tutmuş idi hār
Ruḥı genc idi lîkin ḥāfızı mār
2969. Dirilür idi aḡyār içre dil-teng
Diyeydün la‘l idi cāyı dil-i seng
2970. Egerçi gevher idi bî-behā ol
Velî bulmuşdı aña ejdehā yol
2971. Nazardan hıfz idüp ol māh-rūyı
Bulut bigi şaḡınur idi şūyı
2972. Ola mı ḡül mülkinde perî-zād
Meger urılmış ola bend-i pūlād
2973. İderdi şabr çābük nîk ile ol
Ki ta‘n itmege kimse bulmaya yol
2974. Gülerdi zāhir aḡlardı nihānî
Kılurdi ḡîle ile zindegānî
2975. Kaçan kim olmaya şūyı havāle
Dökerdi gözyaşın iderdi nāle
- 119a
2976. Göricek şūyı ol māh-ı dil-ārām
Silerdi yaşını tutardı ārām
2977. Dilinden gitmeyüp bir dem melālî
Dökerdi gözyaşın olduğça ḡālî
2978. Kaçan āvāze ḡuş ideydi ḡuşı
Siler yaşını şaḡlardı ḡurūşı

2979. Dili sūzān olup çün şem[‘] -i rahşān
Kılurdu giryetin hādeyle pinhān
2980. Çü şūyı derdine bulmadı tīmār
Düşer ol dil-rübādan dūr bīmār
2981. Mizācı i[‘] tidāline saķāmet
İrüp İbn-i Selāma irdi āfet
2982. Eşer itdi özine cūşış-i teb
Harāba virdi anı sūziş-i teb
2983. Mizācınūñ çü şındı i[‘] tidāli
Tağıldı [‘] aķlı ķalmadı mecāli
2984. Gidüp cisminde şıhhatden eşer ol
Ecel mekrinden oldu bī-haber ol
2985. Yatup bir niķe gün ol merd-i rencūr
Nefes ururdu şıhhatden dili dūr
2986. Ecel seyli çü mevc urdu revāna
Harāba vardı ol seyl ile hāne
2987. Çü geldi cānına ten [‘] ālemi teng
Şanasun kim toķındı şışeye seng
2988. Cihāndan yıl bigi silküp elini
Fenā iķlīminūñ tutdı yolını
- 119b
2989. Urup terkin ser-ā-ser hānimānuñ
Şikencinden hālāş oldu cihānuñ
2990. O gitdi şanma bunda kimse ķalur
Cihān virdüķi vāmı girü alur

2991. Cihān bāğından alsañ bir giyāhı
Girü alup virür derd ile āhı
2992. Düriş kim idesün bürcuñ edā sen
Olasun bürç derdinden rehā sen
2993. T̤aleb kılmaz diyü itme gümānī
T̤aleb kılduğı dem virmez emānı
2994. Şikest it cevherüñ üzre bu dürci
Kebüter gibi pervāz it ҡo bürçı
2995. Çü ‘ömrüñ āhıri ɗarb-ı eceldür
Ne deñlü fikr ola t̤ul-i emeldür
2996. Eger biñ yıl ola yā ola bir dem
Sen anı gitdi bil Vallāhu a‘ lem
2997. Bu hāli gördi ol serv-i semen-ber
K’ecel cāmını içdi ya‘ nī şevher
2998. Çi ger ayrılığa isterdi ol yol
Ne hoş irişdi gör maqşūdına ol
2999. Olup rencide tutdı göñlini ğam
Çözüp sünbüllerini itdi mātem
3000. Döküp gül-berg-i ter üstine jāle
İder bülbul bigi derd ile nāle
3001. Derūnından idüp şūrīdesin yād
Kılurdu şūyiçün zāhirde feryād

120a

3002. İderdi düst diyü yād şūy
Şalardı sağı sağıp hāke mūy
3003. Firāḳ-ı yārden gidüp qarārı
Ḳılurđı şīven-i şūy ile zārī
3004. Arada şūyını idüp behāne
Ḳılurđı yāriçün eşkin revāne
3005. Ne şīven kim Ḳılurđı ol semen-ten
İderdi nūkte yāri şīvesinden
3006. İde mi terk-i yārī şūy içün yār
Ki yāre yār cāndur şūy ağıār
3007. ‘Arūsa bu muşībet olsa peydā
İki yıl oturup bir yirde tenhā
3008. Özin gizlerdi göstermez idi rū
‘Arabda ‘ādet idi mu‘teber bu
3009. Enīs ü hem-dem iderdi özini
Murādınca tutardı mātemini
3010. Behāne irdi çün Leylīye hālī
Buyurđı Ḳıldılar hargāhı hālī
3011. Tutup ol resm üzre mātem-i şūy
Oturđı guşsa ile ol perī-rūy
3012. Ġirīv itmege çün buldı behāne
Tağıtdı şabrı dilden ‘āşıkāne

3013. Yaşı deryā gibi iderdi cūṣī
Cihān mülkini tutmuşdı hūrūṣı

3014. Yanardı āhı odından felekler
İñildüsinden iñlerdi melekler

120b

3015. Kılurdı āh geldükçe cigerden
Berī olmuş idi havf u haṭardan

Nikāḥ Kerden-i Zeyd Zeyneb-Rā

3016. Maḥabbet metninüñ yazan kitābın
Bu resme şerḥ kıldı faṣl u bābın

3017. Hevā mülkinde k'ol Zeyd-i ser-efrāz
Çün oldı derd-i dil-dār ile dem-sāz

3018. Yaḳardı āteş-i ' aşḳ ile cānın
Yudardı āb diyü bağıranın

3019. Fünūn-ı şabır itmiş idi pīşe
Ururdi ṭālī' i sengine tīşe

3020. Niyāz ile idüp āh-ı seḥergāh
Umardı vaşl-i yāre açıla rāh

3021. Kāmu ḥ'īṣi ki bilürlerdi rāzı
Anuñ olmuşlar idi çāre-sāzı

3022. Perī-peyker daḥı ' aşḳından anuñ
Urupdı terkini cān u cihānuñ

3023. Egerçi dūr olup ol semen-ber
Yimezdi bāğ-ı vaşl-ı yārden ber

3024. Şerāb-ı ‘aşk kim virmişdi sākī
Dilinde şevki kalmış idi bākī
3025. Çü Zeyde gördiler ol dil-beri rām
Şanem halkı kamu itdiler ikdām
3026. Ki bulalar bu ortalıkda çāre
İre ol dil-ber-i gül-çihre yāre
- 121a
3027. Çü kamosı ağız bir eylediler
Bularuñ hālın aña söylediler
3028. Didiler ey reh-i hikmetde sālīk
Diyār u mülk-i fikr ü ‘aqla mālīk
3029. Cemālūñ gözgüsidür rüşen ü pāk
Ma‘ānī sırrını idersün idrāk
3030. Bilür her ehl-i dil olan bu rāzı
Ki olmaz ihtiyārī ‘aşk-bāzī
3031. Bulara k’irdi kudretten nevāle
Sipāh-ı ğamla ‘aşk oldu havāle
3032. Belā vü derd ile nā-çārlardur
Hevā-yı ‘aşk ile bīmārlardur
3033. Yeter kahr ile irsün cāna zaḥmuñ
Ne içün olmaya bunlara raḥmuñ
3034. Gözüñüñ nūrı biri biri cānuñ
Ciger-guşuñ biri birisi kanuñ
3035. Eger vaşl ile kılmazsañ ‘ilācı
Olur mevt ile tatlu ‘ayşuñ acı

3036. Terahhümdan urup bir noқта ad it
Bu iki nā-murādı bā-murād it

3037. Bular yüz tutdı ‘aşk ile helāke
Koma kim gireler derd ile hāke

3038. Rızā virmez iseñ meftūn olurlar
Şoñ ucu Kaysveş mecnūn olurlar

3039. Degil mecnūn terk idüp cihānı
Virürler hasret ü derd ile cānı

121b

3040. Buları yoğ ider ‘aşkuñ melāli
Kıalur boynuñda hüzn ile vebāli

3041. Bu yüzden ol kadar söz söylediler
Ki gönli taşını mūm eylediler

3042. Murād-ı Zeyd idi gerçi müyesser
Velī vaqtiyle olmışdı muqadder

3043. K’ezel levhinde ol Hallāk-ı bī-çün
Umūrı kıldı evkātine merhūn

3044. Bir emri gerçi itmişdür muqadder
Velī vaqt olmayınca olmaz müyesser

3045. Eger cehd ide biñ beg tīg ü leşker
Muqadder olmayan olmaz müyesser

3046. Ne virdüğine olur kimse mānī[‘]
Ne var virmedügi nesneye nāfi[‘]

3047. Ne emri k'anı taqd̄ir itmedũn hem
Murād itdürme ey H̄allāk-ı 'ālem
3048. Muḳadderdi çü Zeyde vaşl-ı dil-dār
Müyesser oldu aña āḫir-i kār
3049. Çü yaḳdılar bu maṭlũbuñ çerāḡın
Hemān dem gördiler düḡün yaraḡın
3050. Getürüp nāy u def ḳānũn ile çeng
İderler ḳamu 'ayş u nūşa āheng
3051. Sürür ile ki sāzı gūş iderler
Mey-i ḥamr ile dil-ḫoş iderler
3052. Ḳamu esbāb-ı 'ayş idi müheyyā
İderler 'işret ü zevḳ ü temāşā
- 122a
3053. Ḳurıldı gerdek içün ḫũb ḫargāḥ
Ki anda cem' ola ḫurşīd ile māḥ
3054. Düḡün āyīni çün irdi temāme
Oḳındı ḫuṭbe ile 'aḳd-nāme
3055. Bularuñ k'oldı baḫtı mihri ṭālī'
Niḳāḥ oldu daḫı ḳalmadı mānī'
3056. Şaçular şaça şaça şola saḡa
Getürdiler nigārı ol otaḡa
3057. Çü geldi zīnet ile ol yüzi māḥ
Cemālinden münevver oldu ḫargāḥ
3058. Yüzi şem' i cihānı rüşen itdi
Ruḫı 'aksi otaḡı gülşen itdi

3059. Perî-peykerler ile ol dil-ârâm
Gice olunca anda kıldı ârâm

Vuşlat-ı Zeyd Bâ-Zeyneb

3060. Çü derdi bâzı şarkuñ şeh-perini
Ġurâb-ı ġarb depretdi perini
3061. Dönüp dürr ile necmüñ şeb ‘arûsa
Felek damadına ‘arz itdi bûse
3062. Yir üzre tutdı zûlmet deşt ü dağı
Uyardı gökde yıldızlar çerâğı
3063. Çü vaqt oldı k’ire cânânına cân
Yirinden tûrdı cümle şâd u ħandân
3064. Def ü nâyûñ göge çıkdı figânı
Getürdiler otağı ol cevânı
- 122b
3065. Murâdı k’oldı bahtına muvâfık
İrişdi anda ma‘şûķına ‘âşık
3066. Güşâde olmağı vuşlat cemâli
Olur ağıyardan ħargâh ħâlî
3067. Niçe yıllar ki çekmiş idi firķat
Aña âġir müyesser oldı vuşlat
3068. İderken ħasret ile nâle vü âh
Çü buldı bâġ-ı vaşl-ı dil-bere râh
3069. Cilâ’-ı şevķ ile zengâr-ı ġamdan
Dili âyînesini itdi rûşen

3070. Hevādan ref^ʿ olup fırqat seḥābı
Ṭulū^ʿ itdi murādı āftābı
3071. Bu zevk ile ki buldı dil-bere dest
Şerāb-ı şevk kıldı vālih ü mest
3072. Nigārı kendözine gördi māyıl
İdüp boynına qolların ḥamāyıl
3073. Gehī derdi şemerler naḥl-ı terden
Gehī aldı ḥaberler gül-şekerden
3074. Gehī ʿarz-ı niyāz itdi gehī nāz
Gehī taḫrīr-i şevk itdi gehī rāz
3075. Gehī kıldı raḫībinden şikāyet
Gehī itdi firāqından ḥikāyet
3076. Gehī qolın kemer kıldı biline
Gehī ḡam-nāmesin virdi eline
3077. Gehī şeftālū derdi rāygānī
Turuncından ki aldı būy-ı cānı
- 123a
3078. Gehī kāküllerin tutdı gülinden
Gehī gül būyın aldı kāküllerinden
3079. Gehī cān sırrını şordı lebinden
Gehī el urdı sībe ḡabḡabından
3080. Zihī pīrūz baḥt-ı kām-rānī
Ki bu demdür biḥişt-i cāvidānī

3081. Bu resme geçdi hâlet çün arada
Görüp dil çâresini m̄a-cerâda
3082. Çeker ol dil-rübâyı s̄inesine
El urur anda c̄ân genc̄inesine
3083. Çü fet̄-i genc-i c̄âna itdi âheng
Birez haşmâne bunlar itdiler ceng
3084. Bu fet̄e c̄ân u dilden oldı t̄alib
Olur ol ş̄ir bu âhûya ğâlib
3085. Dilinde kalmağičün havf-ı bâķī
İder boynına heykel s̄im s̄âķı
3086. Kinârında görüp ol dil-peżiri
Giderdi ter har̄irinden har̄iri
3087. Görür cennet-şifat bir tâze gülşen
Dili âyîne bigi pāk u rûşen
3088. Hevâsı müşg ‘anberden mu‘at̄tar
Fezâsı verd-i nesr̄inden munevver
3089. Döşenmiş berg-i terden hırmen-i gül
Ki etrâfında yok reyhân u sünbül
3090. Miyânında anuñ bir gonçe-i ter
Ki h̄üsni virmiş ol gülzâra ziver
- 123b
3091. Ne gonçe gonçe-i verd-i bihiştī
Şerâb u ş̄ir ile olmuş sirişti
3092. Zihī gonçe ki ‘ayn-ı c̄âna beñzer
Eşerde çeşme-i hayvâna beñzer

3093. Çü virdi t̤ālī' i ol gülşene yol
Nihāli dikdi ğonçe ağzına ol
3094. Ki ya' nī vaşl gencinde ol hevā-dār
Bulur nā-süfte bir lülü-yi şehvār
3095. Melek el urmamış aña degil nās
Urur hakkākvār ol dürre elmās
3096. Meger ol gevher idi genc-i şāhī
Ki kufīl urmuş aña şun' -ı İlāhī
3097. Çü vuşlat yüzünñ gitdi niķābı
Urup miftāh buldı feth-i bābı
3098. Veyā ol gevher idi hoķķa-ı cān
Urulmuş üstine mühr-i Süleymān
3099. Tışı āyīne bigi rūşen ü pāk
Firākı zehrine içinde tiryāk
3100. Çün ol ter hoķķanuñ mührin götürdi
Arada kendözün varın bitürdi
3101. Şikār idüp geçürdi ol perī' i
Murād engüştine engüşteri' i
3102. Güher dürcinden ol hūrşīd-i rahşān
Döşege la' l ü mercān itdi efşān
3103. İki cism idi gerçi ol iki hūr
Kavuşdı cism cisme oldu pür-nūr

124a

3104. Nişār idişdiler çün buldılar kıt
Bu aña dürr-i ter ol buña yâkııt
3105. Şafâ hamrı ki virdi bunlara cüş
Yaturlar mest şubh olunca bî-hüş
3106. Çü baht oldı bularuñ çäre-sâzı
Biri birinüñ oldı dil-nevâzı
3107. Mey-i vaşl ile nüş idüp şabûhı
Çü buldı Zeyd Hâkdan bu fütûhı
3108. Özine nezr kılup eyledi ‘ahd
Ki Mecnûn içün ide cidd ile cehd
3109. Vire bu çârenüñ yüzine yüz reng
İde cân ile bu maşşûda âheng
3110. Anı kıldı ol aḥbâbuñ güzîni
K’iderler güş idenler âferîni
3111. Kimüñ kim ḥûb olmışdur ḥışâli
Hâkuñ luṭfına mazḥardur cemâli
3112. Eger sen daḥı eylikler idesün
Vefâ vü şıdķ yolına gidesün
3113. Eyü ad ile şâd idüp revânı
Bulasun baht u ‘ömr-i câvidânı
3114. Dürüş kim çıkarasun bir eyü ad
Ki ideler ańılcaķ ḥayr ile yâd

Şeniden-i Mecnûn Vefât-ı Şevher-i Leylâ-Râ

3115. İden bu nazm dürrin lûtf ile nağz
Ki pürdi üstüñ'ânı hikmet-i mağz
- 124b
3116. Didi ol dem ki Zeyd-i ferruḥ-aḥter
Murâdın kendüye itdi musaḥḥer
3117. Meger ol dūr idi İbn-i Selâma
Ecelden da'vet içün geldi nâme
3118. Cihândan göz yumup bağladı maḥmil
Fenâ şehrine çün irürdi menzil
3119. Ḥaber virmegiçün ol nâ-tüvâna
Yola yil bigi Zeyd oldu revâne
3120. Arayu geşt iderken tağ u şaḥrâ
Bulur bir gârda Mecnûnı tenhâ
3121. Mey-i İbn-i Selâma sâķi-i mevt
Virüp itdüğini biñ derd ile fevt
3122. Nevâziş birle ol dil-dâr-ı cānı
Ḥaber virdi ṭurup Mecnûna anı
3123. Didi ol kârbân-ı kâma reh-zen
Teni gencine kıldı ḥâk maḥzen
3124. Ki terk İbn-i Selâm idüp cihânı
Saña virdi ḳamu var ile cānı
3125. Ecel cāmı ile irdi Ḥaḳa ol
Aradan gitdi mâni' sen beḳâ ol

3126. Çü Mecnûn itdi andan bu sözi gûş
Şeğabdan na‘ra urup eyledi cûş

3127. Gehî handeyle gösterdi sürûrî
Gehî giryeyle ‘arz itdi fütûrî

3128. K’aña hoş bir cihetden geldi bir kâr
Ki oldı dâmen-i gülden cüdâ hâr

125a

3129. Velî bir yüzden oldı bu haber derd
K’aña dahı irür ol râhdan gerd

3130. Akıdup nâle ile çeşmi âbı
İder ta‘n eyleyü Zeyde hitâbı

3131. Ki ey yâr-i kadîm ü mûnis-i cân
Binümçün derd-i ser çekdüñ ferāvân

3132. Çi ger cân lezzet alır maḳdemüñden
Degil cân gözgüsi rûşen demüñden

3133. K’iderken bu za‘îfî hâle vâḳıf
Sözünüñ biri görindi muḫâlîf

3134. Añıcaḳ öldi diyü ol fulânı
Didüñ kim virdi saña tatlu cânı

3135. Eger göñlüñe mihrüm bulsadı yol
Dir idüñ virdi cânı Leylîye ol

3136. Çü gerdinden anun kemdür vücûdum
Öñinde çeşmimüñ nemdür vücûdum

3137. Cevâbında didi Zeyd aña ey yâr
Bu râz olmışdurur senden pedîdâr

3138. Görüp ol gün ol iki naqşı bā-hem
Birini birlik içün k'eyledüñ kem

3139. Çü birlik sırrınuñ cāmın getürdüñ
İkilik resmin aradan götürdüñ

3140. Didüñ kim itmişüz birlik meyin nūş
Raķamda ikilik olmaķ degil hoş

3141. Bunı dil gözleyüp resm-i ķađımi
Didi bu yirde bu sırr-ı 'ağımi

125b

3142. Çü virdi Zeyd bu muħkem cevābı
Yaķup Mecnūnı birlik şevķi tābı

3143. Nevāzişle dem urup i' tizāra
Yirinden tırdı vü çekdi kināra

3144. Didi aħsenet ey dil-dār-ı hoş-gūy
Nesīmüñ rāz-ı derūndan virür būy

3145. Ne hoş remz ile zıkr itdüñ ĥiābuñ
Ki maħv itdi su'ālūmi cevābuñ

3146. Bu sāzı depredimez degme dem-sāz
Bu rāzı söyleyimez degme hem-rāz

3147. Sinüñ bigi gerek hem-rāz ey yār
Rumūzından k'ola rāzuñ ĥaber-dār

3148. Sinüñ bigi gerek 'uşşāķa hem-ħāl
Ki seyrinden hevānuñ deprede bāl

3149. Ḥarīf-i ḥāl ile ‘āşık k’ura dem
Diline rūḥ virür rūḥına em
3150. Hevā kūhında kim seyr ide pāyum
Sinüñ rāyına hem-reng ola rāyum
3151. Cihānda itdügümce zindegānī
Ṭapuñdan dönmeye mihrüm ‘inānı
3152. Bir iki gün görüp fālın hümayūn
Yüridi ‘Amrveş Zeyd ile Mecnūn
3153. Pes andan yüz tutup firḳat miyāna
İrişdi Zeyd ol şāḥib-mekāna
3154. İdüp bülbül bigi āh u serā’ī
Yüridi āşyānına hevā’ī

126a

Ender-Aḥvāl-i Leylā Bā-‘Aşḳ-ı Mecnūn

3155. Gel ey cām-ı hevā-yı yār için mest
Heves bāğında urup dest-ber-dest
3156. Nevā-yı ‘aşḳ ile göster aḡānī
Hezārī dilden okı dāstānı
3157. Ecel olmazdan ön cāna füsūn-sāz
Yine söyler nevā-yı ‘aşḳdan rāz
3158. Kim ol dem kim ecel ola zebān-bend
Gide varuñ olasun ḥāke ḥursend
3159. Söze gel şimdi kim vardur mecālūñ
İrişsün ḳulağına her maḳālūñ

3160. Çün urur deh zebānından dilüñ dem
Dem ur süsen bigi olmadan ebkem
3161. Ki niçe dem uran şîrîn-zebānı
Ecel yili irişüp kıldı fānî
3162. Ma‘ ānî’i açar iken beyānuñ
Bedāyi‘ sırrını dirken zebānuñ
3163. Şerāb-ı mevt sekrinden k’ola lāl
Dağı gelmeye senden kıl ile kāl
3164. Dilüñdür çün hevā bezminde rakḳāş
Ma‘ ārif baḥrinde kıl anı ğavvāş
3165. Çıkarup dürc-i dilden dür-nişār it
Bu ma‘ nî naḳşını gevher-nigār it
3166. Ki ‘āşık ‘aşk için cevlan kıldı
Niçe ma‘ şûkı ser-gerdān kıldı
- 126b
3167. Haber vir ḥālet-i Leyliden ey yār
Ki Mecnūn ile n’etdi āḥir-i kār
3168. Ururken ‘aşk gülzārında pervāz
Bu resme söyledi dil bülbuli rāz
3169. Ki ol bî-ḥāb-ı şem‘-i ḥîşten-sūz
Çerāğ-ı şeb-nişin ü āteş-efrūz
3170. Ecel çengine virüp ejdehāyı
Çü bend-i şūydan buldı rehā’ı
3171. Hevā-yı yār tutup tāb içinde
Yaşından ğarḳ idi ḥūn-āb içinde

3172. Dem urduğınca gülden āh-ı dil-keş
Duḡānından irürdi çerḡa āteş
3173. Kılurdi nāle ile girye ġamġin
Ururdi eşk baḡri mevc-i ḡunin
3174. Şeb-i firḡatde olmışdı siyeh-rūz
Enīs ü hem-demi āh-ı ciger-sūz
3175. Ḥayāl-i yāre iderdi niyāzın
Yanında sāyeye söylerdi rāzın
3176. Dönüben zerde-çūbe külbe-i derd
Ruḡı renginden olmışdı ḡamu zerd
3177. Ne revzen k'olmuş idi cilvegāhı
Anı tārīk iderdi dūd-ı āhı
3178. Ne ġamze kim urayd'ol çeşm-i reh-zen
Dökerdi ḡun līkin dīdesinden
3179. Ḳomazdı baḡmayup resm-i tılısma
Gözine sürme vü ḡaşına vesme
- 127a
3180. Dili bīmār idi derd ü ġamından
Hevā-yı nār urılmışdı deminden
3181. Yaturdı cilvesüz tāvūs ḡālī
Cilādan ḡālī olmışdı ḡayālī
3182. Eli urmaḡdan ol ḡüsn-i cemīli
Sepīdi ḡaddinūñ olmışdı nīlī

3183. Bu nîlî ile yüz gözden olup dūr
Virürdi mihr-i hüsni ‘ âleme nūr
3184. Derûnı bigi olup çāk mi‘ cer
Yaşından olmuş idi lâle-i ter
3185. Mu‘ anber turre-i zülfi çü şimşād
Zebān-ı şāneden olmuşdı āzād
3186. Ğam ile bend idüp ol yār-i dil-gîr
Dil ü gönline urmuş idi zencîr
3187. Tenūr-ı beste-ser bigi olup germ
İderdi āh’ıyla āheni nerm
3188. Derûnı dīgveş çüş itse ānî
Hurûşından kef olurdu duḡānı
3189. Vücūdı micmerinde baḡrı ‘ ūdı
Yanardı kim tutardı dehr dūdı
3190. İderken anda mātem şartını ol
Özine kimseye virmedi ol yol
3191. Dir idi sırr ile Ḥaḡḡa niyāzı
Gönülde şaḡlar idi gizlū rāzı
3192. Ḳalupdı külbe-i aḡzān içinde
Yanar idi od lîk cān içinde
- 127b
3193. İdenler āteş-i ‘ aşḡ ile bāzî
Dimişler keşf idüp dilden bu rāzı

3192. İkinci mısradaki vezin bozuktur.

3194. Ki dilde eylemekden derdi pinhān
Cigerde zaḥm-ı ḥancer oldu āsān
3195. Hevā-yı ḥüzn ile kim zerd olur ten
Helāk-i cānadur dilde girih-zen
3196. Tutar dı gerçi kim ḥüzn ile ülfet
Anı ketm eylemekdür cāna āfet
3197. Anuñ kim gövdesinde ola cānı
İricek derd idir āh u fiğānı
3198. Çü yiye zaḥm her şahş-ı fesürde
Hurūş ider meger kim ola mürde
3199. Fenāya merd kim teslīm ider ten
Olur ḥāmūş zaḥm-ı nīşterden
3200. Dili yanmış ne yüzden söyleye rāz
Kim anı fāş ider eşk-i ğammāz
3201. Egerçi misk olur ḥūn-ı āhū
Ḥaber virür derūn-ı dilden ol bū
3202. Ç'ola kânūn-ı dilde āteş endūd
İrüp hem-sāyeye girye virür dūd
3203. Kāfesden çünki ol kebk-i dil-ārā
Ḥalāş oldu diler kim tuta şahrā
3204. Açıldı ḥabsgehdin çün aña yol
Koşdı yine kendü ḥayline ol
3205. Aradan mātemüñ resmin götürdi
Atası evine vardı oturdı

128a

Reften-i Leylā Bā-Duḡterān Be-Teferrüc Berāy-ı Dīden-i Mecnūn

3206. Meger bir gün ki olmışdı dili teng
Göñül açmağa itdi seyre āheng

3207. Ki varup seyr ide bostān içinde
Ura cevlan naḡlistān içinde

3208. Güzeller kim var idi hem-nişīni
Olurlar seyr itmekde ḡarīni

3209. Bile alup beş on verd-i bihişti
Serāb-ı deşte sürdi rāh-ı geşti

3210. Ḳarışup serv-i sīmīn-berler ile
Yüridi kebk gibi ol cemīle

3211. Bulupdı yār derdi göñline rāh
Anuñçün vardı naḡlistāna ol māh

3212. Ki serve şerh ide ḡūzn-i dırāzın
Çemen ehline diye dūst rāzın

3213. Düşüpdı şem‘ veş ḡamdan fesürde
Gicede sūzda gündüzde mürde

3214. Yürüyüp şevḳ ile mestāne bunlar
İrür çavḳ ile naḡlistāna bunlar

3215. amu sur u sep d olmişdı  n verd
Aralarında Leyl  şan g l-i zerd

3216. amusı g n eveş iderdi ande
Benefşev r Leyl  ser-fikende

3217. amu  ıtr ile p r  n n fe-i müşg
Nih l-i Leyl  likin derd ile uşk

128b

3218. amusı b r virürdi ruabdan
 r rdi n le Leyl ye şegabdan

3219. Birez k'ol serv-add   s m-berler
emen şanında c y  seyr iderler

3220. Güneş devri  n irdi n m-r za
Bu g ller döymeyüp t b ile s za

3221. Biri biri yanına geldi amu
Varup bir s yede cem  oldu amu

3222. Zih  maşer zih  şun  -ı  l h 
K'ola bir s ye on şems n pen h 

3223. Bu cem  e reşk idüp mihr oldu sözün
Bu cem  e ekdi asret m h-ı t b n

3224. Oturup yandururken er t ba
 rişdi   b ol on  ft ba

3225. Bu cem  içinde ol şem  -i ciger-s z
Hev dan k'olmiş idi  teş-efr z

3226. Dökerken asret ile d deden  b
Anu  daı g zini baqladı   b

3227. Ḥāb içinde ol ḥurşīd-ruḥsār
Görür şūrīdesini ḥạ̄r u bīmār

3228. Ki gelmiş seyr kıлмаğa cemālin
İnildüyile gözler zülf ü ḥālin

3229. İder müjgānını yolında cārū
Sürer şevḳ ile ḥāk-i pāyına rū

3230. Geh ider naḥs-ı ṭālī‘ den şikāyet
Geh ider vaṣf-i ḥālinden ḥikāyet

129a

3231. Olup sūz-ı cigerden āteşi tīz
Oḳur derd ile şī‘ r-i āteş-engīz

3232. Ğarīḳ olmuş yem-i ḥūn-āb içinde
Bu şī‘ ri eydür idi ḥạ̄b içinde

Şī‘ r-i Mecnūn

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

3233. Nār-ı ‘ aşḳuñla ten-i ḥākümde tābum var binüm
Ol hevādan āb bigi ıztırābum var binüm

3234. Ḥüsniñ metnini levḥ-i dilde kim şerḥ itmişüm
Sāyil-i ‘ aşḳa niçe dürlü cevābum var binüm

3235. Ḥāne-i çeşme ḥayāl-i çeşm-i maḥmūruñ gelür
Bildi kim anda ḳabağ ile şerābum var binüm

3236. Teşne-dil ‘ aşḳuñ beyābānında yandurdum ciger
Gerçi kim deryā bigi çeşmümde ābum var binüm

3237. Kānlu yaşumla cigerden çeşm-i kāfir-kīşüñe
‘Aşk bezminde şerāb ile kebābum var binüm
3238. Dersgāh-ı ‘aşk içinde ders-i ‘āmm itdüm bu gün
Ben Kādīmīem ki ‘uşşāka hıṭābum var binüm
3239. İştihārum pertevi tutsa cihānı n’ola kim
Mihr-i ruhsāruñ bigi bir āftābum var binüm

Meşnevî

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ulün

3240. Bu hāletde görür çün anı Leylî
Olup cān u gönülden aña meyli
3241. Şunar el kim alup eline elin
Şora derd-i dilinden vaşf-ı hālin
- 129b
3242. Diline cūş virüp āteş-i yār
Olur ol h‘ābdan cūş ile bīdār
3243. Uyanup gördi cānı tāb içinde
Yanında māh-rūlar h‘āb içinde
3244. Yüregi kanı buldı çeşmine rāh
Döküp gözyaşın itdi derd ile āh
3245. Ki āhından görindi perde-i rāz
Çıkardı perdesinden taşra āvāz
3246. Düşüp sürdi ruḥ u alnını hāke
Diyeydüñ şıḥḥati irdi helāke
3247. İşidüp nālesin ol sīm-berler
Uyandı kamu itdi gözlerin ter

3248. Şu resme derdnāk olmuş idi ol
Ki özin itmesün diyü helāk ol
3249. Yoğ idi bu kamer-rūlarda zehre
K'ideler pend ol hurşīd-çihre
3250. Bu gözden dökdükçe āb-ı hasret
Yağardı anları tābıyla hayret
3251. Bu āh itdükçe derd ile cigerden
Olar dürler dökerdi çeşm-i terden
3252. Bu düşüp urduğınca başına hāk
Olar kılurlar idi zehresin çāk
3253. Çü gördiler bunuñ bu resme hālin
Kimi sildi yaşın kim tutdı elin
3254. Üşüp kaldurdılar anı yirinden
Silüp tozın kabā'-ı peykerinden
- 130a
3255. Bu yağardı gam u derd ile sīne
Olar iltürler idi hānesine
3256. Çü irdi külbe-i aḥzānına ol
Niçe gün ' aklı aña bulmadı yol
3257. Özin derd ile idüp küşte dāyim
Olurdu hūzn ile ser-geşte dāyim
3258. Firākı derdine bulmazdı dermān
Bu hālet birle kalmış idi hayrān

Fırkat-i Leylâ Der-Şeb-i Târ

3259. Meger bir gün olup târîk ‘âlem
Görünmezdi yem-i envârdan nem
3260. Çerâğ-ı mihr ü meh olmuş idi güm
Şehâbı perde idinmişdi encüm
3261. Degildi çün muķâbil mâh mihre
Ruķı âyînesi almazdı behre
3262. Cemâlin ‘arz idüp rengîn ‘arûsa
Felek dâmâdına virmişdi bûse
3263. Beyâzı gündüzüñ düşmişdi mestûr
Sevâdı gicenüñ olmuşdı deycûr
3264. Hicâb altında idi meş‘al-i şark
Ziyâ virürdi geh geh âteş-i berķ
3265. Yüzini dürmüş idi ebr-i ğamnâk
Gözi ‘âşık bigi olmuşdı nemnâk
3266. Tütupdı ‘âlemi zulmet-i siyâhî
Gice seyyâre güm kılmışdı râhı
- 130b
3267. Şehâb ejder bigiydi âteşîñ-dem
Şadâ-yı ‘adl ile tölmişdi ‘âlem
3268. Cihân ğark olmuş idi baķr-i ķîre
Olupdı rûyı dehrüñ tünd ü tîre
3269. Meger yanmışdı kâhı keh-keşânuñ
Ki görünmezdi resm-i râhı anuñ

3270. Diyeydũñ şarkâ sed çekmişdi zûlmet
Ki mihri bağlamışdı tâb-ı hayret
3271. Yolu bağlanmış idi Rûm u Rûsuñ
İşidilmezdi âvâzı ħorûsuñ
3272. Kâmu uyĥuya olmuşdı giriftâr
Meger ‘uşşâkı kılmış idi bîdâr
3273. Olup zûlfi bigi Leylî perîşân
Kâlupdı ol gice nâlân u giryân
3274. Hevâdan k’olmuş idi âteş-efrûz
Kılurdı derd ile âh-ı ciger-sûz
3275. Ğam-i ‘aşk ile çâk itmişdi zehre
Gözi yaşını döndürmüşdi nehre
3276. Niteki âyîne de ‘ıkd-ı şüreyyâ
Ruĥında kâtreler olmuşdı peydâ
3277. Ururdı baĝrına ‘aşk odı dâĝı
Özine hem-dem itmişdi çerâĝı
3278. Velî olmuş idi dîvâne-i ‘aşk
Uyutmazdı anı efsâne-i ‘aşk
3279. Tenini yandururdu şevkden tâb
Gözi yaşından olmuş idi ĝark-âb
- 131a
3280. Dili nârına olup âb-rîzân
Dir idi bu sözi üftân u ħîzân

Bâz Fırkat-i Leylâ Der-Şeb

3281. Ki bu şeb kim tutar yolını mihrüñ
Ruğında dâğ olmışdur sipihrüñ
3282. ‘ Aceb bu dün midür yâhûd siyeh mâr
Veyâ zengî midür bu âdemî-ḥ’âr
3283. Meger küfr içresün ey murğ-ı şeb-gîr
Ki virmezsün bu dem âvâz-ı tekbîr
3284. Meger âteş bigi ey şubḥ-ı rûşen
Yirüñ olmışdurur seng ile âhen
3285. Meger kim kapladı âhum duḥânı
Ki görünmez duḥân-ı âsmânî
3286. Cihânda kalmadıysa murğdan ber
Demi şubḥuñ degildür beste âḥir
3287. Ne geldi bu sipihr-i lâceverde
Ki tutdı ‘ âlemi zûlmânî perde
3288. Ḥorûs-ı pîre-zen ger oldı güm-râh
Ye virmedi mü ’ezzine ‘ ases râh
3289. Nedendür nevbeti şubḥuñ k’urulmaz
Yüzünüñ rûşenâlıḡı görünmez
3290. Gicenüñ cānumı yakdı dirâzı
Bu ben bî-çārenüñ yok çāre-sāzı
3291. Binüm tenhâ şeb-i târîk ber-sûz
Ḳara baḥtum bigi kim Ḳaldı bî-rûz

131b

3292. Egerçi od olmışdur turağum
Göñül bezminde söyindi çerāğum

3293. İlāhî baña irgür ol çerāğı
Dil ü cānuma kim od urdı dāğı

3294. Fūrūğ-ı dehrdür ol şem‘ -i ber-sūz
Şeb-i tārīk rūşen ide çün rūz

3295. Bunı dir iken ol ‘ aşk ile dem-sāz
Dilinüñ miñnetinden söyledi rāz

Hitāb-ı Leylā Bā-Şem‘

3296. Didi şem‘ e ki ey şem‘ -i şeb-efrūz
Ki olduñ yār şevkiyle ciğer-sūz

3297. Hevā içinde bu hāk-i belā-keş
Görür çihreñde dāyim āb u āteş

3298. Urursun şevk ile ger āteşin dem
Velī yokdur dilünde çūşış-i ğam

3299. Yanarsun gice var gündüz ferāguñ
Olup āsūdeñ ile nūr çerāguñ

3300. Giceden tā urınca şubḥ-dem dem
Seherden tā ola zulmānī ‘ ālem

3301. Binüm tābum hevāda ḥıṣṣen-sūz
Bir oldı baña yanmağda şeb ü rūz

3302. Aķar yaşuñ velīkin kaçre kaçre
Binüm eşk-i revānum döndi nehre

3303. Degil sūzuñ binüm sūzumla yeksān
Ki yanan sende rişte bendedür cān
- 132a
3304. Fesāne söyler iken bu yüzi māh
İrür ol şem‘ e pervāne nā-gāh
3305. Hevā yolında k’olmuş idi dem-sāz
Gelüp urur çerāğ üstinde pervāz
3306. Heves peri ile çün irdi şem‘ e
Diline şevk-i tābı virdi lem‘ a
3307. Qarārı gitdi özin oda şaldı
Virüp varın vişāl-i yāri aldı
3308. Temāşā itdi anı ol nevā-sāz
Bu hālet oldu aña nükte-perdāz
3309. Ki bu şehir içre kim adı hevādur
Revānı ‘ aşıkuñ yāre fidādur
3310. Didi ahsent zihī ‘ aşk u zihī derd
Ki bu resm ile cān virür olan merd
3311. Budur ‘ aşık ki virür yāre cānı
Fidā itdi ḥabībine revānı
3312. Budur ‘ aşık ki olmuşdur yaraşık
Yaraşık düşdi bunuñ bigi ‘ aşık
3313. Velīkin bunı bil ey şem‘ -i dil-keş
Çi ger pervāne’i yandurur āteş

3314. Dil-i dīvāne k'urur ' aşk ile dem
Degildür şevkde pervāneden kem

3315. Vişāl-i dil-bere olaydı dermān
İderdi biñ olursa cānı kurbān

3316. Ḥabībūñ vaşlı cānuñ vāyesidür
Anuñ cān virmek evvel pāyesidür

132b

3317. Fesāne söyleyü ağıldı ol māh
Ki bād-ı şubḥ baş kıldırdı nā-gāh

3318. Esüp k'oldı hevāya ' anber-efşān
Şehābuñ cem' ini itdi perīşān

3319. Hevā açıldı ' ālem rūşen oldı
Semānuñ sebzārı gülşen oldı

3320. Felek bāğın nitekim şem' -i şākıb
Müzeyyen kıldı ezhār-ı kevākib

Vuşlat-i Leylā Bā-Mecnūn

3321. Çü sultān-ı serir-i şubḥgāhī
Geçüp taḥta urındı tāt-ı şāhī

3322. Dili mihrinden urup şubḥ-dem dem
Deminden rūşen oldı rüy-ı ' ālem

3323. Şafā 'iyle kemer bağlandı ṭālī'
Murāduñ maşrıqından oldı lāmi'

3324. Gönül zulmine virdi kāmıdan dād
Belā-ı bend-i ğamdan itdi āzād

3325. Feraḥ-ı şubḥ ki urdı şıdk ile dem
Uyandı baḥt vardı uyḥuya ḡam
3326. Alup Leylī seḥerden bŭy-ı kāmī
Tezerv-i ‘Adnvār itdi ḡırāmī
3327. Hevā cāmını içdi āşkārā
Müdārā itdi līkin bī-müdārā
3328. Gehī kūyında geh ḡaşrında ol māh
İderdi derd-i dilden nāle vŭ āh
- 133a
3329. Dil isterdi gezerdi her maḡāmı
Şorardı her dile cāndan peyāmı
3330. Ṭaleb ol kimse’i iderdi k’anuñ
Yolına terkin urmışdı cihānuñ
3331. Dili k’olmuş idi perverde-i ‘aşḡ
Aradan ref’ olup perde-i ‘aşḡ
3332. Hevā-yı yār kıldı cānına cebr
Oda yandı deminden cāme-i şabr
3333. Firāḡı rāhına bulmaḡa pāyān
Ṭaleb kıldı vişāl-i yāre dermān
3334. Çerāḡın fitnenüñ kıılmaḡa rŭşen
Cigerden sızdırup ṭoldırdı revḡan
3335. Diledi k’ola vaşl-ı yāre dem-sāz
Ḳıḡırdup Zeydi aña söyledi rāz

3325. şubḥ: şubḥī

3336. Didi niçe çekem bu intizārı
Demidür bula cānum vaşl-ı yārı
3337. Cihānuñ yüzi rüşendür tır ey yār
Şabā bigi diyār-i yāre dek var
3338. Gönül bağından alup bûy-ı cānı
Güle irür şekerden armağanı
3339. Çemen şahnına kıl hem-h̄ābe servi
İrürgil gülşen-i cāna tezervi
3340. Niçe bir yağa bini âteş-i ğam
Olam bir dem idüp vaşlına hurrem
3341. Ecel itmezden ön binümle bâzî
İdüp derdümden aña keşf-i rāzî
- 133b
3342. Vişāle irmege çün cānı uçdı
Alup miftāhını şandūķı açdı
3343. Çıkardı bir niçe tön-ı harîri
Gül-âb ile aña saçdı ‘abîri
3344. Kemer pîrāhen ü dülbend ü cāme
Viribir Zeyd ile ol nîk-nāma
3345. Dil-i Zeyde irüp bûy-ı beşāret
Revāne oldu çün oldu işāret
3346. Gelüp taşra şafādan vardı vecde
Şabā bigi irişdi kūh-ı Necde
3347. Görür bir ğār içinde mest ü bî-hûş
Yatur Mecnûn atmış âteşi cûş

3348. Gül-âb-ı vaşl saçup peykerine
Beşâret tâcını urdı serine
3349. Ne var ise haberden didi anı
Öñinde kodı bir bir armağanı
3350. Sözin Zeydün çü güş itdi ol abdâl
Sevincinden semâ' a girdi der-ğâl
3351. Şafâ bûyını şaldı kûh-ı Necde
Dil ü cânı hevâdan geldi vecde
3352. Verâ'-ı fırkat-i yâre bulup yol
Hevâ âbı ile itdi vuzû ol
3353. Sücûda vardı urdı toprağa rû
Şunuñ bigi ki yüzün kıldı cârû
3354. Çü buldı şem' -i dil-berden ziyâ'ı
Yüridi ol yaña idüp serâ'î
- 134a
3355. Vuḥûş ile tolupdı vâdî vü kûh
Revân oldı yanınca leşker-i enbûh
3356. Şükûh ile yüridi dil-bere ol
Yakın irişdi çün ḥargâhına yol
3357. Çü görindi aña ḥargâh-ı dil-ber
Alup eṭrâfını şaf dutdı leşker
3358. Bu tenhâ Zeyd ile ḥargâha geldi
Kemîne bende idi şâha geldi

3359. Murādı bābını kılmağa meftūh
 Ɣodı Mecnūnı ol yār-i sebük-rūh

3360. İlerü kendözi oldı revāne
 Haber virdi gelüp cān u cihāna

3361. Ki ol abdāl ‘aşķuñ şehryāri
 Ɣapuya geldi ey cānuñ behārı

3362. Ɣapuñ kim olmış idi kıblegāhı
 Çün irürdi anı luṭf-ı İlāhī

134b

3363. Sücūd ider ırakdan kapuña ol
 İcāzet vir ki ire ṭapuña ol

3364. Sözüni Zeydüñ ol māh-ı ṭabā-pūş
 İşidüp şevķ ile itdi dili cūş

3365. Özini çün ṭnāb itmege pā-māl
 Sütün-ı ḥayme bigi ṭırdı der-ḥāl

3366. Düşer pāyına yārüñ ol perī-zād
 Nitekim sebze zīr-i pāy-ı şimşād

3367. Çü Mecnūn ol şeh-i ḥübānı gördi
 Otağı perdesinde cānı gördi

3368. Şu resme na‘ra urdı ol şegabnāk
 Ki işidenler itdi zehresin çāk

3369. Yüz urup yire düşdi ol daḥı mest
 Ṭutıldı çeşm ü gūş u pā vü hem dest

3370. Yatur ol iki gūyā oldı bī-cān
 Biri biri deminden mest ü ḥayrān

3371. Biri zinde velî gitmiş revânı
Biri mürde velî cisminde cânı
3372. Biri düşmüş ayakdan mest ü bî-hûş
Biri varmış elden deng ü hāmûş
3373. Sibā‘ uñ hayli cem‘ olup buları
Araya almış idi kamu varı
3374. K’olara olmamağa rāh-ı hālķa
Bu leşker irişüp bağladı hālķa
3375. Çü bağlandı bulardan ol güzergāh
Nazar kıhmağa kimse bulmadı rāh
3376. Olardan k’itmek isterdi nezāre
Bir iki şahş bunlar urdı yare
3377. Kalamı her ne kim var idi yeksān
Olurlar gūşeler içinde pinhān
3378. Olup bî-hûş kaldı ol iki yār
Olinca nīm-rūz olmadı bî-dār
3379. Çü gördi Zeyd bunları güzerde
Yatur bî-hûş ne zinde ne mürde
3380. Gül-āb ile eline aldı ‘anber
Ol iki dil-sitānı eyledi ter
- 135a
3381. Bulara irdi andan şemme-i hūş
Olup dīvār naķşı bigi hāmūş

3382. Pes andan serv bigi tırdı Leylî
Ġarîbi göñlin itmege tesellî
3383. Çü mihri göñline bulmuş idi yol
Elin aldı iletđi ħaymeye ol
3384. Neşât u nâz ile idüp niyâzı
Mey-i vaşl ile oldı dil-nevâzı
3385. Çü Zeyd olmışdı anda maħrem-i ħâş
Dilinde var idi şıdk ile îhlâş
3386. Kāpu öñinde ol niteki ħalkā
Sibā‘ a kārışup baġladı ħalkā
3387. Sibā‘ uñ varı tıutup her kenārı
Olupdı ħayme-i yārũñ ħışārı
3388. Gelimez idi kimse ol kenāre
Megesler geçmege bulmazdı çāre
3389. Görüp ħaylin sibā‘ uñ ol ħalāyık
Didiler kim zihî ‘ aşk u zihî ‘ āşık
3390. Ĥaķıķatdür degildür bu mecāzî
Mecāz olmaz bu resme ‘ aşk-bāzî
3391. Bularuñ şūr-ı ‘ aşkı bî-ġaraźdur
Ġaraź-i nefsanî şehvetden maraźdur
3392. Şu ‘ aşkuñ ola nūr-ı Ĥaķ şu‘ ā‘ ı
Odur ‘ aşk ile rām iden sibā‘ ı
3393. Bulup Mecnũñ ‘ aşk āsāyişini
Giderdi nefsinũñ ālāyişini

135b

3394. Dağı virmedi ol emmāreye kām
Pes oldu vaḥṣī kamu ḥükmine rām
3395. Sibā[‘] -ı nefsini çün çekdi bende
Sibā[‘] -ı dehr olur ser-fikende
3396. Mu[‘] ayyendür ki bu iki ten-i ḥāk
Özini kıldı āb-ı [‘] aşḳ ile pāk
3397. Hevā-yı nefis bŷy-ı ser-serīdür
Bular ol bŷdan küllī berīdür
3398. İştirmekle degil gördi gözümüz
Dağı bunlara ḳalmadı sözüümüz
3399. Ki bezm içinde cāma urmadan dest
Ḥarāb oldu birisi ol biri mest
3400. Biri birini ḳılmadan der-āgūṣ
Bu elden gitdi anda ḳalmadı hūṣ
3401. Pes ol yek-dāne dürr-i tāc-ı ṣāhī
Ḥarīf-i ḥāzin-i genc-i İlähī
3402. Virüp sünbüllerine tāb-ı müṣḡīn
Cemāli gül-sitānın itdi tezyīn
3403. Mu[‘] atṭar eyledi [‘] ıtr ile servi
Bezendi niteki kebk ü tezervi
3404. Ġubārın sürme [‘] ayn-ı cāna kıldı
Özini pīṣ-keṣ-i miḥmāne kıldı

3405. Olup biñ cān u dilden aña māyil
 Ƙolını boynına ƙıldı ƙamāyil

3406. Çü vuşlat buldı cān gencinesine
 El urdı çekdi anı sīnesine

136a

3407. İki şem‘ idi bir ƙaşt içre sūzān
 İkiydi ten biriküp oldı bir cān

3408. İki ser-rişte’i tıtmışdı bir tāb
 İki cāmı pūr itmiş idi bir āb

3409. Şafā vü zevƙ virüp şevƙ ile cūş
 Ƙalurlar ol gün ü ol gice bī-hūş

3410. Bu ‘aƙlı bāde virmiş ol özini
 Bu göñlin ol yitürmiş kendözini

3411. Ƙalup ƙayrān yatmışlardı bī-hūş
 Çü ol ƙāletden irdi anlara hūş

3412. Melek tırdı yirinden bile ol hūr
 Nitekim ehl-i maḥşer çü urıla şūr

3413. Girü ‘aƙlın derüp ol serv-i sīmīn
 Görür k’irmiş şikāra şāh-ı şāhīn

3414. Zebān-i ‘aşƙ yandurdı sipendi
 Zebānına bularuñ urdı bendi

3415. Ƙalur vālih ol iki naƙş-ı pergār
 Nitekim ƙaşr içinde naƙş-ı dīvār

3416. Göñül dürcinden söz dürri ferāvān

Zebāna bend urmış hayret-i cān

3417. Bulardı gerçi ‘aşk içre cihān-gīr
Bulara şāh-ı ‘aşk oldu zebān-gīr

3418. Hazine çünki bī-genc ola sāde
Urılmaz kufl kalur der gūşāde

3419. İçinde ger ola zerd ü sepīdi
Ururlar kapuya muhkem kilīdi

136b

3420. Gül-i cennet bu maşşūda çü irdi
Yanında bülbülün dem-beste gördi

3421. Uzađup aña ol dem dest-i bāzı
Dile geldi ne kim var ise rāzı

3422. Zebān-ı Leylā çün oldu şeker-rīz
Olup ol la‘l dürcinden güher-rīz

3423. Didi Mecnūna kim ey nükte-perdāz
Ne içün söylemezsün gönlüme rāz

3424. Saña sūsen bigi ey deh-zebānum
Meger irişdi sūzumdan ziyānum

3425. Ki tābından tapuñ bulmaz mecālī
Hikāyet eylemege vaşf-ı hālī

3426. Dil-i bülbül ki olmışdur sūhan-senc
Olur sākın çü gülden bulmaya renc

3427. Velī gülden alıcağ būy-ı cāmı
Oğur dilden hezārān dāstānı

3428. Egerçi gülşen-i cānuñ gūlisūn
Velī ḥüsnüm gūlinūñ bülbülisūn
3429. Ne ma‘ nīdendür ey cismümde cānum
Gözün̄den ġāyib iken gūlsitānum
3430. Cemālüm gülşeninden söyleyüp rāz
Yetüşdürdün̄ felek evcine āvāz
3431. Bu dem çün oldı rüzī rūy-ı peyvend
Uran kimdür dehānuñ dürcine bend
3432. Gelüp güftāra ol māh-ı dil-āvīz
Leb-i la‘ linden oldı çün şeker-rīz
- 137a
3433. Dil-i Mecnūn kim ḳalmışdı ḥayrān
Sözi luṭfindan irdi cānına cān
3434. ‘İnāyet perteviyle luṭf-ı dil-dār
Anı ol mestlikden itdi bīdār
3435. Ruḥı āyīnesin yārūñ muḳābil
Görüp ṭuṭī-i cānı oldı ḳāyıl
3436. Sözinūñ şekkeri zevḳinden anuñ
Götürdi bendini vuşlat zebānuñ
3437. Didi ey ruḥları gül lebleri ḳand
Dile la‘ lūñ hevāsıdur zebān-bend
3438. Sözüñden dil kim aldı būy-ı cānı
Dehānum içre yok ṭutḡıl zebānı

3439. Bu yüzden kim güşāde-rūydur bil
Dilümde kı̄l ü her kı̄lümde dūr dil
3440. Cemālūñ şem‘ ine pervāneyüm ben
Şerāb-ı ‘ aşk ile divāneyüm ben
3441. Çü geldüm yoluña virmege cānum
Bu hoşdur söze gelmeye zebānum
3442. Bu hoşdur k’ola kamu varlığıum hīç
Tapuñ var olduğınca ben olam hīç
3443. Sen ol bākī ki bulmuşum fenā ben
Fenādayum beķāya āšnā ben
3444. Binüm bī-māye bende māye senden
Dil ü cānumdaki ser-māye senden
3445. Çü ğamzeñ tīri cāna dest-resdür
Baña ol dest-res ‘ ālemde besdür
- 137b
3446. Vücūduñ sāyesi oldı vücūdum
İzüñ tozinadur ya‘ nī sücūdum
3447. Bunı bilür kamu biliş ü yadum
Ki sensün iki ‘ ālemde murādum
3448. Hevāñ içre gönül varın yitürdüm
Kapuña pīş-keş cānum getürdüm
3449. Dile cān virmegi ta‘ līm benden
Taleb senden şehā teslīm benden
3450. Tene çün senden irür cān-ı yārī
Kılurum şevķūñ ile cān-sipārī

3451. Revā görmez dilüm bu cānı sensüz
Ki cāna cān ey meh ıanı sensüz
3452. Tenümde nār-ı ‘ aşkuñdan virür táb
Göñül mähî hayâli ħaddiñüñ āb
3453. Ruĥuñ mihriyledür çeşmüm nehârı
Ġam-ı ‘ aşkuñla eşküñ āb u zādı
3454. Tenüm ger nār-ı ‘ aşkuñ perdesidür
Hevānuñ cān u dil perverdesidür
3455. Bu yolda nice olam dūr senden
Ki kıldı cānumı sen cāna Ĥaķ ten
3456. Bu yüzde kalmadı senlik benlik
Ki benlik gitdi ancak kıldı senlik
3457. Binüm yok varlıgum varlık sinüñdür
Görinen bende gerd-i dāmenüñdür
3458. Çü sen ben ben nedür bu iki peyker
Ki görindi bulardan ħükm-i Dāver
- 138a
3459. Çi ger gösterdi anı emr-i taķdīr
.....
3460. Binüm biri biri şekl-i nigāruñ
.....
3461. Ġalaķ didüm ki birdür bu iki ten
.....

3459. İkinci mısra, yazmada yırtılmıştır.

3460. İkinci mısra, yazmada yırtılmıştır

3462. Sırışte oldu çün bu
.....
3463. Göñül derdi ki düşmişdür ...
.....
3464. Bu iki oldu birbirine
.....
3465. Niyāzı kıldı Hāḡ āyine nāza
.....
3466. İki āyine birbirine peyker
Muḡābil
3467. K'ide çün nāz-ı dil-berden tecellī
Niyāza menşe' ider.....
3468. Girü başlaya çün 'āşık niyāza
Odur maḡhar düşen dil-berde nāza
3469. Olara keşf oldu 'aşḡ-bāzī
Ki bildi neydüğün nāz u niyāzı
3470. Bular gerçi iki yüzden virür fer
Bu ma' nide bir oldu iki peyker
3471. Bu ikiye ki olmuşdur ḡarem bir
İki serden urur bunlar ḡadem bir

3461. İkinci mısra, yazmada yırtılmıştır

3462. Beyitteki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3463. Beyitteki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3464. Beyitteki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3465. İkinci mısra, yazmada yırtılmıştır.

3466. Mısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3467. Mısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

138b

3472.
Olur ol iki bir birine müdğam
3473.
Kılurum bir sinüñle āşyānı
3474.
Göze birlik yüzinden gösterür tāb
3475.
..... bu iki harfı bir ede
3476.
..... dökdi niçe dürr-i meknūn
3477.
.....rūşen murād-ı şem^c -i Leylī
3478.
Dehānı hokka-ı la^c līn bigi teng
3479.
Niyāz u nāz ile oldı füsūn-sāz
3480. olmışdı mühr-i Süleymān
Ruḥında ḥālī Rūm u Şāma sulṭān

3472. İlk mısra, yazmada yırtılmıştır.

3473. İlk mısra, yazmada yırtılmıştır.

3474. İlk mısra, yazmada yırtılmıştır.

3475. Beyitte noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3476. Beyitte noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3477. Beyitte noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3478. İlk mısra, yazmada yırtılmıştır.

3479. İlk mısra, yazmada yırtılmıştır.

3480. İlk mısradaki noktalı yerler, yazmada yırtılmıştır.

3481. Diler cem' ide Mısr-ı hüsñ bācın
Habeş iqliminüñ ala hārācın
3482. Dil-i Mecnūn ki ' aşk ileydi bīmār
Muqābil düşdi çün āyīne-i yār
3483. İderken añā şevk ile nezāre
Nazar tırinden oldı bağır pāre
3484. Mey-i vuşlat şu resme eyledi mest
Ki bī-fer kaldı anda pā vü hem dest
- 139a
3485. Firāk-ı yār ile tutmuşdı ülfet
Getürimedi nār-ı vaşla tākat
3486. Nazardan çün irişdi zaḥm cāna
Bıçağı gördi k'irdi üstüḥ'āna
3487. Şe' abdan na' ra urup pāya düşdi
Karārı kalmadı şahrāya düşdi
3488. Hevā 'iyle olup āşüfte kārı
İderdi ney bigi feryād u zārī
3489. Bu ḥālet birle kim gelmişdi vecde
Sibā' ile yüridi kūh-ı Necde
3490. Bulup āyīne-i dil-dārına yol
Tutar āyīni bu āyīneden ol
3491. Virür bīmāra öz āyīnesini
İder şevk ile rūşen sīnesini
3492. Nigāruñ ḥalkā-ı zülfinde bī-cān
Yitürdi kendüyi vü kaldı ḥayrān

3493. Şu resm irdi Leyliden tecellî
Ki şandı kendüyi Mecnûn Leylî
3494. Varağ kim anda göstermişdi Mecnûn
Alur Leylî ki budur ‘aşka kânûn
3495. Çü birlik oldu bu yüzden hüveydâ
İkilikden dağı kalmadı pervâ
3496. Rivâyetdür ki bundan sonra bir gün
Virür Leyliye hayret şevk-i Mecnûn
3497. Diledi kim varup keşf eyleye râz
Ola bir lahza Mecnûn ile dem-sâz
- 139b
3498. Nesîminden irürüp armağanı
Deminden ala anuñ bûy-ı cāmı
3499. Dilinde haddveş rahşân olup mihr
Huzûrına çü vardı ol kamer-çihir
3500. Görür kim cûş idüp gönlinde sevdâ
Mey-i ‘aşk ile olmuş mest ü şeydâ
3501. Yatur bî-hûş geh geh iniler zâr
Degildür iki ‘âlemden haber-dâr
3502. Diline şevk itdükçe tecellî
Dem urup derd ile dir âh Leylî
3503. Bu hâli gördi ol şem‘-i şeb-efrûz
Düşüp pâyına sürdi ‘âşıkun yüz
3504. Didi kim ey ğam-ı ‘aşk ile dem-sâz
Nigāruñ geldi saña keşf ider râz

3505. Gözüñ aç Leyliyüm bul vaşl-ı cānān
Niçe bir yağa sini nār-ı hicrān
3506. Çü gūş itdi sözün ol lāubālī
Hevā 'iyle digər-gūn oldı hālī
3507. Didi ey remz iden bu mā-cerādan
İkilik resmi gitmişdür aradan
3508. Ğam-ı ' aşkuñda bu oldı fütūhum
Ki rūhum rūhı rūhı oldı rūhum
3509. ' Aceb görmiş ola mı ehl-i hikmet
İki rūh ide bir tende ma' išet
3510. Ki Leylī bende ben ' aşkıyla pā-māl
Binüm Leylī didi ol ferd-i abdāl
- 140a
3511.
.....
3512. Ne Leylīdür baña andan haber vir
Dil ü cānuma bu sūzdan eşer vir
3513. Buyise Leylā dahı var mı Leylī
Ki rūh-ı ' āşıka ide tecellī
3514. Çü birdür ' aşk ile ma' şūq u ' āşıq
İki Leylī degil bunda yaraşıq
3515. Bini yūri sözüñden kılma meftūn
Ki Leylīden degildür ayru Mecnūn

3511. Beyit, yazmada tamamen silinmiş.

3516. Bulupdı genc-ḥāne feth-i bābın
Ḥiṭāb-ı yāre virürken cevābın
3517. Tecellīden ki bulmışdı eşer ol
Cemāl-i yāre itmedi nazar ol
3518. Çü bu dem irdi ol ferruḥ-nihāde
Dilinde şevḳ oldu biñ ziyāde
3519. Aḳardı yüzi üzre eşk-i dīde
Oḳurđı gāh şî' r ü geh ḳaşīde
3520. İderdi mağz-ı dilden nağz-ı güftār
Vefānuñ şerḥini yazardı tekrār
3521. Sözinden Zeyd anuñ eyleyüp cüş
Ḳılurđı dürlerini zīver-i güş
3522. Görürdi sözleri nazmını rengin
İderdi cān u dilden aña taḥsīn
3523. Ki aḥsent ey reh-i 'aşḳ içre sālīk
Olupdur saña me'men her mehālīk
- 140b
3524.
.....
3525. Kemāle irdi 'aşḳ-ı pāk-bāzuñ
Farīza 'aḳla olmışdur nemāzuñ
3526. Maḥabbet kim aña 'işmet ḳabādur
Degildür şehvet ol 'aşḳ-i Ḥudādur

3524. Beyit, yazmada tamamen silinmiş.

3527. Cemāl-i ‘aşkdur āyīne-i nūr
Olur şehvet hisāb-ı ‘aşkdan dūr
3528. Ğaraż ‘aşk ile hergiz rāst gelmez
Şu kim ‘āşık degil bu sırrı bilmez
3529. Budurur ‘aşk sen itdüñ anı seyr
Budurur şıdķ göstermez anı ğayr
3530. Bu yüzden çünki ola ‘aşk-ı kāmīl
Ki aña sikke ura şıdķ-ı kāmīl
3531. Anuñla maḥv olur Ḥaḳķuñ cemāli
K’odur sır ‘āleminüñ āftābı
3532. Ḥazān irüp çü ğāret itdi bāğı
Söyüñdi cümle ezhāruñ çerāğı
3533. Ṭarāvet nūr gitdi berg-i terden
Şecerler ḥālī oldılar şemerden
3534. Çiçeklerden boşaldı gülşen ü bāğ
Oturdı yirine bülbüllerüñ zāğ
3535. Şecerde sebz iken evrāķ-ı rengīn
Kimisi surḥ oldu kimi zerrīn
3536. Meger āyīne-i āb-ı āhenīne
Deneydi kim tutardı bāde sīne
- 141a
3537. Ne ğonçe kim kııurdı cilve ğüstāḥ
Yile virmiş idi evrāķını şāḥ
3538. Bürehne olmış idi ğülsitānı
Nitekim dār içinde kārbānī

3539. Tapança urduğınca bād-ı şarşar
Düşerdi hāke berg-i lāle-i ter
3540. Şunuñ kārūresi olmış idi serd
Sep̄idi güllerüñ düşmiş idi zerd
3541. Çemen farkında irüp bād ile hāk
Dürilmişdi nitekim mār-ı Daḥḥāk
3542. Semen hāk üzre yaturdı fütāde
Benefşe turreşi varmış idi bāde
3543. Görinmez olmış idi çihre-i gül
İşidilmez idi āvāz-ı bülbül
3544. Hezār itmiş idi ‘işretten i‘ rāz
Şanasun perine urmuş idi miḳrāz
3545. Hevā-yı dil-beri idüp der-āgūş
Yaturdı künc-i ḥalvet içre ḥāmūş
3546. Maḥabbet kim aña ‘işmet ḳabādur
Degildür şehvet ol ‘aşḳ-ı Hudādur
3547. Cemāl-i ‘aşḳdur āyīne-i nūr
Olur şehvet ḥisāb-ı ‘aşḳdan dūr
3548. Ğaraż ‘aşḳ ile hergiz rāst gelmez
Şu kim ‘aşık degil bu sırrı bilmez
3549. Varaḳ kim yilden olmuşdı girīzān
Yilerdi gūşede üftān u ḥīzān

3546. Yazmada bu beyitin kenarına “mükerrer” diye kırmızı mürekkeple not düşülmüştür. 3546,3547 ve 3548. beyitler 3526, 3527, 3528. beyitlerin tekrarıdır.

141b

3550. Hevāyı serd idüp ezhār-ı hoş-bū
Şeker-ḥand iken olmuş idi türş-rū
3551. Çemen nāzikleri düşmişdi rencūr
Semen esrikleri olmuşdı maḥmūr
3552. Yüregın derd ile çāk eyleyüp nār
Kılurdı dāne dāne la‘l ıṣār
3553. Fenā fikrinden olup zerd āyvā
Zebān-ı ḥāl ile dir idi ey vā
3554. Hevādan zerd idüp nārenc rūyı
Turuncivār misk olmuşdı būyı
3555. Yile varmış idi evrāk-ı eşcār
Nihāl olmuş idi bī-berg ü bī-bār
3556. Benefşe perçemiydi ḥāk-būsān
Nitekim ṭurre-i zūlf-i ‘arūsān
3557. Perişān itmiş idi sūnbūli bād
Çemende şalmaz idi sāye şimşād
3558. Bu āşūb-ı hevā içinde nā-gāh
Gül-i dehre fenā yili bulur rāh
3559. Ruḥ-ı Leylī ki bāğ-ı ‘ālem idi
Dil-i ‘ālem anuñla ḥurrem idi
3560. İdüp te’şīr tābistān-ı ḥasret
Cemāli gülşenine şaldı āfet

3561. Ki t̄ab-ı mihr ile h̄üsni behārı
Şolup h̄uşk ola çeşmi çeşmesārı

3562. Çekerdi dāyim āsīb-i zemānı
İrişdi bāğına bād-ı h̄azānı

142a

3563. Cemāl-i mihr yüz t̄utdı zevāle
Kemāl-i bedr irişdi hilāle

3564. Görüp şūrīdesini ol ciger-sūz
Biri her derdinūñ olmış idi yüz

3565. Yile gitmişdi yār ile qarārı
Yirine gelmiş idi sūz u zārı

3566. Ki t̄ab-ı mihreden ol māh-peyker
Göyindi lāle bigi qaldı bī-fer

3567. İderken serv bigi ser-bülendī
İrürdi qaddine hasret gezendi

3568. Hevā virdi h̄arāba h̄üsni bāğın
Qodı sūz ile bī-revgān çerāğın

3569. Yanağı āftābı qaldı bī-tāb
T̄udağı çeşmesinde qalmadı āb

3570. Şu resme yandı ‘aşq odında cāmı
Ki çıqdı üstüh̄ānınuñ duḡānı

3571. Aña irişdi ḡālī āḡir-i kār
Ki cismi çeşmi bigi oldu bīmār

3572. Güneş bigi anı teb kıldı lerzān
Firāq-ı dil-bere irişdi pāyān

3573. Zücāc-ı şıḥḥati oldı şikeste
Döşege düşdi yatdı katı ḥaste

3574. Teninde renc dilde ḥüzn-i cānān
İki derde nice katlana bir cān

3575. Bu iki derd içinde ol ciger-sūz
‘Uḳūbet çekdi anda bir niçe rūz

142b

3576. Çü yakın oldı kim bu murğ-ı dem-sāz
Bu cismānī kafesden ura pervāz

3577. Dil ü cān ile ‘arz idüp niyāzın
Gönülde māderine açdı rāzın

Vaṣiyyet-i Leylā Be-Mādereş

3578. Eyitdi ağlayu k’ey mihrbānum
Fidā olsun sinüñ luṭfuña cānum

3579. Bu gönlüm olmadı dünyāda ḥandān
Yaturken cism mehd içinde giryān

3580. Şunup pistān-ı mevti dāye-i dehr
İçürdi tıfl-ı cāna şīr ile zehr

3581. Bu ḥāle çün irürdi emr-i taḳdīr
Yöneldi gitmege cānum ne tedbīr

3582. Hevā yolında idüp zehresin çāk
Fenā iḳlīmüne ‘azm itdi çālāk

3583. Dil ü cān derdine irdi nihāyet
Belā vü miḥnet ü ḡam buldı ḡāyet

3584. Virürüm uş ğam u derd ile cānum
Düşer boynuña bu bār-ı girānum
3585. Bu gün vaqt irdi kim hāke virüp ten
Cüdā idem tapuñdan zaḥmeti ben
3586. Gözüñ bu nemden ayru görmesün nem
Özüñ bu ğamdan ayru görmesün ğam
3587. Öñüñde çāk oldu perde-i rāz
Esen ḳal kim urur cān murġı pervāz
- 143a
3588. Düzeyin perde içün sāzumı ben
Diyeyin bārī saña rāzumı ben
3589. Çün idüp terk ten mülkini cānum
Gide ol dūst derdinde revānum
3590. Gözüñ yaşı ile yu cismümi pāk
Pes andan besterümi eylegil hāk
3591. Yüzüme dök gül-ābı eşk-i terden
Buḥūr it sūziş-i ‘ūd-ı cigerden
3592. Çıkarup ṭonlarını bu zemānuñ
Biçesün çün libāsın ol cihānuñ
3593. Şehīdüm baña rengīn pīrehen ḳıl
Ki ya‘ nī cismüme hūnın kefen ḳıl
3594. Kesüp bir pāre yārüm dāmeninden
Ḳoġıl sırr ile sīnüme anı sen

3595. Ki tā sīnümde idem cāna ta' vīd
Alam vaşlından anuñ havf-ı cāvīd
3596. Gözüme sürme gerd-i rāhını kıl
Niyāz-ı yārden yüzüme çek nīl
3597. Hübūtum rūy-ı zerdinden kıl ey cān
Dem-i serd ile kāfūr eyle efşān
3598. Düzet her vech ile ālāyışimi
Gelincik bigi kıl ārāyışimi
3599. Çü Leylī hasret ile terk idüp taht
Cenāze merkebine bağlana raht
3600. Gidergil çevre yanumdan raķībi
Haberdār eyle hālūmden habībi
- 143b
3601. Binüm cevlanuma itsün nezāre
Belā tīgıyla ursun cāna yare
3602. Yüzinden hākūme olsun zer-efşān
Gözi giryeyle olsun gevher-efşān
3603. Nem-i germiyle göstereün fiğānı
Dem-i serdiyle ditretsün cihāmı
3604. Dürūd itsün gözinden jāle ile
Sürūd itsün deminden nāle ile
3605. Revān ola çü raķş ile hırāmum
Öñümde zıkr idüp nağmeyle nāmum

3596. Yazmada bu mısraın tam altına bant yapıştırılmıştır. Bundan dolayı mısra, geriye kalan harfler doğrultusunda tahminî olarak okunmuştur.

3606. Gözi yaşını saçup gerd-i rāha
İrişdürsün bini ārāmgāha
3607. Pes andan soñra ger iderse iḳdām
Gelüp hem-ẖābemüzde tutsun ārām
3608. Eger dirlikde olmadıysa hem-dem
Bu dem ḥāk içre olsun baña maḥrem
3609. Cemālüm ister ise işte şūret
Vişālüm ister ise işte ḥalvet
3610. Çü rāh-ı vaşl oldı bize āsān
Ten ile ten karişsun cān ile cān
3611. Eger terk eyleyümezse cihānı
Ki cānānından ola ṭatlu cānı
3612. Ben anı diyemezüm kim ḥaṭādur
Bu yüzden kim irenler bī-vefādur
3613. Olanlar bunda bir birine māyıl
Ara yirde çü ola mevt ḥāyıl
- 144a
3614. Çi ger derd ile uğrarlar fütūra
Velīkin giremezler bile gūra
3615. Ecel rāhına ḥiç hem-rāh olmaz
Ölen içün meşeldür kimse ölmez
3616. Eger benden soña ḳalursa yārüm
Binüm saña bu olsun yādgārum
3617. Ki Ḥaḳḳ içün anuñ göñlin ele al
İḥānet pāyı ile itme pā-māl

3618. Dilini nerm ile idüp ri‘āyet
İdesün aña hālūmden hikāyet
3619. Ki ol hāletde kim derd ile Leylī
Fenā iklīmine gösterdi meyli
3620. Sinüñ mihrüñle vardı cismi hāke
Sinüñ derdüñle yüz tutdı helāke
3621. Sinüñ ‘aşkuñ yolında oldı şādık
Saña kırbāna cānın gördi lāyık
3622. Dili oldukça cānınuñ harīmi
Ġamuñdan Ġayri yoĠ idi nedīmi
3623. Sefer itdükde hem ol hūsn şāhı
Ġam-ı mihrüñle tutdı zād-i rāhı
3624. Bugün k’aña niķāb olmışdurur hāk
Sinüñ mihrüñle itmişdür kefen çāk
3625. Ecel mekrinden uğrayup sitīze
Çü cismi hāk ola rīze rīze
3626. İdüp bād ile kıbrinden güzārı
Ṭavaf ide Ġubārı kıy-ı yārı
- 144b
3627. Kıatında yād idüp bu derdmendi
Zebānumdan ana virgil bu pendi
3628. Di ey hem cān u hem cānum helāki
Çü gördüñ n’olduĠın bu derdnāki

3618. nerm ile: nermlikle

3629. Cihāna itme hergiz i‘tibārı
Ki yokdur kimsede anuñ qarārı
3630. Cihānuñ halka kārı pīç-der-pīç
Hudādan ğayrı kamu hīç-der-hīç
3631. Hevā yolında iderken güzer sen
Çü kendü mişlüne itdün nazar sen
3632. Var iken ‘aql ile ‘ibret-i cihānī
Denildi saña mecnūn-ı zemānī
3633. Cihānı bir dem idesün nezāre
Demidür çek habībūñi kināra
3634. Niçe yıldur bilürüm gāh u bī-gāh
Ki isterdün ‘adem mülkine hem-rāh
3635. İrişgil tiz sırrı eyleyüp fāş
Binüm bigi ki yokdur saña yoldaş
3636. Nice yoldaş virüp cānuña nūş
Olam hem-maḥrem ü hem-dem hem-āġuş
3637. Oturma sen ki ben oldum revānī
İrişdür sür‘at ile cāna cānı
3638. Bu uzak yol içinde gāh u bī-gāh
Bize bād-ı melāmet bulmaya rāh
3639. Bunı didi vü çeşmin eyledi ter
Yöneldi gitmege ol māh-peyker
- 145a
3640. Ğam-ı yār ile terk idüp cihānı
Ṭaleb cānān olurken virdi cānı

Ender-Vefât-i Leylâ

3641. Anuñ dağı bu devr-i ‘ömr-fersây
Vücûdî cāmın itdi bād-peymây
3642. Ecelden aña dağı irürüp behr
Berât-ı mevt şundı kâtib-i dehr
3643. Cihānda germdür mevt ile bāzār
Metâ‘-ı ‘ömr bunda kâsid ey yār
3644. ‘Acūzedür velî şekli ‘arūse
Şebah olmuş virür nāz ile būse
3645. Şağın aldanma kim mekkâredür bu
Emîn olma iñen ‘ayyâredür bu
3646. Hayâtınuñ ölüm hem-sāyesidür
Fenâ zehri nebâtî māyesidür
3647. Ne gül kim hār içinde gösterür rû
İrür andan meşāma mevtden bû
3648. Ne serv ü yāsemîn ki bitürür hāk
Kimisi humma olur kimi hāşāk
3649. Cihānuñ her işi efsāne beñzer
İki kapulu ol bir hāna beñzer
3650. Olup merkeb bu yolda cism cāna
Çü irdüñ menzilüñ düşdi bu hāna
3651. Birinden gördüñ oldı çün yoluñ tuş
Birinden çıkırsun gözüñ aç uş

145b

3652. Göçürüp kondurur sini bu eyyām
Göçeceñ yirde hîç ola mı ārām
3653. Olurken murğ-ı cāna cism mesken
Bu hoş kim devşüresün rızkuñı sen
3654. Ki qalmazsun bu hān içinde bākī
İçürür saña cām-ı mevti sākī
3655. Bu iki yüzlü çerh-i lāceverdi
Şalar bād-ı ğam ile dehre gerdi
3656. Saña çün bākī qalmaz bu güzergāh
Gerekdür kim tutasun tüşe-i rāh
3657. Qanı Keyhusrev ü Cemşid ü Daḥḥāk
Fenā yili irişüp eyledi ḥāk
3658. Qanı İskender ü Dārā vü Ferruḥ
Ecelden urdı kamu toprağa ruḥ
3659. Qubād ile Süleymān u Nerimān
Ne yire gitdi bunlar qanı el-ān
3660. Dürüşdi her yigit fikr itdi her pîr
İdebilmedi kimse buña tedbîr
3661. Bu ‘ acz ile ki bizüz ḥ’ār u mebzûl
Bulavuz mı felek esrârına yol
3662. İdem çāre diyendür bād-peymāy
Felek âdem kârına kılmaya rāy

Ümîd Ez-Dergâh-ı Bârî Te‘âla

3663. İlâhî göz yumup bād-ı fenâdan
Gidem çün hasret ile bî-nevâ ben
- 146a
3664. Fenâ şuyıyla yunıcağ sevâdum
Düzet rahmet yüzinden âb u zâdum
3665. Ne deñlü çoğ ise cürmüm katuñda
Ümîdüm bâbı açuğ hazretüñde
3666. Kâdîmîden giderüp her günâhı
Haṭâsın kamu ‘afv eyle İlâhî

Ahvâl-i Cenâze-i Leylâ

3667. ‘Arûsın gördi çün bu resme mâder
Revân oldı gözinden âb u âzer
3668. Cigerden eyle kıldı derd ile âh
Ki buldı dūd-ı âhı göklere rāh
3669. Başından yire şaldı mi‘cerini
El urdı hūn kıldı peykerini
3670. İdüp mūy-ı sepîdini güşâde
Semen bigi kıparup virdi bâde
3671. Oğul ağısı virdi aña ağı
Delürdi hasret ile şağdı şağı
3672. Dir idi nâle ile âh Leylâ
İderdi rikḳat ile vây veyla

3673. Ciger kanıyla pür kılmışdı gözin
Yolardı saçın u yırtardı yüzün

3674. İdüp âhı cigerler pâre pâre
Döyemezdi demine seng-i hâre

3675. Gehî yüzini sürerdi yüzine
Gehî kaşd ider idi kendözine

146b

3676. Şu deñlü dökdi gözden eşk-i hûn-âb
Ki yundı kan ile ol çeşme-i âb

3677. Şu deñlü mihr ile gösterdi nâle
Sipihre k'andan irişdi nevâle

3678. Çü bî-nûr oldu ol ser-çeşme-i nûr
Dökerdi çeşme-i nûr üzre kâfûr

3679. Teninüñ micmerinde 'ûd-ı cāmı
Buḡûr idüp mu'atṭar kıldı anı

3680. Görüp tâbûtda âsâyişini
'Arûsivâr ider ârâyişini

3681. Tṭutupdı 'âlemi târik-i endûh
Derilmiş idi anda ḡalk-ı enbûh

3682. Çıkarup göklere âh u fiḡāmı
Ulu şöhretle ḡaldurdılar anı

3683. İşitmişdi meger Mecnûn-ı ḡam-h'âr
Hevâdan Leylâ olduḡını bîmâr

3684. Gelürdi derdinüñ olup biri yüz
'Înâyet itmegiçün ol ciger-sûz

3685. atı bīmār iitmi idi anı
Haber bilmekde almı ılca cānı

3686. rūr ol yire idüp emini ter
Ki andan gōrinūrdi kūy-ı dil-ber

3687. Nazar ılup gōrūr ol kān-ı endūh
Ki gelūr kūy iinde hāl-ı enbūh

3688. abā-yı dehrde beñzer tırāze
Bular öñince ardınca cenāze

147a

3689. Cihān āh ile ğar olmi duhāna
Figān u nāle ıkmı āsmāna

3690. Revān olup amunuñ eki seyli
İderler nāle ile vāy veylī

3691. Er ü ‘avret ulu cem‘ iyyet olmi
Benātü’n-na‘ pervīne arımi

3692. ü ‘āı gōrdi kim ol cān-ı cānān
‘Adem ehrine ‘azm itmi hırāmān

3693. Fenā hūsni güline rāh bulmi
Tezervine afes tābūt olmi

3694. Firā eyyāmı ünkü buldı pāyān
Gerek kim val ola cān ile cānān

3695. Dilini rūen itdi nūr-ı selvet
Dimāına iridi būy-ı vulat

3696. Olup ḥandān ḥüsni çeşmi giryān
Cenāze önüne geldi ḥırāmān

3697. Yüzini eyledi yolında cārū
Revān olmağa cānı qaldı bir mū

3698. Beşāretle gözinden dökdi rūdı
Rumūz-ı ‘aşqdan itdi sürūdı

3699. Meger vuşlat yüzinden itdi envār
Ki sūz ile gözi olup dürer-bār

Qışsa-ı Vefāt-ı Mecnūn Ki Her Do-Rā Der-Yek Qabr Defn Kerdeend

3700. Didi minnet Ḥudāy-ı zū’l-celāle
K’irürdi bu ḡam-i hecri kemāle

147b

3701. Olurken derd ile bī-zād u bī-rāh
İrişdi ḥ’ān-ı vaşl el-ḥamduli’l-lāh

3702. İçelüm zevk bezminūñ şerābın
Açalum şevk dersinūñ kitābın

3703. Bulalum kām vuşlat qur‘asından
Olalum mest ‘aşquñ cür‘asından

3704. Çi ger gam bizi itmişdür mükedder
Şafā yüzinden olalum münevver

3705. Göñül şol resme bulsun qurb-ı cānı
Ki bu cān istemesün zindegānī

3706. Bulam bir vech ile cānāna qurbet
Ki göze itmeyem görmekte minnet

3707. İrem bî-men' ü bî-perde 'arûsa
Virem bî-ğam leb-i la' line bûse
3708. Hevâ bezminde idüp cîlve-sâzî
İdem bu halka karşu 'aşk-bâzî
3709. Olam hem-hâne olup mûy-der-mûy
Sürem hem-h'âbe olup rûy-ber-rûy
3710. Bir uyğudan k'ire câna melâlet
Başum kaldurmayam ire kıyâmet
3711. Gerek bir kabır bize ol dağı seng
İki ten k'eyledi birlige âheng
3712. İrişe tâ ki anda pāk pāke
Karışa cān cāna hāk hāke
3713. Ne ceng ide bizümle haşm-ı bed-kîş
Ne fırkatden irişe cāna teşvîş
- 148a
3714.
.....
3715.
Ecel gösterdi ol ğamdan.....
3716. Elā ey ta' n ile iden dirāz el
Eger merdāne iseñ ortaya gel
3717. Bu dem ey dūstān idüñ beşâret
Ki yâre irmege oldu işâret

3714. Beyit, yazmada tamamen silinmiş.

3715. Beyitin üst kısmı silinmiş olduğu için noktalarla gösterilen yerler okunamadı.

3718. Binümçün ger olasuz âteşin-dem
Yüz ol miqdār yîñ Leylî içün ğam
3719. Binümçün çeşmüñüz ola güher-bār
İdüñ ol dūrleri dil-dāra ĩşār
3720. Bulıcaķ saçı olup ser-güşāde
Virüñ zülfi ğamından anı bāde
3721. İdüp mâtem saçarsañ başuma ĥāk
Anuñ yolından al ey gevher-i pāk
3722. Dem urasun du‘ ādan ger yiyüp ğam
Bini ķo ur od-ı dil-berden yaña dem
3723. Tāleb ger idesün ‘afvın Hudānuñ
Du‘ ā’iyle revānın şād it anuñ
3724. Bişüresün baña ger zād içün āş
O ğam baħrinden ol aña nemek-pāş
3725. Viribirseñ baña ĥelvā-yı rengin
Lebi yādına eyle anı şirin
3726. Ruħı şevķiyle it senbūse efzün
Ki andan lezzet ala rūħ-ı Mecnün

148b

3727.
.....
3728.
.....

3724. O ğam: Ğam

3727. Beyit, yazmadatamamen silinmiştir.

3728. Beyit, tamamen silinmiştir.

3729. Şu kim bî-^ç aşk ğavgāda yilerdi
Bu resme ağladuğına gülerdi
3730. Şanur ol ħalk kim bu merd-i bî-hūş
Özini bilmedüğinden ider cūş
3731. Kılurdi lîk bu cān ile der-h^ıāst
Ki bu efsāne sırrın göstere rāst
3732. Bu yüzden eyleyü derd ile zārī
İrürdi menziline çün nigārı
3733. Çü irişdi aña bu devr-i eflāk
Ki gire ħāke ol gencīne-i ħāk
3734. Ciger bigi zemīni çāk iderler
O genci anda zīr-i ħāk iderler
3735. Kōnıldı ħoħka-ı laħde çün ol dūr
Gözinüñ baħrin idüp dürr ile pūr
3736. Bu ħalk içinde kim olmış idi pest
Yirinden sıçradı Mecnūn-ı ser-mest
3737. Şalup laħdine özin dūş-ber-dūş
İdüp itdi ħabībini der-āġūş
3738. Meh ü mihre bu devr-i āsmānī
İrürdi burc-ı ħākīde kırānı
3739. Şanem ħalkı ħayāsından bu kārūñ
Düşerler sıçraşup içine ğārūñ

149a

3740.
.....
3741. Cüdā itmege andan urdılar el
Görürler ‘aḳd-i cismi eylemiş ḫal
3742. Sefer hem-rāhı olmış dūsta dūst
Ḳarışmış laḫd içinde pūsta pūst
3743. Revān olmış revānı ḳanı gitmiş
Beden ḳalmış yirinde cānı gitmiş
3744. Olup sevdā ile cānāna māyil
Ḳolını boynına ḳılmış ḫamāyil
3745. Cüdā olmadı andan itdiler cehd
Bulara neng-i dehr oldı degil cehd
3746. Görüp bu ḫāleti ḫayrān olurlar
Ġam u derd ile ser-gerdān olurlar
3747. Ururlar ‘ibret ile cāna yare
Ḳılurlar ḫasret ile cāme pāre
3748. ‘Aza ḳopdı bu ḫalk içinde düpdüz
Nedāmetden ḳamu oldı ciger-sūz
3749. Ḳabīle ehlinüñ mih-terlerinden
Ḳamu ef ālde bih-terlerinden
3750. İki üç pīr gözden aḳıdup yaşı
İçinde bunlaruñ ḳaldurdılar baş

3740. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir

3751. Didiler bunı şanmañ kim hevâdur
Bu hâlet pertev-i sırr-ı Hudâdur

3752. Hevâ-yı nefis içün idüp sitizi
Kim ola kim vire cân-ı ‘azizi

149b

3753.
.....

3754. Bular kim rāh-ı ‘aşk içre fidâdur
Biri birinden ayırmağ haţâdur

3755. Ne hoş demdür k’ide kişi özin çāk
Hevâ yolında bu resme ola hāk

3756. Vebāl oldu eger cismānī ülfet
Helāl oldu velī bu resme vuşlat

3757. İde ger bu maķām-ı ‘aşkı da‘ va
Cihānda qalmaya hiç nām-ı taķva

3758. Bular kim tā esīr-i hāk idiler
Hevâ ālāyişinden pāk idiler

3759. Bugün kim şehir-bend-i hākdürler
Mu‘ ayyendür ki nice pākdürler

3760. Koyalum çünkü gördük bu nişānı
Ten-i pākīze ile pāk cânı

3761. Şu resme bunlara virdük melāli
Ki qaldı gerdenümüzde vebāli

3753. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3762. Biri birinden ayırmaḵ buları
Degil şāyeste terk eylen bu kārı
3763. Bu sözüñ sūzişinden oldılar germ
Bularuñ oldı sengin dilleri nerm
3764. İderler gözyaşından yiri nemnāk
Ḳoyup ḳabre buları dōkdiler ḥāk
3765. Ḳalur bir laḥd içinde ol iki nūr
İderler bunları ḥāk ile mestūr
- 150a
3766.
.....
3767. Bular efsūsdan dem urdı çün kūs
Cihānuñ ḥāşılı ne āḥir efsūs
3768. Bunuñ birle ki görünür beḳāsı
Denīdür çünki olmadı vefāsı
3769. Egerçi enes ü ceng meskenidür
Bilür fıkr ehli kim dünyā denīdür
3770. Vefā gelmez denīden ādemīye
Ne ‘ākıldür ki dil vire denīye
3771. Cihān şayyāddur bu ḥalḳ aña şayd
Kim ola kim bu anı itmeye ḳayd
3772. Aña kim merg ile urıldı bünyād
Ola mı merg mekrinden dili şād

3766. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3773. Ecel ser ü atuna urar nihn
Gerek iste gerek isteme an
3774. Bu ejder-ekl dny dv-i hn-hr
alupdur gerdenne hla- mr
3775. İde mi hlesini def ryn
K'olupdur hla- mr ire cyn
3776. Bun terk it ki budur fet-i cn
İder hir hev-drn peimn
3777. Ululuk merkebinden ol piyde
Bilp 'aczun vir varlıı bde
3778. Cevnum diy mekrinden cihnun
Emn olma ki oldur hm- cnun
- 150b
3779.
.....
3780. Urur tvs bigi geri cevn
Velkin dve bezer kim alur cn
3781. Virr zver zine 'riyetden
ılur mabn hl her cihetden
3782. Grindk felekde bu meh-i nev
Ecel nrndan irr cna pertev
3783. n ire bd- arar bstna
Deminden berg-i sebz irr hzna

3779. Beyit, yazmada tamamen silinmitir.

3784. Çü âteş şu^ç le vire ey berâder
Ne kalur huşk hîme ne gül-i ter
3785. Cihân bâzârı kim irdi aña yol
Metâ^ç -ı haşr ile tölmişdurur ol
3786. Güler yüzün ki görürsün semānuñ
Helâki dāmı oldu murğ-ı cānuñ
3787. Çi ger seyyâreler te'şîr iderler
Helâk-i cānuña tedbîr iderler
3788. Bunuñ hiç olduğın çün bildi Mecnûn
Behâne şûr-ı ' aşkı kıldı Mecnûn
3789. Giderdi bend-i meyli gerdeninden
Düşürdi toz bigi dāmeninden
3790. Kemāl-i ' aşk ile bulmışdı itlâk
Mezârı oldu hâcetgâh-ı ' uşşâk
3791. Görindi anda çün lutf-ı İlâhî
Cihân halkınuñ oldu kıblegâhi

151a

Ender-Dîden-i Zeyd Leylâ ve Mecnûn-Râ Der-H'âb¹

3792. İlâhî çün bu iki pāk-bāzı
İdüp âyîne kılduñ keşf-i rāzî
3793. Heves çirkinden olup pāk bunlar
Hevâdan olmuş idi hāk bunlar

¹ Yazmanın bu kısmı silik olduğundan buradaki başlık, konunun içeriği doğrultusunda tarafımızdan yazılmıştır.

3794. Hevā 'iyle olup dil-dāra meftūn
Mey-i 'aşk ile k'oldı mest mecnūn

3795. Anuñ ol derd ile 'aşkı haқиçün
Şafā-yı rūḥ ile şıdķı haқиçün

3796. Nem-i germ ile āh-ı serd haқķı
Ėam-ı hecr ile nār-ı derd haқķı

3797. 'İnāyet eyleyüp āsāyişüñden
Hidāyet gösterüp baḥşāyişüñden

3798. Qadīmīnūñ keremden vir murādın
Şafā baḥş eyle raḥmetden nihādın

3799. Urup dil kişverine nār-ı 'aşkı
İrürgil cānına envār-ı 'aşkı

3800. Şerāb-ı şevķ ile dīvāne eyle
Çerāğ-ı ḥüsnüñe pervāne eyle

3801. Ki şem' -i 'aşķuñ içün terk idüp ser
Fürüg-ı mihrüñ ile yandurup per

3802. İlāhī 'aşķdan vir aña āyīn
Ki gūş idüp bu sözi diye āmīn

3803. Bu kışsa nazmına bulmağa pāyān
Yiyüp ma' nī nebātın tūtī-i cān

151b

3804.
.....

3804. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3805. K'iderken rāh-ı ğamda miḥneti zād
Bular çün oldı kayd-ı tenden āzād
3806. Girüp bir kabre iki çeşme-i nūr
Olurlar gencveş ḥāk ile mestūr
3807. Fenā şehrinde virüp naḳd-i cānı
Beḳā dārı ḥarīm-i cāvidānı
3808. Çü şehr-i 'aşḳ içinde oldı bunlar
Ebed zevḳ u şafāda ḳaldı bunlar
3809. Fenā dārında dil-dār-ı ser-efrāz
Hevā bezminde yār-i şāḥib-i rāz
3810. Ḥarīf ü hem-dem-i mestāne-i 'aşḳ
Enīs ü hem-nişīn-i ḥāne-i 'aşḳ
3811. Vefā-āmūz yār-i ḥūb-güftār
Şafā-efrūz ya' nī Zeyd-i dil-dār
3812. Bularuñ kabrini idüp mezār ol
Yürürdi derd ile zār u nizār ol
3813. Niçe dürlü belā gördüklerinden
Hevā yolında cān virdüklerinden
3814. Aḳup cān gözini tutmışdı 'ibret
Vücūdı mülkini başmışdı ḥayret
3815. Dilinden gitmez idi şi'r-i Mecnūn
Oḳurdı aḳıdurdı dīdeden ḥūn
3816. Yürürdi vālih ü ḥayrān u dil-teng
Ururdi ḥasret ile baĝrına seng

3817.
.....
3818. Dilinde mihr-i yāri yandurup şem[‘]
Ġazellerden ki Zeyd itmiş idi cem[‘]
3819. Gönül dürcinde idüp dürlerin derc
Hevā yolında kııurdı anı ħarc
3820. Olar [‘]aşķ içre iderdi müdārā
Bu itdi şoñra sırrı āşkārā
3821. Yaturken bunlaruñ ħabrinde bir gün
Gelür gönline bu kim ħāl-i Mecnūn
3822. Hevā yolında idüp derdi zād ol
Bu [‘]ālemden ki gitdi nā-murād ol
3823. Çü düşdi ħāke Ķays-ı lāubālī
[‘]Aceb anda ne resme oldı ħālī
3824. Yatur mı ħākde ol bulmayup kām
Ye içer mi şerāb-ı vaşldan cām
3825. Fenā mülkinde bunlar ħākler mi
Beķā dārında nūr-ı pākler mi
3826. Eyā ĩcād iden cān ile ten
Bularuñ ħālini kıı baña rüşen
3827. Dökerdi ħaķre ħaķre dīdeden āb
Bu fikr içre gözini baĭladı ħ^ˆāb
3828. Yaturken ħüzn ile efķār içinde
Görür kendüni bir gülzār içinde

3817. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3829. Ki şahnı lâle vü gülden müzeyyen
Tolu nesrîn ile etrâf şûsen
- 152b
3830.
.....
3831. Çiçekler rûşen itmiş devr-i bâğı
Uyarmış her şükûfe bir çerâğı
3832. Aķar âyîne bigi âb-ı rûşen
Kenârı sebzezâr u bâğ u gülşen
3833. Hezâr okur hezârân dâstânı
Tutar şîrinlik ile tâze cânı
3834. Virür bülbülleri âvâz-ı dil-keş
Ururlar nâle ile câna âteş
3835. Şunuñ bigi müzeyyendür bu gülzâr
Ne mişlin gördi göz ne irdi efkâr
3836. Zümürüdden bir ulu köşk-i vâlâ
Yapılmış gülşen içre hûb u zîbâ
3837. Kõnılmış la‘l ü dürden bağlanup raht
Ol iki çeşmenüñ önünde bir taht
3838. İçinde iki çeşme var dil-gîr
Birisi hamr anun birisi şîr
3839. O taht üzre döşenmiş ferş-i dîbâ
Bihiştüñ ferşi bigi hûb u zîbâ

3839. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3840. İki meh-peyker-i ħurşīd-manzar
Oturmuş taht üstinde ber-ā-ber
3841. Başından ayağa dek maṭla^c -ı nūr
Olup itmiş biri birini manzūr
3842. Başında her birinūñ nūrdan tāc
Bulurlar her nefesde ḳadr-i mi^c rāc
- 153a
3843.
.....
3844. Gehī urup bular ṣeftālūya diṣ
İderler la^c l lebden ḥāl.....
3845. Gehī ṣevḳ ile idüp cām-ı mey nūṣ
Biri birini iderler der-āğūṣ
3846. Gehī būse kinār nuḳul u ṣekker
Gehī seyr-i kenār-ı ḥavż-ı Kevṣer
3847. Buları gözler iken Zeyd-i dil-dār
Görür yanında bir ferḥunde-āṣār
3848. Tırur bunlara olda nāzır olmuş
Ne ḥidmet ola diyü ḥāzır olmuş
3849. Tutar elinde bir dürc-i güher-bār
İder her demde dürr anlara īṣār
3850. Dil ü cānın tutup ṣevḳ ile tāb
Şorar ol şahsdan bīnende-i ḥāb

3843. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3844. Yazmada bu kelime kısmen silik olduğu için okunamadı.

3851. Ki bu iki kâmer-ruḥ kim tutar cām
İrem bāğında nedür anlara nām

3852. Bu gülşen şahını mı Dāru's-selāmuñ
Nedür adını digil bu maḳāmuñ

3853. Didi ol şahş ey merd-i güzide
Bu iki 'ayş iden nūr-ı dide

3854. Ki buldılar murād ile tesellī
Biri Mecnūndur birisi Leylī

3855. Bu bāğ içre ki bunlar nūş ider cām
Cinān içinde 'Adn olmışdurur nām

153b

3856.
.....

3857. Pes oldı cümleden bulup ferāğ ol
Beḳā dürcinde dürr-i şeb-çerāğ ol

3858. Berī olup fenā ālāyişinden
Beḳā dārında bunlar tutdı mesken

3859. Çü virdiler cefā 'iyle revānı
Şafāya irdi bunlar cāvidānī

3860. Bu bāğ içre bular kim oldı maḳbūl
O kim bunlara daḥı bulmadı yol

3861. Cihān bāğında ol kim yimedi ber
Cinān mülkinde urur başa efser

3856. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3862. O ‘ālemde şu kim hūzn ile geçdi
Mey-i şādī’i bu ‘ālemde içdi
3863. Olar kim qaldılar anda cefāda
Bularuñ bigidür bunda şafāda
3864. Yine çün mihr-i rūy-ı ‘ālem-efrūz
Şalar şeb hırmenine āteş-i rūz
3865. Dilini germ idüp şevqden tāb
Olur bīdār ol bīnende-i ḥāb
3866. Yazup bu ḥāb sırrını mezāra
Didi remzini ḥalkā āşkāre
3867. Bulara n’etdüğini ‘aşq-ı cemmāş
Cihān ḥalkına oldı Zeydden fāş
3868. Bu dünyā ḥalkıdur fānī vü ḥākī
O dünyā ehlidür bākī vü pākī
- 154a
3869.
.....
3870. Urursun el kemān-ı ‘aşq-ı cāna
İrürürsün murād okın nişāna
3871. Hevāsı n’ola itse zehreler çāk
Ki semm-i ‘aşqdandur cāna tiryāk
3872. Şerāb-ı telh kim merdüddur ol
Olur ‘aşq ile key şīrīn ü maqbūl

3869. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3873. Ne şerbet kim ola derd ile semnāk
Çü sākī ‘aşk ola olmaya bāk
3874. Olursa nış bigi hamr-ı nā-ḥoş
Çü ‘aşk elinden ire ol olur nūş
3875. Bu kışsa nazmı buldı bunda pâyân
Mübârek eylesün devrân-ı Sübhân
3876. Buña bu ḥātime mes‘ūd olsun
Ser-encāmı bunuñ maḥmūd olsun

Medḥ-i Nazm-ı Kitāb

3877. Çü irdi kufı-ı cān gencine miftāḥ
Fütūḥından olup meftūḥ-i fettāḥ
3878. Görindi fātiḥe fetḥ ile rāḥ
Ki irdi ḥātime el-ḥamdulī’l-lāḥ
3879. Arada şüret olup ‘aşk-ı Mecnūn
Bezendi cān bigi ḥūb u mevzūn
3880. Zuhūr itdi giyüp Rūmī cāme’i
Kamu ‘uşşāka kıldı merḥabā’ı

154b

3881.
.....
3882. Bezendi bāğ-ı ‘aşkuñ güllerinden
Benefşe sūsen ü sünbüllerinden
3883. Bedī‘ oldı ma‘ānide beyānı
Refī‘ oldı şınā‘iden ‘ıyānı

3881. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3884. ‘Acīb-i dehrdür aḥvāl içinde
Ġarīb-i ‘aşrdur aḳvāl içinde
3885. Mu‘ atṭardur hevā-yı müşg-bārı
Münevverdür fezā-yı sebzezārı
3886. Beyāzı ravza-ı Rıḍvāna beñzer
Sevādı gülsitān-ı cāna beñzer
3887. Riyāzı çeşmesārı dil-güşādur
Ki āb-ı Hızır bigi cān-fezādur
3888. Żiyāda mihr bigi gösterür ruḥ
Cemāl-i bāġı düşdi ḥūb u ferruḥ

Ḥātime-i Kitāb ve Medḥ-i Pādşāh-ı İslām

3889. Elā ey bülbul-i bāġ-ı ma‘ ānī
Ki zeyn itdūñ bu zībā dāstānı
3890. Hevā ’iyle dilüñdür rūḥ-perver
Sözüñ dürri rūḥ-ı ma‘ nīde zīver
3891. Olalı baḥr-i ‘aşḳ içinde ġavvāş
Çıķarduñ niçe dürlü gevher-i ḥāş
3892. Heves baḥrinde kılup ‘ömrüñi ḥarc
Bu zībā naẓm dürrin eyledüñ dere

155a

3893.
.....

3893. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3894. Çü fikrũn dũrcinũn mũhrũn gũtũrdũn
Bu ra' nā dũrlerũn nazmuñ getũrdũn
3895. Ma' ānī baħridũr nũn-ı Nizāmī
Bu bikri zeyn kılmışdı temāmī
3896. Çekũp derd ü ğam-ı dehr ile renci
Çıkardı maħzeninden penc-genci
3897. Bu penci penc dil-ber bigi peydā
Mũzeyyen kıldı virũp şekl-i ğarrā
3898. Bularũn her biridũr gerçi dil-ber
Çamudan lik budur ħũb-manzar
3899. 'Arũs-ı fıkır bu ğayr-i kenīzek
Buları bũyle buldı şab' -ı zīrek
3900. Çü ħũsn-i ma' nayadur 'ařķ zīver
Bu zīverle bezenmez ğayr peyker
3901. Diyār-ı 'ařķda var ise řānũn
Mu' ayyendũr k' olupdur 'ařķ-ı Mecnũn
3902. Hevāya virdi şamu kār u bārın
Geçũrdi miħnet ile rũzgārın
3903. İdũp derd ü ğam ile zindeġānī
řoñ ucu 'ařķ ile virdi revānı
3904. Tutar 'ařķ ile gerçi 'āřık ũlfet
Velī yok 'ālem-ı 'ařķ iře vušlat
3905. Çü vušlat buldılar řīrīn ü Ĥusrev
Yoġ idi 'ařķdan anlarda pertev

155b

3906.
.....
3907. Bu oldı çün kemāl-i ‘aşka manzar
Cemāli niçe hūba düşdi zīver
3908. Olupdur bunda rüşen sırr-ı ‘āşık
Bu düşdi bezm-i cān içre yaraşık
3909. Bu oldı şehrmend-i rüy-ı āfāk
Budur olan temāşāgāh-ı ‘uşşāk
3910. Bu tutdı ad ile şehir ü diyārı
Nizāmī hamsesinüñ iştiḥārı
3911. Kalem seyrinde ‘uşşāka bulaşmış
Çeküp ğurbet ‘Acemden Rūma düşmiş
3912. Çü düşmiş gerçi bulmış kadr ü rütbet
Velī te‘şīr ider āfāk-ı ğurbet
3913. Getürmiş bigi hattın rüy-ı şāhid
Bunuñ olmış berz-i bāzārı kāsīd
3914. ‘Acemde cān bigi olmışdı maḳbūl
Ġarīb olup tırurken Rūmda ol
3915. Dil-i Şeyḫīde k’oldı şevk peydā
Çü gice dil-beri itdi temāşā
3916. Yüritdi atlas-ı zerrīne ḥāme
Düzetdi Hüsrev ü Şīrīne cāme

3906. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3917. ‘Acem maḥbûbına Rûmî ẓabâ’ı
Giyürüp buldı anda merḥabâ’ı

3918. Cemâli ḥûb idi düşdi daḥı ḥûb
Pes oldı cān bigi dillerde maḥbûb

156a

3919.
.....

3920. Münevver ‘aşk nûrından cemâli
İrürmiş ğâyete ḥüsn-i kemâli

3921. ‘Acem resmince ḥûb idi ẓabâsı
Giyürdüm aña Rûmîden libâsı

3922. Ḥarîri maḥv olmışdur zerinden
Muraşşa‘dur şınâyî‘ cevherinden

3923. Ẕabâ-yı Fûrs ki olmuşdı muvâfık
Libâs-ı Rûmî hem düşdi yaraşık

3924. Bu ẓavkı bulmaya fıkır iden âdem
Libâs-ı Ḥusrev ü Şîrinden kem

3925. Çü bu ḥûba muvâfık geldi câme
Yaraşık düşse tañ mı ḥâşş u ‘âmma

3926. Egerçi mu‘tedil oldı mizâcı
Ẕabûl-i şâha vardur ihtiyâcı

3927. Cemâl-i mâh u ḥurşîde süre rāh
Ẕabûl eyler ise Sultân Selîm Şāh

3919. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3928. Ola meşhūr ḥüsn ile bu dil-ber
 ẖabūl-i şāh ile ger bula zīver
3929. Dile cān baḥş ide būy-ı vişāli
 Mu‘ atṭar ide ger ‘ ıtr-ı ẖabūli
3930. Zer ider luṭf ile çü ola şafāsı
 ẖurı ḥāki ẖabūli kīmyāsı
3931. Bi-ḥamdi’l-lāh ki şāḥib-dildür ol şāh
 Bulupdur nazm u neşrūñ sırrına rāh
- 156b
3932. Ma‘ ānī cevherinden behreverdür
 Bilür ẖadrūñ bunun ‘ ālī-nazardur
3933. Çü nūr-ı ma‘ rifetle oldı lāmi‘
 Bu yolda zaḥmetūñ olmaya zāyi‘
3934. Ki oldur zübde-i evlād-ı ādem
 Vücūdı cevheridür cān-ı ‘ ālem
3935. Ümīd-i dehrdür devrān içinde
 Murād-ı ‘ aşrdur āvān içinde
3936. Meger Ḥaḳ luṭfına āyīnedür ol
 Ki oldı cān bigi ‘ ālemde maḳbūl
3937. Meger ḥalk-ı ilāhī mazḥaridur
 Muḥammed sırrınuñ k’ol zīveridür
3938. Meger nūr-ı Ḥudādur pāk zātı
 Ki iḥyā itdi cūdı kāyinātı
3939. Seḥā vü ‘ adl ü inşāf ile mevşūf

Ḥayā vü ‘ilm ü iḥsān ile ma‘rūf

3940. Kelāmı luṭfı zuḥr-ı ehl-i ‘irfān
Kemāl-i cūdı faḥr-i āl-ı ‘Oṣmān
3941. Belāḡat bāḡınuñdur tāze servi
Feṣāḡat gülşeninüñdür tezervi
3942. Ḥalāvetde peyāmı ḡub u mehzūn
Leṭāfetde kelāmı dürr-i meknūn
3943. Çü gördüm luṭf-ı ṭab‘ ın pādşāhuñ
Kitābı baḡladum adına şāhuñ
3944. Temāma irdi sulṭān devletinde
Dilerüm ki bula raḡbet ḡatında
- 157a
3945.
.....
3946. Temām oldu daḡı ḡalmadı noḡşān
Ol oldu mihr bu meh bigi raḡşān
3947. Olupdur bende bu ol ḡoş-nihāde
Ki ol sulṭān ise bu bende-zāde
3948. Bunuñ kim ‘aşḡ ile oldu niḡāmı
Dinildi Gülşen-i ‘Uşşāḡ nāmı
3949. Eger bu ad virmezse tesellī
Revādur diyeler Mecnūn u Leylī
3950. Ṭutup yüz Küre şehrinde temāma
Bu zīverle beyāḡa geldi nāme

3945. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3951. Gehî âvâre oldum gâh bîmâr
Gehî hîdmetinde idüm çâr u nâ-çâr
3952. Gehî işgâlden gâhî seferden
Gehî kılletden ü gâhî haţardan
3953. Ki fîkr itmege bulmazdum mecâli
Çekerdüm dehr қаһrından melâli
3954. Aralıkda egerçi kim dürüşdüm
Bi-hamdi'l-lâh ki maķşûda irişdüm
3955. Bulup fażl-ı İlâhîden 'inâyet
O şâhuñ adına çün buldı ğâyet
3956. İlâhî çünki virdüñ fetḫ-i bâbı
K 'irürdüm ğâyete nazm-ı kitâbı
3957. Virüp luţfuñ yüzinden buña zîver
O Husrev gözine Şîrîn göster
- 157b
3958.
.....
3959. Olup hoş rağbet ile buña meyli
Bunı kıl luţf ile şâhuñ tufeyli
3960. Niçe kim devr ide çerḫ-i mü 'ebbed
Cihânda adı ile kıl muḫalled
3961. Hudâyâ nefis olup 'aqluma mâni'
Ki itdüm sehv ile' ömrümi zâyî'

3958. Beyit, yazmada tamamen silinmiştir.

3962. Yağın olmış çü sî vü pence yaşum
Ne içün akmaya derd ile yaşum
3963. Ki hālî olmadum sehv ü zeleden
Rehâ bulmadı dil tûl-i emelden
3964. Çi ger âdem görünürün nazarda
Velîkin her işüm havf u hatardan
3965. Eger irmezse envâr-ı hidâyet
İder kim bini ızlâm-ı dalâlet
3966. Eyâ lutf ehli haqqıyçün İlâhuñ
Çü adı añıla bu pür-günâhuñ
3967. Terahhum eyleyüp nûr u şafâdan
Meded kıluñ bu miskîne du' âdan
3968. İlâhî kıl revânın şevk ile şâd
Kadîmî 'i idenüñ hayr ile yâd

KAYNAKÇA

- AÇIKGÖZ, Namık (1982), *Riyâzü’ş-Şu‘arâ (Riyâzî Mehmed Efendi)*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Ankara
- AKALIN, Nazir (1997), “Nizami-yi Gencevi ile Fuzuli-yi Bağdadi’nin Leyli vü Mecnun Mesnevilerinin tartışmalı Mukayesesı”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 3: 201-217
- AKPINAR, Yavuz (1986), “Leylî Mecnun”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi* 6: 92-93
- AKSOY, Ömer, DİLÇİN, Dehri (2009), *Tarama Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- AKTULUM, Kubilây (1999), *Metinlerarası İlişkiler*, Ankara: Öteki Yayınevi
- Alî-Şîr Nevâyî (1996), *Leylî vü Mecnûn*, (Haz: Ülkü Çelik), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- ATEŞ, Ahmet (1988), “Leylâ ile Mecnûn” *İslam Ansiklopedisi* 7: 49-55
- AYMUTLU, Ahmed (1976), *Arûz*, İstanbul: Kutulmuş Matbaası
- AYTAÇ, Gürsel (2009), “Yöntem”, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, İstanbul: Say Yayınları: 87-105
- ÇİÇEKLER, Mustafa, (2004), “Mesnevi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 29, Ankara: 320-322
- DEMİR, Recep (2010), “Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâ Mesnevisinde Tercüme ve Yerli Söylem”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 44: 43-64
- DEMİRCİOĞLU, Cemal (2009), “Osmanlı Çeviri Tarihi Araştırmaları Açısından “Terceme” ve “Çeviri” Kavramlarını Yeniden Düşünmek”, *Journal Of Turkish Studies, Cem Dilçin I*, 33-1: 159-177
- DEVELLİOĞLU, Ferit (2004), *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları
- DİLBERÎPÛR, Asgar (1999), “Türk Edebiyatında Nizâmî’nin Takipçileri ve Hamsesi’ne Nazire Yazanlar” (Çev: M. Fatih Köksal), *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 8: 199-238
- DİLÇİN, Cem (1983), *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- DURMUŞ, İsmail (2000), “İntihal”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 22, İstanbul: 347-350

- DURMUŞ, İsmail, (2003), “Leylâ ve Mecnûn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 24, Ankara:159-160
- ECE, Ayşe (2007), “Çevirmek İçin Okumak Yeniden Yazmak İçin Çevirmek”, *Kitaplık*, 110: 96-98
- ECE, Selami (2002), “Modern Öyküleme Teorileri Açısından Mesnevi”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 20: 99-105
- ERBAY, Nazire (2012), “Fuzûlî Gazellerinin Bilinmeyen Bir İlham Kaynağı: “Cem Şairi” Edirneli Şâhidî”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 47: 107-117
- Fuzûlî (2005), *Leylâ vü Mecnûn* (Haz: Hüseyin Ayan), İstanbul: Dergâh Yayınları
- GOLKARIAN, Kadir (2005), *Moheg Farsça-Türkçe Sözlük*, İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım Ltd. Şti.
- GÜNAY, Doğan (2007), “Metinlerarasılık”, *Metin Bilgisi*, İstanbul: Multilingual Yayınları: 211-213
- HORATA, Osman (1990), *Cemâlî, Hüma vü Hümayûn (Güşen-i Uşşâk), İnceleme-Tenkitli Metin*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara
- İNCE, Adnan (2000), *Cem Sultan, Cemşîd ü Hurşîd*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- İPEKTEN, Haluk, İSEN Mustafa, TOPARLI Recep, OKÇU Naci, KARABEY Turgut (1988), *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Kadîmî, *Leylâ vü Mecnûn*, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yazma Eserler Kütüphanesi, M. Ozak 1102 c
- KANAR, Mehmet (2007), “Nizâmî-i Gencevî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 33, İstanbul: 183-185
- KARAIŞMAİLOĞLU, Adnan (2002), “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları Açısından Klâsik Türk Edebiyatı ile İran Edebiyatı”, *Bilig Dergisi*, 23: 141-153
- KARTAL, Ahmet (2001), “Türkçe Mesnevilerin Tertip Özellikleri”, *Bilig Dergisi*, 19: 69-117
- KARTAL, Ahmet (2003), “Câmî’nin Yûsuf u Züleyhâ’sı ile Hamdullâh Hamdî’nin Yûsuf u Züleyhâ’sının Mukayesesi”, *Diriözler Armağanı (Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı)* (Haz: M. Fatih Kösal- Ahmet Naci Baykoca), Ankara: Bizim Büro Basımevi: 93-139

- KARTAL, Ahmet (2014), *Doğu'nun Uzun Hikâyesi*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları
- KAYABAŞI, Bekir (1996), *Kâfzâde Fâ'izî'nin Zübdetü'l-Eşâr'ı*, İnönü Üniversitesi
- KEYKÂVUS (1973), *Kâbus-nâme* (Çev: Mercimek Ahmed, Haz: Orhan Şaik Gökyay), İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- KÖKSAL, M. Fatih (2003), "Nazire kavramı ve Klâsik Türk Şiirinde Nazire Yazıcılığı", *Diriözler Armağanı*(Prof. Dr. Meserret Diriöz ve Haydar Ali Diriöz Hatıra Kitabı) (Haz: M. Fatih Kösal-Ahmet Naci Baykoca), Ankara: Bizim Büro Basımevi:215-290
- KÖKTÜRK, Şahin (2007), "Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun yaratılış ve *Türeyiş Destanı*'nda Yeniden Yazma ve Edebî Dönüştürüm (Metinlerarası İlişkiler)", Erdem, Mustafa Necati Sepetçioğlu Özel Sayısı, 49: 67-288
- KURU, Selim S. (2014), "Anlamı Aydınlatan Kara Yazı: Metin ve Hâlleri", *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX: Metnin Hâlleri: Osmanlı'da Telif, Tercüme ve Şerh* (Haz: Hatice Aynur-Müjgân Çakır-Hanife Koncu-Selin S. Kuru-Ali Emre Özyıldırım), İstanbul: Klasik Yayınları:19-33
- KUTLAR, Fatma Sabiha (2000), "Mesnevî Nazım Şekline Genel Bir Bakış ve Türk Edebiyatında Mesnevî Araştırmalarıyla İlgili Bir Kaynakça Denemesi", *Türkbilig*, 1: 102-157
- KUTLU, Mustafa (1986), "Leylâ vü Mecnûn", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VI: 90-92
- LEVEND, Agâh Sırrı (1952), "Kadîmî'nin Leylâ vü Mecnûn'u", *Türk Dili*, I: 21-26(517-522)
- LEVEND, Agâh Sırrı (1957), *Türk Edebiyatında Leylâ vü Mecnûn Yazan Şairler*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- LEVEND, Agâh Sırrı (1959), *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ vü Mecnûn Hikâyesi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- LEVEND, Agâh Sırrı (1973), *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- LOSENSKY, Paul E. (1998), *Welcoming Fighan: Imitation and Poetic Individuality in the Safavid Mughal Ghazal*, Costa Mesa, Calif.: Mazda Publishers
- MACİT, Muhsin (2005), "Ses Yapısı", *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, Ankara: Grafiker Yayınları: 177-206
- Mecdî (1852), *Terceme-i Şakâyık-ı Numânîyye*

- MENGİ, Mine (2005), “Divan Şiirinde Metinlerarası İlişkiler”, *Şinasi Tekin Anısına, Uygurlardan Osmanlıya*, İstanbul: Simurg Yayınları: 593-606
- Mütercim Âsım Efendi (2009), *Burhân-ı Katı*, (Haz: Prof. Dr. Mürsel Öztürk, Dr. Derya Örs), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- MOİN, Mohammed (1371), *Ferheng-i Fârsî*, Tahran: Moessese-i İntişârât-i Emîr-i Kebîr
- MOİN, Mohammed, ŞEHÎDÎ, Seyyid Cafer (1334), *Logât-nâme-i Dehhodâ*, Tahran: Moessese-i İntişârât ve Çâp-i Dânişgâh-i Tehran
- Nergisî Mehmed b. Ahmed Bosnevî (1255), *Hamse-i Nergisî-(II) İksîr-i Saâdet*, Mısır Bulak Mtb.
- Nizâmî (1943), *Leylâ ile Mecnûn*, (Çev: Ali Nihad Tarlan), İstanbul: Maarif Matbaası
- Nizâmî-i Gencevî, *Leylâ ve Mecnûn*, Nâşir-i Noshe-i Elektironik: www. zoon.ir
- PAKER, Saliha (2004), “Türkiye Odaklı Çeviri Tarihi Araştırmaları, Kültürel Hafıza, Unutuş ve hatırlayış ilişkileri”, *Journal Of Turkish Studies, Günay Kut III*, 28/1: 275-284
- PAKER, Saliha (2009), “Terceme ve Nazire Olarak Çeviri: Kültüre Bağlı Kavramlar ve Osmanlı Çeviri Tarihi Araştırmalarına Bir Kavramsal Çerçeve Kurmak”, *Journal Of Turkish Studies, Cem Dilçin II*, 33/2: 89-110
- PAKER, Saliha (2014), “Terceme, Te’lif ve Özgünlük Meselesi”, *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları IX: Metnin Hâlleri: Osmanlı’da Telif, Tercüme ve Şerh* (Haz: Hatice Aynur-Müjgân Çakır-Hanife Koncu-Selin S. Kuru-Ali Emre Özyıldırım), İstanbul: Klasik Yayınları: 36-71
- PALA, İskender (2004), *Leylâ ile Mecnun*, İstanbul: Kapı Yayınları
- PALA, İskender (2003), “Leylâ ve Mecnûn (Türk Edebiyatı)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 24*, Ankara: 161
- PALA, İskender (2003), “Leylâ vü Mecnûn”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi 24*, Ankara: 162-164
- SABUNCU, Zeynep (2005), “Âlî’nin Mihr ü Mâh’ı ile Feyzî’nin Şem ü Pervâne’si Arasındaki Benzerlikler: İntihal mi Gelenek mi? ”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 13: 129-166
- SUCU, Nurgül (2006), “Eski Türk Edebiyatında Tercüme Geleneği”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 19: 125-148
- Şâhidî (2014), *Leylâ vü Mecnûn (Gülşen-i Uşşâk)*, (Haz: Nazire Erbay), Edirne: Edirne Valiliği Kültür Yayınları

- Şemseddin Sâmî (2007), *Kâmûs-ı Türkî*, İstanbul: Çağrı Yayınları
- TARLAN, Ali Nihad (1963), *Necatî Beg Divanı*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- TERZİOĞLU, Derin (2007), “Bir Tercüme ve Bir İntihal Vakası: ya da İbn Teymiyye’nin Siyâsetü’ş-Şer’iyye’sini Osmanlıcaya Kim(ler) Nasıl Aktardı”, *Journal Of Turkish Studies, Şinasi Tekin II*, 31/2: 247-275
- TIEGHEM, Paul Van (1943), *Mukayeseli Edebiyat* (Çev: Yusuf Şerif Kılıçel), Ankara: Maarif Vekilliği
- TOSKA, Zehra (2000), “İleriye Yönelik Araştırmalarla İlgili Olarak Eski Türk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Olan Tercüme Metinleri Değerlendirmelerde İzlenecek Yöntem/ler Ne Olmalıdır”, *Journal Of Turkish Studies, Ağâh Sırrı Levend I*, 24/1: 291-306
- TULUM, Mertol (1983), “Filolojik Çalışma ve Eski Metinlerin Neşri Üzerine Görüş ve Tenkitler”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 1983-2, 27, Aralık: 1-8
- Ûdî (2005), *Mâ-cerâ-yi Mâh* (Haz: Fatma Sabiha KUTLAR), Ankara: Öncü Kitap
- ÜNVER, İsmail (1986), “Mesnevî”, *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II (Divan Şiiri)*, 415-416-417: 430-563
- ÜNVER, İsmail (1993), “Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, XI, 1: 51-89
- ÜNVER, İsmail (2004), “Mesnevî (Türk Edebiyatı)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 29, Ankara: 322-324
- YAZICI, Tahsin (2003), “Leylâ ve Mecnûn(Fars Edebiyatı)”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 24, Ankara: 160-161